

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

październik – grudzień 2011 r.

Spis treści

Część 1.....	3
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków	3
II. Wystąpienia o charakterze generalnym.....	18
III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego	52
IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego	61
V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji	65
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych.....	67
VII. Opinie i stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich	73
VIII. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	77
Część 2	88
Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w IV kwartale 2011 r.	88
Część 3	157
Wybór spraw indywidualnych.....	157

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Tabela 1. Wpływ do Rzecznika Praw Obywatelskich.

	IV kwartał 2010	IV kwartał 2011	%	Cały okres funkcjonowania instytucji RPO (1.01.1988 - 31.12.2011)
Wpływ ogółem	15 004	14 937	-0,4	1 158 619
w tym nowe sprawy	7 384	7 474	+1,2	693 116
Liczba odpowiedzi na wystąpienia RPO	4 673	4 037	-13,6	385 845

W IV kwartale 2011 r. w Biurze RPO przyjęto 1455 interesantów oraz przeprowadzono 5668 rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad. Wysłano 16558 pism w 11083 prowadzonych sprawach, ponadto zarejestrowano 210 apeli, listów otwartych, protestów bez oznaczenia wnioskodawcy.

Tabela 2. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:

	IV kwartał 2011	2011
wystąpień problemowych	49	204
wniosków do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów z aktem wyższego rzędu	2	14
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	2	12
pytań prawnych do Sądu Najwyższego	3	7
kasacji	20	78
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	-	1
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach pracy	-	1

skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (prawo cywilne)	-	1
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	-	2
wniosków do Naczelnego Sądu Administracyjnego o wykładnię przepisów	-	3
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	-	10
przystąpił do postępowania sądowego	1	6
przystąpił do postępowania administracyjnego	2	4
Razem	79	343

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone.

	Sposób rozpatrzenia sprawy		Liczba	%
1	2		3	4
Podjęto do prowadzenia	1	Razem (2+3)	2388	26,4
	2	podjęto do prowadzenia	1977	21,9
	3	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	411	4,5
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	4	Razem (5)	5962	66,0
	5	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	5962	66,0
Inne	6	Razem (7+9)	688	7,6
	7	przekazano wniosek wg. właściwości	105	1,1
	8	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	368	4,1
	9	nie podjęto **	215	2,4
Razem			9038	100,0

Sposób rozpatrzenia spraw

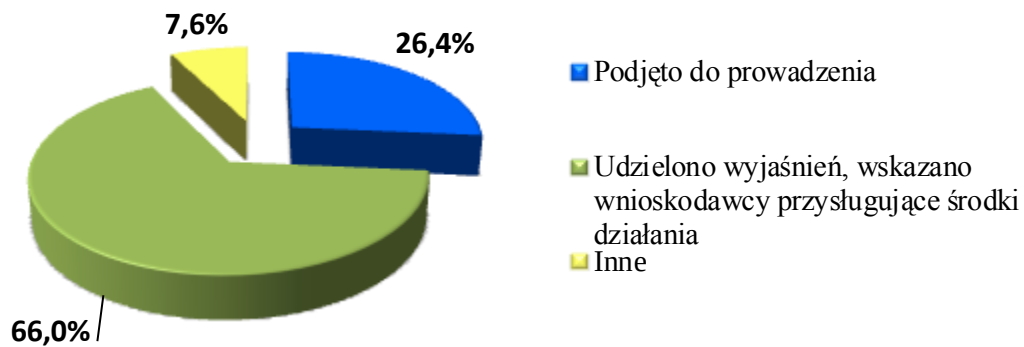

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania		Liczba	%
1	2		3	4
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę	1	Razem (2+3)	353	17,5
	2	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	244	12,1
	3	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	109	5,4
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	4	Razem (5+6)	191	9,5
	5	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	108	5,3
	6	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	83	4,2
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	7	Razem (8+9+10)	1476	73,0
	8	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1404	69,5
	9	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	59	2,9
	10	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	13	0,6
Razem			2020	100,0

Zakończenie spraw podjętych

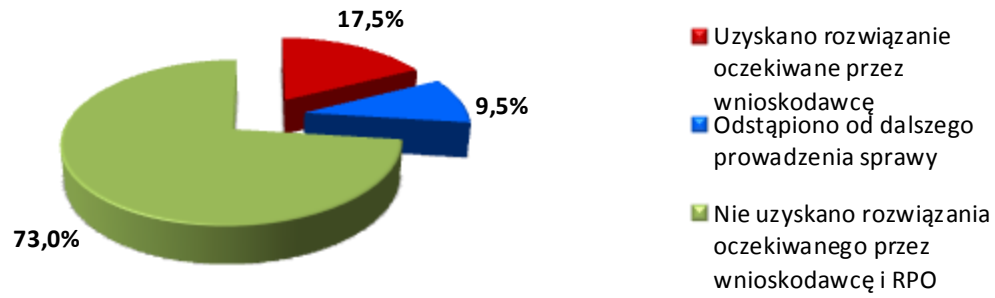
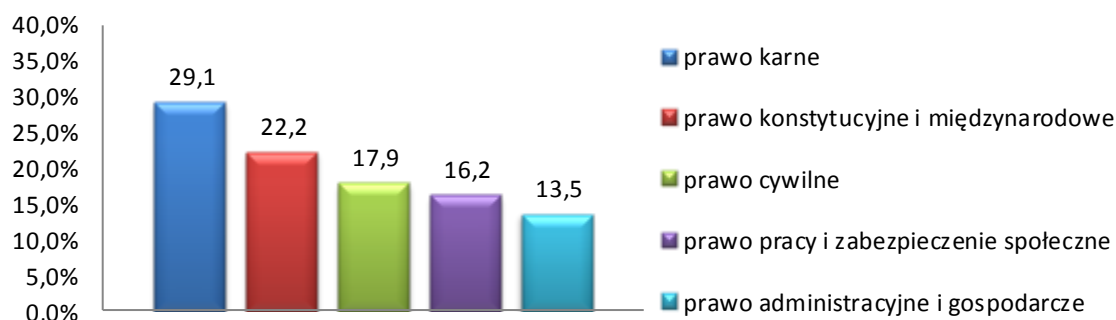

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich

(według właściwości zespołów merytorycznych)

		Liczba	%
1	prawo konstytucyjne i międzynarodowe	1662	22,2
2	prawo karne	2178	29,1
3	prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	1207	16,2
4	prawo cywilne	1334	17,9
5	prawo administracyjne i gospodarcze	1010	13,5
6	Krajowy Mechanizm Prewencji	35	0,5
7	inne	48	0,6
8	Razem	7474	100,0

Wiodące problematyki spraw nowych

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich działają trzy Biura Pełnomocników Terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich: we Wrocławiu (dla województw dolnośląskiego, lubuskiego i opolskiego), w Gdańsku (dla województw pomorskiego, zachodniopomorskiego i warmińsko – mazurskiego) i w Katowicach (dla województw śląskiego, małopolskiego i świętokrzyskiego), kierowane przez Pełnomocników terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich.

W IV kwartale 2011 r. do Biur Pełnomocników Terenowych wpłynęło 1399 pism, z czego 125 pism przekazano zgodnie z właściwością do Biura w Warszawie, a 96 pism przyjęto z Biura w Warszawie. Nowych spraw wpłynęło 713. Z ogólnej liczby 1455 interesantów w Biurach PT przyjęto 716. Przeprowadzono 1684 rozmowy telefoniczne udzielając wyjaśnień i porad. Rozpatrzono 822 sprawy.

Tabela 6. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO.

Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	%
podjęto do prowadzenia *	246	29,9
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	532	64,7

*) Pojęcie "sprawy podjętej do prowadzenia" dotyczy spraw wskazujących na możliwe istnienie naruszenia praw obywatelskich, w sprawach tych Rzecznik prowadzi postępowanie wyjaśniające (art. 8 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich).

przekazano wniosek wg. właściwości	14	1,7
zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	20	2,4
nie podjęto	10	1,3
łącznie	822	100

Tabela 7. Wiodące problematyki spraw nowych w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO.

Przedmiot sprawy	Liczba	%
prawo cywilne	224	31,4
prawo karne	178	25,0
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	138	19,4
prawo administracyjne i gospodarcze	135	18,9
prawo konstytucyjne i międzynarodowe	25	3,5

Tabela 8. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich oraz pracowników Biura RPO w IV kwartale 2011 r.

1.	3 Wrocławska Brygada Radiotechniczna we Wrocławiu, Wojewódzki Sztab Wojskowy w Opolu, Komenda Wojewódzka Policji w Opolu oraz Komenda Powiatowa Policji w Prudniku – badanie przestrzegania praw i wolności żołnierzy i funkcjonariuszy.	03-05.10.2011 r.
2.	Zakład Karny w Uhercach Mineralnych oraz w Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendach Powiatowych Policji w Sanoku i Ustrzykach Dolnych – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	03-07.10.2011 r.
3.	Forum Jednolitego Rynku – miejsce wymiany poglądów na temat wspólnego rynku europejskiego, w trakcie Forum miał miejsce: Jarmark Jednolitego Rynku Twoja Europa, na którym obecni byli przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich jako reprezentanci sieci europejskich ombudsmenów.	04.10.2011 r.
4.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Wojewódzkim w Bydgoszczy.	04-05.10.2011 r.
5.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Kielce.	06.10.2011 r.

6.	Ośrodek dla Cudzoziemców w Mosznej oraz Zespół Szkół Nr 1 w Brwinowie – wizytacja w celu zapoznania się ze stanem realizacji prawa małoletnich cudzoziemców do nauki.	10.10.2011 r.
7.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielami prasy kobiecej dotyczące poradnictwa prawnego w Polsce.	11.10.2011 r.
8.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Olsztynie.	12.10.2011 r.
9.	Mazowieckie Centrum Neuropsychiatrii i Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży w Zagórz k/Warszawy oraz Szpital w Józefowie – badanie stanu przestrzegania praw nieletnich pacjentów.	14.10.2011 r.
10.	Policyjna Izba Dziecka w Olsztynie oraz Areszt Śledczy i jego Oddziały Zewnętrzne w Olsztynie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	18-21.10.2011 r.
11.	Zakład karny we Włodawie – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy Służby Więziennej.	19-21.10.2011 r.
12.	Zakład Karny w Sieradzu – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	26-28.10.2011 r.
13.	Zakład Karny w Wojkowicach – badanie na miejscu sprawy podjętej z inicjatywy Rzecznika	27.10.2011 r.
14.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Częstochowy.	27.10.2011 r.
15.	Zakład Karny w Radomiu – wizyta studyjna z udziałem delegacji Departamentu Wykonywania Wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.	27.10.2011 r.
16.	Ośrodek dla Cudzoziemców Ubiegających się o Nadanie Statusu Uchodźcy lub Azylu w Lininie, Zespół Szkół w Coniewie oraz Szkoła Podstawowa w Czachówku – ocena stopnia realizacji prawa małoletnich cudzoziemców do nauki.	28.10.2011 r.
17.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Kielce.	03.11.2011 r.
18.	Ośrodek dla Cudzoziemców Ubiegających się o Nadanie Statusu Uchodźcy lub Azylu w Łukowie, Szkoła Podstawowa w Łukowie oraz Gimnazjum nr 3 w Łukowie – ocena stopnia realizacji prawa małoletnich cudzoziemców do nauki.	04.11.2011 r.
19.	Ośrodek Socjoterapeutyczny Wspólny Dom w Wildze – ocena sposobu traktowania nieletnich.	07.11.2011 r.
20.	Zakład Karny w Zabrzu – badanie na miejscu sprawy podjętej z inicjatywy Rzecznika.	08.11.2011 r.
21.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Olsztynie.	09.11.2011 r.
22.	Przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzili obserwację zgromadzeń publicznych, które odbywały się w Dniu Świąta Niepodległości w Warszawie.	11.11.2011 r.

23.	Areszt Śledczy w Katowicach oraz Areszt Śledczy w Krakowie – badanie stanu przestrzegania praw osadzonych.	15-18.11.2011 r.
24.	Izba Zatrzymań przy Wydziale Żandarmerii Wojskowej w Lublinie, Policyjna Izba Dziecka, Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Lublinie oraz Schronisko dla Nieletnich w Dominowie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	15-18.11.2011 r.
25.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Wałbrzychu.	18.11.2011 r.
26.	Przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzili obserwację zgromadzeń publicznych, w tym „Marszu Równości”, które miały miejsce w Poznaniu.	19.11.2011 r.
27.	Spotkanie Koalicji „Sprawna Demokracja” zorganizowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich	21.11.2011 r.
28.	Areszt Śledczy w Gdańsku oraz Zakład Karny w Sztumie – badanie przestrzegania praw osadzonych.	21-24.11.2011 r.
29.	Spotkanie Koalicji na Rzecz Równych Szans. Warszawa.	22.11.2011 r.
30.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Rejonowej Policji Warszawa VI – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji wraz z przedstawicielami Ombudsmana Macedonii.	22.11.2011 r.
31.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z Ministrem Obrony Narodowej dotyczące problemów zgłaszanych przez żołnierzy do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich oraz kwestie związane z dyslokacją jednostek wojskowych, nienaganną służbą w polskich kontyngentach wojskowych.	23.11.2011 r.
32.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z Ministrem Sprawiedliwości dotyczące m.in. dostępu do bezpłatnego poradnictwa prawnego, informatyzacji sal sądowych oraz stosowania mediacji.	23.11.2011 r.
33.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy Nr 2 w Warszawie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji wraz z przedstawicielami Ombudsmana Macedonii.	23.11.2011 r.
34.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z Wojewodą Lubelskim oraz studentami Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Lublin.	24.11.2011 r.
35.	Przyjęcia Interesantów w Urzędzie Miasta Częstochowy.	24.11.2011 r.
36.	Przyjęcia interesantów w Lubelskim Urzędzie Wojewódzkim.	24-25.11.2011 r.
37.	Centrum Szkolenia Łączności i Informatyki – badanie przestrzegania praw żołnierzy.	25.11.2011 r.
38.	Przyjęcia interesantów w Lubelskim Urzędzie Wojewódzkim.	25-27.11.2011 r.
39.	Warsztaty zorganizowane przez pracowników Urzędu do Spraw	30.11.2011 r.

	Cudzoziemców dotyczące przepisów ustawy o abolicji dla imigrantów. Warszawa.	
40.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Kielce.	01.12.2011 r.
41.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Przysusze – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	02.12.2011 r.
42.	Państwowy Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Rybniku – badanie przestrzegania praw pacjenta.	05-07.12.2011
43.	Schronisko dla Nieletnich i Zakład Poprawczy w Konstancynie Łódzkiej, Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii nr 3 w Łodzi oraz Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Łodzi – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	06-09.12.2011 r.
44.	Centralny Punkt Wymiany Osób Konwojowanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Piotrkowie Trybunalskim – badanie stanu przestrzegania praw oraz warunków osób konwojowanych.	07.12.2011 r.
45.	42 Baza Lotnictwa Szkolnego w Radomiu – badanie stanu przestrzegania praw żołnierzy.	09.12.2011 r.
46.	Izba Wyrzeźwień we Wrocławiu oraz Zakład Karny we Wrocławiu – badanie przestrzegania praw osób zatrzymanych do wyrzeźwienia oraz skazanych.	12-14.12.2011 r.
47.	Spotkanie Ambasadorów Praw Człowieka działających w organizacjach pozarządowych zorganizowane w Biurze RPO nt. możliwości i zasad składania przez grupę obywateli petycji do Senatu.	13.12.2011 r.
48.	Obserwacja przebiegu zgromadzenia pod nazwą „Marsz niepodległości i solidarności”. Warszawa	13.12.2011 r.
49.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Olsztynie.	14.12.2011 r.
50.	Warsztaty dla młodzieży z Zespołu Szkół z Mszczonowa zorganizowane w siedzibie RPO nt. praw i wolności człowieka i obywatela oraz kompetencji RPO.	15.12.2011 r.
51.	Spotkanie informacyjne na temat polskich i amerykańskich dobrych praktyk dotyczących zarządzania wiekiem zorganizowane w siedzibie RPO oraz prezentacja dorobku konkursu "Zysk z Dojrzałości 50+" skierowanego do pracodawców, organizatorów wolontariatu i instytucji rynku pracy.	16.12.2011 r.
52.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Wałbrzychu.	16.12.2011 r.
53.	Komenda Miejska Policji w Piotrkowie Trybunalskim – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy.	16.12.2011 r.
54.	Ośrodek dla Cudzoziemców Ubiegających się o Nadanie Statusu Uchodźcy lub Azylu w Lublinie, Szkoła Podstawowa nr 31 w Lublinie oraz Gimnazjum nr 14 w Lublinie – ocena stopnia realizacji prawa	19.12.2011 r.

	małoletnich cudzoziemców do nauki.	
55.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Łękawie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	19-20.12.2011 r.
56.	1 Pułk Specjalistyczny Komandosów – badanie przestrzegania praw żołnierzy.	19-20.12.2011 r.
57.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z grupą byłych więźniów obozu Mauthausen-Gusen. Rozmowy dotyczyły sytuacji życiowej i prawnej kombatantów. Złożono też sobie życzenia świąteczne i noworoczne.	21.12.2011 r.
58.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miasta Częstochowy.	29.12.2011 r.

Tabela 9. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w IV kwartale 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich oraz pracownicy Biura RPO.

1.	V Polsko-Niemieckie Sympozjum zorganizowane przez cztery samorządy zawodowe: Dolnośląską Izbę Lekarską, Śląską Izbę Lekarską, Naczelną Izbę Lekarską oraz Saksońską Izbę Lekarską nt. "Przeszłość zrozumieć - Przyszłość kształtować". Wałbrzych – Zamek Książ.	06-08.10.2011 r.
2.	Międzynarodowa konferencja zorganizowana przez Caritas Polska i Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej nt. „Wspólna polityka integracji: zapobieganie wykluczaniu imigrantów w UE”. Lublin.	10.10.2011 r.
3.	Konferencja regionalna nt. „Stosowanie i wykonywanie środków wychowawczych, w tym środka tymczasowego, w kontekście specyfiki funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii”. Kielce.	11.10.2011 r.
4.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w Jubileuszowym Seminarium nt. „Co ułatwia, a co utrudnia pojednanie – historia, problemy, perspektywa”, zorganizowanym z okazji IV Międzynarodowego Dnia Mediacji oraz 40-lecia współpracy Polaków i Niemców we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku. Wrocław. Katowice.	14-15.10.2011 r.
5.	Międzynarodowa konferencja zorganizowana na Uniwersytecie Jagiellońskim pod honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich nt. „Odpowiedzialny biznes i niepełnosprawność - strata czy zysk”. Kraków.	20.10.2011 r.
6.	III Lubuski Kongres Kobiet zorganizowany przez Marszałka Województwa Lubuskiego. Zielona Góra.	22.10.2011 r.
7.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w sesji plenarnej 8. ogólnopolskiej konferencji zorganizowanej przez Fundację Dzieci Niczyje, Urząd Miasta Stołecznego Warszawy i Ministerstwo	26.10.2011 r.

	Sprawiedliwości nt. „Przestępstwa wobec dzieci w Polsce – regulacje i procedury prawne”,. Warszawa.	
8.	Konferencja zorganizowana przez Centrum Inicjatyw Senioralnych nt. „Działania proseniorskie w Poznaniu na tle działań w Polsce – dobre praktyki”. Poznań.	27.10.2011 r.
9.	Konferencja zorganizowana w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich poświęcona omówieniu Raportu z działalności w Polsce w 2010 r. Krajowego Mechanizmu Prewencji.	03.11.2011 r.
10.	Szkolenie dla sędziów pod tytułem „Dziecko w sądzie”, zorganizowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich we współpracy z Fundacją Centrum Szkolenia Sędziów „Iustitia” oraz ekspertów Fundacji „Dzieci Niczyje”.	04.11.2011 r.
11.	Udział Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich w uroczystości wręczenia zaświadczenia posłom i senatorom wybranym 9 października 2011 r.	07.11.2011 r.
12.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w inauguracyjnym posiedzeniu Senatu VIII kadencji.	08.11.2011 r.
13.	Debata Jana Nowaka-Jeziorańskiego „ O wolności człowieka” zorganizowana w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich.	09.11.2011 r.
14.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w uroczystej odprawie wart przed Grobem Nieznanego Żołnierza z okazji obchodów Narodowego Święta Niepodległości. Warszawa.	11.11.2011 r.
15.	Udział Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich w V Europejskim Szczycie Równości nt. „Promowanie równości na szczeblu regionalnym i lokalnym”. Poznań.	14.11.2011 r.
16.	Konferencja zorganizowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich i Marszałka Województwa Pomorskiego nt. "Czas na przedsiębiorczość społeczną" oraz akcja happeningowa pod hasłem "Klauzule społeczne są do przełknięcia". Gdańsk.	15-16.11.2011 r.
17.	Udział Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich w uroczystej gali IX edycji konkursu „Człowiek bez barier”, zorganizowanej przez Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji pod honorowym patronatem Małżonki Prezydenta RP oraz pod merytorycznym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich. Warszawa.	16.11.2011 r.
18.	Inauguracja działalności ogólnopolskiego Forum Inicjatyw Senioralnych (FIS), zorganizowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich. Forum będzie płaszczyzną porozumienia i współpracy różnych instytucji, organizacji i środowisk zajmujących się aktywizacją osób starszych.	17.11.2011 r.
19.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w Konferencji Praw	22.11.2011 r.

	Podstawowych „Godność i prawa nieregularnych imigrantów”.	
20.	Konferencja zorganizowana przez Stowarzyszenie „Most do Gruzji” oraz Sekcję Prawa Międzynarodowego, Publicznego i Praw Człowieka oraz Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego nt. „Gruzja – między wschodem a zachodem”. Kraków.	25.11.2011 r.
21.	IX Ogólnopolska Konferencja Podatkowa zorganizowana przez Śląski Oddział Krajowej Izby Doradców Podatkowych oraz Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego pt. „Doradca podatkowy obrońcą praw podatnika”. Katowice.	25.11.2011 r.
22.	Konferencja zorganizowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich nt. „Równe szanse w dostępie do edukacji osób z niepełnosprawnością. Dylematy, doświadczenia, dobre praktyki”. Wrocław.	02.12.2011 r.
23.	IV doroczna konferencja zorganizowana przez Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk nt. „Prawa Człowieka wobec rozwoju biotechnologii”. Poznań.	06.12.2011 r.
24.	Konferencja regionalna nt. „Stosowanie i wykonywanie środków wychowawczych, w tym środka tymczasowego, w kontekście specyfiki funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii”. Zamość.	07.12.2011 r.
25.	Obchody Międzynarodowego Dnia Praw Człowieka zorganizowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich. Udział w niej wzięli m.in. Wicemarszałek Sejmu, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Wiceprezydent Warszawy oraz przedstawiciele licznych organizacji pozarządowych. Tematem przewodnim konferencji była sytuacja imigrantów. Podczas obchodów Rzecznik Praw Obywatelskich wręczyła roczną nagrodę RPO im. Pawła Włodkowica p. Irene Dawid-Olczyk z Fundacji La Strada Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu.	09.12.2011 r.
26.	II Ogólnopolskie Spotkania Regionalne Organizacji Self-Adwokatów pt. „Razem we własnych sprawach”, zorganizowane przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym gdzie przedstawiono m.in. instytucję Rzecznika Praw Obywatelskich jako organu do spraw równego traktowania. Warszawa.	13.12.2011 r.
27.	Konferencja zorganizowana przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego nt. „Nielegalny pobór energii – sądowe dochodzenie roszczeń”. Tarnowskie Góry.	14.12.2011 r.
28.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w obchodach 30. rocznicy pacyfikacji kopalni Wujek oraz uczestnictwo w uroczystości odsłonięcia tablicy upamiętniającej powstanie Solidarności a także niezwykłą postawę lekarzy i pozostałych pracowników Centralnego	16.12.2011 r.

	Szpitala Klinicznego w Katowicach w organizowaniu pomocy górnikom rannym w czasie pacyfikacji strajku. Katowice.	
29.	Rzecznik Praw Obywatelskich wręczył ks. bp Bronisławowi Dembowskiemu, odznakę honorową RPO "Za Zasługi dla Ochrony Praw Człowieka" przyznaną Prymasowskiemu Komitetowi Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności i ich Rodzinom. Warszawa.	17.12.2011 r.

Tabela 10. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w IV kwartale 2011 r.

1.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich jako gościa honorowego w obchodach Dnia Jedności Niemiec w Osnabrück.	03.10.2011 r.
2.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w posiedzeniu Komisji Petycji (PETI) Parlamentu Europejskiego. Bruksela.	04.10.2011 r.
3.	Międzynarodowa konferencja zorganizowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich w Rosji, Narodowe Struktury Praw Człowieka oraz Radę Europy nt. „Sposoby pokonywania trudności napotykanym podczas publicznej kontroli w Rosji”. Pitagorsk.	05-06.10.2011 r.
4.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w międzynarodowej konferencji „Bezgraniczni Ludzie”, podczas której wręczono Nagrody im. Sergio Vieira de Mello, Wysokiego Komisarza NZ ds. Praw Człowieka. Wyróżnieni zostali: Hassan Omar Hassan z Kenii i polskie Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć. Nagrodę specjalną otrzymał Bernard Kouchner z Francji. W Kapitulie Nagrody zasiada Rzecznik Praw Obywatelskich. Kraków.	13.10.2011 r.
5.	Międzynarodowe seminarium zorganizowane z inicjatywy Rzecznika Praw Obywatelskich przy współpracy Obrońcy Praw Człowieka Republiki Francuskiej nt. „Partnerstwo dla Praw Człowieka”. Baku.	11-13.10.2011 r.
6.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w posiedzeniu Podkomisji ds. Praw Człowieka Parlamentu Europejskiego, poświęconym współpracy Ombudsmanów w Partnerstwie Wschodnim. Bruksela.	17.10.2011 r.
7.	Konferencja zorganizowana w ramach wspólnego programu Rady Europy i Komisji Europejskiej dotycząca ustanowienia Krajowego Mechanizmu Prewencji na Ukrainie. Kijów.	17-18.10.2011 r.
8.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w spotkaniu zorganizowanym przez Przewodniczącego Parlamentu Europejskiego dotyczącym wymiany doświadczeń w zakresie ochrony praw człowieka oraz możliwości ich wykorzystania w kształtowaniu polityki UE jak i państw członkowskich wobec innych regionów świata. Bruksela.	18.10.2011 r.
9.	Spotkanie z ekspertami Biura Wysokiego Komisarza OBWE ds. Mniejszości Narodowych dotyczące sytuacji mniejszości polskiej na	19.10.2011 r.

	Litwie i litewskiej w Polsce.	
10.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w Seminarium Europejskiej Sieci Ombudsmanów nt. „Prawo, polityka i Ombudsmeni w erze traktatu lizbońskiego”. Kopenhaga.	21.10.2011 r.
11.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z byłą Minister Sprawiedliwości Republiki Federalnej Niemiec dotyczące m.in. roli niemieckich urzędów ds. dzieci i młodzieży (Jugendamt) w sprawach dzieci z mieszanych małżeństw polsko-niemieckich.	04.11.2011 r.
12.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z przebywającymi w Polsce z kilkudniową wizytą studyjną przedstawicielami Krajowego Mechanizmu Prewencji Biura Ombudsmana Republiki Macedonii.	21.11.2011 r.
13.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z Wysokim Komisarzem OBWE ds. Mniejszości Narodowych i grupą jego współpracowników. Tematami rozmów było przestrzeganie praw osób należących do mniejszości polskiej i litewskiej w obu państwach. Warszawa.	21.11.2011 r.
14.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z Zastępcą Wysokiego Komisarza ds. Praw Człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych, przebywającej w Warszawie w związku z Konferencją Praw Podstawowych 2011.	21.11.2011 r.
15.	Spotkanie z przedstawicielami albańskich urzędów państwowych i organizacji pozarządowych dotyczące kompetencji Rzecznika Praw Obywatelskich z uwzględnieniem działalności na rzecz osób z niepełnosprawnością.	23.11.2011 r.
16.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w polsko-niemieckim sympozjum nt. „Publiczne prawo gospodarcze w czasach globalizacji”. Kraków.	26.11.2011 r.
17.	Spotkanie „Equinet Annual General Meeting” na którym w wyniku głosowania ratyfikowano członkostwo RPO w sieci europejskich organów równościowych – Equinet. Bruksela.	29-30.11.2011 r.
18.	Spotkanie z przedstawicielami Instytutu Państwa i Prawa Słowackiej Akademii Nauk dotyczące metod zwalczania dyskryminacji.	30.11.2011 r.
19.	Spotkanie Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich z przebywającą w Polsce z wizytą studyjną delegacją prowincji Kanton w Chinach, zorganizowane przez Instytut Adama Mickiewicza i Ministerstwo Spraw Zagranicznych.	01.12.2011 r.
20.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w międzynarodowej konferencji zorganizowanej przez Regionalne Centrum na rzecz Przeciwdziałania Konfliktom i Jordański Instytut Dyplomacji nt. „The constitutional reforms in Jordan: A successful way of implementation, the Jordanian and UE perspectives”. Amman.	04-06.12.2011 r.

	Jordania	
21.	Trzecie, coroczne spotkanie szefów oraz osób kontaktowych Krajowych Mechanizmów Prewencji. Ljubiana.	06-07.12.2011 r.
22.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w uroczystości przyznania Aleksandrowi Bialackiemu nagrody Ministra Spraw Zagranicznych RP Pro Dignitate Humana za wybitne zaangażowanie i niezłomną postawę na rzecz ochrony praw człowieka i wartości ludzkich. Warszawa.	12.12.2011 r.
23.	Spotkanie z przedstawicielami birmańskiej opozycyjnej Ligi na Rzecz Demokracji (NLD). Rozmowa dotyczyła praw człowieka i obywatela oraz kompetencji Rzecznika Praw Obywatelskich.	14.12.2011 r.
24.	Siódmy warsztat tematyczny zorganizowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Radę Europy nt. „Role i kompetencje lekarzy związanych z projektem współpracy europejskich Krajowych Mechanizmów Prewencji”. Warszawa.	14-15.12.2011 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała wystąpienia o charakterze generalnym do:

1. Komendanta Głównego Policji (RPO-664999-VII/11) z dnia 3 października 2011 r. - w sprawie prowadzenia działań operacyjno-wykrywczych w policyjnych izbach dziecka.

W trakcie wizytacji w policyjnych izbach dziecka, w związku z pełnieniem przez Rzecznika Praw Obywatelskich funkcji Krajowego Mechanizmu Prewencji, zwrócono uwagę na kwestię prowadzenia pracy wykrywczej przez pracowników policyjnych izb dziecka oraz metody prowadzenia działalności operacyjnej przez funkcjonariuszy Policji. W rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 stycznia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka, określając rolę Izby, podkreślono ich funkcję opiekuńczo-wychowawczą. W związku z tym nie są do pogodzenia czynności charakterystyczne dla pracy operacyjno-dochodzeniowej, stawiające dziecko w roli źródła materiału operacyjnego, z oddziaływaniami wychowawczymi. KMP stwierdzając tego typu praktyki zalecał zaprzestanie prowadzenia w izbach dziecka pracy wykrywczej dotyczącej przestępstw i ich sprawców. Prowadzenie pracy operacyjnej w policyjnych izbach dziecka jest uzasadniane przez komendantów nadzorujących wizytowane jednostki koniecznością realizacji zadań wynikających z zarządzenia nr 1619 Komendanta Głównego Policji z dnia 3 listopada 2010 r. Ponadto pojawiają się sygnały, że funkcjonariusze Policji namawiają lub zmuszają nieletnich do przyznawania się do czynów karalnych, których nie popełnili. Przyczyną stosowania tego typu praktyk może być wymóg podnoszenia statystyk wykrywalności przestępstw. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w tej sprawie i zbadanie ujawnionych nieprawidłowości.

Zastępca Komendanta Głównego Policji (07.11.2011 r.) wyjaśnił, iż sygnalizowane w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich nieprawidłowości nie potwierdziły się. Podkreślił jednocześnie, iż policjanci wykonując czynności z udziałem nieletnich, kierują się dobrem dziecka. Zatem wszystkie czynności podejmowane przez policjantów wobec nieletnich umieszczonych w policyjnych izbach dziecka muszą odbywać się z poszanowaniem prawa.

Zgodnie z § 1 pkt 2 rozporządzenia MSWiA z dnia 21 stycznia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka, niezwłocznie po przyjęciu nieletniego do policyjnej izby dziecka, kierownik izby lub upoważniona przez niego osoba przeprowadzają z nim rozmowę, podczas której zapoznają go z prawami i obowiązkami, rozkładem zajęć oraz regulaminem izby. Ponadto, zgodnie z § 4 pkt 6 załącznika do decyzji Nr 346 KGP z dnia 9 sierpnia 2004 r. w sprawie pełnienia służby przez policjantów w policyjnych izbach dziecka, policjant pełniący obowiązki dyżurnego przeprowadza z nieletnim rozmowę wstępną, dotyczącą całokształtu jego sytuacji lub zmian, jakie zaszły w jego sytuacji od poprzedniego pobytu w izbie, dotychczasowych zatrzymań i

spraw sądowych oraz przyczyn i okoliczności ostatniego zatrzymania. Prowadzenie rozmowy w policyjnej izbie dziecka z nieletnim nie może być zatem postrzegane jako metoda pracy operacyjno-rozpoznawczej, zaś sam nieletni jako osobowe źródło informacji.

Policjanci pełniący służbę w policyjnych izbach dziecka są zobligowani nie tylko do zawiadomienia o popełnionym przez nieletniego czynie karalnym, ściganym z urzędu, ale również do przedsięwzięcia czynności niecierpiących zwłoki (art. 304 k.p.k. i art. 4 § 3 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich). Zgodnie z § 5 pkt 1 zarządzenia Nr 1619 KGP z dnia 3 listopada 2010 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich, policjant, który wykonując czynności służbowe, uzyskał informacje o okolicznościach świadczących o demoralizacji nieletniego lub popełnieniu przez niego czynu karalnego, ma obowiązek udokumentowania tej informacji w formie notatki urzędowej oraz meldunku informacyjnego, jeżeli obowiązek jego sporządzenia wynika z odrębnych przepisów.

2. Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia (RPO-678296-XVIII/11) z dnia 4 października 2011 r. - w sprawie uregulowań prawnych dotyczących zasad realizacji wizyt lekarskich w domu pacjenta.

W internetowym serwisie „Gazety Krakowskiej” z dnia 27 czerwca 2011 r. (www.gazetakrakowska.pl) został opublikowany artykuł pt. „Kraków: wzywasz lekarza w nocy, musisz długo poczekać”, z którego wynika, że na przyjazd lekarza wzywanego w porze nocnej pacjent musi czekać kilka godzin. Rzecznik Praw Obywatelskich podjął przedmiotową sprawę z urzędu i skierował prośbę o wyjaśnienia do Dyrektora Małopolskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia w Krakowie. W odpowiedzi stwierdzono m.in., że obowiązujące przepisy nie określają, w jakim czasie od zgłoszenia powinna zostać zrealizowana wizyta w miejscu zamieszkania świadczeniodawcy. Dyrektor Małopolskiego OW NFZ w Krakowie przedstawił ponadto propozycję dookreślenia przy pomocy odpowiednich przepisów czasu realizacji wizyty domowej oraz stanu zdrowia pacjenta, który byłby istotnie wiążący przy zgłaszaniu i realizacji takich wizyt. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o rozważenie przedstawionego zagadnienia i udzielenie informacji, czy istnieje konieczność uregulowania i dookreślenia obecnie istniejących uregulowań w zakresie czasu realizacji wizyty domowej.

3. Ministra Sprawiedliwości (RPO-633462-II/09) z dnia 4 października 2011 r. – w sprawie zapewnienia skutecznych środków mających na celu wykonywanie ostatecznych wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach karnych.

Na tle sprawy indywidualnej rozpatrywanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich wyłonił się problem potrzeby zapewnienia skutecznych środków mających na celu wykonywanie ostatecznych wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach karnych. Wniosek, który wpłynął do Rzecznika dotyczył m.in. długotrwałego stosowania wobec wnioskodawcy tymczasowego aresztowania. Skarga tej osoby na nadmiernie długie stosowanie tymczasowego aresztowania była przedmiotem rozpoznania przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (wniosek nr 44131/05). W wyroku z dnia 1 lipca 2008 r. Trybunał

orzekł naruszenie wobec skarżącego art. 5 ust. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Właściwe sądy utrzymywały jednak tymczasowe aresztowanie, mimo orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. W ocenie Rzecznika kluczowym problemem prawnym w przedstawionej sprawie jest relacja pomiędzy art. 8 k.p.k., statuującym zasadę samodzielności jurysdykcyjnej sądu karnego a art. 46 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, z którego wynika obowiązek Państw będących stronami Konwencji przestrzegania ostatecznego wyroku Trybunału. W niniejszej sprawie stwierdzenie przez Europejski Trybunał Praw Człowieka naruszenia art. 5 ust. 3 Konwencji obligowało sądy orzekające w przedmiocie tymczasowego aresztowania do odstąpienia od dalszego stosowania tego środka. Wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka mogą stanowić podstawę do wznowienia postępowania karnego (art. 540 § 3 k.p.k.). Brak jednak unormowania jednoznacznie wskazującego na związanie sądu tego rodzaju orzeczeniem. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o zajętych stanowisku i ewentualnie podjętych działaniach.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (23.11.2011 r.) nie podzielił stanowiska wyrażonego w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich co do uchybienia przez organy krajowe wynikającemu z art. 46 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności obowiązku przestrzegania ostatecznego wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 1 lipca 2008 r. (nr skargi 44131/05). Powołany przepis Konwencji nakłada na Państwa – Strony obowiązek przestrzegania ostatecznego wyroku Trybunału we wszystkich sprawach, w których są stronami. W sprawie skarżącego, podstawowym obowiązkiem nałożonym na Państwo w ramach wykonania wyroku Trybunału, była wypłata stronie pokrzywdzonej słusznego zadośćuczynienia w myśl art. 41 Konwencji. Obowiązek ten został przez Państwo spełniony. Nie można natomiast zgodzić się ze stanowiskiem, iż wydanie wyroku stwierdzającego naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji winno niejako automatycznie powodować obowiązek uchylenia tymczasowego aresztowania w stosunku do skarżącego. Wobec powyższego Ministerstwo Sprawiedliwości nie widzi potrzeby wprowadzenia unormowania jednoznacznie wskazującego na związanie sądu orzeczeniem np. stwierdzającym naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji, które miałyby polegać na obowiązku sądu bezzwłocznego uchylenia środka tymczasowego aresztowania.

4. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-111649-II/92) z dnia 10 października 2011 r. - w sprawie braku dostępu do informacji publicznej dla osób odbywających karę pozbawienia wolności.

Coraz większa liczba osób przebywających w jednostkach penitencjarnych zwraca się do organów władzy publicznej o zrealizowanie przysługującego im prawa dostępu do informacji publicznej. Przepis art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej wskazuje, iż informacja publiczna, która nie została udostępniona w Biuletynie Informacji Publicznej, jest udostępniana na wniosek. Tym samym organ obowiązany do udostępnienia informacji publicznej, może odmówić jej udostępnienia na wniosek w sytuacji, gdy informacje, o które zwraca się wnioskodawca są zawarte w BIP. W świetle obowiązujących przepisów wydanie informacji zawartych w BIP zależy wyłącznie od dobrej woli organu. W takiej sytuacji osadzeni są faktycznie pozbawieni dostępu do informacji

publicznej. Może to powodować naruszenie art. 61 zd. 1 Konstytucji RP, który stanowi, że obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w celu uregulowania kwestii dostępu do informacji publicznej osób, które z przyczyn obiektywnych nie mają dostępu do Biuletynu Informacji Publicznej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (14.11.2011 r.) zapewnił, że Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, dostrzegając możliwe utrudnienia w pozyskiwaniu informacji publicznej przez zainteresowane osoby, które z różnych przyczyn nie mają dostępu do Internetu, a tym samym do Biuletynu Informacji Publicznej, włączy tę problematykę w prace analityczno - koncepcyjne przy kolejnej nowelizacji ustawy o dostępie do informacji publicznej.

5. Komendanta Głównego Policji oraz Prokuratora Generalnego (RPO-683675-II/11) z dnia 11 października 2011 r. - w sprawie zintensyfikowania działań podejmowanych przez organy publiczne w związku z incydentami o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym.

W stałym zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problem działań podejmowanych przez organy publiczne w związku z incydentami o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym. Rzecznik Praw Obywatelskich podjęła działania, między innymi, w budzących szeroki rezonans społeczny, sprawach dotyczących zdarzeń zaistniałych w sierpniu bieżącego roku: zdemolowania i podpalenia Centrum Kultury Muzułmańskiej w Białymstoku, wymalowania antysemitowskich i faszystowskich haseł i symboli na synagogach w Orli i Krynkach, podpalenia drzwi mieszkania mieszanego polsko - arabskiego małżeństwa w Białymstoku, zamalowania blisko trzydziestu tablic z nazwami miejscowości w języku litewskim w czternastu miejscowościach w gminie Puńsk, uszkodzenia pomnika litewskiego poety w miejscowości Bubele, zdewastowania i zbezczeszczenia pomnika upamiętniającego Żydów zamordowanych w Jedwabnem oraz dokonanej we wrześniu dewastacji miejsca upamiętnienia dawnego cmentarza żydowskiego w Białymstoku. Obserwowane ostatnio nasilenie incydentów o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym powinno spotkać się ze zdecydowaną reakcją organów publicznych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie zintensyfikowania działań mających na celu zapobieganie tego rodzaju zdarzeniom i skuteczniejsze ściganie ich sprawców oraz o poinformowanie o zajętych w tej sprawie stanowisku i ewentualnie podjętych działaniach.

Prokurator Generalny (28.10.2011 r.) poinformował, że podległe mu jednostki prokuratur niezwłocznie wszczęły stosowne postępowania przygotowawcze w sprawach wymienionych w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich, zlecając Policji podjęcie intensywnych działań, zmierzających do wykrycia sprawców. Prowadzone postępowania objęte są monitoringiem Prokuratury Generalnej. W toku śledztwa zebrano materiał dowodowy dający podstawę do postawienia zarzutów popełnienia przestępstwa określonego w art. 256 § 1 k.k. w związku z art. 12 k.k., polegającego na propagowaniu faszyzmu, jednemu ze sprawców.

6. Ministra Obrony Narodowej (RPO-682471-III/11) z dnia 11 października 2011 r. – w sprawie przestrzegania praw obywatelskich żołnierzy 36 specjalnego pułku lotnictwa transportowego, w związku z decyzją o rozwiązaniu jednostki.

W dniu 8 września 2011 r. współpracownicy Rzecznika Praw Obywatelskich przebywali w 36 specjalnym pułku lotnictwa transportowego w Warszawie, w celu sprawdzenia przestrzegania praw obywatelskich oraz zapoznania się z najistotniejszymi problemami żołnierzy. Odbyły się spotkania z dowódcą i kadrami kierowniczą oraz pilotami i personelem naziemnym, podczas których zainteresowani mieli możliwość przedstawić swoje uwagi i wnioski. Zgodnie z decyzją Ministra Obrony Narodowej, pułk ma zostać rozwiązany do końca 2011 r. Od dnia 1 stycznia 2012 r. ma funkcjonować nowa jednostka, powstała na bazie dotychczas istniejącej, ze zmienionymi, przynajmniej częściowo zadaniami. Decyzja o rozwiązaniu pułku była zaskoczeniem zarówno dla dowództwa, jak i żołnierzy, którzy o decyzji o rozwiązaniu jednostki dowiedzieli się ze środków masowego przekazu. Wcześniej mówiło się jedynie o potrzebie wprowadzenia niezbędnych zmian organizacyjnych i szkoleniowych. Wiele czynności zmierzających do poprawy sytuacji podjętych zostało już przez nowego dowódcę pułku, m.in. zmieniono procedury szkoleniowe dla pilotów i system szkolenia. Wprowadzone zostały korzystniejsze struktury etatowe. Pomimo wysiłków czynionych przez dowództwo, część kadry i pracowników wojska nie otrzyma propozycji pozostania w nowo tworzonej strukturze organizacyjnej. Podczas spotkania żołnierze z rozgoryczeniem podkreślali, iż do czasu pobytu przedstawicieli Rzecznika w jednostce, nikt z nimi nie rozmawiał na temat możliwości pełnienia dalszej służby wojskowej. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o poinformowanie o zajętym stanowisku wobec przedstawionych spraw.

Minister Obrony Narodowej (23.11.2011 r.) wyjaśnił, że kwestie rozformowania 36 specjalnego pułku lotnictwa transportowego traktowane są przez Ministerstwo Obrony Narodowej w sposób priorytetowy, z troską o aspekt społeczny wprowadzanych zmian. Przedmiotowa jednostka wojskowa zostanie rozformowana do 31 grudnia 2011 r., a 1. Baza Lotnicza zostanie przeformowana w 1. Bazę Lotnictwa Transportowego, która przejmie część zadań i środków etatowych rozformowanego pułku. Wprowadzenie powyższych decyzji odbyło się zgodnie z obowiązującymi uregulowaniami prawnymi. Zasadniczym powodem podjęcia decyzji o rozformowaniu 36. splt był wysoki stopień wyeksploatowania samolotów uniemożliwiający zapewnienie bezpieczeństwa przewozu najważniejszych osób w państwie transportem powietrznym. W związku z powyższym Minister Obrony Narodowej podjął decyzję, iż transport powietrzny realizowany będzie z wykorzystaniem śmigłowców. Do dnia 31 grudnia 2011 r. wszyscy żołnierze zawodowi 36. splt zostaną skierowani na nowe stanowiska służbowe, a pracownicy wojska dotychczas zatrudnieni w pułku znajdą pracę w 1. BLTr i innych jednostkach Sił Powietrznych garnizonu.

7. Ministra Zdrowia (RPO-665691-XVIII/10) z dnia 26 października 2011 r. – w sprawie finansowania stwierdzenia przez lekarza zgonu w przypadku śmierci osoby poza jej miejscem zamieszkania, gdy nie można ustalić lekarza rodzinnego, poza zakładem opieki zdrowotnej bądź w przypadku śmierci, która nie nastąpiła w wyniku wypadku lub przestępstwa.

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich badany jest problem braku w kontraktach zawieranych przez lekarzy z Narodowym Funduszem Zdrowia pozycji „stwierdzenie zgonu”. W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia wskazał na art. 11 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych oraz rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2001 r. w sprawie wzoru karty zgonu oraz sposobu jej wypełniania, wywodząc, że procedura wystawiania wobec osoby zmarłej karty zgonu i związanego z tym stwierdzenia zgonu nie jest objęta przedmiotem regulacji ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, a w konsekwencji nie jest i nie może być wyszczególniona w zarządzeniach Prezesa NFZ jako pozycja objęta finansowaniem przez NFZ. Jednocześnie Prezes NFZ wskazał na potrzebę nowelizacji istniejących uregulowań określających procedury wystawiania kart zgonu wraz z czynnościami stwierdzenia zgonu. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie przedstawionej kwestii i uwzględnienie rozwiązania wskazanego problemu w pracach Zespołu przy Ministrze Zdrowia do spraw opracowania projektu założeń nowej ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia (22.11.2011 r.) podzielił stanowisko wyrażone w wystąpieniu Rzecznika, iż problematyka stwierdzenia zgonu wymaga nowych uregulowań prawnych odpowiadających rzeczywistości społecznej, gospodarczej i administracyjnej. Obowiązująca ustawa nie uwzględnia intensywnych zmian społecznych, obyczajowych i technicznych, jakie nastąpiły od czasu jej uchwalenia, co powoduje liczne kłopoty wykonawcze i interpretacyjne przy stosowaniu jej przepisów. W związku z faktem, iż rozpoczął pracę międzyresortowy zespół roboczy do spraw opracowania projektu założeń do ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, na najbliższym posiedzeniu zostanie przedyskutowana przedmiotowa kwestia i wypracowane zostaną rozwiązania zmierzające do możliwie szybkiego uregulowania problematycznych zagadnień.

8. Ministra Sprawiedliwości (RPO-582023-II/08) z dnia 28 października 2011 r. – w sprawie możliwości rejestrowania przebiegu posiedzeń sądowych w sprawach karnych przy pomocy odpowiednich urządzeń elektronicznych.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problematyka dotycząca możliwości rejestrowania przebiegu posiedzeń sądowych w sprawach karnych przy pomocy odpowiednich urządzeń elektronicznych. Minister Sprawiedliwości, w odpowiedzi z dnia 21 kwietnia 2010 r. na wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 23 października 2009 r. w przedmiotowej sprawie wskazał, iż usprawnienie postępowania karnego, a w szczególności sądowego, przez zastosowanie nowoczesnych technik zapisu jego przebiegu oraz unowocześnienie pracy organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości jest celem przyszłej nowelizacji prawa karnego procesowego. Poinformował ponadto, iż w Ministerstwie Sprawiedliwości podjęto prace legislacyjne zmierzające do opracowania instytucji tzw. protokołu elektronicznego na potrzeby procesu karnego, opartej na założeniach przedstawionych w projekcie ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, jednakże wobec odmienności procedury karnej i konieczności zagwarantowania fundamentalnych zasad postępowania karnego, szczegóły proponowanych unormowań wymagają pogłębionej analizy uwzględniającej specyfikę tego postępowania. Rzecznik Praw

Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie, na jakim etapie są prace nad projektem dotyczącym instytucji protokołu elektronicznego na potrzeby postępowania karnego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (19.12.2011 r.) poinformował, że w Ministerstwie Sprawiedliwości kontynuowane są prace nad projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, mającym na celu usprawnienie postępowania sądowego poprzez wprowadzenie tzw. protokołu elektronicznego przy wykorzystaniu nowoczesnych rozwiązań technologicznych. Projektowane regulacje uwzględniają zmiany wprowadzone ustawą z dnia 29 kwietnia 2010 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, która weszła w życie z dniem 1 lipca 2010 r. Obecnie najważniejsze zagadnienie stanowi jednak stworzenie technicznych możliwości wprowadzenia protokołu elektronicznego we wszystkich sądach wszystkich szczebli na terenie całego kraju.

9. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-654374-II/10) z dnia 6 listopada 2011 r. - w sprawie przypadków zgonów osób zatrzymanych do wytrzeźwienia w pomieszczeniach jednostek Policji.

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich otrzymuje z Komendy Głównej Policji informacje o wydarzeniach nadzwyczajnych, jakie miały miejsce w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych jednostek Policji. Wśród nich wysoki udział mają zgony osób zatrzymanych przez policjantów. Każdy ze zgłoszonych przypadków zgonu osoby zatrzymanej jest przedmiotem badania przez Biuro RPO, zwłaszcza w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa osobistego i poszanowania praw zatrzymanego. Największa liczba zgonów dotyczy osób zatrzymanych do wytrzeźwienia i umieszczonych w pomieszczeniach jednostek Policji (PDOZ). Doświadczenia zebrane przez pracowników Biura RPO w wyniku systematycznych wizytacji pomieszczeń dla osób zatrzymanych oraz analizy przyczyn i okoliczności śmierci osób zatrzymanych do wytrzeźwienia wskazują, że stan ich zdrowia w trakcie trzeźwienia winien - tak jak w przypadku umieszczenia w izbie wytrzeźwień - znajdować się pod stałym nadzorem lekarza. W celu zapobieżenia w przyszłości zgonom osób zatrzymanych, wskazane jest szczegółowe określenie w przepisach wewnętrznych przypadków, w których stan zdrowia osoby przyjętej do PDOZ w stanie nietrzeźwości powinien być bezwzględnie poddany konsultacji medycznej. Wyniki przeprowadzonych postępowań wyjaśniających w sprawach zgonu osoby zatrzymanej do wytrzeźwienia niejednokrotnie zawierają wnioski dotyczące niewystarczającej bieżącej obserwacji przez policjantów zachowań osób trzeźwiejących oraz braku systematycznej kontroli pomieszczeń, w których przebywają osoby zatrzymane do wytrzeźwienia. Występują również błędy w dokumentowaniu kontroli cel, które uniemożliwiają stwierdzenie, jak przebiegała obserwacja zachowania osoby zatrzymanej do wytrzeźwienia. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (13.12.2011 r.) podkreślił, iż miejscem gwarantującym odpowiednią opiekę osobom nadużywającym alkoholu są izby wytrzeźwień lub placówki o podobnym charakterze. Miejsca te zapewniają całodobową opiekę medyczną, są odpowiednio wyposażone w leki, sprzęt medyczny, a także aparaturę diagnostyczną. Obecne rozwiązanie umożliwiające

umieszczanie osoby nietrzeźwej w policyjnym pomieszczeniu dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia (PdOZ) powinno mieć charakter doraźny i funkcjonować jedynie do czasu utworzenia w całym kraju sieci wyspecjalizowanych placówek, które zapewniałyby odpowiednią pomoc osobom nietrzeźwym. Pomieszczenia policyjne przeznaczone dla osób zatrzymanych nie posiadają bowiem specjalistycznego, profesjonalnego wyposażenia. Policjanci pełniący w nich służbę, pomimo szkoleń oraz zaleceń w tym zakresie, nie dysponują specjalistyczną wiedzą umożliwiającą rozpoznawanie objawów chorobowych, jaką mają osoby z wykształceniem medycznym. W PdOZ nie ma stałej opieki medycznej, zaś w przypadku stwierdzenia potrzeby jej udzielenia osobie nietrzeźwej, wzywane jest pogotowie ratunkowe. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych stoi na stanowisku, iż konieczne jest podjęcie inicjatywy legislacyjnej, mającej na celu zmianę art. 39 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, w ten sposób, aby nakładał na organy samorządu terytorialnego w miastach powyżej 50.000 mieszkańców obowiązek tworzenia i prowadzenia izb wytrzeźwień lub innych placówek o podobnym profilu działania.

10. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (RPO-514669-II/11) z dnia 10 listopada 2011 r. – w sprawie odpowiedzialności karnej dziennikarza za opublikowanie bez autoryzacji dosłownie cytowanej wypowiedzi.

W wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 5 lipca 2011 r. w sprawie *Wizerkaniuk przeciwko Polsce* (wniosek nr 18990/05) Trybunał stwierdził naruszenie art. 10 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności poprzez warunkowe umorzenie postępowania karnego wobec dziennikarza oskarżonego m.in. o opublikowanie bez autoryzacji dosłownie cytowanej wypowiedzi posła na Sejm RP. W uzasadnieniu wyroku Trybunał wskazał na szereg okoliczności, które zadecydowały o uznaniu zasadności skargi i które - w opinii Rzecznika Praw Obywatelskich - stanowią ważne argumenty przemawiające za tym, aby znowelizować Prawo prasowe i znieść karalność przestępstwa polegającego na uchybieniu obowiązkowi autoryzacji. W projekcie ustawy o zmianie ustawy - Prawo prasowe, dostępnym na stronach internetowych Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, przewidziana została istotna nowelizacja art. 14 Prawa prasowego, w tym wprowadzenie dla osoby udzielającej dziennikarzowi informacji terminów autoryzacji oraz zasady, iż nieudzielenie autoryzacji w tych terminach będzie uznawane za zgodę na publikację. Zmiany powyższe należy bez wątpienia uznać za krok w dobrym kierunku, bowiem utrudnią osobom udzielającym informacji „blokowanie” publikacji. Jednocześnie jednak projekt nie przewiduje zasadniczych zmian w art. 49 Prawa prasowego. Za taką zmianę nie można w szczególności uznać - z punktu widzenia omawianego zagadnienia - wyeliminowanie kary ograniczenia wolności, jako sankcji za m.in. naruszenie obowiązków związanych z autoryzacją. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska co do potrzeby depenalizacji czynu polegającego na naruszeniu przez dziennikarza przepisów dotyczących autoryzacji dosłownie cytowanych wypowiedzi.

11. Ministra Obrony Narodowej (RPO-683585-III/11) z dnia 15 listopada 2011 r. – w sprawie stanu przestrzegania praw obywatelskich oraz najistotniejszych problemów marynarzy i żołnierzy pełniących służbę w wizytowanych jednostkach.

W dniach 28-29 września 2011 r. współpracownicy Rzecznika Praw Obywatelskich przebywali w wybranych jednostkach wojskowych w celu sprawdzenia przestrzegania praw obywatelskich, a także zapoznania się z najistotniejszymi problemami pełniących służbę marynarzy. Odbyto spotkania z dowództwem, oficerami, podoficerami, szeregowymi zawodowymi i pracownikami wojska, w czasie których zainteresowani mieli możliwość przedstawić Rzecznikowi swoje uwagi i wnioski. Do najistotniejszych problemów poruszonych przez marynarzy zaliczyć należy prowadzoną od kilku lat reorganizację, która nie pozwala na pełną realizację programów szkolenia. Zdaniem marynarzy utworzenie Narodowych Sił Rezerwowych kosztem etatów w jednostkach wojskowych, w tym załóg okrętów, nie było dobrym rozwiązaniem. Marynarze wyrazili obawy co do możliwości pełnienia dalszej służby wojskowej, spowodowane głównie tym, że w najbliższych latach wiele okrętów wizytowanej Floty będzie wycofywanych. Brak poczucia stabilności wynika również z faktu, że znaczna część podoficerów jest na kontraktach, a nie w służbie stałej. Krytycznie oceniono ograniczenie do 12 lat czasu służby szeregowym zawodowym. Poważny problem w ocenie rozmówców stanowią braki etatowe w pododdziałach, co znacząco wpływa na jakość wykonywanych zadań, a także na obciążenie żołnierzy. Zastrzeżenia wzbudza wysokość ryczałtu za brak kwatery. Wskazywano również na problemy związane z brakami w umundurowaniu. Pracownicy wojska natomiast poruszyli m.in. kwestię niskiego uposażenia, a także słabych warunków socjalnych i higienicznych, utrudniających codzienne wykonywanie obowiązków. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o zajętych stanowiskach wobec przedstawionych spraw.

Minister Obrony Narodowej (29.12.2011 r.) poinformował, że treść wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich była przedmiotem szczegółowej analizy w resorcie obrony narodowej. Na jej podstawie można stwierdzić, że szereg problemów podnoszonych w trakcie spotkań przez żołnierzy wynika z subiektywnego odbioru trwającego w Siłach Zbrojnych RP procesu transformacji, który realizowany jest w określonych uwarunkowaniach prawnych, a jego przebieg w dużej mierze uzależniony jest od wielkości środków finansowych przeznaczonych z budżetu państwa na potrzeby resortu obrony narodowej. Kierownictwo MON dostrzega problemy dotyczące przebiegu służby żołnierzy zawodowych nie tylko Marynarki Wojennej, ale całych Sił Zbrojnych. Dlatego pod przewodnictwem Sekretarza Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej został powołany Zespół do wypracowania zmian w ustawie z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych. Zmiany mają na celu m.in. udoskonalenie zasad przebiegu pełnienia zawodowej służby wojskowej przez żołnierzy zawodowych. Minister stwierdził m.in., iż wyniki uzyskane podczas prowadzonych kontroli wskazują na właściwy poziom przygotowania załóg okrętów do realizacji zadań. Potwierdza to prawidłowy przebieg prowadzonego szkolenia w oparciu o obowiązujące programy, a reorganizacja, która w niewielkim stopniu dotyczy załóg okrętów, nie ma bezpośredniego wpływu na osiąganie założonych celów w tym zakresie. Poinformował również, że Kierownictwo MON intensywnie pracuje nad udoskonaleniem zasad pełnienia służby w Narodowych Siłach Rezerwowych. Powołany został Zespół w sprawie

wypracowania nowej formuły funkcjonowania i organizacji NSR. Kierownictwo resortu dostrzega także potrzebę poprawy sytuacji płacowej pracowników wojska. Podejmowane działania w tym zakresie polegają na m.in. przeznaczaniu środków pozyskiwanych w wyniku trwającego procesu racjonalizacji zatrudnienia na wzrost wynagrodzeń.

12. Sekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia (RPO-687526-V/11) z dnia 15 listopada 2011 r. – w sprawie braku podstaw prawnych do wprowadzenia odpłatności za wydawanie zaświadczeń potwierdzających kwalifikacje polskiego farmaceuty.

W toku badania sprawy indywidualnej dotyczącej nadmiernej wysokości opłaty za wydanie przez Naczelną Radę Aptekarską zaświadczenia potwierdzającego kwalifikacje polskiego farmaceuty ujawnił się problem braku podstaw prawnych do wprowadzenia odpłatności za wydawanie wymienionych zaświadczeń. Naczelna Rada Aptekarska, powołując się na art. 39 ust. 1 w związku z art. 2 b ust. 2 ustawy o izbach aptekarskich, podjęła uchwałę Nr IV/38/2005 z dnia 24 lutego 2005 r. w sprawie odpłatności za wydanie zaświadczeń poświadczających posiadanie kwalifikacji farmaceuty wynikających z przepisów prawa Unii Europejskiej. W świetle § 1 tej uchwały, „tytułem zwrotu kosztów związanych z wydaniem zaświadczenia określonego w art. 2 b ust. 2 pkt 1 do 3 ustawy, w razie nieotrzymania dotacji na ten cel, pobiera się od wnioskodawcy opłatę w złotych polskich o równowartości 100 euro”. Przepisy ustawy o izbach aptekarskich nie zawierają upoważnienia dla Naczelnej Rady Aptekarskiej do wprowadzenia odpłatności za wydawanie zaświadczeń potwierdzających kwalifikacje polskiego farmaceuty. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w niniejszej sprawie oraz rozważenie potrzeby podjęcia działań w kierunku wyeliminowania z obrotu prawnego wymienionej uchwały Naczelnej Rady Aptekarskiej.

13. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-681170-V/11) z dnia 21 listopada 2011 r. – w sprawie algorytmu podziału subwencji oświatowej, uwzględniającego specyfikę szkół wiejskich oraz miejskich do 5 tysięcy mieszkańców.

Wyższe jednostkowe koszty kształcenia uczniów w szkołach położonych na terenach wiejskich i w miastach do 5 tysięcy mieszkańców spowodowane są głównie niższą liczebnością oddziałów szkolnych oraz koniecznością wypłacania nauczycielom na podstawie art. 54 ust. 3 i 5 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela dodatków: mieszkaniowego oraz tzw. „wiejskiego” w wysokości 10% wynagrodzenia zasadniczego. Specyfika szkół wiejskich oraz miejskich (do 5 tys. mieszkańców) została uwzględniona w algorytmie podziału subwencji oświatowej. W dniu 7 kwietnia 2010 r. Poseł na Sejm VI kadencji wystosował do Ministra Edukacji Narodowej interpelację „w sprawie algorytmu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego, a właściwie występującej anomalii dotyczącej miasteczek w momencie przekroczenia przez nie 5 tys. mieszkańców” (interpelacja Nr 15494). W odpowiedzi udzielonej pismem z dnia 27 kwietnia 2010 r. Minister Edukacji Narodowej wyjaśniła, że algorytm podziału subwencji oświatowej jest corocznie modyfikowany, a potrzeba tej modyfikacji wynika z analizy wskaźników ekonomicznych obrazujących przeciętne koszty kształcenia i działalności szkół oraz placówek oświatowo - wychowawczych. Poinformowała również, że w Ministerstwie

Edukacji Narodowej trwają prace nad kierunkiem zmian w algorytmie mających na celu podniesienie efektywności podziału części oświatowej subwencji ogólnej. Z informacji posiadanych przez Rzecznika wynika, iż problem dotychczas nie został rozwiązany. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Minister Edukacji Narodowej (05.12.2011 r.) wyjaśniła w odpowiedzi, że nie przewiduje się zmian w algorytmie podziału subwencji oświatowej na rok 2012. Kwestia zasad organizacji oraz finansowania zadań oświatowych będzie przedmiotem dyskusji na jednym z najbliższych posiedzeń Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego.

14. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-677785-I/11) z dnia 22 listopada 2011 r. - w sprawie decyzji o wykreśleniu Olimpiady Wiedzy o Prawach Człowieka z wykazu olimpiad, których laureaci i finaliści zwolnieni są z egzaminu maturalnego z przedmiotu wiedza o społeczeństwie.

Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych oraz nauczyciele skierowali do Rzecznika Praw Obywatelskich skargi dotyczące wykreślenia Olimpiady Wiedzy o Prawach Człowieka z wykazu olimpiad, których laureaci i finaliści zgodnie z § 60 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych zwolnieni są z egzaminu maturalnego z przedmiotu wiedza o społeczeństwie. Olimpiada Wiedzy o Prawach Człowieka została uznana przez Centralną Komisję Egzaminacyjną za olimpiadę interdyscyplinarną w rozumieniu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzenia konkursów, turniejów i olimpiad. Zgodnie zaś z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych, wyłącznie olimpiady przedmiotowe mogą gwarantować laureatom i finalistom prawo do zwolnienia z egzaminu maturalnego. Konstrukcja przepisów różnicująca sytuację finalistów i laureatów olimpiad ze względu na to, czy obejmują swym zakresem jeden lub więcej przedmiotów należących do programu nauczania w szkołach ponadgimnazjalnych może być w dużej mierze kryterium arbitralnym. Powstają zatem wątpliwości co do zgodności przyjętego rozwiązania z zasadą równości obywateli w dostępie do nauki. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Minister Edukacji Narodowej (14.12.2011 r.) wyjaśniła, że organizator Olimpiady Wiedzy o Prawach Człowieka zadeklarował przynależność tej olimpiady do kategorii olimpiad interdyscyplinarnych, które nie dają uprawnień w systemie egzaminacyjnym. W związku z powyższym komunikat dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej podany do publicznej wiadomości 14 września 2009 r. zawierał informację, że Olimpiada Wiedzy o Prawach Człowieka w roku szkolnym 2009/2010 staje się olimpiadą, która nie będzie nadawała laureatom i finalistom uprawnień do zwolnienia z egzaminu maturalnego z Wiedzy o społeczeństwie w roku szkolnym 2011/2012. Uczniowie, którzy w latach poprzednich otrzymali tytuł laureata lub finalisty, mogli skorzystać ze swoich praw dotyczących ww.

zwolnienia do roku 2011. Od roku szkolnego 2010/2011 do roku szkolnego 2012/2013 przeprowadzenie olimpiady zwalniającej z egzaminu maturalnego z przedmiotu Wiedza o społeczeństwie powierzono Uniwersytetowi Warszawskiemu - organizatorowi Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym. Jednocześnie Minister Edukacji Narodowej poinformowała, że korzyści związane z wolnym wstępem na uczelnie wyższe wynikają z indywidualnych porozumień między organizatorem olimpiady a uczelnią wyższą na podstawie zawartych umów.

15. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-682257-I/11) z dnia 23 listopada 2011 r. – w sprawie zmiany zasad zamawiania i finansowania druku podręczników dla uczniów niewidomych.

W ostatnim czasie nastąpiła zmiana obowiązujących dotychczas zasad zamawiania i finansowania druku podręczników dla uczniów niewidomych. Zgodnie z art. 71d ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty podręczniki szkolne dla uczniów niewidomych dofinansowywane są z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw oświaty i wychowania. Brak powyższej formy finansowej pomocy oznaczałoby, że większość niewidomych uczniów nie mogłaby sobie pozwolić na zakup niezbędnych do nauki książek. Ministerstwo Edukacji Narodowej zmieniło zasady przyznawania dofinansowania podmiotom drukującym podręczniki przenosząc część wynikających z tego obowiązków na gminy. Nauczyciele oraz rodzice uczniów niepełnosprawnych nie kwestionują samej zasadności wprowadzenia zmian, zwracają jednak uwagę na fakt, że nie zostały one odpowiednio przygotowane. Podstawowym zarzutem, jaki podnoszą uczniowie, ich rodzice oraz nauczyciele pracujący z niewidomymi dziećmi jest to, że przed wprowadzeniem reformy nie została zabezpieczona odpowiednia pula podręczników, z których uczniowie mogliby korzystać w okresie przejściowym. Jak wynika z relacji zainteresowanych osób rozstrzygnięcie przetargów zorganizowanych na nowych zasadach miało nastąpić w październiku, dotacje zaś powinny zostać wykorzystane do 15 grudnia 2011 r. Oznacza to, że uczniowie niewidomi otrzymają podręczniki dopiero w drugim semestrze roku szkolnego 2011/2012. Taka sytuacja budzi zaś wątpliwości z punktu widzenia zasady równego dostępu do nauki, utrudnia bowiem niepełnosprawnym dzieciom zdobywanie wiedzy. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o udzielenie wyjaśnień w tej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej (08.12.2011 r.) wyjaśnił, że od 2009 roku w MEN obowiązuje nowy system zapewniania uczniom niewidomym i słabo widzącym dostępu do podręczników szkolnych. Na zlecenie i ze środków Ministerstwa Edukacji Narodowej wykonywane są adaptacje wskazanych przez szkoły tytułów podręczników szkolnych i książek pomocniczych, dostosowane do potrzeb uczniów niewidomych i słabo widzących. Wersje elektroniczne podręczników wykonanych w systemie brajla zamieszczane są na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji w specjalnie opracowanym przez MEN systemie informatycznym, umożliwiającym dyrektorom szkół i placówek bieżące ich pobieranie oraz wydrukowanie w całości lub części. W miarę posiadanych środków, podręczniki te są również drukowane na zlecenie Ministerstwa i przekazywane do szkół i placówek. Podręczniki wykonane w druku powiększonym,

przeznaczone dla uczniów słabo widzących, szkoły i placówki otrzymują natomiast w wersji wydrukowanej, zgodnie ze złożonym do Ministerstwa Edukacji Narodowej zapotrzebowaniem. Zadanie to jest realizowane każdego roku na podstawie wieloletnich umów zawartych z Uniwersytetem Warszawskim oraz Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II. Dzięki realizacji zadania w ww. sposób, znacząco zwiększyła się liczba tytułów podręczników szkolnych, których adaptacja do potrzeb uczniów niewidomych jest dostępna na bieżąco dla wszystkich szkół i placówek, do których uczęszczają ci uczniowie. Jednocześnie w odpowiedzi poinformowano, że jednostka samorządu terytorialnego, prowadząca szkołę/placówkę, do której uczęszcza uczeń niewidomy, otrzymuje zwiększone środki finansowe w ramach podziału części oświatowej subwencji ogólnej, na podstawie wydawanego w każdym roku rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego, uwzględniające zakres realizowanych przez daną jednostkę zadań oświatowych.

16. Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (RPO-639423-I/10) z dnia 25 listopada 2011 r.

- w sprawie interpretacji i stosowania przepisu dotyczącego kwestii wpisu do ewidencji producentów rolnych i nadawania numeru identyfikacyjnego.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi rolników, które związane są z interpretacją i stosowaniem art. 12 ust. 4 ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności. Zgodnie z treścią art. 12 ust. 1 tej ustawy jednocześnie z wpisem do ewidencji producentów rolnych nadaje się numer identyfikacyjny. W przypadku małżonków oraz podmiotów będących współposiadaczami gospodarstwa rolnego, stosownie do treści art. 12 ust. 4 ustawy, nadaje się jeden numer identyfikacyjny. Numer identyfikacyjny nadaje się temu z małżonków lub współposiadaczy, co do którego współmałżonek lub współposiadacz wyrazili pisemną zgodę. Przepis ten nie uwzględnia jednak sytuacji małżonków między którymi istnieje rozdzielność majątkowa. Małżonek, który chce się starać o przyznanie płatności dla gospodarstwa rolnego, które wchodzi w skład jego majątku odrębnego, musi mieć pisemną zgodę swojego współmałżonka. Oznacza to, że jeżeli między małżonkami istnieje rozdzielność majątkowa i jeden z nich posiada numer identyfikacyjny, to drugi mimo posiadania majątku odrębnego musi korzystać z numeru identyfikacyjnego swojego współmałżonka. Przyjęte rozwiązanie jest niezgodne z istotą rozdzielności majątkowej, w ramach której, na dokonanie czynności zarządu niepotrzebna jest zgoda drugiego z małżonków, ani też żaden z małżonków nie może sprzeciwiać się dokonaniu takich czynności. W ocenie Rzecznika zachodzi konieczność podjęcia odpowiednich prac legislacyjnych, które dostosowałyby treść omawianego przepisu do rozwiązań systemowych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o zajętych w sprawie stanowisku.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi (30.12.2011 r.) stwierdził, iż rozwiązanie prawne zawarte w ustawie z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności nie ogranicza prawa własności współmałżonka osoby wpisanej do

krajowego systemu ewidencji producentów. Nadawanie jednego numeru identyfikacyjnego małżonkom skutecznie umożliwia zapobieganie sztucznemu podziałowi gospodarstwa w celu uzyskania płatności. Niemniej jednak, mając na względzie wątpliwości interpretacyjne, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi rozważa podjęcie decyzji o doprecyzowaniu przepisów ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności w powyższym zakresie.

17. Ministra Sprawiedliwości (RPO-673620-II/11) z dnia 25 listopada 2011 r. – w sprawie regulacji prawnej normującej dostęp podejrzanego i jego obrońcy do akt postępowania przygotowawczego w zakresie materiałów uzasadniających zastosowanie tymczasowego aresztowania.

W toku badania indywidualnych skarg w Biurze RPO ujawniła się problematyka dotycząca przesłanek udostępniania w toku postępowania przygotowawczego podejrzanemu i jego obrońcy akt sprawy w części zawierającej dowody wskazane we wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania oraz wymienione w postanowieniu o zastosowaniu albo przedłużeniu tymczasowego aresztowania. W ocenie Rzecznika, klauzula generalna zawarta w art. 156 § 5a k.p.k. może stanowić dla prokuratora, praktycznie w każdym przypadku, podstawę odmowy udostępnienia podejrzanemu i jego obrońcy akt sprawy w części zawierającej dowody wskazane we wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania oraz wymienione w postanowieniu o zastosowaniu albo przedłużeniu tymczasowego aresztowania. Cel nowelizacji tego przepisu, jakim było - zgodnie z wytycznymi Trybunału Konstytucyjnego - umożliwienie podejmowania faktycznej obrony przez podejrzanego i jego obrońcę w postępowaniu incydentalnym o zastosowanie lub przedłużenie tymczasowego aresztowania, nie został osiągnięty. Przepis art. 156 § 5a k.p.k. nie spełnia określonych w Konstytucji RP oraz Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności standardów dostępu podejrzanego i jego obrońcy w toku postępowania przygotowawczego do akt sprawy w części zawierającej dowody wskazane we wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania oraz wymienione w postanowieniu o zastosowaniu albo przedłużeniu tymczasowego aresztowania. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie, czy Ministerstwo Sprawiedliwości przewiduje zmiany legislacyjne, które stanowiłyby rozwiązanie przedstawionego problemu.

18. Ministra Spraw Wewnętrznych (RPO-682197-III/11) z dnia 25 listopada 2011 r. - w sprawie zwolnienia od zajęć służbowych funkcjonariuszy Policji (mężczyzn) w wymiarze dwóch dni z tytułu opieki nad dzieckiem w wieku do 14 lat.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwracał się w 2008 r. do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie zwolnienia od zajęć służbowych funkcjonariuszy Policji (mężczyzn) w wymiarze dwóch dni z tytułu opieki nad dzieckiem w wieku do 14 lat. Minister zobowiązał się do uwzględnienia propozycji Rzecznika w pracach nad ustawą o Policji. Zgodnie z treścią art. 79 ustawy o Policji policjantowi przysługują uprawnienia pracownika związane z rodzicielstwem określone w Kodeksie pracy, jeżeli przepisy ustawy o Policji nie stanowią inaczej. Jeśli oboje rodzice lub opiekunowie są funkcjonariuszami, z uprawnień może

korzystać tylko jedno z nich. Tymczasem w niezmienionym kształcie pozostaje § 8 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 2 września 2002 r. w sprawie szczegółowych praw i obowiązków oraz przebiegu służby policjantów. Zgodnie tym przepisem policjantowi-kobiecie wychowującej przynajmniej jedno dziecko w wieku do 14 lat przysługuje w ciągu roku zwolnienie od zajęć służbowych w wymiarze 2 dni, z zastrzeżeniem ust. 2. Jeśli oboje rodzice pełnią służbę w Policji, z uprawnienia, o którym mowa w ust. 1, może korzystać jedno z nich. Warunkiem otrzymania zwolnienia z zajęć służbowych przez funkcjonariusza-mężczyznę jest pozostawanie w związku małżeńskim z osobą, która pełni służbę w Policji, względnie funkcjonariusz musi być jedynym opiekunem dziecka w wieku do 14 lat. Powyższy przepis, pozostający w sprzeczności z art. 79 ustawy o Policji w związku z art. 188 Kodeksu pracy, w dalszym ciągu budzi wątpliwości z punktu widzenia art. 32 i 33 Konstytucji. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie nowelizacji rozporządzenia w celu zmiany opisanego stanu rzeczy.

19. Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (RPO-666850-III/11) z dnia 28 listopada 2011 r. - w sprawie ponownego ustalania prawa do emerytury lub renty.

Rzecznik Praw Obywatelskich jest adresatem licznych skarg, pochodzących od osób, które po wielu latach otrzymywania świadczenia zostają pozbawione uprawnień do emerytury lub renty na podstawie art. 114 ust. 1 i 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Wprowadzenie do obrotu prawnego art. 114 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS w istotny sposób zmieniło sytuację prawną w zakresie trwałości decyzji wydawanych w sprawie świadczeń emerytalnych i rentowych. Po uprawomocnieniu się decyzji podstawę do jej weryfikacji przez organ rentowy stanowią bowiem nie tylko nowe dowody lub ujawnione okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, lecz również odmienna ocena dowodów, które były poprzednio brane pod uwagę przy wydawaniu decyzji. Przyjęcie, że art. 114 ust. 1a ustawy emerytalnej nawet po upływie wielu lat przyznaje organowi rentowemu kompetencję do wszczęcia postępowania z urzędu wyłącznie w oparciu o odmienną ocenę wcześniej przedłożonych dowodów w ocenie Rzecznika narusza zasadę zaufania obywateli do państwa i stanowionego przezeń prawa, wynikającą z art. 2 Konstytucji RP. Także Sąd Najwyższy w ostatnio podejmowanych orzeczeniach wskazuje, że w sytuacji gdy po uprawomocnieniu się decyzji przyznającej prawo do emerytury nie przedstawiono nowych dowodów, istniejących przed dniem wydania tej decyzji, a nieznanych w tym dniu organowi rentowemu, to organ rentowy nie może z urzędu wszcząć postępowania o ponowne ustalenie prawa do świadczeń w trybie art. 114 ust. 1a w związku z ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w kwestii możliwości zmiany przez organy rentowe praktyki stosowania regulacji prawnej dotyczącej ponownego ustalenia prawa do emerytury lub renty.

20. Ministra Spraw Wewnętrznych (RPO-673848-III/11) z dnia 29 listopada 2011 r. - w sprawie sposobu wypłaty świadczeń funkcjonariuszom Policji.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się funkcjonariusz Komendy Powiatowej Policji ze skargą dotyczącą zaniechania wypłaty uposażenia. Uważa on, że w sposób

niezgodny z prawem przymuszony jest do założenia konta bankowego, bowiem jednostka, w której pełni służbę, nie jest już uprawniona do wypłaty uposażeń. Z uzyskanych wyjaśnień wynika, iż przyczyną tego stanu faktycznego jest treść rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 20 grudnia 2010 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania budżetu państwa. Obowiązek realizowania przepisów tego rozporządzenia powoduje, że obecnie nie ma technicznej możliwości wypłaty uposażenia do rąk funkcjonariusza w komendzie powiatowej Policji. Z przepisów ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji wynika reguła, zgodnie z którą uposażenie jest płatne bezpośrednio do rąk funkcjonariusza oraz wyjątek - wypłacania należności na konto funkcjonariusza po jego wcześniejszym porozumieniu się z płatnikiem. Odstępstwo od reguły wypłaty do rąk policjanta wymaga porozumienia się obu podmiotów stosunku służbowego. Żadnej zatem ze stron nie przysługuje prawo narzucenia swej woli drugiemu kontrahentowi. Pozostając w zgodzie z treścią rozporządzenia komendanci powiatowi Policji będą zmuszeni do wprowadzenia innych sposobów przekazywania kwot na wynagrodzenia pracowników, uposażenia funkcjonariuszy - bez pośrednictwa przelewu bankowego - gwarantującego funkcjonariuszom i pracownikom otrzymywanie świadczeń w ustawowych terminach wypłaty. Takim sposobem będzie pobranie środków w komendzie wojewódzkiej Policji i następnie przekazanie ich do rąk własnych policjanta - co wiąże się z koniecznością wyjazdu - a tym samym dodatkowych kosztów dla budżetu Policji. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska wobec opisanego problemu.

21. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-682913-III/11) z dnia 30 listopada 2011 r. - w sprawie zasadności utrzymywania wymogu konieczności rozwiązania stosunku pracy jako warunku niezbędnego do nabycia prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

W skargach napływających do Rzecznika Praw Obywatelskich pojawia się problem konieczności rozwiązania stosunku pracy jako warunku niezbędnego do nabycia prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, uregulowanego w art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Opisany problem jest widoczny zwłaszcza w kontekście kwestionowania przez organ rentowy długości okresu wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze i konieczności dochodzenia prawa do emerytury na drodze postępowania sądowego. W sytuacji gdy ubezpieczony nie rozwiązał stosunku pracy na dzień złożenia wniosku o emeryturę na podstawie art. 184 i nie udokumentował przed organem rentowym spełnienia warunku posiadania wymaganego okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze na dzień 1 stycznia 1999 r., sąd rozpoznający odwołanie od decyzji odmawiającej przyznanie prawa do emerytury, po ustaleniu, że ubezpieczony nie rozwiązał stosunku pracy, nie ma obowiązku prowadzenia postępowania celem ustalenia spełnienia pozostałych przesłanek przyznania świadczenia. Konieczność rozwiązania stosunku pracy i oczekiwanie na merytoryczne rozstrzygnięcie sądu powoduje brak uzyskiwania dochodów i zwykle brak możliwości ponownego nawiązania stosunku pracy. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

22. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-682473-V/11) z dnia 30 listopada 2011 r. - w sprawie konieczności podjęcia działań o charakterze edukacyjnym, przełamujących negatywne stereotypy dotyczące mniejszości romskiej.

Analiza skarg kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich, a także doniesień prasowych, pozwala stwierdzić, że w świadomość społeczną wpisał się niekorzystny wizerunek Romów. Chcąc wpłynąć na zmianę wizerunku mniejszości romskiej należy przede wszystkim wyeliminować negatywne stereotypy na temat tej mniejszości. Przyczyną powstawania i utwierdzania się takich stereotypów jest brak podstawowej wiedzy o Romach, ich historii oraz tożsamości kulturowej. Konieczne jest zatem podjęcie działań o charakterze edukacyjnym, których celem będzie zmiana negatywnego sposobu postrzegania mniejszości romskiej. Za najważniejsze uznać należy uzupełnienie podręczników szkolnych o podstawowe wiadomości z zakresu historii i kultury Romów oraz wprowadzenie tej tematyki do programu nauczania wybranych przedmiotów. Istotne jest przy tym, aby proces edukacji prowadzony był w tym zakresie w porozumieniu i we współpracy ze środowiskami romskimi. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie, a w szczególności o rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy zmierzającej do upowszechnienia wiedzy o mniejszości romskiej wśród uczniów szkół i innych placówek oświatowych.

Minister Edukacji Narodowej (20.12.2011 r.) poinformowała, że sytuacja edukacyjna Romów, a także zmiana negatywnych stereotypów dotyczących tej społeczności jest do dawna przedmiotem szczególnego zainteresowania Rządu. Z myślą o poprawie startu szkolnego dzieci romskich i wyrównywaniu ich szans edukacyjnych, a także z myślą o zmianie negatywnego postrzegania Romów ustanowiono w 2003 r. uchwałą Rady Ministrów Nr 209/2003 program rządowy na rzecz społeczności romskiej w Polsce. Koordynatorem programu rządowego jest minister właściwy do spraw mniejszości narodowych. Ministerstwo Edukacji Narodowej uczestniczy w programie, przekazując dotacje na część zadań realizowanych w ramach modułu edukacyjnego. W nowej podstawie programowej położony został nacisk na kształtowanie u uczniów postaw odpowiedzialności, kultury osobistej, szacunku dla innych ludzi, obywatelskiej oraz poszanowania dla innych kultur i tradycji. Treści nauczania dotyczące m.in. historii, języka, kultury, tradycji, problematyki społecznej i ekonomicznej mniejszości narodowych i etnicznych uwzględnia podstawa programowa Języka polskiego, Języka obcego nowożytnego, Wiedzy o społeczeństwie, Wiedzy o kulturze, Historii, Geografii, Historii i społeczeństwa. Zagadnienia te zostały ujęte w formie zapisów ogólnych, bez wskazywania konkretnych mniejszości narodowych czy etnicznych mieszkających w Polsce. O sposobie realizacji treści nauczania dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych decyduje nauczyciel, biorąc pod uwagę uwarunkowania lokalne oraz potrzeby edukacyjne uczniów. Podręczniki szkolne uwzględniają zagadnienia dotyczące mniejszości narodowych i etnicznych w takim zakresie, jaki wynika z podstawy programowej.

23. Ministra Zdrowia (RPO-688404-V/11) z dnia 30 listopada 2011 r. - w sprawie przepisów rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie badań lekarskich kierowców i osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się Prezes Naczelnej Rady Lekarskiej z wnioskiem o podjęcie interwencji w sprawie pilnej nowelizacji przepisów rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawie badań lekarskich kierowców i osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami. Zdaniem Naczelnej Rady Lekarskiej rozporządzenie to w obecnym kształcie narusza zasadę poprawnej legislacji wywodzoną z art. 2 Konstytucji RP. Wątpliwości budzi zgodność z delegacją ustawową załączników Nr 4a i Nr 4b do rozporządzenia, które określają sposób oceny stanu zdrowia osoby chorej na cukrzycę oraz chorej na padaczkę, w celu stwierdzenia istnienia lub braku przeciwwskazań zdrowotnych do kierowania pojazdami. Kwestionowane rozporządzenie zostało wydane na podstawie art. 123 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym, który nie zawiera upoważnienia do uregulowania w przepisach wykonawczych sposobu oceny stanu zdrowia osoby chorej, w celu stwierdzenia istnienia lub braku przeciwwskazań zdrowotnych do kierowania pojazdami oraz ustalenia przypadków, kiedy lekarz powinien powiadomić organ wydający prawo jazdy o konieczności dokonania oceny predyspozycji zdrowotnych osoby do kierowania pojazdami, a także nałożenia na lekarza obowiązku powiadamiania tego organu. Z dniem 11 lutego 2012 r. wchodzi w życie ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami, która uchyla rozdział 4 działu IV ustawy - Prawo o ruchu drogowym, zawierający art. 123. Dotychczasowe przepisy wykonawcze zachowują moc do dnia wejścia w życie nowych przepisów wykonawczych, nie dłużej jednak niż przez 18 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie.

24. Ministra Zdrowia (RPO-651112-V/11) z dnia 1 grudnia 2011 r. – w sprawie całkowitego zakazu palenia wyrobów tytoniowych w zakładach psychiatrycznych.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich napływają skargi pacjentów oraz kierowników zakładów psychiatrycznych dotyczące całkowitego zakazu palenia wyrobów tytoniowych w tych placówkach, wynikającego z przepisów ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych. Sprawa ta była już przedmiotem korespondencji między Rzecznikiem Praw Obywatelskich a poprzednim Ministrem Zdrowia. Osoby zwracające się do Rzecznika wskazują na duże trudności z egzekwowaniem zakazu palenia. W ocenie Rzecznika, ze względu na szczególną sytuację pacjentów zakładów psychiatrycznych zasadne byłoby ponowne przeanalizowanie przedstawionego problemu. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o rozważenie nowelizacji przepisów ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych w zakresie, w jakim wprowadzają one całkowity zakaz palenia na terenie zakładów psychiatrycznych.

25. Ministra Spraw Wewnętrznych (RPO-662967-IV/10) z dnia 2 grudnia 2011 r. – w sprawie problemów mieszkańców lokali znajdujących się w zasobie Zarządu Zasobów Mieszkaniowych MSWiA.

Do Rzecznika zwrócili się użytkownicy lokali mieszkalnych będący byłymi żołnierzami zawodowymi zlikwidowanych Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych MSWiA w sprawie wstrzymania przez MSWiA procesu sprzedaży tych lokali do dnia 1 stycznia 2013 r., tj. do dnia wejścia w życie art. 1 pkt 54 lit. e ustawy z dnia 22 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych RP oraz niektórych innych ustaw, która wprowadza nowe zasady przyznawania bonifikat od ceny sprzedaży lokali mieszkalnych. Skarżący obawiają się, że po dniu 1 stycznia 2013 r. tylko nieliczni z nich zdecydują się na wykup mieszkań przy zastosowaniu nowych, znacznie mniej korzystnych bonifikat. Rzecznik prosi o podanie przyczyn wstrzymania sprzedaży tych lokali. Do Rzecznika wpływają też skargi emerytów i rencistów wojskowych zwolnionych z jednostek wojskowych podległych lub nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, zajmujących lokale znajdujące się w zasobie Zarządu Zasobów Mieszkaniowych MSWiA na podstawie decyzji o przydziale kwatery. Skarżący podnoszą problem dalszej realizacji nabytych uprawnień do zajmowanych mieszkań w sytuacji, gdy do nieruchomości zostały zgłoszone roszczenia następców prawnych dawnych właścicieli hipotecznych w trybie przepisów dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy. Skarżący wyrażają obawę, że w razie ustanowienia na rzecz następców prawnych dawnych właścicieli hipotecznych prawa użytkowania wieczystego do gruntu i zwrotu własności budynku, utracą tytuły prawne do zajmowanych lokali mieszkalnych i zostaną zmuszeni do opuszczenia mieszkań. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie konieczności podjęcia działań zmierzających do zabezpieczenia realizacji nabytych przez tę grupę osób uprawnień do lokalu mieszkalnego.

26. Komendanta Głównego Policji (RPO-682125-III/11) z dnia 2 grudnia 2011 r. - w sprawie zasad przyznawania świadczenia socjalnego emerytom policyjnym.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich z prośbą o pomoc zwrócił się emeryt policyjny, któremu odmówiono przyznania świadczenia socjalnego z uwagi na przekroczenie rocznego limitu przysługujących zapomóg, określonego w Regulaminie korzystania ze świadczeń funduszu socjalnego emerytów i rencistów Policji oraz ich rodzin w Komendzie Wojewódzkiej Policji, będącego załącznikiem do zarządzenia Komendanta Wojewódzkiego Policji. Przepis § 8 ust. 1 tego zarządzenia ogranicza możliwość przyznania świadczenia socjalnego emerytom policyjnym do maksymalnie dwóch rocznie. Tymczasem ograniczenie takie nie wynika z ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, ani z rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 9 września 2004 r. w sprawie funduszu socjalnego emerytów i rencistów Policji, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu i Państwowej Straży Pożarnej oraz ich rodzin. Zgodnie z art. 93 ust. 2 Konstytucji RP zarządzenia nie mogą stanowić podstawy decyzji wobec obywateli, osób prawnych oraz innych podmiotów. Zakres podmiotowy zarządzeń komendantów wojewódzkich Policji nie może dotyczyć jakichkolwiek podmiotów, które nie są podległe organowi wydającemu taki akt, a takimi są uprawnieni do pomocy socjalnej w świetle

wspomnianego rozporządzenia MSWiA. W tym kontekście § 8 ust. 1 omawianego zarządzenia narusza art. 93 ust. 2 Konstytucji RP. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Komendant Główny Policji (30.12.2011 r.) nie zgodził się ze stwierdzeniem, że przepisy ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, a także rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 9 września 2004 r. w sprawie funduszu socjalnego emerytów i rencistów Policji, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu i Państwowej Straży Pożarnej oraz ich rodzin, nie określają rocznego limitu zapomóg, jakie mogą być udzielone osobie uprawnionej do świadczeń finansowanych z przedmiotowego funduszu. Zgodnie z § 5 ust. 1 cyt. rozporządzenia świadczenia socjalne przyznaje kierownik jednostki organizacyjnej, uwzględniając sytuację życiową, rodzinną i materialną uprawnionego. Są to więc świadczenia, które nie dają osobie ubiegającej się o ich przyznanie prawa podmiotowego do wystąpienia z roszczeniem o ich przysądzenie. Jednocześnie Komendant Główny Policji podzielił stanowisko zaprezentowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich, iż w rozumieniu art. 93 Konstytucji RP Komendant Wojewódzki Policji nie miał legitymacji do wydania w tej sprawie zarządzenia. Jednak uchylene omawianego zarządzenia nie będzie oznaczało, że dysponent środków funduszu socjalnego w sposób automatyczny będzie podejmować decyzje w sprawach świadczeń socjalnych odmienne od dotychczasowych.

27. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej oraz Ministra Sprawiedliwości (RPO-687486-IV/11) z dnia 5 grudnia 2011 r. - w sprawie wątpliwości dotyczących przepisów zapobiegających eksmisjom na bruk.

Wyrokiem z dnia 4 listopada 2010 r. Trybunał Konstytucyjny stwierdził niezgodność z Konstytucją RP przepisu art. 1046 § 4 k.p.c. (sygn. akt K 19/06). Przepis ten utracił moc obowiązującą z upływem dwunastu miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw, a zatem z dniem 16 listopada 2011 r. Nowelizacja dokonana ustawą z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, zdaniem Rzecznika nie w pełni realizuje wskazówki udzielone przez Trybunał Konstytucyjny. Wątpliwości już na etapie wdrożenia nowych regulacji budzą zasadnicze obawy o to, czy mogą one stanowić skuteczny instrument zapobiegania eksmisjom na bruk i bezdomności, a jednocześnie zapewnienia sprawnej egzekucji wyroków eksmisyjnych, w których sąd nie przyznał dłużnikowi prawa do lokalu socjalnego. Rzecznik Praw Obywatelskich w wystąpieniu do Ministra Sprawiedliwości w tej samej sprawie zwrócił się o rozważenie potrzeby doprecyzowania przepisów art. 1046 k.p.c., tak aby stanowił on instrument sprawnej egzekucji wyroków eksmisyjnych, przy uwzględnieniu ochrony przed bezdomnością osób eksmitowanych, a także o poinformowanie o planowanym terminie wydania rozporządzenia na podstawie upoważnienia z art. 1046 § 11 k.p.c. W wystąpieniu do Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się natomiast o

rozważenie potrzeby doprecyzowania regulacji zawartych w ustawie o ochronie praw lokatorów w celu pełniejszej realizacji wskazówek Trybunału Konstytucyjnego i usunięcia trudności związanych z wykładnią przepisów tej ustawy.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (30.12.2011 r.) nie podzielił wątpliwości odnoszących się do uregulowań ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego, przedstawionych w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich. Jednocześnie podkreślił, że zmienione przepisy obowiązują od nieco ponad miesiąca. Ponadto, okres ten przypada między 1 listopada a 31 marca roku przyszłego a zatem, zgodnie z art. 16 i art. 17 ustawy, liczba wykonywanych wyroków sądowych nakazujących opróżnienie lokalu, jest znacząco ograniczona. Wyciąganie wniosków dotyczących potrzeby doprecyzowania regulacji na tym etapie, bez uwzględniania doświadczeń z co najmniej rocznego ich funkcjonowania w praktyce, mogłoby skutkować potrzebą kolejnych działań legislacyjnych i nie znajduje obecnie uzasadnienia.

28. Prezesa Rady Ministrów (RPO-687391-III/11) z dnia 8 grudnia 2011 r. - w sprawie rozwiązywania stosunków pracy z pracownikami w związku z osiągnięciem wieku emerytalnego i nabyciem uprawnień do emerytury.

Badając pragmatyki pracownicze w zakresie przyjętych w nich przepisów dotyczących rozwiązywania stosunków pracy z pracownikami w związku z osiągnięciem wieku emerytalnego i nabyciem uprawnień do emerytury, Rzecznik Praw Obywatelskich powziął wątpliwość co do ich zgodności z dyrektywą Rady UE 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającą ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy. Wątpliwości Rzecznika budzi art. 71 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej, zgodnie z którym „rozwiązanie stosunku pracy z urzędnikiem służby cywilnej może nastąpić, z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia, w razie osiągnięcia wieku 65 lat, jeżeli okres zatrudnienia umożliwia mu uzyskanie prawa do emerytury”. Konieczna jest zasadnicza zmiana regulacji prawnych zbieżnych z powyższym przepisem. Tym bardziej, że w świetle tej regulacji osiągnięcie wieku 65 lat, przy spełnieniu pozostałych warunków, umożliwia pracodawcy rozwiązanie stosunku pracy z urzędnikiem mianowanym, podczas gdy z pracownikiem umownym, który nabył prawo do świadczeń emerytalnych, rozwiązanie stosunku pracy w drodze wypowiedzenia tylko z powodu osiągnięcia wieku emerytalnego i nabycia tego prawa, nie stanowi uzasadnionej przyczyny wypowiedzenia. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przeanalizowanie przedstawionego problemu i ewentualne spowodowanie zmian polegających na rezygnacji z przepisów umożliwiających rozwiązywanie stosunków pracy wyłącznie z powodu osiągnięcia wieku emerytalnego i nabycia prawa do emerytury, jeśli w konkretnym przypadku nie jest to wyraźnie uzasadnione określonymi celami polityki zatrudnienia przyjętej przez państwo.

29. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (RPO-671010-IV/11) z dnia 8 grudnia 2011 r. – w sprawie braku przepisów regulujących działalność zrzeczeń właścicieli i zarządców domów utworzonych przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 23 marca 1990 r. o zmianie ustawy – Prawo lokalowe.

Do Biura RPO nadal wpływają skargi lokatorów zamieszkujących w budynkach administrowanych przez zrzeszenia właścicieli i zarządców domów utworzonych na podstawie przepisów Prawa lokalowego, którzy mają trudności z ustaleniem danych takich zrzeczeń, a tym samym ze zweryfikowaniem prawidłowości działań zrzeczeń oraz osób działających w ich imieniu. Istotą problemu jest brak przepisów regulujących działalność zrzeczeń właścicieli i zarządców domów utworzonych przed dniem 5 czerwca 1990 r. tj. przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 23 marca 1990 r. o zmianie ustawy - Prawo lokalowe. Obecnie nie jest prawnie dopuszczalne utworzenie takiego zrzeczenia, jednak żaden przepis nie pozbawił osobowości prawnej zrzeczeń utworzonych przed dniem 5 czerwca 1990 r. Zrzeszenia właścicieli domów w praktyce są rejestrowane w KRS jako inne organizacje społeczne lub zawodowe albo stowarzyszenia. Zdaniem Rzecznika niezbędne jest podjęcie działań w celu dostosowania sytuacji prawnej zrzeczeń właścicieli i zarządców domów do standardów konstytucyjnych. Funkcjonowanie w obrocie osób prawnych, których status nie jest w ogóle regulowany przez przepisy prawa, stanowi istotne zagrożenie dla uczestników obrotu oraz narusza prawa osób tworzących omawiane zrzeczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie pilnej konieczności podjęcia stosownych prac legislacyjnych w omawianym zakresie.

30. Ministra Sprawiedliwości (RPO-641650-II/10) z dnia 8 grudnia 2011 r. - w sprawie zapewnienia osobom pozbawionym wolności warunków do utrzymania należytej higieny osobistej.

Do Biura RPO wpływają wnioski mężczyzn pozbawionych wolności, którzy wskazują na problemy w utrzymaniu w zakładach karnych i aresztach śledczych higieny osobistej. Podnoszą oni, iż ciepła kąpiel raz w tygodniu jest niewystarczająca oraz stanowi poważne utrudnienie w utrzymaniu czystości i schludnego wyglądu. Zgodnie z art. 102 pkt 1 Kodeksu karnego wykonawczego skazany ma prawo do odpowiednich ze względu na zachowanie zdrowia warunków higieny. Zapis ten został doprecyzowany w - odpowiednio - § 30 ust. 3 i § 32 ust. 4 rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności oraz w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania. Stanowi on, że skazany (tymczasowo aresztowany) korzysta co najmniej raz w tygodniu z ciepłej kąpieli. Częstsze kąpiele przysługują tylko niektórym grupom osadzonych np. zatrudnionym przy pracach brudzących, chorym, czy też skazanym kobietom. W ocenie Rzecznika istnieje potrzeba zapewnienia mężczyznom pozbawionym wolności możliwości częstszego korzystania z kąpieli. Obowiązujące przepisy umożliwiają wprowadzenie dla więźniów częstszych kąpieli, niemniej jednak tylko zmiana zapisu § 30 ust. 3 regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności może przynieść oczekiwane rozwiązania w tym zakresie. Istotna w sprawie jest również potrzeba uwzględnienia w praktyce standardów praw więźniów, wyrażonych we „Wzorcowych regułach ONZ minimum postępowania z więźniami” z 1955 r. oraz w Europejskich Regułach Więziennych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o podjęcie inicjatywy prawodawczej w celu zmiany przepisów w taki sposób, aby mężczyźni pozbawieni wolności mieli zapewnioną możliwość korzystania z ciepłej kąpieli co najmniej dwa razy w tygodniu.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (29.12.2011 r.) poinformował, że postulat intensyfikacji działań umożliwiających poprawę warunków higieniczno-sanitarnych w jednostkach penitencjarnych, w tym również zapewnienia możliwości - co najmniej dwa razy w tygodniu korzystania z ciepłej kąpieli przez mężczyzn, niewątpliwie jest zasadny. Jednakże w obecnym stanie technicznym oraz organizacyjno-finansowym jednostek Służby Więziennej - w części jednostek więziennictwa - postulat ten nie jest możliwy do wprowadzenia. Zwiększeniu winny ulec w budżecie więziennictwa wielkości środków na wydatki bieżące na zakup dodatkowych ilości wody, zrzut ścieków oraz zużycie paliw i energii do podgrzania wody. Powinna ulec także rozbudowa infrastruktury części zakładów karnych i aresztów śledczych, a w tym budowa dodatkowych łazni w pawilonach penitencjarnych oraz rozbudowa źródeł ciepłej wody użytkowej, jak również rozbudowa instalacji ciepłej wody użytkowej.

Centralny Zarząd Służby Więziennej w ramach opracowywania aktu prawnego nowelizującego przepisy dotyczące warunków bytowych w zakładach karnych i aresztach śledczych, planuje zawrzeć uregulowanie pozwalające na zwiększenie częstotliwości kąpieli w tych jednostkach, które spełniają odpowiednie warunki organizacyjno-techniczne. Jednocześnie podjęto działania zmierzające do ustalenia bilansu niezbędnych przedsięwzięć warunkujących poprawę standardu sanitarno-higienicznego jednostek penitencjarnych dla szczegółowego oszacowania potrzeb oraz opracowania programu działań dostosowawczych, który zostanie wdrożony do realizacji stosownie do możliwości finansowych Służby Więziennej.

31. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (RPO-689900-IV/11) z dnia 13 grudnia 2011 r. – w sprawie problemów, które wyłoniły się w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego oraz ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych.

Nowelizacja ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych dokonana ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego oraz ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych nie w pełni realizuje cel ustawodawcy, jakim było umożliwienie przekształcania praw do lokali mieszkalnych w zasobach spółdzielni mieszkaniowych wybudowanych przy wsparciu preferencyjnego kredytu udzielonego ze środków Krajowego Funduszu Mieszkaniowego lub Banku Gospodarstwa Krajowego w ramach realizacji programów rządowych popierania budownictwa mieszkaniowego. W niezmienionym brzmieniu pozostał zakaz ustanawiania odrębnej własności lokali mieszkalnych wybudowanych ze wsparciem środków publicznych wynikający z art. 15e ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1995 r. o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego oraz z art. 17 ust. 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o zmianie ustawy o poręczeniach i gwarancjach udzielanych przez Skarb Państwa oraz niektóre osoby prawne, ustawy o Banku Gospodarstwa Krajowego oraz niektórych innych ustaw.

Ponadto najemcy lokali mieszkalnych w zasobach towarzystw budownictwa społecznego wskazują w skargach do Rzecznika na pozbawienie ich możliwości wykupienia na własność zajmowanego lokalu. Osoby, które zawarły z towarzystwem umowę w sprawie partycypacji w kosztach budowy mieszkań do dnia 31 grudnia 2004 r. nie mogą bez zgody towarzystwa

budownictwa społecznego dokonywać cesji uprawnień i obowiązków wynikających z tych umów na rzecz wskazanych przez siebie najemców. Takie zróżnicowanie uprawnień najemców może budzić wątpliwości co do zgodności z konstytucyjną zasadą równości. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o zajęcie stanowiska w sprawie przedstawionych problemów, a także o rozważenie celowości podjęcia działań legislacyjnych celem ich wyeliminowania.

32. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (RPO-562954 IV/10) z dnia 14 grudnia 2011 r. – w sprawie sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, stanowiącej budynek wielomieszkaniowy.

W aktualnym stanie prawnym nie jest możliwa sprzedaż poszczególnych lokali mieszkalnych w zabytkowej nieruchomości bez zgody konserwatora zabytków. Nie jest także możliwe zbycie takiej nieruchomości jako całości, gdyż taka sprzedaż naruszałaby pierwszeństwo najemców lokali mieszkalnych przewidziane w art. 34 ust. 7 ustawy o gospodarce nieruchomościami. Stanowisko Rzecznika w kwestii potrzeby usunięcia wskazanej kolizji podzielił Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Minister Infrastruktury, który poinformował, że zmiana art. 34 ustawy o gospodarce nieruchomościami, polegająca na wyłączeniu prawa pierwszeństwa najemców lokali mieszkalnych w przypadku sprzedaży zabytkowych nieruchomości, zostanie zaproponowana przy najbliższej nowelizacji tej ustawy. Nowelizacja, która weszła w życie w dniu 9 października 2011 r., nie uwzględnia jednak zapowiadanej zmiany. W dalszym ciągu zatem funkcjonują w obrocie prawnym przepisy, których treść wzajemnie się wyklucza, a których dalsze dowolne stosowanie może prowadzić do naruszenia praw najemców, jeżeli nieruchomość zabytkowa zostanie zbyta w całości, bądź też do ograniczenia jednostek samorządu terytorialnego lub Skarbu Państwa w dysponowaniu przedmiotem przysługującego im prawa własności. Obowiązujący stan prawny może być także przyczyną roszczeń odszkodowawczych kierowanych do jednostek samorządu terytorialnego albo Skarbu Państwa. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie, czy w resorcie transportu, budownictwa i gospodarki morskiej będą kontynuowane prace legislacyjne w omawianym zakresie.

33. Marszałka Sejmu RP (RPO-661983-I/11) z dnia 15 grudnia 2011 r. – w sprawie organizacji wyborów do organów przedstawicielskich samorządu terytorialnego.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi osób działających w jednostkach samorządu terytorialnego dotyczące organizacji wyborów do organów przedstawicielskich samorządu. Konstytucyjna pozycja samorządu terytorialnego wskazuje na jego szczególne znaczenie ustrojowe. Należy więc oczekiwać, iż ustawy, konkretyzujące postanowienia Konstytucji, zapewnią obywatelom równe szanse dokonywania wyboru swoich przedstawicieli do organów samorządu terytorialnego. Jednym z elementów prowadzenia kampanii wyborczej jest wykorzystywanie w niej numeru listy, jaki został przydzielony danemu komitetowi wyborczemu. Są one jednak przydzielane w różnych terminach. W najgorszej sytuacji są komitety zgłaszające kandydatów w jednej lub kilku gminach, które otrzymują numer listy w ostatniej kolejności, a więc mają najmniej czasu na kampanię

wyborczą z możliwością użycia numeru list. Nadawanie numerów listom kandydatów określają przepisy art. 408 - 410 Kodeksu wyborczego. Komitety lokalne, skupiające często działaczy zaangażowanych w życie swojej małej społeczności, zamierzające przedstawić kandydatów w jednej gminie, podnoszą, że na skutek tych rozwiązań legislacyjnych postawione są w znacznie gorszej sytuacji prawnej. Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej wskazał na praktyczny brak możliwości losowania numerów list w tym samym dniu. PKW dostrzega jednak możliwość późniejszego rozpoczęcia procedury nadawania numerów listom i skrócenia odstępu czasu pomiędzy poszczególnymi etapami losowania. W ocenie Rzecznika jest to postulat godny rozważenia i uwzględnienia przy dokonaniu nowelizacji Kodeksu wyborczego. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o rozważenie celowości podjęcia odpowiednich działań mających na celu zainicjowanie prac legislacyjnych.

34. Ministra Sprawiedliwości (RPO-621373-IV/09) z dnia 16 grudnia 2011 r. - w sprawie trudności wierzycieli będących współwłaścicielami nieruchomości, w doprowadzeniu do eksmisji byłych współwłaścicieli.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi od wierzycieli (współwłaścicieli, którym w wyniku podziału przypadła całość lub część nieruchomości budynkowej), którzy pomimo posiadania tytułu wykonawczego, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności, nie są w stanie skutecznie doprowadzić do eksmisji byłych współwłaścicieli, władających tą nieruchomością przed dokonaniem zniesienia współłasności. W praktyce dochodzi do sytuacji, w której z jednej strony komornicy sądowi odmawiają podjęcia czynności zmierzających do opróżnienia lokalu, a z drugiej strony sądy powszechne odrzucają pozwy o opróżnienie lokalu. Rzecznik Praw Obywatelskich podziela stanowisko Prezesa Krajowej Rady Komorniczej, iż konieczne jest, aby w orzeczeniu o zniesieniu współłasności sądy precyzyjnie, w zależności od rodzaju nieruchomości, określały obowiązek dłużnika: w sytuacji, gdy przedmiotem zniesienia współłasności jest nieruchomość gruntowa - nakazywały osobom, które władały rzeczą do jej wydania, zaś w przypadku nieruchomości lokalowych – nakazywały opuszczenie i opróżnienie lokalu. Możliwość precyzyjnego określenia obowiązku dłużnika stoi jednak w sprzeczności z obecnym brzmieniem art. 624 k.p.c., który pozwala jedynie na orzeczenie w przedmiocie wydania nieruchomości. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie, a w razie podzielenia argumentacji przedstawionej w wystąpieniu, o spowodowanie podjęcia prac nad zmianą w omawianym zakresie art. 624 k.p.c.

35. Komendanta Głównego Policji (RPO-644847-III/10) z dnia 16 grudnia 2011 r. - w sprawie nierespektowania wyroków sądów administracyjnych przez organy administracji publicznej w sytuacji przeniesienia funkcjonariuszy Policji na niższe stanowiska służbowe.

W związku z wejściem w życie rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 8 lutego 2008 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad otrzymywania i wysokości uposażenia zasadniczego policjantów, dodatków do uposażenia oraz ustalania wysługi lat, od której jest uzależniony wzrost uposażenia zasadniczego, funkcjonariusze Biura Spraw Wewnętrznych Komendy Głównej

Policji zostali zwolnieni z dotychczasowych stanowisk i mianowani na inne stanowiska. Zarzucają oni przedmiotowym decyzjom, że powołując się na przepisy rozporządzenia organ przeniósł funkcjonariuszy na niższe stanowiska służbowe od zajmowanych dotychczas błędnie interpretując dyspozycję normy prawnej wynikającej z treści art. 32 ust. 1 ustawy o Policji. Uniknął tym samym konieczności zastosowania się do rygorów, jakie związane są z możliwością przeniesienia policjanta na niższe stanowisko służbowe (w trybie art. 38 ust. 2 pkt 4 ustawy o Policji). W związku z wyrokami sądów administracyjnych uchylającymi tego rodzaju orzeczenia Komendant Główny Policji zwrócił się ponownie do policjantów z zapytaniem, czy wyrażają bezwarunkową zgodę na mianowanie na niższe stanowisko służbowe. Policjanci zostali poinformowani, że nieudzielenie odpowiedzi w terminie 7 dni lub udzielenie niejednoznacznej odpowiedzi będzie skutkować wszczęciem procedury zwolnienia policjanta ze służby. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o wskazanie powodów odmowy zastosowania wobec funkcjonariuszy § 4 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 8 lutego 2008 r.

36. Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (RPO-686330-I/11) z dnia 19 grudnia 2011 r. - w sprawie pozbawienia przez ustawodawcę możliwości dalszego otrzymywania stypendium za dobre wyniki w nauce przez studentów studiujących równocześnie na kilku kierunkach bądź kontynuujących naukę na drugim kierunku studiów.

Do dnia 30 września 2011 r. studenci mogli uzyskać pomoc materialną w postaci stypendium za wyniki w nauce na każdym kierunku studiów, a także kontynuując po ukończeniu jednego kierunku studiów naukę na drugim kierunku, jeśli spełniali kryterium określone w regulaminie ustalonym przez rektora. W wyniku zmian wprowadzonych ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz zmianie niektórych ustaw, studenci, którzy studiuje równocześnie kilka kierunków mogą aktualnie uzyskać jedno stypendium dla najlepszych studentów (art. 184 ust. 4 Prawa o szkolnictwie wyższym). Student, który po ukończeniu studiów kontynuuje naukę na innym kierunku studiów, jeśli uzyskał za rok studiów wysoką średnią ocen, nie ma prawa do stypendium dla najlepszych studentów (art. 184 ust. 5 Prawa o szkolnictwie wyższym). W ocenie Rzecznika ten ostatni przepis w zakresie, w jakim wyłącza prawo studentów, którzy nie korzystali ze stypendium dla najlepszych studentów do stypendium, o którym mowa w art. 173 ust. 1 pkt 3 Prawa o szkolnictwie wyższym jest niezgodny z zasadą równości wobec prawa wyrażoną w art. 32 Konstytucji RP. Ponadto Rzecznik wyraża wątpliwość, czy pozbawienie prawa do stypendium za najlepsze wyniki w nauce studentów, którzy w roku akademickim 2010/2011 studiując na kilku kierunkach studiów bądź też po ukończeniu jednego kierunku kontynuując naukę na drugim kierunku uzyskali za ten rok studiów wysoką średnią ocen, nie pozostaje w kolizji z zasadą zaufania obywateli do państwa i prawa. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o przedstawienie stanowiska w powyższych kwestiach.

37. Ministra Zdrowia (RPO-634382-V/09) z dnia 19 grudnia 2011 r. - w sprawie dokumentowania uprawnień do świadczeń opieki zdrowotnej.

Mimo niemal dwunastoletniego okresu obowiązywania systemu powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego, który od początku zakładał wydanie ubezpieczonym karty ubezpieczenia zdrowotnego, dotychczas karta ta nie została wydana. Brak zatem jednolitego dokumentu potwierdzającego prawo ubezpieczonego do świadczeń opieki zdrowotnej, a te dokumenty, które formalnie mogą spełniać taką rolę opierają się na wielu aktach prawnych. Utrudnia to w praktyce stwierdzenie uprawnień do świadczeń zdrowotnych. Problem z identyfikacją osób ubezpieczonych nabrał dodatkowego znaczenia w związku z wejściem w życie z dniem 1 stycznia 2012 r. przepisów ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych. Ustawa ta przewiduje, że osoba uprawniona (lekarz, lekarz dentysta, felczer, starszy felczer) jest obowiązana do zwrotu Narodowemu Funduszowi Zdrowia kwoty stanowiącej równowartość kwoty nienależnej refundacji wraz z odsetkami ustawowymi, m.in. w przypadku wypisania recepty niezgodnej z uprawnieniami świadczeniobiorcy. W uchwale Nr 25/11/P-VI z dnia 2 grudnia 2011 r. Naczelna Rada Lekarska zarekomendowała lekarzom i lekarzom denty stom - z uwagi na brak możliwości jednoznacznego weryfikowania uprawnień pacjenta do leków refundowanych i skomplikowany system kilkunastu aktów prawnych regulujących kwestie uprawnień do świadczeń - aby po 1 stycznia 2012 r. powstrzymywali się od orzekania o uprawnieniach pacjentów do recept refundowanych oraz od wpisywania odpłatności, o której mowa w art. 6 ustawy poprzez zamieszczanie na recepcie adnotacji „Refundacja leku do decyzji NFZ.” W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o podjęcie działań w kierunku rozwiązania problemu weryfikacji ubezpieczonych i dokumentowania uprawnień do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

38. Ministra Zdrowia (RPO-690730-V/11) z dnia 19 grudnia 2011 r. - w sprawie poprawy systemu opieki zdrowotnej i pomocy osobom starszym.

Konstytucja RP nakłada na władze publiczne obowiązek zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej m.in. osobom w podeszłym wieku. Systematycznie postępuje proces starzenia się polskiego społeczeństwa. Tymczasem polski system opieki zdrowotnej i pomocy osobom starszym jest niewydolny oraz nieprzygotowany na gwałtownie postępujące zmiany demograficzne. Z przedstawionych Rzecznikowi Praw Obywatelskich przez Przewodniczącą oraz członka Zespołu do spraw gerontologii przy Ministrze Zdrowia, uwag zawartych w informacji pt. „Geriatry i opieka geriatryczna w Polsce w roku 2011: stan obecny i pilne wyzwania” wynika, że niewystarczające jest kształcenie lekarzy z zakresu geriatry. Następuje zapaść leczenia geriatrycznego - nie otwiera się nowych poradni geriatrycznych, nie zwiększa się liczby łóżek geriatrycznych, a w kolejnych szpitalach likwidowane są oddziały geriatryczne lub podejmowane są działania ograniczające koszty funkcjonowania tych oddziałów. Nadal brak standardów postępowania przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu geriatry. System finansowania świadczeń geriatrycznych nie uwzględnia specyfiki terapii i opieki geriatrycznej, skazując geriatrę na marginalizację ze względu na wielochorobowość pacjentów geriatrycznych. Brak także sprawnego systemu gwarantującego rzeczywistą pomoc rodzinom opiekującym się osobami starszymi, np. ośrodków opieki krótkoterminowej. Władze państwowe powinny przygotować odpowiednie działania i

rekomendacje dla polityki państwa i samorządu terytorialnego, które pozwoliłyby na realną poprawę jakości życia osób starszych i wydłużenie okresu niezależnej egzystencji seniorów oraz poprawę jakości leczenia geriatrycznego i dostępności do świadczeń zdrowotnych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przekazanie informacji na temat działań i zamierzeń resortu zdrowia w kwestii poprawy systemu opieki zdrowotnej i pomocy osobom starszym.

39. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (RPO-658549-V/10) z dnia 19 grudnia 2011 r. - w sprawie obowiązku zapewnienia przez osoby niepełnosprawne, na potrzeby egzaminu na prawo jazdy, pojazdu przystosowanego do posiadanej niepełnosprawności.

Przepisy rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 27 października 2005 r. w sprawie szkolenia, egzaminowania i uzyskiwania uprawnień przez kierujących pojazdami, instruktorów i egzaminatorów, jak również oczekującej na wejście w życie ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami, nakładają na osoby niepełnosprawne obowiązek zapewnienia na potrzeby przeprowadzenia praktycznej części egzaminu na prawo jazdy, pojazdu przystosowanego do posiadanej niepełnosprawności. Problem ten był już sygnalizowany we wcześniejszych wystąpieniach Rzecznika w 2009 r. (numer sprawy RPO-600925/08). Zasady egzaminowania osób niepełnosprawnych w opisanym zakresie budzą wątpliwości z punktu widzenia konstytucyjnej zasady równości i urzeczywistnienia sprawiedliwości społecznej (art. 2 i art. 32 Konstytucji RP), nosząc znamiona nierównego traktowania i dyskryminacji osób niepełnosprawnych. Ewentualne trudności w przystosowaniu pojazdów do przeprowadzenia egzaminów z uwzględnieniem wszystkich rodzajów niepełnosprawności nie mogą uzasadniać przerzucenia na osoby niepełnosprawne ciężaru i kosztów zorganizowania w tym zakresie egzaminu, będącego egzaminem państwowym. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o zajęcie stanowiska w przedmiotowej sprawie, w szczególności w odniesieniu do możliwości podjęcia w tym zakresie odpowiednich działań legislacyjnych.

40. Ministra Finansów (RPO-641399-V/10) z dnia 19 grudnia 2011 r. - w sprawie zróżnicowanej sytuacji prawnej dzierżawców (najemców) dokonujących sprzedaży na targowiskach.

Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 8 grudnia 2009 r. (sygn. akt K 7/08) orzekł, iż art. 15 ust. 2a ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych, dodany przez art. 1 pkt 11 lit. b ustawy z dnia 30 października 2002 r. o zmianie ustawy o podatkach i opłatach lokalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, jest niezgodny z art. 2 w związku z art. 217 Konstytucji RP. Konsekwencją przywołanego orzeczenia Trybunału była konieczność nowelizacji ustawy o podatkach i opłatach lokalnych. Dokonano tego na mocy ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o podatkach i opłatach lokalnych, nadając nowe brzmienie art. 15 ust. 1 i 2. Niestety, znowelizowane przepisy w obecnym brzmieniu powodują zróżnicowanie sytuacji prawnej osób fizycznych, osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej, będących dzierżawcami (najemcami), dokonujących sprzedaży na targowiskach w zależności od tego, czy działalność taka

prowadzona jest odpowiednio w budynkach lub budowlach albo ich częściach. Dzierżawcy (najemcy) budynków lub ich części są zwolnieni z opłaty targowej na podstawie art. 15 ust. 2b ustawy, natomiast te same podmioty prowadzące analogiczną działalność w budowlach lub ich częściach są obowiązane do wnoszenia opłaty targowej, ponieważ nie są podatnikami podatku od nieruchomości (art. 3 w związku z art. 16 ustawy) oraz nie dokonują sprzedaży w budynkach lub ich częściach (art. 15 ust. 2b). Obowiązujące regulacje budzą wątpliwości w świetle art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, ponieważ mogą stanowić dyskryminację w życiu gospodarczym w zależności od rodzaju obiektu budowlanego, w którym dokonywana jest sprzedaż. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie.

41. Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych (RPO-682703-V/11) z dnia 19 grudnia 2011 r. – w sprawie pozyskiwania i przetwarzania przez władze samorządowe danych ujawniających poglądy polityczne, w związku z przeprowadzeniem konsultacji z mieszkańcami gminy.

W jednej z gmin przeprowadzono konsultacje z mieszkańcami o nadaniu miejscowości statusu miasta. Uczestnicy konsultacji mieli obowiązek wpisać na karcie konsultacyjnej imię i nazwisko oraz złożyć podpis. Rzecznik Praw Obywatelskich podkreśla w wystąpieniu, iż na mocy art. 51 Konstytucji RP nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby. Władze publiczne nie mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym. Natomiast zgodnie z art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, zabrania się przetwarzania danych ujawniających m.in. poglądy polityczne. W ocenie Rzecznika określenie „poglądy polityczne” odnosi się także do polityki lokalnej prowadzonej na poziomie gminy. Celem władz samorządowych w omawianym przypadku jest doprowadzenie do zmiany statusu gminy z wiejskiej na miejską w trybie ustanowionym przez ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. W związku z tym działania przez nie podjęte stanowią wyraz polityki lokalnej, są ukierunkowane na osiągnięcie określonego celu politycznego. W konsekwencji poglądy mieszkańców w tym zakresie wyrażają ich punkt widzenia co do kierunków prowadzonej przez władze samorządowe polityki lokalnej. Istotą konsultacji jest uzyskanie obrazu poglądów mieszkańców jako grupy tworzącej społeczność lokalną, a nie stanowisk konkretnie zindywidualizowanych jednostek. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie o podjętych działaniach i stanowisku zajętym w opisanej sprawie.

42. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-690158-III/11) z dnia 22 grudnia 2011 r. – w sprawie niemożności nabycia prawa do zasiłku dla bezrobotnych przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą, zwolnione z obowiązku opłacania składek na Fundusz Pracy.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęły skargi osób niezadowolonych z brzmienia art. 71 ust. 1 pkt 2 lit. d ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, w zakresie, w jakim przepis ten nie przewiduje nabycia prawa do zasiłku dla bezrobotnych przez osobę, która w okresie poprzedzającym dzień rejestracji w powiatowym urzędzie pracy prowadziła pozarolniczą działalność i w związku z brzmieniem

art. 104 b ust. 2 ustawy nie opłacała (nie mogła opłacać) składek na Fundusz Pracy. W art. 104a - 105 ustawy przewidziano szereg zwolnień z obowiązku opłacania składek na Fundusz Pracy. Z takich zwolnień korzystają m.in. osoby prowadzące pozarolniczą działalność, które osiągnęły odpowiedni wiek (kobiety - co najmniej 55 lat, mężczyźni - co najmniej 60 lat) oraz pracodawcy zatrudniający pracowników w określonym wieku (55/60). Możliwość nabycia prawa do zasiłku dla bezrobotnych mają - spośród osób, za które nie opłaca się składek na Fundusz Pracy - tylko te osoby, które w okresie poprzedzającym rejestrację pozostawały w zatrudnieniu (art. 71 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy). Wyłączenie osób prowadzących pozarolniczą działalność z grona osób mogących nabyć w przypadku bezrobocia prawo do zasiłku, wzbudza ich niezadowolenie i poczucie dyskryminacji. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w kwestii możliwości podjęcia jak najszybszych działań, których celem będzie wprowadzenie stosownej zmiany w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

43. Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (RPO-668772-IV/11) z dnia 27 grudnia 2011 r. - w sprawie problemów związanych z rozliczeniem wkładów mieszkaniowych.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące problemów związanych z rozliczeniem wkładów mieszkaniowych, zwracanych obecnie z powodu wygaśnięcia spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu. W obowiązującym prawie brak jest przepisów, które pozwalałyby na jednoznaczne określenie zasad, według których należy zwracać osobom uprawnionym wartość wkładu mieszkaniowego po wygaśnięciu spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu. Brak także przepisów, które pozwalałyby określić wysokość wkładu mieszkaniowego należnego od osoby, która uzyskuje spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu, do którego wygasło lokatorskie prawo służące innej osobie. Zgodnie z art. 8 pkt 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2001 r. o spółdzielniach mieszkaniowych, sprawy nieuregulowane w ustawie, w tym w szczególności kwestie dotyczące wnoszenia, ustalenia i waloryzacji wkładu mieszkaniowego i budowlanego określają postanowienia statutu. W ocenie Rzecznika, pozostawienie kwestii określenia wartości wkładów mieszkaniowych w przypadkach, w których spółdzielnia nie zbywa własności lokalu w drodze przetargu, tylko ustanawia spółdzielcze lokatorskie prawo do takiego lokalu na rzecz osoby uprawnionej (przyznaje prawo pozostałemu przy życiu małżonkowi), do uregulowania wyłącznie w statucie spółdzielni, jest niedopuszczalne w demokratycznym państwie prawnym z punktu widzenia konstytucyjnych gwarancji ochrony praw majątkowych. Dlatego niezbędna jest nowelizacja ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych poprzez wprowadzenie do ustawy regulacji prawnych określających ogólne zasady ustalania wartości wkładów mieszkaniowych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska w tej sprawie.

44. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-636293-III/09) z dnia 28 grudnia 2011 r. - w sprawie wątpliwości związanych ze stosowaniem w praktyce regulacji prawnej uzależniającej uprawnienia zakładowej organizacji związkowej od liczby członków zrzeszonych w tej organizacji.

W związku z rozpatrywaniem jednej ze skarg wyłoniły się problemy na tle regulacji uzależniającej uprawnienia zakładowej organizacji związkowej od liczby członków zrzeszonych w tej organizacji. Przepis art. 25¹ ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych wprowadza do zbiorowego prawa pracy zasadę, zgodnie z którą uprawnienia zakładowej organizacji związkowej przysługują wyłącznie organizacji zrzeszającej co najmniej 10 członków mających status pracownika, wykonawcy bądź funkcjonariusza. Regulacja ta dotyczy zarówno uprawnień w sprawach indywidualnych, zbiorowych, jak i pracowniczych. Organizacje związkowe niespełniające wskazanego kryterium są pozbawione uprawnień, które przepisy prawa przewidują dla związków zawodowych na szczeblu zakładowym. W art. 25¹ ust. 2 ustawodawca nałożył na wszystkie zakładowe organizacje związkowe obowiązek informowania pracodawcy o liczbie zrzeszonych pracowników i innych osób określonych w art. 25¹ ust. 1. Jak wynika z analizy skarg kierowanych do Rzecznika stosowanie tego przepisu w praktyce wywołuje szereg wątpliwości. Omawiana regulacja prawna może także oznaczać funkcjonalną dyskryminację niektórych kategorii członków związków zawodowych. W opinii Rzecznika przedmiotowa regulacja może nasuwać wątpliwości na tle postanowień art. 59 ust. 1 Konstytucji RP, który nie daje podstaw do różnicowania statusu osób zrzeszonych w związkach zawodowych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

45. Ministra Zdrowia (RPO-691747-V/11) z dnia 30 grudnia 2011 r. - w sprawie sposobu wprowadzania w życie ustawy o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych.

Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych została ogłoszona w dniu 13 czerwca 2011 r., jednak dopiero teraz tj. na kilka dni przed wejściem w życie jej kluczowych regulacji podejmowane są istotne rozstrzygnięcia dotyczące wykazu refundowanych leków, informacji gromadzonych przez apteki czy też recept lekarskich. Akty wykonawcze do tej ustawy wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2012 r., chociaż do tej pory nie zostały ogłoszone w trybie przewidzianym ustawą z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych. Przepisy wspomnianej ustawy nakładają na organ wydający akt prawny obowiązek zachowania odpowiedniego *vacatio legis*. Obowiązek ten jest ściśle powiązany z gwarancjami praw jednostki wynikającymi z zasady bezpieczeństwa prawnego, pewności obrotu prawnego oraz ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. Adresaci norm prawnych muszą mieć bowiem odpowiedni czas na przystosowanie się do nowych regulacji prawnych. Prawo nie może stać się swoistą pułapką zastawianą przez władzę publiczną na obywatela. Akty normatywne wydawane na podstawie ustaw można ogłaszać w okresie od dnia ogłoszenia ustawy. Czas ten nie został jednak efektywnie wykorzystany. Bezpośrednim skutkiem tych zaniechań jest obecny stan rzeczy, powodujący niepokój pacjentów, niezadowolenie lekarzy i farmaceutów. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o uwzględnienie przedstawionych uwag w działaniach resortu, tak aby w przyszłości uniknąć analogicznych błędów.

46. Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (RPO-683102-IV/11) z dnia 30 grudnia 2011 r.

- w sprawie ograniczeń możliwości uzyskania ekwiwalentu na wyłączenie gruntów z upraw rolnych i prowadzenie uprawy leśnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizuje problem przedstawiony w jednej ze skarg indywidualnych. Przepisy ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 sierpnia 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na zalesianie gruntów rolnych objętej planem rozwoju obszarów wiejskich wprowadziły nowe zasady udzielania pomocy finansowej na zalesianie gruntów rolnych, dotyczące jednak tylko wniosków składanych na podstawie rozporządzenia z 2004 r. W art. 14 ust. 2 ustawy ustawodawca wskazał, że do miesięcznego ekwiwalentu za wyłączenie gruntów z upraw rolnych i prowadzenie uprawy leśnej, przyznanego na podstawie ustawy z dnia 8 czerwca 2001 r. o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia, stosuje się zasady dotychczasowe, które ograniczają możliwość przeniesienia praw i obowiązków związanych z prowadzeniem uprawy leśnej tylko do następstwa prawnego powstałego na skutek sprzedaży bądź spadkobrania nieruchomości objętej uprawą leśną. Pozostawienie w obrocie prawnym wskazanych ograniczeń budzi poważne wątpliwości co do zgodności z konstytucyjną zasadą równości wobec prawa. W ocenie Rzecznika nie ma powodów do odmiennego traktowania beneficjentów, którzy skorzystali z pomocy na podstawie ustawy z 2001 r. albo rozporządzenia z 2004 r. Celem pomocy w obu przypadkach jest wyłączenie z arealów rolnych gruntów niskiej jakości i zmniejszenie ilości gospodarstw małych, prowadzonych na gruntach V czy VI klasy, z jednoczesnym zapewnieniem rolnikom, którzy zaprzestają produkcji rolnej, środków do życia, będących wynagrodzeniem za uprawę zakładanych lasów. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

47. Prezesa Krajowej Izby Notarialnej (RPO-683541-IV/11) z dnia 30 grudnia 2011 r.

– w sprawie żądania przez notariuszy od zbywców spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu zaświadczeń wystawionych przez spółdzielnię mieszkaniową potwierdzających fakt, że zbywcy służy spółdzielcze własnościowe prawo do zbywanego lokalu.

Na tle skarg kierowanych do Rzecznika ujawnił się problem żądania przez notariuszy od zbywców spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu zaświadczeń wystawionych przez spółdzielnię mieszkaniową potwierdzających fakt, że zbywcy służy spółdzielcze własnościowe prawo do zbywanego lokalu. Skarżący wskazują, iż w sytuacji, gdy nie są członkami spółdzielni, spółdzielnie mieszkaniowe odmawiają im wydawania zaświadczeń o treści żądanej przez notariuszy, co utrudnia im zbycie służącego im prawa, przy czym zbywcy z różnych względów nie są zainteresowani założeniem księgi wieczystej dla spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu. Przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze oraz ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych nie nakładają na spółdzielnie mieszkaniowe obowiązku wydawania zaświadczeń potwierdzających przysługiwanie zbywcy spółdzielczego własnościowego prawa do zbywanego lokalu. Powstają więc wątpliwości, czy opisana praktyka znajduje uzasadnienie w

przepisach prawa. Przyczyną odmowy przez spółdzielnie mieszkaniowe wystawiania wskazanych zaświadczeń jest obawa przed odpowiedzialnością karną z art. 271 k.k. za poświadczenie niezgodnie z prawdą okoliczności mających znaczenie prawne. W przypadku osoby niebędącej członkiem spółdzielni, przy wystawieniu zaświadczenia spółdzielnia może opierać się jedynie na otrzymanym od notariusza wypisie aktu notarialnego, na mocy którego osoba ta nabyła zbywane aktualnie prawo. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie, a w razie podzielenia wątpliwości, również o rozważenie podjęcia działań w celu zmiany opisanej praktyki.

48. Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej, Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, Przewodniczącego Sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny (RPO-572441-I/07) z dnia 31 grudnia 2011 r. - w sprawie wyników kontroli lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, przeprowadzonej przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 8 października 2011 r.

W ostatnich wyborach parlamentarnych osoby z niepełnosprawnością mogły po raz pierwszy skorzystać z nowych przepisów ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy. Wprowadziły one możliwość głosowania korespondencyjnego - czy znanego z lat ubiegłych - głosowania przez pełnomocnika. Jednak zdecydowana większość osób niepełnosprawnych i mających trudności z poruszaniem się, że chciałaby głosować w lokalu wyborczym. Z tych powodów pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 8 października 2011 r. tj. na dzień przed wyborami do Sejmu RP i do Senatu RP przeprowadzili wizytacje 90 lokali wyborczych posiadających status lokalu dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych na obszarze 22 miejscowości. Ocenie podlegały w pierwszej kolejności warunki techniczne lokali określone w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. W wyniku przeprowadzonej kontroli, pracownicy Biura RPO stwierdzili uchybienia w 72 lokalach, co stanowiło 80 % wizytowanych budynków. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia działań zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony wolności i praw osób niepełnosprawnych.

49. Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych (RPO-681846-I/11) z dnia 31 grudnia 2011 r. - w sprawie sposobu załatwiania skarg przez Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich coraz częściej otrzymuje skargi dotyczące możliwych nieprawidłowości w działaniach Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych. W wielu przypadkach urząd dochodząc do przekonania, że w konkretnej sprawie nie doszło do naruszenia przepisów ustawy o ochronie danych osobowych, nie wydaje rozstrzygnięcia w odpowiedniej formie. Tymczasem z analizy przepisów ustawy o ochronie danych osobowych wynika, że GODO obowiązany jest do wydania decyzji administracyjnej nie tylko w sytuacjach naruszenia przepisów ustawy, ale także wtedy, gdy nie przychyli się do stanowiska skarżącego i nie stwierdza w konkretnej sprawie naruszenia przepisów ustawy o ochronie danych osobowych. Pisma kierowane do skarżących nie tylko nie wskazują

podstawy prawnej, w oparciu o którą następuje zakończenie konkretnej sprawy przez GIODO, ale nie zawierają również pouczenia co do możliwości złożenia od takiego rozstrzygnięcia wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy. Niewyczerpanie przysługującego obywatelowi środka prawnego w ramach administracyjnego toku instancji uniemożliwia mu w konsekwencji uruchomienie sądowej kontroli podejmowanego rozstrzygnięcia. Działania tego rodzaju, w ocenie Rzecznika, podważają zaufanie obywateli do działań podejmowanych przez organy wykonujące zadania z zakresu administracji publicznej, nie czynią również zadość zasadom ogólnym Kodeksu postępowania administracyjnego, jak też budzą uzasadnione wątpliwości w świetle zagwarantowanych praw konstytucyjnych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się z prośbą o poinformowanie o podjętych czynnościach w omawianym zakresie.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniosła następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

RPO-668166-II/11 z dnia 4 października 2011 r. - kasacja na rzecz Jacka M. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 376 § 2 k.p.k. oraz art. 374 § 1 k.p.k., poprzez rozpoznanie sprawy w trybie zwyczajnym, po zmianie z trybu uproszczonego, bez udziału oskarżonego, którego obecność na rozprawie była obowiązkowa, co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu.

RPO-673121-II/11 z dnia 5 października 2011 r. - kasacja na rzecz Alojzego D. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w P., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w G.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego materialnego (przepisu Kodeksu karnego). W realiach niniejszej sprawy brak było, przy prawidłowo ustalonym stanie faktycznym, podstaw do uznania w czynie oskarżonego wyczerpania wszystkich ustawowych znamion przypisanego mu przestępstwa. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku Sądu odwoławczego w zaskarżonej części oraz utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Rejonowego w G., w części dotyczącej skazania Alojzego D. i uniewinnienie oskarżonego od popełnienia przypisanego mu czynu, a w konsekwencji o uchylenie również orzeczenia o karze łącznej.

RPO-635651-II/09 z dnia 12 października 2011 r. - kasacja na rzecz Marcina K. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w K.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. w związku z art. 414 § 1 k.p.k., poprzez wydanie wyroku skazującego w sytuacji, gdy w dacie orzekania nastąpiło przedawnienie karalności zarzucanego oskarżonemu czynu, co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą wskazaną w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w K. i umorzenie postępowania karnego przeciwko oskarżonemu z powodu przedawnienia karalności przypisanego mu przestępstwa.

RPO-674972-II/11 z dnia 13 października 2011 r. - kasacja na rzecz Marka E. od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w B.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca zaskarżonemu orzeczeniu rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie art. 85 k.k., poprzez brak wydania orzeczenia o karze łącznej, w sytuacji, gdy w przedmiotowym postępowaniu przypisano Markowi E. popełnienie dwóch, pozostających z sobą w realnym zbiegu przestępstw, za które wymierzone zostały kary tego samego rodzaju. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku w zakresie, w jakim nie zawiera on rozstrzygnięcia w przedmiocie kary łącznej ograniczenia wolności i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w B.

RPO-676222-II/11 z dnia 13 października 2011 r. – kasacja na rzecz Jarosława M. od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w I.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k., polegające na skazaniu oskarżonego za czyn przypisany, pomimo że jego karalność uległa przedawnieniu, co stanowi bezwzględną podstawę uchylenia określoną w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku nakazowego Sądu Rejonowego i umorzenie postępowania o ten czyn z powodu przedawnienia karalności.

RPO-683110-II/11 z dnia 13 października 2011 r. – kasacja na niekorzyść Tadeusza G. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w W. utrzymującego w mocy postanowienie Prokuratora Prokuratury Rejonowej w W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu postanowieniu rażące naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 433 § 1 k.p.k. w związku z art. 439 § 1 pkt 6 k.p.k., polegające na braku wyjścia poza podniesione w zażaleniu pokrzywdzonych zarzuty i utrzymaniu w mocy postanowienia dotkniętego uchybieniem w postaci bezwzględnej przyczyny odwoławczej w postaci braku podpisu prokuratora pod postanowieniem o umorzeniu dochodzenia, co stanowiło uchybienie treści art. 113 k.p.k. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu odwoławczego i przekazanie mu sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym, w zakresie określonym w kasacji.

RPO-659761-II/10 z dnia 19 października 2011 r. - kasacja na rzecz Damiana B. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w I.

W uzasadnieniu kasacji Rzecznik Praw Obywatelskich stwierdził, iż Sąd Rejonowy w I. wydając wyrok, zaakceptował wniosek prokuratora zawierający wadę prawną w postaci braku uzgodnienia kary i środka karnego w odniesieniu do czynu, o którego popełnienie Damian B. został ostatecznie oskarżony. Za takie uzgodnienie nie może być uznana wcześniej wyrażona przez oskarżonego zgoda na skazanie go na określoną karę, która z istoty swej musiała uwzględniać uwarunkowania prawne płynące z faktu pozostawania, w momencie dokonywania uzgodnienia, pod zarzutem popełnienia innego występkę. Zmiana kwalifikacji prawnej zarzucanego podejrzanemu czynu na korzystniejszą dla niego, gdyż dającą możliwość wyboru proponowanych kar z katalogu alternatywnego ustawowego zagrożenia, obligowała prokuratora do dokonania stosownych uzgodnień z oskarżonym, uwzględniających nową sytuację prawną. Nowe uzgodnienie mogło stanowić powielenie

pierwotnego, gdyż to pozostawało w granicach ustawowego zagrożenia za czyn ostatecznie zarzucany aktem oskarżenia, ale mogło też doprowadzić do zupełnie innego ukształtowania proponowanej kary, w tym zwłaszcza, w zakresie jej rodzaju (kara grzywny, kara ograniczenia wolności, kara pozbawienia wolności). Pozorna zgodność kary proponowanej do wymierzenia we wniosku, jako pozostającej w granicach ustawowego zagrożenia za czyn ostatecznie zarzucany aktem oskarżenia, nie może skutkować uznaniem, że jest to też kara faktycznie uzgodniona z oskarżonym. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu.

RPO-591587-II/08 z dnia 24 października 2011 r. - kasacja na rzecz Jerzego K. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w G., zmieniającego częściowo wyrok Sądu Rejonowego w G.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 415 § 5 k.p.k., poprzez jedynie zmianę podstawy prawnej orzeczenia Sądu I instancji o obowiązku naprawienia szkody i utrzymanie w mocy, co do istoty, wyroku Sądu I instancji nakładającego ten obowiązek, wskutek niezasadnego uznania, iż spełnione były warunki do orzekania o nim, podczas gdy było to zabronione treścią tego przepisu, gdyż o roszczeniu majątkowym wynikającym z popełnienia przestępstwa, wskazanym w punkcie III wyroku Sądu I instancji, prawomocnie orzeczono w postępowaniu nakazowym, które toczyło się przed Sądem Rejonowym w G. w innej sprawie. Jak podkreślono w uzasadnieniu kasacji, z treści art. 415 § 5 k.p.k. wprost wynika jednoznaczny zakaz orzekania przez sąd, m.in. obowiązku naprawienia szkody w sytuacji, gdy roszczenie wynikające z popełnienia przestępstwa jest przedmiotem innego postępowania lub o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku Sądu II instancji w zaskarżonym zakresie oraz orzeczenia Sądu I instancji zawartego w punkcie III wyroku.

RPO-675074-II/11 z dnia 27 października 2011 r. - kasacja na rzecz Janiny W. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 387 § 2 k.p.k., polegające na uwzględnieniu wniosku oskarżonej o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzania postępowania dowodowego, w sytuacji, gdy w świetle zebranych dowodów brak było podstaw do przyjęcia, że wina i okoliczności popełnienia przez oskarżoną zarzucanego jej występkę nie budzą wątpliwości, co obligowało Sąd do przeprowadzenia postępowania dowodowego w celu wyjaśnienia wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w W. do ponownego rozpoznania.

RPO-657056-II/10 z dnia 28 października 2011 r. - kasacja na rzecz Sławomira G. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w S. zmieniającego częściowo wyrok Sądu Rejonowego w G.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego materialnego tj. art. 64 § 2 k.k., polegające na zaakceptowaniu przez Sąd II instancji błędnej oceny prawnej wyrażonej przez Sąd I instancji, że Sławomir G. zarzucanego mu przestępstwa dopuścił się w warunkach recydywy wielokrotnej, podczas gdy prawidłowa ocena uprzedniej karalności oskarżonego wskazuje, że działał on w warunkach recydywy zwykłej z art. 64 § 1 k.k. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w S. w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie temu Sądowi do ponownego rozpatrzenia w postępowaniu odwoławczym.

RPO-683027-II/11 z dnia 7 listopada 2011 r. - kasacja na rzecz Mieczysława P. i Bogdana S. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w P.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 343 § 7 k.p.k. w związku z art. 335 § 1 k.p.k., polegające na skazaniu Mieczysława P. i Bogdana S. bez przeprowadzania rozprawy i wymierzenie im uzgodnionych kar, pomimo tego, że wniosek prokuratora, o którym mowa w art. 335 § 1 k.p.k., w formie w jakiej został złożony, nie mógł zostać uwzględniony, bowiem w zakresie proponowanego orzeczenia środka karnego - przepadku przedmiotów, nie precyzował, wobec którego z oskarżonych i w jakim zakresie wnosi o orzeczenie przepadku przedmiotów stanowiących dowody rzeczowe zabezpieczone u oskarżonych, a ponadto prowadził do naruszenia prawa karnego materialnego, to jest art. 44 § 7 k.k. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w P. i przekazanie sprawy Sądowi do ponownego rozpoznania.

RPO-576988-II/07 z dnia 10 listopada 2011 r. - kasacja na rzecz Eugenii M. od prawomocnego postanowienia Sądu Apelacyjnego w R., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w R.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu postanowieniu rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., poprzez akceptację błędnej oceny prawnej wyrażonej przez Sąd Okręgowy i uznanie, że w sprawie zachodzi negatywna przesłanka procesowa – res iudicata, skutkująca umorzeniem postępowania, a w konsekwencji utrzymanie w mocy zaskarżonego orzeczenia, pomimo że prawomocne postanowienie Sądu Okręgowego w R. nie stwarza powagi rzeczy osądzonej w części, w której Sąd ten ustalił, że odtworzenie akt jest niemożliwe. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w R. do ponownego rozpoznania.

RPO-662282-II/10 z dnia 16 listopada 2011 r. - kasacja na rzecz Bartosza B. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w R. utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w R.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego materialnego (przepisu Kodeksu karnego), polegające na przypisaniu oskarżonemu czynu opisanego w tym przepisie, pomimo braku w jego działaniu

znamion tego przestępstwa. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu pierwszej instancji i uniewinnienie oskarżonego od popełnienia przypisanego mu czynu.

RPO-669471-II/11 z dnia 17 listopada 2011 r. - kasacja na rzecz Sławomira K. od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w B.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu postanowieniu rażące naruszenie prawa procesowego, to jest art. 22 § 1 k.k.w. w związku z art. 178 § 2 k.k.w., mające istotny wpływ na treść orzeczenia, polegające na zarządzeniu wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności bez wysłuchania skazanego, który o terminie posiedzenia nie został prawidłowo powiadomiony - co w konsekwencji stanowiło naruszenie przynależnego skazanemu prawa do obrony w postępowaniu wykonawczym. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w B. i umorzenie postępowania wykonawczego, na podstawie art. 15 § 1 k.k.w., wobec zatarcia skazania.

RPO-676388-II/11 z dnia 17 listopada 2011 r. - kasacja na rzecz Mariusza F. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w Ł. utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w Ł.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu postanowieniu rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie art. 433 § 1 k.p.k. w związku z art. 440 k.p.k., polegające na tym, że Sąd odwoławczy rozpoznając zażalenia obrońcy oraz podejrzanego, nie przekroczył z urzędu granic środka odwoławczego i utrzymał w mocy rażąco niesprawiedliwe orzeczenie Sądu I instancji, które zapadło z rażącym naruszeniem prawa procesowego, to jest art. 6 k.p.k., bowiem nie doszło do prawnie skutecznego „wydania” postanowienia w trybie art. 71 § 1 k.p.k., albowiem sporządzone w toku postępowania przygotowawczego postanowienie o przedstawieniu zarzutów nie zostało „promulgowane” i nie zostały dopełnione niezbędne czynności procesowe niezwłocznego ogłoszenia postanowienia i przesłuchania podejrzanego określone w art. 313 § 1 k.p.k., co skutkowało rażącym naruszeniem jego prawa do obrony w postępowaniu karnym. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia i utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

RPO-678149-II/11 z dnia 15 grudnia 2011 r. - kasacja na rzecz Ireneusza K. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące naruszenie prawa materialnego, polegające na przypisaniu oskarżonemu popełnienia czynu opisanego w przepisie Kodeksu karnego, pomimo braku w jego działaniu znamion tego przestępstwa, co miało istotny wpływ na treść orzeczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku Sądu Rejonowego i uniewinnienie Ireneusza K. od popełnienia przypisanego mu czynu, a także o wstrzymanie wykonywania kary pozbawienia wolności.

RPO-664948-II/11 z dnia 15 grudnia 2011 r. - kasacja na rzecz Rafała W. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 374 § 1 k.p.k. i art. 377 § 3 k.p.k., w następstwie błędnego uznania, że spełnione były warunki do rozpoznania sprawy pod nieobecność oskarżonego, który zawiadomiony o terminie, nie stawiał się bez usprawiedliwienia na wyznaczoną na dzień 16 sierpnia 2005 r. rozprawę, którą w tym dniu prowadzono od początku, podczas gdy o terminie tym nie był on osobiście zawiadomiony, co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w W.

RPO-680001-II/11 z dnia 15 grudnia 2011 r. - kasacja na rzecz Bartłomieja S. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w W., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące naruszenie prawa, a mianowicie art. 152 k.k.w., mające istotny wpływ na jego treść, w następstwie wyrażenia błędnego poglądu, że łączny roczny okres odroczenia, o którym mowa w tym przepisie, musi wynikać z treści orzeczeń o odroczeniu wykonania kary pozbawienia wolności, podczas gdy jeśli kolejny wniosek o odroczenie złożony został przed upływem wcześniej udzielonego odroczenia, do okresu tego wlicza się także czas pomiędzy datą zakończenia tego odroczenia, a datą kolejnego postanowienia o odroczeniu wykonania kary pozbawienia wolności. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz utrzymanego w nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w W. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

RPO-673836-II/11 z dnia 19 grudnia 2011 r. - kasacja na rzecz Wojciecha L. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w L.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa procesowego, mogące mieć istotny wpływ na jego treść, a mianowicie art. 500 § 1 i 3 k.p.k. wskutek bezzasadnego uznania, iż okoliczności czynu przypisanego oskarżonemu i jego wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do aktu oskarżenia, zarówno wina jak i okoliczności zarzucanego mu czynu budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie i wyjaśnieniem wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie tego wyroku oraz przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w L. do ponownego rozpoznania.

RPO-673625-II/11 z dnia 27 grudnia 2011 r. - kasacja na rzecz Tomasza R. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w R.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa karnego procesowego, mające istotny wpływ na jego treść, to jest art. 343 § 7 k.p.k. w związku z art.

335 § 1 k.p.k., polegające na skazaniu Tomasza R. bez przeprowadzenia rozprawy i wymierzeniu mu uzgodnionych kar, pomimo tego, że wniosek prokuratora, o którym mowa w art. 335 § 1 k.p.k., nie mógł zostać uwzględniony w zakresie nałożenia na oskarżonego obowiązku naprawienia szkody poprzez uiszczenie na rzecz pokrzywdzonego określonej kwoty w terminie 6 miesięcy od uprawomocnienia się wyroku, bowiem uwzględnienie tego wniosku przez Sąd I instancji, w sytuacji gdy o roszczeniu tym wcześniej rozstrzygnięto nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w M., skutkowało rażącym naruszeniem art. 415 § 5 k.p.k. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w R. w części dotyczącej zobowiązania skazanego do naprawienia szkody.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożyła apelację:

RPO-689086-I/11 z dnia 28 listopada 2011 r. – apelacja Rzecznika Praw Obywatelskich od postanowienia Sądu Okręgowego w W. dotyczącego rejestracji kolejnych symboli „Narodowego Odrodzenia Polski”.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca Sądowi Okręgowemu dokonanie wpisu do ewidencji symboli graficznych z przekroczeniem granic swobodnej oceny dowodów, w oparciu o opinie biegłych zawierającą błędy merytoryczne. Za naruszającą porządek prawny Rzecznik uznała rejestrację, jako symbolu graficznego partii, znaku, który w istocie nie służy identyfikacji tej partii, lecz stanowi manifestację poglądów jej przedstawicieli (przybierającą dodatkowo bulwersującą formę) o innych grupach społecznych. Taka sytuacja ma zaś miejsce w odniesieniu do symbolu „zakaz pedałowania”. W tym kontekście Rzecznik Praw Obywatelskich wskazała, że prowadzona przez sąd ewidencja partii politycznych służy celom porządkowym, a nie rejestracji katalogu prawnie chronionych w przestrzeni publicznej poglądów i wypowiedzi. W opinii Rzecznika taka praktyka sądu może doprowadzić do występowania tzw. „efektu mrożącego” w debacie publicznej, wynikającego z niepewności co do możliwości użycia w stosunku do osób korzystających z przewidzianej w art. 54 Konstytucji RP wolności słowa, dodatkowego, nieprzewidzianego przez ustawodawcę w tym kontekście środka ochrony prawnej. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w W.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji wniesionych przez Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-666723-II/11 z dnia 4 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Jerzego B. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W. z grudnia 2006 r.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 11 października 2011 r., sygn. akt V KK 81/11).

RPO-670775-II/11 z dnia 21 kwietnia 2011 r. – kasacja na niekorzyść Elżbiety I. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w L. uchylającego wyrok Sądu Rejonowego w B. i umarzającego postępowanie karne.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 9 listopada 2011 r., sygn. akt III KK 134/11).

RPO-654775-II/10 z dnia 9 czerwca 2011 r. - kasacja na rzecz Andrzeja J. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w K., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w T.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z dnia 8 listopada 2011 r., sygn. akt IV KK 194/11).

RPO-669573-II/11 z dnia 14 czerwca 2011 r. - kasacja na rzecz Jarosława D. od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w Ł.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z dnia 24 listopada 2011 r., sygn. akt II KK 151/11).

RPO-587897-II/08 z dnia 6 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Henryka F. od prawomocnego wyroku Sądu Wojewódzkiego w Z. z 1961 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Powiatowego w Z. z 1960 r.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 7 listopada 2011 r., sygn. akt V KK 246/11).

RPO-638017-II/10 z dnia 8 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Krzysztofa T. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w P., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w P.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 14 listopada 2011 r., sygn. akt V KK 252/11).

RPO-673364-II/11 z dnia 11 lipca 2011 r. – kasacja na rzecz Marcina Z. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Ś.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 20 października 2011 r., sygn. akt V KK 251/11).

RPO-658953-II/10 z dnia 13 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Zygmunta S. od prawomocnego wyroku Sądu Wojewódzkiego w Z. z listopada 1960 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Powiatowego w Z. z lipca 1960 r.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 5 października 2011 r., sygn. akt V KK 254/11).

RPO-625690-II/09 z dnia 1 sierpnia 2011 r. - kasacja na rzecz Adama P. od prawomocnego wyroku Sądu Powiatowego w S. z 1967 r.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 18 października 2011 r., sygn. akt IV KK 239/11).

RPO-642707-II/10 z dnia 2 sierpnia 2011 r. - kasacja na rzecz Jana S. od prawomocnego wyroku Sądu Najwyższego z 1961 r., którym utrzymano w mocy wyrok Sądu Wojewódzkiego w K. z 1960 r.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 19 października 2011 r., sygn. akt IV KKK 240/11).

RPO-645902-II/10 z dnia 19 września 2011 r. - kasacja na rzecz Jerzego G. od prawomocnego wyroku Sądu Powiatowego w B.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 16 listopada 2011 r., sygn. akt III KK 342/11).

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała następujące wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz pytanie prawne do Sądu Najwyższego:

RPO-652908-II/10 z dnia 6 października 2011 r. - wniosek do Sądu Najwyższego w sprawie podstaw do zastosowania (przedłużenia stosowania) tymczasowego aresztowania.

Rzecznik Praw Obywatelskich w toku rozpoznawania skarg spotkała się z ujawnionymi w orzecznictwie sądowym rozbieżnościami dotyczącymi tego, czy przesłanki określone w art. 258 § 2 k.p.k. stanowią samodzielne i wystarczające podstawy do zastosowania (przedłużenia stosowania) tymczasowego aresztowania, a tym samym tworzą domniemanie, że podejrzany może podjąć działania zakłócające prawidłowy tok postępowania, co zwalnia z powinności wykazywania konkretnych okoliczności godzących w prawidłowy tok postępowania.

W orzecznictwie w przeważającej mierze można zaobserwować tezę, zgodnie z którą przesłanka z art. 258 § 2 k.p.k. stanowi samodzielną i wystarczającą podstawę stosowania tymczasowego aresztowania, zawierającą domniemanie, że podejrzany może podejmować próby różnych bezprawnych działań mających destabilizować prawidłowy tok postępowania, co zwalnia z powinności wykazywania konkretnych zachowań utrudniających postępowanie. Rzecznik Praw Obywatelskich przychyliła się jednak do przeciwnego stanowiska, zgodnie z którym, przesłanka z art. 258 § 2 k.p.k. nie stanowi samodzielnej i wystarczającej podstawy stosowania tymczasowego aresztowania, rodząc domniemanie, że podejrzany może podejmować próby różnych bezprawnych działań mających destabilizować prawidłowy tok postępowania, i nie zwalnia to z powinności wykazywania przez organy procesowe konkretnych zachowań utrudniających postępowanie. Nie może ona stanowić w szczególności wystarczającej podstawy do przedłużenia tymczasowego aresztowania.

RPO-686541-IV/11 z dnia 18 października 2011 r. - wniosek do Sądu Najwyższego w sprawie trybu zmiany lub uchylenia prawomocnych postanowień stwierdzających nabycie spadku po tym samym spadkodawcy.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zarysowała się rozbieżność stanowisk co do trybu, w jakim należy wyeliminować nieprawidłowość polegającą na istnieniu kilku prawomocnych postanowień spadkowych, stwierdzających nabycie spadku po tej samej osobie, jednakże w odmienny sposób. Według pierwszego z dwóch przeciwstawnych kierunków wykładni, w razie wielokrotnego stwierdzenia nabycia spadku po tej samej osobie, należy wznowić postępowanie na podstawie art. 403 § 2 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. Zgodnie zaś z drugim poglądem, właściwe jest wówczas postępowanie w trybie art. 679 § 1 k.p.c. Ma ono również wznowieniowy charakter i pozwala na uchylenie wadliwego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich przekonujące wydają się argumenty zwolenników drugiej koncepcji. Jednoznaczne rozstrzygnięcie przedstawionej kwestii pozwoli na usunięcie stanu niepewności co do wyboru właściwego środka prawnego i uniknięcie sytuacji, w których wszczęcie postępowania w trybie art. 679 k.p.c. spowoduje

upływ terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania i wobec stanowiska sądu orzekającego w sprawie, nie będzie można już doprowadzić do wzruszenia sprzecznych ze sobą prawomocnych postanowień spadkowych. Jednolite ukształtowanie orzecznictwa odnoszącego się do problemu eliminowania z obrotu prawnego wadliwych postanowień spadkowych ma znaczenie nie tylko dla wymiaru sprawiedliwości poprzez zapewnienie bezpieczeństwa prawnego, ale przede wszystkim dla ochrony praw spadkowych rzeczywistych spadkobierców oraz praw osób trzecich korzystających z domniemań wynikających z postanowienia spadkowego.

RPO-644482-IV/10 z dnia 3 listopada 2011 r. - wniosek do Sądu Najwyższego w sprawie rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych dotyczących konsekwencji nieuchwalenia zmiany statutów lub niedokonania zgłoszenia takiej zmiany do Krajowego Rejestru Sądowego w spółdzielniach mieszkaniowych, w których w dniu wejścia w życie ustawy z dnia 14 czerwca 2007r. o zmianie ustawy spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, najwyższym organem było zebranie przedstawicieli.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o rozstrzygnięcie następującego zagadnienia prawnego: Czy w spółdzielni mieszkaniowej, w której w dacie wejścia w życie ustawy z dnia 14 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 125, poz. 873 ze zm.) najwyższym organem spółdzielni było zebranie przedstawicieli, organ ten zachował swój status wówczas, gdy spółdzielnia nie dokonała zmiany statutu do dnia 30 listopada 2007 r. lub nie zarejestrowała zmiany statutu do dnia 30 grudnia 2007 r.?

W trakcie analizy orzecznictwa sądowego dotyczącego problematyki podejmowania uchwał przez zebrania przedstawicieli spółdzielni mieszkaniowych, dostrzeżona została rozbieżna kwalifikacja charakteru prawnego terminów z art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 14 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw zastrzeżonych na uchwalenie i zgłoszenie zmian statutów oraz samego art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 14 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw stanowiącego, że „Do czasu zarejestrowania zmian statutów postanowienia dotychczasowych statutów regulujące funkcjonowanie zebrania przedstawicieli pozostają w mocy.”

W wyroku z dnia 8 stycznia 2010 r. (IV CSK 310/09, OSNC-ZD 2010/3/89) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że twierdzenie, iż z dniem 1 stycznia 2008 r. zebranie przedstawicieli spółdzielni przestało istnieć jako jej organ, pozostaje w wyraźnej sprzeczności z art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 14 czerwca 2007r. o zmianie ustawy spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw. W ocenie Sądu Najwyższego wyrażonej w w/w sprawie, z samego faktu podjęcia uchwały przez zebranie przedstawicieli, w spółdzielni mieszkaniowej, w której nie zmieniono statutu lub nie zgłoszono tej zmiany do Krajowego Rejestru Sądowego w odpowiednich terminach, nie można wywodzić żądania stwierdzenia nieistnienia uchwały jako podjętej przez organ nieprzewidziany prawem, ani stwierdzenia nieważności uchwały jako podjętej w celu obejścia prawa, czy sprzecznej z ustawą. Taka uchwała podlega badaniu na zasadach ogólnych, a co za tym idzie może być stwierdzona jej nieważność (nieistnienie) lub uchylenie, ale z innych przyczyn niż podjęcie

uchwały przez organ nieistniejący, działający wbrew zakazowi funkcjonowania zebrań przedstawicieli, czy celem obejścia zasady demokracji bezpośredniej. Rzecznik Praw Obywatelskich podziela powyższe stanowisko Sądu Najwyższego. Część sądów powszechnych przyjęła natomiast odmienną wykładnię przepisów ustawy z dnia 14 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw.

Sąd Najwyższy rozpoznał następujące wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-656762-III/10 z dnia 9 lutego 2011 r. - wniosek do Sądu Najwyższego w sprawie mocy obowiązującej przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 stycznia 1998 r. w sprawie komisji dyscyplinarnych dla nauczycieli i trybu postępowania dyscyplinarnego.

Wniosek rozpoznany (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2011 r., sygn. akt III PZP 1/11). Sąd Najwyższy podjął uchwałę: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 stycznia 1998 r. w sprawie komisji dyscyplinarnych dla nauczycieli i trybu postępowania dyscyplinarnego (Dz. U. Nr 15, poz. 64), nie utraciło mocy obowiązującej po upływie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 18 lutego 2000 r. o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 19, poz. 239 ze zm.).

RPO-669029-III/11 z dnia 11 marca 2011 r. – wniosek do Sądu Najwyższego w sprawie stosowania art. 149 § 1 k.p.a. w sprawach emerytalno-rentowych.

Wniosek rozpoznany (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2011 r., sygn. akt III UZP 1/11). Sąd Najwyższy podjął uchwałę: Ponowne ustalenie prawa do świadczeń lub ich wysokości w trybie art. 114 ust. 1 i 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) nie wymaga wydania przez organ rentowy postanowienia o wznowieniu postępowania na podstawie art. 149 § 1 k.p.a.; wymaga natomiast zawiadomienia stron o wszczęciu postępowania na podstawie art. 61 § 4 k.p.a. w związku z art. 124 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

RPO-644788-I/10 z dnia 29 kwietnia 2011 r. - wniosek do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego dotyczącego stosowania art. 49 § 1 ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych w przypadku naruszenia powagi sądu lub ubliżenia sądowi, innemu organowi państwowemu lub osobom biorącym udział w sprawie, dokonanego w formie pisemnej poza rozprawą.

Wniosek rozpoznany (uchwała z dnia 26 października 2011 r., sygn. akt I KZP 8/11). Sąd Najwyższy uchwalił udzielić następującej odpowiedzi: Kary porządkowe określone w art. 49 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych mogą być stosowane tylko wobec osób obecnych w czasie i miejscu wykonywania czynności sądowych, gdy osoby te bądź to naruszają powagę, spokój lub porządek tych czynności bądź to ubliżają

sądowi, innemu organowi państwowemu lub osobom biorącym udział w tej czynności, niezależnie od tego, w jakiej formie to czynią. Kar tych nie stosuje się natomiast do czynów co prawda naruszających dobra chronione przepisem art. 49 § 1 wskazanej wyżej ustawy, dokonanych jednak poza miejscem i czasem rozprawy, posiedzenia lub innej czynności sądowej, w tym w szczególności w formie pisma złożonego do sądu.

Naczelny Sąd Administracyjny rozpoznał następujące wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-656907-V/10 z dnia 11 kwietnia 2011 r. – wniosek do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych dotyczących posiadania przez właściciela lub osobę dysponującą innym tytułem prawnym do lokalu przymiotu strony w postępowaniu administracyjnym w przedmiocie wymeldowania (zameldowania) innej osoby.

Wniosek rozpoznany (uchwała z dnia 5 grudnia 2011 r., sygn. akt II OPS 1/11). Naczelny Sąd Administracyjny podjął następującą uchwałę: Osoba dysponująca tytułem prawnym do lokalu jest stroną, w rozumieniu art. 28 Kodeksu postępowania administracyjnego, w postępowaniu administracyjnym o zameldowanie (wymeldowanie) w tym lokalu innej osoby, prowadzonym na podstawie art. 47 ust. 2 ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 993 ze zm.).

RPO-675468-V/11 z dnia 6 czerwca 2011 r. – wniosek do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych dotyczących wymierzania podwyższonej opłaty za korzystanie ze środowiska bez uzyskania wymaganego pozwolenia.

Wniosek rozpoznany (uchwała z dnia 12 grudnia 2011 r., sygn. akt II OPS 2/11). Naczelny Sąd Administracyjny podjął następującą uchwałę: W sprawie o wymierzenie opłaty podwyższonej za korzystanie ze środowiska bez wymaganego pozwolenia lub innej decyzji, na podstawie art. 276 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 ze zm.), przyczyna braku pozwolenia może mieć znaczenie, jeżeli podmiot korzystający ze środowiska na podstawie wymaganego pozwolenia wystąpił o wydanie pozwolenia na kolejny okres.

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpiła do następujących postępowań administracyjnych:

RPO-622342-IV/09 z dnia 16 grudnia 2011 r. - przystąpienie do postępowania administracyjnego wywołanego odwołaniem od decyzji Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego z dnia 28 września 2011 r. w sprawie zmiany sposobu użytkowania budynku składowo-magazynowym z częścią socjalną.

Zgłaszając udział w postępowaniu Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uwzględnienie odwołania tj. o uchylenie zaskarżonej decyzji i przekazanie jej organowi I instancji do ponownego rozpatrzenia. Analiza decyzji Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego z dnia 28 września 2011 r. prowadzi do wniosku, że organ nie ustalił zakresu wykonanych robót budowlanych i zainstalowanych urządzeń, nie zgromadził żadnych dokumentów dotyczących ewentualnej zmiany sposobu użytkowania oraz nie dokonał porównania sposobu użytkowania obiektu w stosunku do pierwotnego sposobu użytkowania obiektu określonego w pozwoleniu na budowę. W ocenie Rzecznika postępowanie w niniejszej sprawie zostało przeprowadzone wadliwie, a w szczególności z naruszeniem art. 7 i 77 k.p.a. Ponadto, uzasadnienie przedmiotowej decyzji nie odpowiada wymogom określonym w art. 107 § 3 k.p.a.

Odwołanie uwzględnione (Wojewódzki Inspektor Nadzoru Budowlanego decyzją ostateczną z dnia 28 grudnia 2011 r. uchylił zaskarżoną decyzję Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego z dnia 28 września 2011 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia przez organ I instancji).

RPO-622342-IV/09 z dnia 16 grudnia 2011 r. - przystąpienie do postępowania administracyjnego wywołanego odwołaniem od decyzji Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego z dnia 31 października 2011 r. w sprawie samowolnie wykonanych robót budowlanych w budynku warsztatowo-magazynowym z częścią socjalną.

Zgłaszając udział w postępowaniu Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uwzględnienie odwołania tj. o uchylenie zaskarżonej decyzji i przekazanie jej organowi I instancji do ponownego rozpatrzenia. Zdaniem Rzecznika, decyzja Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego z dnia 31 października 2011 r. nie czyni zadość ocenie prawnej oraz wskazaniom co do dalszego postępowania zawartym w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z dnia 24 marca 2010 r. Decyzja PINB z dnia 31 października 2011 r. nadal nie zawiera prawnej kwalifikacji wykonanych robót. Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego nie uwzględnił również okoliczności wskazanych w uzasadnieniu decyzji Wojewódzkiego Inspektora Nadzoru Budowlanego z dnia 27 maja 2011 r. W ocenie Rzecznika, dopóki Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego nie uwzględni w całości wskazań Sądu oraz nie uzasadni decyzji z dnia 31 października 2011 r. w sposób odpowiadający wymogom określonym w art. 107 § 3 k.p.a., nie jest możliwe dokonanie

rzetelnej oceny, czy w niniejszej sprawie PINB winien podjąć dalsze czynności w postępowaniu legislacyjnym, czy też wydać orzeczenie w celu zakończenia postępowania legalizacyjnego wykonanych samodzielnie robót budowlanych.

Odwołanie uwzględnione (Wojewódzki Inspektor Nadzoru Budowlanego decyzją ostateczną z dnia 22 grudnia 2011 r. uchylił zaskarżoną decyzję Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego z dnia 31 października 2011 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia przez organ I instancji).

W sprawie skargi do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego:

RPO-604767-XX-08 z dnia 6 lipca 2011 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Rady Miejskiej w P. z dnia 8 kwietnia 2002 r. w sprawie ustalenia zasad polityki czynszowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich cofa skargę pismem procesowym z dnia 18 listopada 2011 r. i wnosi o umorzenie postępowania sądowoadministracyjnego w niniejszej sprawie. Zaskarżona przez Rzecznika Praw Obywatelskich uchwała utraci swoją moc z dniem 23 listopada 2011 r., wobec ogłoszenia uchwały Nr XII/59/2011 Rady Miejskiej w P. w sprawie przyjęcia „Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy P. na lata 2011-2016”. Orzekanie w sprawie zgodności z prawem zaskarżonej przez Rzecznika uchwały Nr XLIX/281/2002 stało się bezprzedmiotowe, co uzasadnia umorzenie postępowania sądowoadministracyjnego.

Wojewódzki Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenie w sprawie skargi Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-662035-V/10 z dnia 28 kwietnia 2011 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na § 2 ust. 2 pkt 7 Statutu Miejskiej Jednostki Obsługi Gospodarczej, stanowiącego załącznik do uchwały Rady Miasta S. w sprawie utworzenia jednostki budżetowej „Miejska Jednostka Obsługi Gospodarczej”.

Postępowanie umorzone (postanowienie z dnia 27 października 2011 r., sygn. akt II SA/Sz 562/11). Pismem z dnia 5 września 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że w związku z podjęciem w dniu 28 marca 2011 r. przez Radę Miasta S. uchwały Nr N/1/73/11 zmieniającej uchwałę w sprawie utworzenia jednostki budżetowej pod nazwą „Miejska Jednostka Obsługi Gospodarczej” w S., modyfikuje skargę z dnia 28 kwietnia 2011 r. i zaskarża § 2 ust. 2 pkt 7 statutu Miejskiej Jednostki Obsługi Gospodarczej w brzmieniu obowiązującym po podjęciu przez Radę Miasta S. uchwały nr VI /73/11. Pismo Rzecznika z dnia 5 września 2011 r. zostało wyłączone z akt niniejszej sprawy i zarejestrowane jako odrębna skarga pod sygn. akt II SA/Sz 1134/11. W tej sytuacji postępowanie w sprawie ze skargi Rzecznika Praw Obywatelskich na § 2 ust. 2 pkt 7 statutu Miejskiej Jednostki Obsługi Gospodarczej stanowiącej załącznik do uchwały nr IX/N/1391/10 Rady Miasta Szczecin z dnia 4 listopada 2010 r. stało się bezprzedmiotowe i podlega umorzeniu.

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

RPO-683674-I/11 z dnia 15 listopada 2011 r. – w sprawie przepisów uprawniających Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego do prowadzenia kontroli operacyjnej.

Przepis art. 27 ust. 1 ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu legitymuje Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego do prowadzenia, we wskazanych w ustawie przypadkach, kontroli operacyjnej. W myśl art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. a, b i c ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu, do zadań ABW należy m.in. rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie szpiegostwa, terroryzmu, bezprawnego ujawnienia lub wykorzystania informacji niejawnych i innych przestępstw godzących w bezpieczeństwo państwa, rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw godzących w podstawy ekonomiczne państwa, a także rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie korupcji osób pełniących funkcje publiczne, jeśli może to godzić w bezpieczeństwo państwa.

Sposób regulacji w art. 27 ust. 1 w związku z art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. a, b i c ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu granic właściwości działania ABW i norm kompetencyjnych jako podstawy podejmowanych przez nią konkretnych działań, w tym czynności operacyjnych, nie odpowiada zasadom rzetelnej legislacji, w tym należytej poprawności, precyzyjności i jasności przepisów stanowiących podstawę wkraczania władzy wykonawczej w sferę konstytucyjnie chronionych praw i wolności. Ingerencja, zwłaszcza niejawna, w prawo do prywatności i wolność komunikowania się musi mieć swoją precyzyjną, jasną i poprawnie sformułowaną podstawę prawną. Użycie przez ustawodawcę zwrotów niedookreślonych w przepisach statuujących kompetencję ABW do prowadzenia kontroli operacyjnej, przesuwa w zasadzie na władzę wykonawczą możliwość określenia rzeczywistych granic wkroczenia ABW w sferę konstytucyjnie chronionej prywatności i wolności komunikowania się.

RPO-691183-II/11 z dnia 28 grudnia 2011 r. – w sprawie sposobu korzystania przez organ dokonujący zatrzymania z uprawnienia do obecności podczas rozmowy zatrzymanego z adwokatem.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o stwierdzenie niezgodności art. 245 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w części zawierającej słowa: „zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny” z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Zaskarżony przepis przewiduje, że zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem, a także bezpośrednią z nim rozmowę, zatrzymujący może zaś zastrzec, że będzie przy niej obecny. Przepis art. 245 § 1 k.p.k. co do zasady zapewnia gwarancje prawa do obrony w jego formalnym aspekcie. Wątpliwości natury konstytucyjnej budzi jednak to, że zatrzymujący może zastrzec, iż będzie

obecny w trakcie rozmowy osoby zatrzymanej z adwokatem. Przy czym wątpliwości wywołuje nie tyle sama możliwość złożenia takiego zastrzeżenia i w konsekwencji obecność zatrzymującego podczas bezpośredniej rozmowy adwokata z zatrzymanym, lecz to, że ustawa nie określa sytuacji, w których może dojść do owej kontrolowanej rozmowy. Ustawodawca pozostawił zatrzymującemu całkowitą swobodę w decydowaniu o jego obecności podczas rozmowy adwokata z zatrzymanym. Swoboda ta i sposób jej wykorzystania nie podlega zaś jakiegokolwiek zewnętrznej weryfikacji. Art. 245 § 1 k.p.k. w zakwestionowanej części nie reguluje w sposób kompletny istotnych elementów ograniczenia prawa do obrony. W konsekwencji nie chroni jednostki przed arbitralnością władzy.

W sprawie wniosku do Trybunału Konstytucyjnego:

RPO-517546-IX/05 z dnia 16 kwietnia 2009 r. - w sprawie ograniczonego prawa wglądu obwinionego w akta, w toku postępowania dyscyplinarnego funkcjonariuszy Policji.

Rzecznik Praw Obywatelskich pismem z dnia 3 listopada 2011 r. cofa wniosek w sprawie niezgodności art. 135f ust. 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, art. 129 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego i art. 125 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 oraz z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP i wnosi o umorzenie postępowania.

Po zapoznaniu się z argumentacją uczestników postępowania, Rzecznik Praw Obywatelskich stwierdza potrzebę zmiany stanowiska, prezentowanego pierwotnie we wniosku. Należy podzielić pogląd uczestników postępowania, że poziom ochrony prawnej, wynikający z zaskarżonych przepisów, nie odbiega na niekorzyść obwinionych od poziomu obrony, ukształtowanego w przepisach procedury karnej. Skoro zatem ograniczona jawność akt w toku postępowania przygotowawczego wynikająca z art. 156 § 5 k.p.k. nie została co do zasady zakwestionowana w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym, to tym bardziej nie ma podstaw do kwestionowania regulacji, które w postępowaniu dyscyplinarnym czynią zasadą dostęp do akt tego postępowania, a jedynie wyjątkowo wprowadzają ograniczenia w tym dostępie. Ponadto w przypadku przeprowadzenia czynności dowodowych i uznania, że zostały wyjaśnione wszystkie istotne okoliczności sprawy, rzecznik dyscyplinary ma obowiązek zapoznania obwinionego z aktami postępowania dyscyplinarnego (zob. art. 135i ust. 1 ustawy o Policji, art. 128 ust. 1 ustawy o CBA, art. 132 ust. 1 ustawy o służbie funkcjonariuszy SKW oraz SWW).

Postępowanie umorzone (postanowienie z dnia 22 listopada 2011 r., sygn. akt K 16/09).

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-590645-II/08 z dnia 27 października 2008 r. – w sprawie zwolnienia z tajemnicy statystycznej.

Wniosek częściowo uwzględniony (wyrok z dnia 13 grudnia 2011 r., sygn. akt K 33/08).

RPO-631003-IX/09 z dnia 22 marca 2010 r. – w sprawie postępowania kwalifikacyjnego do służby w Policji.

Postępowanie umorzone (postanowienie z dnia 22 listopada 2011 r., sygn. akt K 10/10).

RPO-634333-X/09 z dnia 28 lipca 2010 r. - w sprawie wyrażania przez osoby małoletnie zgody na leczenie.

Wniosek oddalony (wyrok z dnia 11 października 2011 r., sygn. akt K 16/10).

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosiła udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

RPO-682888-IV/11 z dnia 8 listopada 2011 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Rafała F. dotyczącej braku możliwości zaskarżenia postanowienia w przedmiocie przyznania od Skarbu Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej stronie z urzędu w postępowaniu przed sądem drugiej instancji (sygn. akt SK 20/11).

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawia następujące stanowisko: art. 394¹ § 1 pkt 2 oraz art. 394¹ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego - w zakresie, w jakim uniemożliwiają zaskarżenie postanowienia w przedmiocie przyznania od Skarbu Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej stronie z urzędu w postępowaniu przed sądem drugiej instancji - są niezgodne z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP.

Ustawodawca, pomijając prawo do zaskarżenia rozstrzygnięcia o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym, naruszył gwarancje konstytucyjnego prawa do sądu poprzez ich nadmierne ograniczenie, dopuszczając się jednocześnie naruszenia zasady równego traktowania podmiotów znajdujących się w tożsamej sytuacji prawnej. Ustawa różnicuje ochronę wierzytelności z tytułu wynagrodzenia kosztów udzielonej pomocy prawnej nie tylko z punktu widzenia wierzyciela (pełnomocnik z wyboru czy pełnomocnik z urzędu), ale także - z uwagi na rodzaj podmiotu zobowiązanego do zapłaty. Wierzytelność ta podlega pełnej ochronie tylko wówczas, gdy dłużnikiem jest podmiot prywatny - strona, która proces przegrała. Jeżeli jednak zobowiązanym do zapłaty staje się Skarb Państwa, standard ochrony tego prawa majątkowego ulega obniżeniu, poprzez odjęcie instancji kontrolnej. Tego rodzaju zróżnicowanie procedury kosztem konstytucyjnych praw podmiotowych obywateli jest niedopuszczalne w demokratycznym państwie prawnym. Ponadto nie ma żadnego uzasadnienia dla odmiennego traktowania kosztów świadczonej pomocy w zależności od tego, czy jest ona udzielana stronie w pierwszej, czy w drugiej instancji.

RPO-668084-II/11 z dnia 16 listopada 2011 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Zbigniewa G.-O. dotyczącej ustanowienia górnej granicy wynagrodzenia dla biegłego wydającego opinię z zakresu medycyny (sygn. akt SK 24/11).

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawia następujące stanowisko: przepisy § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 1975 r. w sprawie kosztów przeprowadzenia dowodu z opinii biegłych w postępowaniu sądowym w związku z punktem 11 załącznika nr 1 do powyższego rozporządzenia – w zakresie, w jakim przewidują ustanowienie górnej granicy wynagrodzenia dla biegłego z zakresu medycyny wydającego opinię wyłącznie na podstawie akt sprawy - są niezgodne z art. 64 ust. 2 w związku z art. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji RP.

Jednym z zasadniczych uprawnień biegłego jest szeroko rozumiane prawo do wynagrodzenia z tytułu sporządzenia opinii oraz uczestnictwa w postępowaniu przed organem prowadzącym postępowanie. Prawo biegłego do wynagrodzenia z tytułu sporządzenia opinii oraz uczestnictwa w postępowaniu przed organem prowadzącym postępowanie jest prawem majątkowym i wchodzi w zakres praw konstytucyjnych normowanych w art. 64 Konstytucji. Jedynie w przypadku biegłych z zakresu medycyny, w przypadku opracowania przez nich opinii wyłącznie na podstawie akt sprawy, ustawodawca przewidział górne granice wysokości wynagrodzenia. Oznacza to, że biegłemu z zakresu medycyny sądowej, który wydał opinię wyłącznie na podstawie akt, należy się wynagrodzenie w wysokości nieprzekraczającej stałej kwoty 20,4 % podstawy naliczania, natomiast biegłemu z każdej innej dziedziny, który również wydał opinię tylko na podstawie akt, należy się wynagrodzenie za każdą godzinę pracy. W niniejszej sprawie nie sposób wskazać uzasadnionego kryterium, na podstawie którego nastąpiło zróżnicowanie sytuacji prawnej biegłych z zakresu medycyny oraz biegłych innych specjalności w zakresie dotyczącym wysokości wynagrodzenia za wydanie opinii wyłącznie na podstawie akt sprawy. W przypadku kwestionowanych w skardze konstytucyjnej uregulowań prawnych, uszczerbku doznaje również wyrażona w art. 2 Konstytucji idea urzeczywistniania zasad sprawiedliwości społecznej.

W sprawie skarg konstytucyjnych:

RPO-671077-I/11 z dnia 31 maja 2011 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Andrzeja W. (sygn. akt SK 8/11).

W piśmie z dnia 8 grudnia 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawiła następujące stanowisko: art. 33 ust. 6 ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie, w zakresie w jakim nie zawiera unormowań przyznających prawo do sądu wobec ostatecznych decyzji organów dyscyplinarnych Polskiego Związku Łowieckiego rozstrzygających o prawach i obowiązkach członków, innych niż orzekających o utracie członkostwa w Polskim Związku

Łowieckim, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP w związku z art. 77 ust. 2 Konstytucji RP.

Z uwagi na brak uregulowania w Prawie łowieckim przesłanek i trybu odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz powierzenie tych kwestii do praktycznie dowolnego uregulowania w statucie PZŁ, mamy do czynienia z tzw. pominięciem ustawodawczym. Prawna kontrola nad wykonywaniem przez PZŁ jego ustawowych kompetencji w zakresie sądownictwa dyscyplinarnego powinna należeć do państwa, tymczasem to właśnie Związkowi pozostawiono niemal nieograniczoną swobodę regulacyjną w tym zakresie. Rzecznik zgłaszał już wcześniej wątpliwości dotyczące przepisu art. 33 ust. 6 Prawa łowieckiego Ministrowi Środowiska (wystąpienie z 23 kwietnia 2010 r., RPO-625338-I/09), a w dniu 20 czerwca 2011 r. wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o stwierdzenie niezgodności tego przepisu ustawy z Konstytucją RP.

RPO-675433-II/11 z dnia 8 lipca 2011 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Jacka Piotra L., dotyczącej przedłużenia aresztu oraz zawiadamiania obrońcy osoby, wobec której ma być zastosowane tymczasowe aresztowanie, o terminie przesłuchania (sygn. akt SK 10/11).

W piśmie z dnia 8 grudnia 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawiła następujące stanowisko: art. 249 § 5 w związku z art. 249 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego - w zakresie, w jakim dopuszcza jedynie prawo wzięcia udziału przez obrońcę w posiedzeniu sądu dotyczącym przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania, pomijając obowiązek wysłuchania podejrzanego/oskarżonego na posiedzeniu w przedmiocie przedłużenia tymczasowego aresztowania - jest niezgodny z art. 42 ust. 2 oraz z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 i z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

W ocenie Rzecznika, powiadomienie o terminie posiedzenia sądu w przedmiocie przedłużenia aresztu tymczasowego jedynie obrońcy, którego niezawiniona nieobecność na tym posiedzeniu nie stanowi przesłanki tamującej rozpoznanie sprawy, jest nie tylko ograniczeniem prawa do obrony i prawa do sądu, ale w istocie stanowi o iluzoryczności i abstrakcyjności prawa do obrony oraz fasadowości prawa do sądu.

RPO-680689-IV/11 z dnia 23 września 2011 r. – zgłoszenie udziału Rzecznika Praw Obywatelskich w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Magdaleny Z., dotyczącej wyłączenia możliwości zaskarżenia czynności opisu i oszacowania w terminie tygodniowym od doręczenia dłużnikowi protokołu z tej czynności (sygn. akt SK 18/11).

W piśmie procesowym z dnia 30 listopada 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o stwierdzenie, że art. 950 zd. pierwsze Kodeksu postępowania cywilnego jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 77 ust. 2 oraz w związku z gwarantującym zasadę poprawnej legislacji art. 2 Konstytucji RP.

Istota zarzutu konstytucyjnego w niniejszej sprawie sprowadza się do tego, że nieprawidłowe sformułowanie normy prawnej, określającej początek biegu terminu do wniesienia skargi na opis i oszacowanie nieruchomości, stanowi poważną przeszkodę w dostępie strony do sądu. Przepis ten prowadzi bowiem do sytuacji, w których strona nie uzyskuje informacji o tym, że termin do wniesienia środka zaskarżenia rozpoczął bieg. Ta

kwestia z pozoru wyłącznie techniczna - a mianowicie, określenie początku biegu terminu procesowego - wywiera ogromny wpływ na realizację gwarancji z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji na etapie postępowania egzekucyjnego.

W niniejszej sprawie zaistniała sytuacja, w której przysługujące Skarżącej prawo dostępu do sądu zostało naruszone poprzez niezachowanie reguł rzetelnej legislacji do unormowania terminu do wniesienia skargi na opis i oszacowanie. Opis i oszacowanie jest tym etapem postępowania, w którym następuje dokładne określenie przedmiotu egzekucji: obszaru nieruchomości, jej części składowych i przynależności, praw związanych i obciążających nieruchomość. W trakcie opisu i oszacowania dokonuje się także wyceny nieruchomości, która to wycena jest podstawą dla określenia ceny wywoławczej nieruchomości w trakcie licytacji. Ustawodawca określił początek biegu terminu do zaskarżenia opisu i oszacowania na moment zakończenia opisu i oszacowania - a więc zależy on od faktu, o którym strony nie są zawiadamiane. Strony postępowania o dacie zakończenia opisu i oszacowania dowiadują się zwykle w sposób przypadkowy, bardzo często nie mogą więc w ustawowym terminie zaskarżyć czynności komornika.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg konstytucyjnych z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-644168-VI/10 z dnia 20 maja 2010 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej spółki POLNORD S.A.

Skarga konstytucyjna uwzględniona (wyrok z dnia 18 października 2011 r., sygn. akt SK 2/10).

RPO-665846-II/11 z dnia 22 marca 2011 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Piotra Z. dotyczącej zwrotu kosztów procesu w sprawach z oskarżenia publicznego.

Postępowanie umorzone (postanowienie z dnia 12 października 2011 r., sygn. akt SK 2/11).

VII. Opinie i stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich

RPO-632759-V/09 z dnia 24 października 2011 r. - wystąpienie do Rzecznika Praw Pacjenta w sprawie stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczącego dostępu do dokumentacji medycznej po zmarłych pacjentach.

W latach 2009 – 2011 Rzecznicy V i VI kadencji prowadzili korespondencję z Ministrem Zdrowia oraz Generalnym Inspektorem Ochrony Danych Osobowych w kwestii problemu dostępu do dokumentacji medycznej po zmarłych pacjentach. W wystąpieniu do Ministra Zdrowia z dnia 5 listopada 2009 r. wskazano, iż z wpływających do Rzecznika skarg wynika, że osoby bliskie zmarłego pacjenta, jeśli nie posiadają upoważnienia wydanego przez pacjenta za życia, nie uzyskują dostępu do jego dokumentacji medycznej. W odpowiedzi Minister Zdrowia stwierdził jednak, że obowiązujące regulacje prawne w wystarczającym stopniu zabezpieczają ochronę dóbr zarówno pacjenta, jak i innych osób, które wykażą interes prawny w uzyskaniu dostępu do jego dokumentacji medycznej.

W dniu 12 stycznia 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się z wnioskiem do GODO o zbadanie kwestii, czy wystarczającą podstawę do udostępnienia danych o stanie zdrowia osobom, którym przysługują roszczenia określone w art. 446 k.c. może stanowić art. 27 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych. Na jego mocy dopuszczalne jest przetwarzanie danych o stanie zdrowia, jeżeli są one niezbędne do dochodzenia praw przed sądem. GODO wyjaśnił, iż ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych nie ma zastosowania do informacji o osobach zmarłych. W jego ocenie zasadne jest rozważenie wprowadzenia zbliżonej normy w przepisach ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta oraz rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 21 grudnia 2006 r. w sprawie rodzajów i zakresu dokumentacji medycznej w zakładach opieki zdrowotnej oraz sposobu jej przetwarzania.

RPO-673128-I/11 z dnia 9 listopada 2011 r. – wystąpienie do Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie „Informacji na temat podejmowanych w Polsce działań na rzecz osób starszych – realizacja Madryckiego planu działania na rzecz osób starszych”.

Rzecznik Praw Obywatelskich przekazała uwagi do otrzymanej „Informacji na temat podejmowanych w Polsce działań na rzecz osób starszych – realizacja Madryckiego planu działania na rzecz osób starszych”. Zakres informacji dotyczących wyodrębnionych w dokumencie obszarów jest bardzo zróżnicowany. Trudno stwierdzić, czy obszerność opisu ma świadczyć o miejscu poszczególnych celów na liście priorytetów rządu. Tymczasem, w świetle wytycznych, raport powinien wskazywać 3 do 5 największych osiągnięć państwa od 2007 r. (kiedy odbywał się pierwszy przegląd okresowy) oraz 3 do 5 najważniejszych problemów, które powinny zostać rozwiązane w przyszłości. Zbyt lakonicznie omówiono problem przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na wiek. Prezentację ograniczono w zasadzie do zatrudnienia i rynku pracy, z pominięciem takich obszarów jak ochrona zdrowia, czy dostęp do usług (wykluczenie cyfrowe osób starszych). Optymistyczny obraz promocji zdrowia w środowisku osób starszych i rozwoju opieki geriatrycznej pozostaje niestety w

sprzeczności z obserwacjami i ocenami ekspertów. Z uwagi na specyfikę chorób wieku starszego niezbędne jest wdrażanie szczególnych form opieki zdrowotnej. Tymczasem liczba geriatrów w Polsce znajduje się znacząco poniżej minimalnych potrzeb, brakuje też działań nakierowanych na upowszechnienie tej specjalizacji i tworzenie odpowiednich ośrodków leczenia. Ponadto w „Informacji” nie wykorzystano wyników zrealizowanych projektów badawczych określających sytuację osób starszych. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie, czy planowane są dalsze prace nad „Informacją” tak, aby uczynić zadość nie tylko odpowiednim wytycznym ONZ, ale także w celu wypracowania dokumentu krajowego wskazującego na przyjęte priorytety w szeroko rozumianej polityce społecznej.

Minister Pracy i Polityki Społecznej (07.12.2011 r.) poinformował, że resort pracy dołożył wszelkich starań, by informacje podawane w „Informacji na temat podejmowanych w Polsce działań na rzecz osób starszych - realizacja Madryckiego planu działania na rzecz osób starszych” były możliwie wyczerpujące, nie mógł jednak wykroczyć poza dane i oceny przekazane przez resorty oraz wynikające z innych materiałów będących w dyspozycji resortu pracy. Europejska Komisja Gospodarcza ONZ, dla której opracowanie zostało przygotowane, nie zgłosiła żadnych uwag ani próśb o dodatkowe informacje. Na podstawie informacji przekazanych przez państwa członkowskie EKG ONZ sekretariat tej instytucji przygotuje raport przeglądowy. Zostanie on przedstawiony w trakcie regionalnej konferencji poświęconej realizacji planu madryckiego (Wiedeń, wrzesień 2012). Postulaty dotyczące przeprowadzenia badań, zmiany rozwiązań i polityki adresowanej do osób starszych, zawarte w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich, przekazane zostaną właściwym resortom, celem odpowiedniego wykorzystania.

RPO-563130-I/07 z dnia 13 grudnia 2011 r. - wystąpienie do Prezesa Trybunału Konstytucyjnego w sprawie stosowania przez Trybunał Konstytucyjny przepisów ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła sprawa, w której skarżący zarzuca niewłaściwe stosowanie przez Trybunał Konstytucyjny przepisów ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej. Z pisma przesłanego przez skarżącego, skierowanego do jednego z pełnomocników wynika, że Trybunał stosując art. 11 ust. 2 i 3 ustawy o opłacie skarbowej, wysyła do organów podatkowych „stosowne zawiadomienia o przypadkach nieprawidłowości w zakresie wnoszenia opłaty skarbowej od składanych w Trybunale pełnomocnictw”. Według przepisu art. 11 ust. 2 ustawy o opłacie skarbowej, sądy przekazują organowi podatkowemu właściwemu w sprawie opłaty skarbowej zbiorczą informację o przypadkach nieuiszczenia należnej opłaty skarbowej od złożonych w sądzie dokumentów stwierdzających udzielenie pełnomocnictwa lub prokury oraz ich odpisów, wypisów lub kopii. Zakres i treść przekazywanych informacji określono w art. 11 ust. 3 ustawy o opłacie skarbowej. Trybunał Konstytucyjny nie jest jednak sądem w rozumieniu, o jakim mowa w ustawie o opłacie skarbowej i Konstytucji RP. Skłania to do wniosku, że art. 11 ust. 2 i 3 nie mogą być podstawą zawiadomień kierowanych przez Trybunał Konstytucyjny do właściwych organów. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie wzięcia pod uwagę niniejszego zagadnienia w toku przygotowywanej przez Trybunał Konstytucyjny propozycji

nowelizacji przepisów ustawowych regulujących funkcjonowanie Trybunału bądź uwzględnienie stanowiska Rzecznika w zakresie stosowania wskazanych przepisów.

Prezes Trybunału Konstytucyjnego (22.12.2011 r.) poinformował, że ponad dwa lata temu Trybunał Konstytucyjny zweryfikował interpretację przepisów ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej oraz praktykę działania, w szczególności w odniesieniu do stosowania art. 11 tej ustawy. Na zmianę stanowiska wpłynęły zarówno sygnalizowane wątpliwości skarżących oraz ich pełnomocników, jak też rozbieżności poglądów przedstawicieli nauki prawa w kwestii adekwatności regulacji oraz odpowiedniego stosowania ustawy o opłacie skarbowej w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym. W odpowiedzi podkreślono, że problem w istocie dotyczył niewielkiej liczby pełnomocnictw. Jednocześnie Prezes Trybunału Konstytucyjnego podziękował Rzecznikowi Praw Obywatelskich za zwrócenie uwagi na przedmiotową kwestię oraz zapewnił, że opisane zagadnienie zostanie poddane analizie w kontekście prac nad projektem nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym.

Odpowiedzi na wystąpienie:

RPO-682911-I/11 z dnia 12 września 2011 r. - wystąpienie do Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania, Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych oraz Pełnomocnika Prezesa Rady Ministrów ds. Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu w sprawie działań podejmowanych przez organy administracji rządowej na rzecz przestrzegania zasady równego traktowania.

Pełnomocnik Prezesa Rady Ministrów ds. Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu (13.10.2011 r.) podjął się zadania stworzenia szerokiego programu aktywizacji osób starszych. Planowane jest zagwarantowanie w przyszłorocznym budżecie kwoty na wsparcie ruchu Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Ideą tego programu jest wzbogacenie oferty funkcjonujących Uniwersytetów Trzeciego Wieku oraz zwiększenie ich liczby z ok. 300 do poziomu pokrywającego ich działalnością co najmniej każdy powiat w kraju. Z inicjatywy Pełnomocnika przeprowadzono w dniach 24-25 września 2011 r. akcję pod nazwą 60+kultura, mającą na celu jak najszerze udostępnienie oferty kulturalnej dla osób starszych, głównie poprzez obniżenie bądź zniesienie opłaty za bilet wstępu na wydarzenia kulturalne. Udział w akcji wzięło 109 instytucji kultury oraz jedna z największych sieci kin w Polsce. Planowane jest przygotowanie programu cyklicznej organizacji tego typu przedsięwzięć wraz z częściową refundacją budżetową. Podjęto także działania na rzecz osób niepełnosprawnych w celu podniesienia wysokości świadczenia pielęgnacyjnego. Kolejnym elementem działań jest koordynacja akcji „Dostępna Polska” w celu stworzenia bazy danych miejsc dostępnych dla osób z dysfunkcjami ruchowymi. Program pilotażowy ma odbyć się w miastach - gospodarzach Turnieju Finałowego Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012. Ponadto przygotowany jest program stypendialno-stażowy dla wychowanków domów dziecka uzyskujących pełnoletność. Sprawą, która łączy problematykę osób niepełnosprawnych oraz dzieci jest zaangażowanie w koordynację działań w związku z

konceptą wdrożenia krajowego Programu Wczesnej Pomocy Dzieciom z zaburzeniami rozwoju do 7 roku życia. Z inicjatywy Pełnomocnika podjęto również działania w sferze systemowych rozwiązań problemu bezdomności, wraz z organizacjami pozarządowymi działającymi w tej sferze.

Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (20.10.2011 r.) poinformował, że podejmowanie działań zmierzających do ograniczania skutków niepełnosprawności należy do zadań powiatu. Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych nadzoruje wykonanie zadań wynikających z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Osoba niepełnosprawna może ubiegać się o dofinansowanie ze środków PFRON m.in. zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności, a także likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych. Pomoc na rzecz osób niepełnosprawnych i ich rodzin realizowana jest także ze środków PFRON w ramach programów celowych („STUDENT II – Kształcenie ustawiczne osób niepełnosprawnych”, „Komputer dla Homera 2010”). Ponadto osoby niepełnosprawne mogą liczyć na wsparcie udzielane w ramach projektów Poddziałania 1.3.6 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, którego beneficjentem systemowym jest PFRON. Wsparcie dotyczy aktywizacji zawodowej i integracji społecznej osób niepełnosprawnych z rzadko występującymi niepełnosprawnościami oraz niektórymi niepełnosprawnościami sprzężonymi. Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych co roku przygotowuje projekt dokumentu pn. „Informacja Rządu RP o działaniach podejmowanych w danym roku na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 r. - Karta Praw Osób Niepełnosprawnych. Pełnomocnik przedstawił także działania, jakie podjął w zakresie dostosowania ogólnodostępnych budynków ministerstw i urzędów centralnych do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz promowania zatrudniania osób niepełnosprawnych w rządowej administracji publicznej. Również z jego inicjatywy przygotowano w 2011 r. informację o realizacji zadań publicznych przez organizacje pozarządowe ukierunkowanych na urzeczywistnienie praw osób niepełnosprawnych i zapobieganie dyskryminacji tych osób w społeczeństwie.

Dyrektor Biura Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania (23.11.2011 r.) w odpowiedzi przedstawiającej szczegółowo działania podejmowane przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania poinformowała, że w ramach swoich zadań Pełnomocnik w celu włączania problematyki przeciwdziałania dyskryminacji do procesu decyzyjnego Rządu monitoruje, koordynuje i nadzoruje w imieniu Prezesa Rady Ministrów działania antydyskryminacyjne poszczególnych ministerstw, także poprzez opiniowanie projektów aktów prawnych i innych dokumentów rządowych w zakresie równego traktowania. Pełnomocnik realizuje również zadania z zakresu upowszechniania wiedzy na temat równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji, we współpracy z właściwymi organami administracji publicznej, organizacjami pozarządowymi i instytucjami. W celu efektywnej realizacji swoich zadań, Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania powołał 10 zespołów opiniodawczo-doradczych.

VIII. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

- 1. RPO-658855-II/10 z dnia 19 kwietnia 2011 r.** – w sprawie nieprawidłowości podczas przeszukiwania pomieszczeń i zatrzymywania przez Policję osób podejrzewanych o związki ze zorganizowaną przestępczością.

Komendant Główny Policji (17.11.2011 r.) w nawiązaniu do odpowiedzi z dnia 13.05.2011 r. poinformował, że w Komendzie Główniej Policji opracowano i wprowadzono do stosowania Wytyczne nr 1 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 lipca 2011 r. w sprawie sposobu postępowania przy naprawianiu szkód w mieniu, powstałych w wyniku siłowego pokonywania przez policjantów przeszkód utrudniających lub uniemożliwiających przeprowadzenie czynności służbowych (Dziennik Urzędowy Komendy Główniej Policji z dnia 17 sierpnia 2011 r. Nr 6, poz. 45). Dotychczas nie zastosowano tej procedury, ponieważ nie zaistniał przypadek pomyłkowego wejścia Policji do pomieszczeń, wymagającego naprawienia szkody.

- 2. RPO-611774-III/09 z dnia 7 czerwca 2011 r.** – w sprawie zawartych w pragmatykach służbowych przepisów dotyczących przesłanek zwolnienia funkcjonariusza ze służby.

Szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (16.12.2011 r.) stwierdził, iż każdorazowa sytuacja zwolnienia funkcjonariusza ze służby w przypadku nabycia przez niego prawa do emerytury z tytułu osiągnięcia 30 lat wysługi emerytalnej wymaga indywidualnego badania przez sąd, czy zastosowane środki są właściwe i konieczne z uwagi na osiągnięcie słuszných celów, w tym przypadku utrzymanie zdolności operacyjnych poszczególnych służb. Powyższe stanowisko nie stoi jednak na przeszkodzie, aby poszczególne przepisy pragmatyk służbowych zostały uzupełnione o inne przesłanki, które obok przesłanki wieku uzasadniałyby rozwiązanie stosunku służby z funkcjonariuszem, mając na uwadze zachowanie działalności operacyjnej służb na odpowiednim poziomie. Jednocześnie Szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów poinformował o trwających pracach legislacyjnych, mających na celu reformę całego systemu emerytalnego służb mundurowych, podczas których analizowana będzie również kwestia przesłanek uzasadniających nabycie praw emerytalnych przez funkcjonariusza.

- 3. RPO-638789-II/10 z dnia 4 lipca 2011 r.** - w sprawie pozostawiania w obrocie prawnym wyroków skazujących za czyny z art. 585 Kodeksu spółek handlowych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (22.12.2011 r.) wyjaśnił, że ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks karny i innych ustaw dokonała depenalizacji jedynie w zakresie usiłowania działania na szkodę spółki, o ile nie wiązało się z nim ryzyko wyrządzenia znacznej szkody majątkowej objęte zamiarem sprawcy, oraz w zakresie działania na szkodę spółki, o ile nie stanowiło usiłowania sprowadzenia bezpośredniego niebezpieczeństwa wystąpienia znacznej szkody lub nie mogłoby zostać zakwalifikowane jako jej sprowadzenie. Tylko w takim zakresie można uznać, że zatarcie skazania nastąpiło z datą wejścia w życie ustawy nowelizującej, a więc w dniu 13 lipca 2011

r. Zatarcie skazania stwierdzone będzie w takich przypadkach przez Krajowy Rejestr Karny. W pozostałym zakresie natomiast nie występują warunki do automatycznego zatarcia skazania i wówczas to sąd będzie musiał podjąć każdorazowo decyzję, czy zostały spełnione warunki określone w art. 4 § 4 k.k. Zgodnie z opinią Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego w wypadku oceny sądu, że zachodzą warunki określone w art. 4 § 4 k.k., orzeczenie sądu będzie miało charakter deklaratoryjny, czyli stwierdzający, że zatarcie skazania nastąpiło z mocy prawa.

4. RPO-608061-V/11 z dnia 22 lipca 2011 r. – w sprawie dostępu do wykonywania zawodu pilota morskiego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury (06.10.2011 r.) poinformował o zakończeniu prac nad nową ustawą o bezpieczeństwie morskim (ustawa została podpisana przez Prezydenta RP w dniu 30 września 2011 r.). Art. 107 ust. 10 nowej ustawy zawiera delegację ustawową dla ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej do wydania rozporządzenia w sprawie szczegółowych wymagań kwalifikacyjnych pilota morskiego, warunków wymaganych do uzyskania szczególnych uprawnień pilotowych i odnawiania dokumentów kwalifikacyjnych i dokumentów potwierdzających szczególne uprawnienia pilotowe oraz wzorów tych dokumentów, a także zasady sprawowania nadzoru nad pilotażem przez dyrektora urzędu morskiego. Rozporządzenie wprowadzi zasady prowadzenia szkoleń teoretycznych i praktycznych przez rozdzielenie nadzoru nad szkoleniami od przeprowadzania szkoleń. W/w zmiany zwiększą transparentność zasad zdobywania uprawnień pilotażowych, jak i ułatwią dostęp do odbywania praktyk przez większą ilość osób ubiegających się o dyplom pilota morskiego przy zachowaniu profesjonalnego stopnia wyszkolenia kandydatów. Jednocześnie, doprecyzowane zostaną zasady nadzoru nad całym procesem szkolenia przez organy administracji morskiej. Ponadto przy okazji prac nad projektem ustawy o Państwowej Komisji Badania Wypadków Morskich, Ministerstwo Infrastruktury wprowadzi zmiany ustawy - Kodeks morski w zakresie pilotażu morskiego (art. 229). Projektowane przepisy przełożą funkcje tworzenia stacji pilotowych ministrowi właściwemu do spraw gospodarki morskiej (obecnie jest nim dyrektor właściwego terytorialnie urzędu morskiego). Pozwoli to na ujednolicenie zasad funkcjonowania stacji pilotowych na obszarach morskich RP.

5. RPO-661717-IV z dnia 3 sierpnia 2011 r. – w sprawie zakresu odpowiedzialności solidarnej najemcy lokalu mieszkalnego i stale zamieszkujących z najemcą osób pełnoletnich, za zapłatę czynszu i innych opłat należnych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (09.11.2011 r.) wyjaśnił, że odmienna niż zawarta w art. 688¹ Kodeksu cywilnego regulacja art. 4 ust. 6 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, wyłączająca odpowiedzialność osób pełnoletnich pozostających na utrzymaniu osób mających podstawowy tytuł do lokalu jest uzasadniona - jak się wydaje - inną naturą spółdzielni mieszkaniowej, jako podmiotu nienastawionego na zysk i z istoty swej powołanej do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych członków spółdzielni. Z tego względu należy uznać, że różnica w zakresie odpowiedzialności osób pełnoletnich za opłaty związane z mieszkaniem zajmowanym przez te osoby wspólnie z

najemcą, wynikająca z regulacji prawnych zawartych w Kodeksie cywilnym oraz ustawie o spółdzielniach mieszkaniowych nie stanowi wyrazu niespójności aksjologicznej systemu prawa. Ewentualne wątpliwości może budzić przyjęte w art. 4 ust. 6 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych kryterium wyłączenia niektórych osób pełnoletnich od odpowiedzialności solidarnej. W ocenie Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego działającej przy Ministrze Sprawiedliwości można ewentualnie rozważyć, czy odpowiedzialność współlokatorów nie powinna być ukształtowana w sposób subsydiarny, tj. aktualizować się dopiero w przypadku niewywiązania się z obowiązku zapłaty przez najemcę. Problematyka poruszona w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich zostanie przedstawiona również Ministrowi Infrastruktury w celu zajęcia stanowiska.

6. RPO-675939-I/11 z dnia 8 sierpnia 2011 r. – w sprawie zasad wynagradzania tłumaczy przysięgłych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (10.10.2011 r.) wyjaśnił, iż ze względu na obecną sytuację budżetową państwa brak jest możliwości podwyższenia stawek wynagrodzeń tłumaczy przysięgłych. Odnosząc się do kwestii terminowego wypłacania wynagrodzenia tłumaczom, wyjaśniono w odpowiedzi, że wypłata następuje po wydaniu w sprawie, w której tłumacz dokonywał czynności, prawomocnego postanowienia o przyznaniu takiego wynagrodzenia z określeniem jego wysokości. Zrozumiałe jest więc, że pomiędzy datą złożenia przez tłumacza wniosku o wypłatę wynagrodzenia za wykonaną pracę wraz z rachunkiem, a jego wypłatą upłynąć musi pewien okres niezbędny do wydania postanowienia w tym przedmiocie, jego doręczenia, uprawomocnienia, a następnie przekazania do wypłaty odpowiedniej komórce finansowej sądu. Ponadto, w przypadku zaskarżenia takiego orzeczenia, konieczność rozpoznania wniesionego środka odwoławczego powoduje dodatkowe wydłużenie czasu realizacji przedmiotowych należności. Mimo iż stwierdzone przypadki opóźnień w wypłacie miały charakter incydentalny, Departament Sądów Powszechnych Ministerstwa Sprawiedliwości skieruje prośbę do prezesów sądów apelacyjnych o zwrócenie uwagi na terminowe regulowanie należności na rzecz tłumaczy.

7. RPO-658256-IV/10 z dnia 30 sierpnia 2011 r. - w sprawie ograniczeń w korzystaniu ze sztucznych zbiorników wodnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Środowiska (18.10.2011 r.) nie podzielił stanowiska Rzecznika i poinformował, że zmiana przepisów Prawa wodnego w zakresie gromadzenia gruntów nie wydaje się zasadną. Konieczne jest natomiast zwrócenie uwagi na fakt, że często to polityka gmin wpływa na brak możliwości korzystania z gruntów przylegających do wód płynących. Dopiero spójne i przejrzyste zasady stworzone przez jednostki samorządowe, powiązane z obowiązkowymi odszkodowaniami wypłacanymi z budżetów tych jednostek na rzecz osób, których nieruchomości wskazano w decyzji administracyjnej jako zobowiązane do umożliwienia dostępu do wody, powinny rozwiązać problem dostępu do wód publicznych, znajdujących się także w sztucznych zbiornikach wodnych, w ramach powszechnego korzystania z wód.

8. RPO-614782-IV/09 z dnia 30 sierpnia 2011 r. - w sprawie skutków prawnych nieprawidłowego doręczenia orzeczenia sądowego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (08.11.2011 r.) podtrzymał stanowisko wyrażone w pismach Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 czerwca 2009 r. i 26 sierpnia 2009 r. będących odpowiedziami na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika w przedmiotowej sprawie. System środków obrony przysługujących stronie postępowania cywilnego w razie doręczenia orzeczenia na niewłaściwy adres jest w pełni wystarczający. Pogląd taki prezentuje także działająca przy Ministrze Sprawiedliwości Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego. Kwestią, która może być przedmiotem ewentualnych rozważań jest modyfikacja zasad doręczeń w postępowaniu cywilnym, a w szczególności reguł „awizowania”, tak aby zwiększyć prawdopodobieństwo, że nastąpi ono pod adresem zamieszkania strony (zwłaszcza w sytuacji doręczenia adresatowi pierwszego pisma w postępowaniu lub orzeczeń). Owo zwiększenie prawdopodobieństwa może być realizowane poprzez nałożenie na doręczających dodatkowych obowiązków np. związanych z ustalaniem okoliczności stanowiących uprawdopodobnienie, czy też dowód, że wskazany na przesyłce adres jest adresem zamieszkania adresata. Szczegółowy kształt takich regulacji wymagałby pogłębionych analiz i szerokich konsultacji, ponieważ ich skutki mogłyby wiązać się nie tylko z dodatkowymi kosztami, ale też i z ryzykiem wydłużenia postępowania. Przedmiotowe kwestie będą analizowane przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego w toku prac nad nowym Kodeksem postępowania cywilnego.

9. RPO-286012-IV/98 z dnia 12 września 2011 r. – w sprawie ograniczeń praw właścicieli nieruchomości należących do sieci obszarów Natura 2000 oraz nieruchomości znajdujących się na liście proponowanych obszarów tej sieci.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Środowiska (07.12.2011 r.) poinformował, iż planowane jest rozpoczęcie prac nad projektem założeń projektu nowej ustawy o ochronie przyrody. Uwagi i wnioski w zakresie przyznania odpowiednich roszczeń właścicielom nieruchomości, które zostały objęte ograniczeniami w zagospodarowaniu z mocy art. 33 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody, zgłoszone w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich, zostaną wnikliwie rozpatrzone w ramach opracowania wskazanego projektu założeń. Jednocześnie w odpowiedzi wyjaśniono, że przepisy ustawy o ochronie przyrody dotyczące procedury wyznaczania specjalnych obszarów ochrony siedlisk stanowią wdrożenie postanowień dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.

10. RPO-681736-III/11 z dnia 15 września 2011 r. – w sprawie pomocy państwa dla rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, nie mających uprawnień do świadczeń rodzinnych z uwagi na przekroczenie kryterium dochodowego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (17.10.2011 r.) wyjaśnił, że ostatnia weryfikacja wysokości świadczeń rodzinnych przeprowadzona była w 2009 r. Zakres tej weryfikacji określiło rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 sierpnia 2009 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę do ubiegania się o zasiłek rodzinny oraz wysokości świadczeń rodzinnych. Jak

wynika z rozporządzenia, nie zostały zmienione kryteria dochodowe uprawniające do świadczeń rodzinnych, co jest związane z trudną sytuacją budżetu państwa. Natomiast od 1 listopada 2009 r. zostały podwyższone o ok. 40% wysokości zasiłku rodzinnego, o ok. 24% została podwyższona kwota świadczenia pielęgnacyjnego. Kolejna weryfikacja będzie przeprowadzona 1 listopada 2012 r.

W Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej trwają prace nad projektem założeń zmiany ustawy o świadczeniach rodzinnych i ustawy o pomocy społecznej, w którym proponuje się wprowadzenie do dotychczasowych zasad przeprowadzania weryfikacji kwot kryterium dochodowego, uprawniającego do świadczeń rodzinnych oraz kwot świadczeń rodzinnych i dokonywanych w tej sprawie rozstrzygnięć, dodatkowej zasady gwarantującej minimalny poziom waloryzacji tych wielkości. Kwoty kryterium dochodowego (ogólna i dla rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym) oraz kwoty świadczeń rodzinnych podwyższane byłyby co najmniej o wskaźnik wzrostu cen dóbr i usług konsumpcyjnych za okres od ostatnio przeprowadzonej do bieżąco dokonywanej weryfikacji tj. łącznie za okres ostatnich 3 lat.

11. RPO-679585-V/11 z dnia 15 września 2011 r. – w sprawie kontroli przestrzegania decyzji ustalających warunki korzystania ze środowiska, prowadzonych przez wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska.

Minister Środowiska (12.10.2011 r.) poinformował, że Główny Inspektor Ochrony Środowiska skierował w sierpniu 2011 r. wystąpienie do Ministra Środowiska w sprawie zmiany przepisów ustawy Prawo ochrony środowiska tak, aby powstały jednoznaczne zapisy umożliwiające podmiotom, które w momencie wymierzania im kary administracyjnej zakończyły już inwestycję mającą na celu usunięcie przyczyny wymierzenia tej kary i doprowadziły do spełniania obowiązujących je wymogów, skorzystanie z możliwości rozliczenia kosztów poniesionych na tą inwestycję, a także zmiany art. 147a ustawy Prawo ochrony środowiska tak, aby próbki do badań, do których zobowiązany jest prowadzący instalację lub użytkownik urządzenia, były pobierane przez akredytowane laboratorium. Minister Środowiska uwzględni zaproponowane zmiany.

Kontrolą objęte są wszystkie podmioty korzystające w sposób szczególny ze środowiska w zakresie odprowadzania ścieków, poprzez prowadzoną przez WIOŚ analizę przekazywanych im wyników badań jakości ścieków. Realizując zalecenia NIK, w każdym budzącym wątpliwości przypadku, wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska będą realizowały wyrywkowe kontrole automonitoringu prowadzonego przez zakłady, w oparciu o próby jednorazowe, w celu sprawdzenia zgodności rzędu uzyskiwanych wielkości emitowanych zanieczyszczeń z wynikami badań zakładów. Jeżeli wyniki oceny wstępnej wykażą rozbieżności, to wykorzystywane będą laboratoria mobilne do pobierania próbek ścieków całodobowych, proporcjonalnych do przepływu.

12. RPO-661621-II/10 z dnia 15 września 2011 r. – w sprawie warunków i sposobu odbywania widzeń przez osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (11.10.2011 r.) stwierdził w odpowiedzi, iż co do zasady wydaje się słuszne twierdzenie, że widzenia winny przebiegać w warunkach wynikających wprost z wykładni językowej art. 105a k.k.w., a zatem, że odbywają

się pod nadzorem funkcjonariusza, w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt skazanego z osobą odwiedzającą, przy oddzielnym stoliku. Ewentualne łagodzenie lub obostrzenie warunków widzenia wynika z konkretnych regulacji Kodeksu karnego wykonawczego. Ustawodawca łagodząc lub zaostrzając rygory podczas widzeń daje wyraz temu, że traktuje je jako istotne narzędzie w procesie oddziaływania na postawy skazanego. Ograniczanie prawa do bezpośredniości kontaktu skazanego i osoby go odwiedzającej podczas widzenia, bez stosownej podstawy ku temu, wydaje się pozostawać w sprzeczności nie tylko z w/w przepisami Kodeksu karnego wykonawczego, ale również ze standardami europejskimi wynikającymi z art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, czy z Zalecenia Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych. W odpowiedzi zapewniono Rzecznika o poparciu działań zmierzających do wyeliminowania ewentualnie stwierdzonych nieprawidłowości w zakresie przestrzegania praw człowieka w jednostkach penitencjarnych.

13. RPO-683147-V/11 z dnia 19 września 2011 r. – w sprawie przyczyn ograniczenia w rozporządzeniu praw osób poważnie niedosłyszących i głuchych w zakresie ubiegania się o prawo jazdy.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia (18.10.2011 r.) wyjaśnił, że Ministerstwo Zdrowia podjęło w trybie pilnym prace nad nowelizacją rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawie badań lekarskich kierowców i osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami, która wprowadzi zmiany uwzględniające interesy osób niepełnosprawnych słuchowo. Nowoproposedowane przepisy określają, że w przypadku osób ubiegających się o prawo jazdy kategorii A, A1, B, B1, B+E, T lub posiadających prawo jazdy w/w kategorii, nie określa się minimalnych wymagań dotyczących narządu słuchu.

W związku z wejściem w życie z dniem 11 lutego 2012 r. ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami, która uchyli Rozdział 4 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym zatytułowany „Sprawdzanie stanu zdrowia i predyspozycji psychicznych do kierowania pojazdami”, konieczne będzie wydanie nowego aktu wykonawczego dotyczącego badań lekarskich kierowców i osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami, dlatego też w najbliższym czasie zostaną podjęte prace nad projektem nowego rozporządzenia. Prace nad nowym aktem zostaną poprzedzone szerokimi konsultacjami społecznymi z udziałem między innymi ekspertów w dziedzinie medycyny pracy, neurologii oraz audiologii i foniatrii.

14. RPO-682684-II/11 z dnia 20 września 2011 r. – w sprawie ujawniania wizerunku osób prywatnych podczas akcji przeprowadzanych przez funkcjonariuszy organów ścigania.

Komendant Główny Policji (11.10.2011 r.) zapewnił, że wypracowane wewnętrzne normy postępowania nie prowadzą do nieprawidłowości w kwestii rozpoznawalności wizerunku osób będących podmiotami działań Policji. Za przygotowywanie oraz przekazywanie dziennikarzom komunikatów prasowych, materiałów fotograficznych, filmowych i dźwiękowych promujących pracę Policji oraz zamieszczanie przygotowanych materiałów na policyjnych stronach internetowych odpowiadają służby prasowe Policji, działające w oparciu o przepisy Zarządzenia nr 1204 Komendanta Głównego Policji z dnia 12

listopada 2007 r. w sprawie form i metod działalności prasowo-informacyjnej w Policji, wydanego na podstawie art. 7 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji.

Zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania karnego nie wolno udostępniać mediom materiałów filmowych i fotograficznych włączonych do prowadzonego postępowania przygotowawczego. Zezwolenie na upublicznienie przez organy ścigania materiałów filmowych i fotograficznych z przeprowadzonych czynności procesowych wydaje prokurator na podstawie pisemnego wniosku podmiotu zainteresowanego. Służby prasowe Policji mogą udostępnić środkom masowego przekazu materiały filmowe i fotograficzne nie mające charakteru procesowego, ilustrujące pracę Policji. Nie wolno także publikować w prasie danych osób i wizerunku osób, przeciwko którym toczy się postępowanie przygotowawcze lub sądowe, jak również danych osobowych i wizerunku świadków, pokrzywdzonych i poszkodowanych, chyba że osoby te wyrażą na to zgodę. Właściwy prokurator lub sąd może zezwolić, ze względu na ważny interes społeczny, na ujawnienie danych osobowych i wizerunku osób, przeciwko którym toczy się postępowanie przygotowawcze lub sądowe.

15. RPO-647386-IV/10 z dnia 23 września 2011 r. – w sprawie braku prawnej możliwości ubiegania się o zwrot nieruchomości nabytych przez gminy na podstawie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury (26.10.2011 r.) podzielił opinię Rzecznika Praw Obywatelskich o niezgodności art. 216 ust 2 pkt 3 ustawy o gospodarce nieruchomościami, dotyczącego zwrotu nieruchomości przejętych na rzecz Skarbu Państwa na podstawie ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości z art. 32 ust 1 Konstytucji RP i poinformował, że dostrzega zasadność nowelizacji tego przepisu. Ze względu jednak na wąski zakres przedmiotowej materii, a także z uwagi na ekonomię procesu legislacyjnego, odpowiednie propozycje zmian zostaną opracowane w wypadku podjęcia prac nad projektem nowelizacji ustawy o gospodarce nieruchomościami.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (29.12.2011 r.) w uzupełnieniu odpowiedzi z dnia 26.10.2011 r. udzielonej przez resort infrastruktury poinformował, iż Minister Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej planuje podjęcie w pierwszym półroczu 2012 roku prac legislacyjnych zmierzających do opracowania projektu nowelizacji ustawy o gospodarce nieruchomościami mających na celu wykonanie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 maja 2011 r., sygn. akt SK 9/08. Mając na uwadze, iż wyrok Trybunału Konstytucyjnego odnosi się do art. 216 ustawy o gospodarce nieruchomościami, przewidywane jest uzupełnienie nowelizacji ustawy również o aspekt, na który zwrócił uwagę Rzecznik Praw Obywatelskich w wystąpieniu z dnia 23 września 2011 r.

16. RPO-683469-V/11 z dnia 23 września 2011 r. – w sprawie przepisów regulujących kwestię szkoleń kierowców, których odbycie powoduje zmniejszenie liczby punktów za naruszenie przepisów ruchu drogowego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (12.10.2011 r.) poinformował, że MSWiA dostrzegając potrzebę zmiany § 8 ust. 6

rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 grudnia 2002 r. w sprawie postępowania z kierowcami naruszającymi przepisy ruchu drogowego, jak też art. 130 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym, w zakresie wskazanym w wystąpieniu Rzecznika, podjęło prace nad projektem ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym. Projekt ustawy znajduje się na końcowym etapie uzgodnień międzyresortowych. Zastrzeżenie, że odbycie szkolenia zmniejszającego liczbę punktów karnych nie spowoduje ich zmniejszenia w przypadku m.in. kierowcy, który przed rozpoczęciem szkolenia dopuścił się naruszeń, za które przepisy przewidują łącznie więcej niż 24 punkty, zostanie umieszczone w art. 130 ustawy – Prawo o ruchu drogowym, stanowiącym delegację do wydania rozporządzenia przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. W związku z powyższym prowadzone są równoległe prace legislacyjne nad zmianą rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 grudnia 2002 r. w sprawie postępowania z kierowcami naruszającymi przepisy ruchu drogowego.

17. RPO-672825-VII/11 z dnia 23 września 2011 r. – w sprawie stosowania w niektórych zakładach poprawczych kary przeniesienia wychowanka do innej placówki.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (21.10.2011 r.) wyjaśnił, że Ministerstwo sukcesywnie podejmuje prace zmierzające do dostosowania przepisów ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich do obecnych realiów oraz szeroko pojętych standardów przestrzegania praw człowieka. Trwają prace eksperckiego Zespołu do przeprowadzenia analizy dotychczasowych i wypracowania nowych modelowych rozwiązań prawnych w zakresie problematyki nieletnich. W ramach kompleksowej regulacji dotyczącej nieletnich niezbędne będzie określenie minimalnego wieku odpowiedzialności nieletnich oraz zasad doboru odpowiednich metod wychowawczych, co powoduje, że obecnie nie jest możliwe szybkie wprowadzenie w życie nowych regulacji na poziomie ustawy. W związku z powyższym wiele kwestii istotnych dla praw i obowiązków nieletnich zostało, niejako tymczasowo, uregulowanych w rozporządzeniu, aby na bieżąco zapewnić nieletnim maksymalną ochronę realizacji ich praw i obowiązków. Stosowanie przeniesienia wychowanka do innego zakładu w większości przypadków spowodowane jest koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa życia lub zdrowia przenoszonemu wychowankowi bądź pozostałym wychowankom zakładu poprawczego. Procedura obowiązująca przy przenoszeniu wychowanka do innego zakładu uniemożliwia arbitralne podejmowanie decyzji przez dyrektora placówki oraz gwarantuje wychowankowi przestrzeganie jego praw. Jednocześnie Sekretarz Stanu podzielił opinię o potrzebie dalszego dostosowywania przepisów ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich do wszystkich Zaleceń CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami dyscyplinarnymi oraz innych standardów międzynarodowych.

18. RPO-557282-II/11 z dnia 26 września 2011 r. – w sprawie stosowania instytucji zawieszenia biegu terminu środka karnego w postaci pozbawienia skazanych odbywających karę pozbawienia wolności czynnego prawa wyborczego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (19.10.2011 r.) poinformował, że Minister Sprawiedliwości skieruje wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich wraz ze

swoim stanowiskiem do Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego działającej przy Ministrze Sprawiedliwości, w celu uzyskania opinii Komisji Kodyfikacyjnej w niniejszej sprawie. Opinia ta będzie miała szczególne znaczenie dla oceny potrzeby dokonania ewentualnych zmian stanu prawnego w zakresie objętym wystąpieniem Rzecznika Praw Obywatelskich oraz zakresu i kierunku takich zmian. Treść opinii Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego zostanie przekazana Rzecznikowi Praw Obywatelskich odrębnym pismem.

19. RPO-677951-V/11 z dnia 26 września 2011 r. – w sprawie braku możliwości skorzystania z prawa do pełnego odliczenia podatku VAT związanego z nabyciem pojazdu przez osoby prowadzące działalność transportową przy pomocy karet i ambulansów.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów (21.10.2011 r.) wyjaśnił, że zgodnie z systemowymi założeniami podatku od wartości dodanej, podatnikowi podatku VAT przysługuje prawo do odliczenia podatku VAT zawartego w nabywanych towarach lub usługach, jeżeli nabywane towary lub usługi mają być wykorzystywane do czynności, z tytułu wykonania których powstaje obowiązek podatkowy w podatku VAT i obowiązek ten, co do zasady, pociąga za sobą opodatkowanie tych czynności. Zasadę tę realizuje art. 86 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług. Usługi transportu sanitarnego zwolnione są od podatku, zgodnie z art. 43 ust. 1 pkt 20 ww. ustawy. Mając na uwadze powyższe, podatnikom świadczącym usługi transportu sanitarnego nie przysługuje, na mocy art. 86 ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług, prawo do odliczenia podatku naliczonego przy nabyciu karet (ambulansów) oraz nabywanych innych towarów i usług wykorzystywanych do świadczenia usług transportu sanitarnego, które zgodnie z art. 43 ust. 1 pkt 20 ww. ustawy zwolnione są od tego podatku. Dotyczy to zarówno okresu do dnia 31 grudnia 2012 r., jak i po tej dacie (nie przewiduje się, aby po tej dacie zakres tego zwolnienia miał być zasadniczo zmieniony).

20. RPO-647605-I/11 z dnia 26 września 2011 r. - w sprawie długości urlopu wypoczynkowego udzielanego bibliotekarzom zatrudnionym w szkołach wyższych.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego (27.10.2011 r.) nie podzieliła stanowiska wyrażonego w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich i poinformowała, że w świetle art. 108 ustawy z dnia 27 lipca 1995 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym, nauczycielami akademickimi są m.in. dyplomowani bibliotekarze oraz dyplomowani pracownicy dokumentacji i informacji naukowej. Pozostali pracownicy uczelni, w tym osoby zatrudnione na stanowiskach bibliotekarzy, nie są nauczycielami akademickimi. Kwestie związane z urlopem pracowników nie będących nauczycielami akademickimi regulują przepisy Kodeksu pracy. Natomiast w myśl art. 133 ust. 1 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym, nauczycielowi akademickiemu przysługuje prawo do urlopu wypoczynkowego w wymiarze 36 dni roboczych w ciągu roku. Jeżeli rzeczywiście, wskutek wprowadzenia nowych przepisów, nabyte przez bibliotekarzy prawa na mocy poprzedniej ustawy - zostały odebrane z naruszeniem zasady ochrony praw nabytych, to stwierdzenie tego naruszenia i określenie jego indywidualnych skutków, może nastąpić wyłącznie w trybie badania przez Trybunał Konstytucyjny zgodności nowej ustawy z Konstytucją.

21. RPO-683033-I/11 z dnia 26 września 2011 r. – w sprawie przeciwdziałania wszelkim formom dyskryminacji, w tym rasizmowi, na stadionach piłkarskich.

Minister Sportu i Turystyki (24.10.2011 r.) szczegółowo przedstawił najważniejsze projekty realizowane z udziałem Ministerstwa Sportu i Turystyki, mające na celu promowanie postaw przeciwko rasizmowi i nietolerancji w sporcie (konferencje, warsztaty szkoleniowe dla trenerów i instruktorów, program „Przeciwdziałanie poprzez sport agresji i patologii wśród dzieci i młodzieży”, wsparcie działań edukacyjnych Stowarzyszenia „Nigdy więcej”: dofinansowanie poradnika „Jak walczyć z rasizmem”, kampania „Wykopmy rasizm ze stadionów” podczas akcji „Tydzień Akcji Futbolu przeciwko Rasizmowi”). Działania przeciwko rasizmowi i dyskryminacji w sporcie, zwłaszcza skierowane do kibiców piłkarskich prowadzi również Spółka PL.2012, w szczególności w kontekście przygotowań do UEFA EURO 2012. W okresie poprzedzającym oraz podczas Turnieju współpracować będą Krajowe Punkty Informacyjne ds. bezpieczeństwa sportowych imprez masowych, funkcjonujące we wszystkich krajach europejskich przy Komendach Głównych Policji. Tereny imprez masowych są objęte monitoringiem audio-video. Każde wystąpienie naruszające przepisy prawa będzie neutralizowane przez służby organizatora lub policję, a wobec sprawców będą wszczynane postępowania procesowe. Działania podejmowane są także w ramach Programu Odpowiedzialności Społecznej UEFA EURO 2012, którego celem jest m.in. budowanie postaw otwartości, tolerancji, w tym przeciwdziałanie rasizmowi. W ramach programu realizowane są projekty skierowane do środowiska kibiców piłkarskich, mające na celu wspieranie pozytywnych wzorców kibicowania.

22. RPO-673478-III/11 z dnia 26 września 2011 r. - w sprawie postulatów zadośćuczynienia osobom represjonowanym w latach 1980-1989.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (02.11.2011 r.) poinformował o obowiązujących przepisach ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Jednocześnie wyjaśnił, że w przyjętych przez Radę Ministrów w dniu 4 października 2011 r. założeniach do nowelizacji przepisów ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatanach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, nie znalazły się rozwiązania dotyczące przyznania zadośćuczynienia bądź jednorazowych odszkodowań osobom represjonowanym bądź poszkodowanym w latach 1980-1989. Przy rozpatrywaniu uprawnień dla osób, które podlegały różnym formom represji w okresie transformacji ustrojowej należy mieć na uwadze również sytuację finansów publicznych i niestety występującą konieczność ograniczenia wydatków finansowanych z budżetu państwa.

23. RPO-683177-I/11 z dnia 28 września 2011 r. - w sprawie umieszczania na świadectwie szkolnym osób, u których stwierdzono upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim, informacji o dostosowaniu programu nauczania do indywidualnych potrzeb ucznia.

Minister Edukacji Narodowej (21.10.2011 r.) poinformowała, że adnotacja w pkt 10 załącznika Nr 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 maja 2010 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych, o dostosowaniu programu nauczania do indywidualnych możliwości i potrzeb umieszczona na świadectwach

promocyjnych uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, nie narusza konstytucyjnego prawa do ochrony życia prywatnego. Przepis ten nie określa poziomu rozwoju intelektualnego ucznia, odnosi się jedynie do faktu dostosowania szkolnego programu nauczania do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Poradnie psychologiczno-pedagogiczne wydają orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego na wniosek rodziców lub opiekunów prawnych dziecka, którzy po otrzymaniu orzeczenia podejmują decyzję o udostępnieniu go w szkole lub placówce oświatowej, a tym samym objęciu dziecka kształceniem specjalnym. Wniosek o wydanie lub uchylenie w/w orzeczenia może być złożony w każdym czasie. W odpowiedzi podkreślono, że potrzeba indywidualnego podejścia ze względu na trudną sytuację społeczną dziecka, dysleksję czy dysgrafię nie stanowi przesłanki do wydania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, jest natomiast podstawą do wydania opinii przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną lub zorganizowania w przedszkolu, szkole lub placówce pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

24. RPO-683034-I/11 z dnia 29 września 2011 r. - w sprawie wprowadzenia w szkołach zajęć poświęconych problematyce przeciwdziałania rasizmowi.

Minister Edukacji Narodowej (25.10.2011 r.) poinformowała, że w nowej podstawie programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r.) uwzględnione zostały treści dotyczące równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz popierania poszanowania przyrodzonej godności człowieka, jak również odpowiednio silnie zostały zaakcentowane kwestie dotyczące przeciwdziałania rasizmowi. Treści te przewidziano dla każdego etapu edukacyjnego. Znajdują się one w podstawach programowych wielu przedmiotów. Realizowanie podstawy programowej pomoże uczniowi rozpoznać przejawy rasizmu, szowinizmu, antysemityzmu i ksenofobii, uzasadnić potrzebę przeciwstawienia się im oraz przedstawić możliwości zaangażowania się w wybrane działania na rzecz równości i tolerancji. W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej przedstawiła również przykłady konkretnych działań w zakresie edukacji o prawach człowieka oraz przeciwdziałania dyskryminacji i rasizmowi.

Część 2

Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w IV kwartale 2011 r.

1. Wprowadzenie

Na koniec czwartego kwartału 2011 r. 61 państw było Stroną Protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (zwanego dalej OPCAT lub Protokołem). Spośród nich 37 państw wyznaczyło krajowe mechanizmy prewencji¹.

Zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem) wykonuje w Polsce Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej RPO), przeprowadzając wizytacje zapobiegawcze w miejscach zatrzymań, celem ochrony osób pozbawionych wolności przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem².

Do realizacji zadań Mechanizmu wyznaczony jest jeden Zespół wizytujący wszelkiego rodzaju miejsca zatrzymań, o których mowa w art. 4 OPCAT. W skład Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” w Biurze RPO wchodzi osiem osób. Wsparcie Zespołu „KMP” stanowili również pracownicy Biur Pełnomocników Terenowych RPO z Gdańska, Wrocławia oraz Katowic.

W okresie od 1 października do 31 grudnia 2011 r. pracownicy wskazanych powyżej Zespołów przeprowadzili 18 wizytacji różnego rodzaju miejsc zatrzymań, położonych na terenie całej Polski.

W dniu 18 listopada 2011 r. weszła w życie ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich³. Dokonana nowelizacja związana była z potrzebą realizacji ciężących na Polsce zobowiązań międzynarodowych wynikających z Protokołu Fakultatywnego, w tym potrzeby uregulowania uprawnień Mechanizmu do przetwarzania danych osobowych. Do czasu wprowadzenia stosownych zmian ustawowych

¹ Albania, Armenia, Azerbejdżan, Czile, Chorwacja, Cypr, Dania, Estonia, Kambodża, Kostaryka, Francja, Gruzja, Gwatemala, Hiszpania, Honduras, Lichtenstein, Luksemburg, Malediwy, Mali, Malta, Mauritius, Meksyk, Niemcy, Nigeria, Nowa Zelandia, Paragwaj, Polska, Republika Czeska, Republika Mołdowy, Republika Macedonii, Senegal, Serbia, Słowenia, Szwecja, Szwajcaria, Wielka Brytania, Urugwaj - dane otrzymane w dniu 16 stycznia 2012 r. od Stowarzyszenie Zapobiegania Torturom w Genewie (APT).

² Art. 3 OPCAT

³ Dz. U. z 2011 r. Nr 222, poz. 1320

pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji wykonywali swoje czynności bez dostępu do danych osobowych wrażliwych.

Poniżej zaprezentowano wyniki wizytacji przeprowadzonych w czwartym kwartale 2011 r. w różnego rodzaju miejscach zatrzymań, ze wskazaniem zasadniczych problemów, jakie w nich dostrzeżono, a także działania podejmowane w ramach współpracy krajowej i międzynarodowej Krajowego Mechanizmu Prewencji. Przedstawione zostały również wnioski z wizytacji miejsc pozbawienia wolności przeprowadzonych w trzecim kwartale 2011 r., których nie ujęto w poprzednim raporcie.

2. Spotkania i konferencje w Polsce

Przedstawicielki Zespołu "Krajowy Mechanizm Prewencji" wzięły udział w cyklu konferencji regionalnych nt. *"Stosowania i wykonywania środków wychowawczych, w tym środka tymczasowego, w kontekście specyfiki funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii"* (dalej MOW, MOS), zorganizowanych w dniu 7 grudnia 2011 r. w Zamościu oraz w dniu 12 grudnia 2011 r. we Wrocławiu przez Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z Ministrem Pracy i Polityki Społecznej, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka oraz Ośrodkiem Rozwoju Edukacji. Celem konferencji było usystematyzowanie i upowszechnianie wiedzy na temat stosowania oraz wykonywania środków wychowawczych ze szczególnym uwzględnieniem środków wychowawczych polegających na umieszczeniu nieletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, a także stosowania środka tymczasowego na podstawie art. 26 Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich⁴ oraz podkreślenie wagi środowiskowych działań profilaktycznych. Przedstawicielki KMP omówiły funkcjonowanie Krajowego Mechanizmu Prewencji jako metody poprawy jakości pracy w MOW i MOS.

3. Współpraca międzynarodowa Krajowego Mechanizmu Prewencji

W dniach 5 – 6 października br. przedstawiciel Krajowego Mechanizmu Prewencji wziął udział w regionalnej konferencji w Pitagorsku (Rosja) pt. "Sposoby pokonywania trudności napotykanych podczas publicznej kontroli w Rosji", zorganizowanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich w Rosji, Narodowe Struktury Praw Człowieka oraz Radę Europy. Uczestnikami konferencji byli reprezentanci Komitetu Publicznej Kontroli z Obwodu

⁴ Dz. U. 2010 r. Nr 33, poz. 178 ze zm.

Północno i Południowo Kaukaskiego. Przedstawiciel KMP omówił doświadczenia Mechanizmu w zakresie ochrony osób pozbawionych wolności przed torturami oraz innym niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem. Celem wystąpienia było zapoznanie strony rosyjskiej z metodologią przeprowadzania wizytacji zapobiegawczych, ich celem, strukturą organizacyjną oraz zasadami współpracy z instytucjami międzynarodowymi.

Podczas seminarium "Partnerstwo dla Praw Człowieka" zorganizowanym w Baku (Azerbejdżan), w dniach 11 – 13 października br., w ramach realizacji projektu "Współpraca Ombudsmanów Państw Partnerstwa Wschodniego (PW) 2009 – 2013", przedstawiciel KMP omówił kwestię rekomendacji wydawanych przez Krajowy Mechanizm Prewencji w odniesieniu do różnych typów miejsc zatrzymań objętych jego wizytacjami.

W dniu 18 października 2011 r. w Kijowie, odbyła się konferencja, która dotyczyła utworzenia na Ukrainie krajowego mechanizmu prewencji. Podczas dwudniowych obrad przedstawiciel polskiego Mechanizmu omówił sposób organizacji i funkcjonowania KMP w urzędzie Ombudsmana. Powyższe obrady poprzedziło spotkanie, w dniu 17 października 2011 r., mające na celu przyjęcie wspólnego stanowiska, przez przedstawicieli Rady Europy realizujących program w sprawie utworzenia europejskich KMP, przedstawicieli zaproszonych krajowych mechanizmów prewencji oraz Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Niehumanitarnemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (dalej: CPT), Podkomitetu ONZ do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Niehumanitarnemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (dalej: SPT) oraz Stowarzyszenia Zapobiegania Torturom (dalej: APT)⁵, odnośnie wydanego w dniu 27 września 2011 r. Dekretu Prezydenta Ukrainy nr 950/2011 powołującego do życia Komisję do spraw Przeciwdziałania Torturom. Zgodnie z pkt. 1 załącznika do tego Dekretu, Komisja stanowi stały doradczy organ odpowiedzialny za propagowanie implementacji przyjętych przez Ukrainę zobowiązań wynikających z OPCAT. Jednakże oprócz powyższej deklaracji, dekret nie zapewniał tej instytucji podstawowych gwarancji, wyrażonych w Zasadach Paryskich⁶.

Szósty cykl warsztatów tematycznych krajowych mechanizmów prewencji⁷ odbył się w dniach 20-21 października 2011 r. w Baku (Azerbejdżan) i poświęcony był ochronie osób należących do tzw. grup wrażliwych w miejscach pozbawienia wolności. Przedstawiciel

⁵ Association for the Prevention of Torture – Stowarzyszenie Zapobiegania Torturom jest niezależną organizacją pozarządową z siedzibą w Genewie, w Szwajcarii. Ma status konsultanta przy ONZ i Radzie Europy.

⁶ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 48/134 z dnia 20 grudnia 1993 r.

⁷ Warsztaty KMP organizowane są przez Radę Europy, w ramach programu „Utworzenie aktywnej sieci krajowych mechanizmów prewencji przeciw torturom, działalność sieci partnerskiej współpracy Peer-to-Peer”.

polskiego KMP omówił doświadczenia Mechanizmu w ochronie osób LGBT⁸ przebywających w miejscach detencji.

W dniach 10-11 listopada 2011 r. odbyło się pierwsze światowe forum na rzecz zapobiegania torturom, zorganizowane przez APT w Genewie, w którym udział wzięła przedstawicielka Krajowego Mechanizmu Prewencji. Celem światowego Forum Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur była ocena wpływu traktatu na ochronę osób pozbawionych wolności przed torturami, w związku z upływem 5 lat od wejścia w życie OPCAT (czerwiec 2006 r.), a także dzielenie się pomysłami, aby zapewnić skuteczne wdrożenie Protokołu fakultatywnego.

W ramach działalności międzynarodowej oraz wymiany doświadczeń związanych z realizacją OPCAT, z wizytą studyjną w Zespole KMP, w dniach 21 – 24 listopada 2011 r., przebywali pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji Republiki Macedonii. Głównym celem wizyty była wymiana doświadczeń, w tym wspólne przeprowadzenie wizytacji zapobiegawczych Pomieszczeń dla Osób Zatrzymanych VI Komendy Rejonowej Policji w Warszawie oraz Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego nr 2 w Warszawie. W Republice Macedonii, podobnie jak w Polsce, zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji powierzono Rzecznikowi Praw Obywatelskich.

W dniach 6 - 7 grudnia 2011 r. w Lublanie (Słowenia) odbyło się trzecie, coroczne spotkanie szefów oraz osób kontaktowych krajowych mechanizmów prewencji. W konferencji udział wzięli przedstawiciele SPT, CPT, APT oraz Rady Europy. Podczas dwudniowych obrad omówiono stan realizacji „The European NPM Project”⁹, zaprezentowano wnioski oraz krótką ocenę szkolenia "On site visit & exchange of experiences"¹⁰, warsztatów tematycznych¹¹ oraz newslettera, w którym poruszane są bieżące sprawy związane z działalnością mechanizmów. Ponadto, podczas panelu omówione zostały zasady funkcjonowania Niezależnego Doradczego Zespołu Medycznego (IMAP), którego

⁸ Z ang. Lesbians, Gays, Bisexuals, Transgenders. Skrótowiec odnoszący się do lesbijek, gejów, osób biseksualnych oraz osób transgenderycznych jako do całości.

⁹ Projekt aktywnej współpracy europejskich krajowych mechanizmów prewencji, sponsorowany przez Radę Europy oraz Unię Europejską.

¹⁰ Przedmiotem szkolenia jest „Organizacja, przeprowadzanie i sprawozdawczość z wizytacji prewencyjnych w różnych rodzajach miejsc pozbawienia wolności: Wymiana doświadczeń między krajowym mechanizmem prewencji a ekspertami Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom (CPT), Podkomitetu ONZ do Spraw Prewencji Tortur (SPT) oraz Stowarzyszenia Zapobiegania Torturom (APT).

¹¹ W 2011 r. warsztaty tematyczne krajowych mechanizmów prewencji zorganizowane zostały: w Paryżu – 14 – 15 maj 2011 r. „Bezpieczeństwo i godność w miejscach pozbawienia wolności”, w Tallinie – 14 - 16 czerwiec 2011 r. „Gromadzenie i weryfikacja informacji zbieranych podczas wizytacji prewencyjnych” oraz w Baku – 20 – 21 październik „Ochrona osób należących do tzw. grup wrażliwych w miejscach pozbawienia wolności”.

zadaniem jest udzielanie odpowiedzi na pytania KMP dotyczące systemowych kwestii medycznych. Następnie uszczegółowiono projekty działań na najbliższe 6 miesięcy. Ponadto, wysłuchano przedstawicieli krajowych mechanizmów prewencji w temacie ich wizji stworzenia nowego projektu aktywnej współpracy europejskich krajowych mechanizmów prewencji¹². Podczas konferencji zaprezentowano również propozycje współpracy między krajowymi mechanizmami prewencji a SPT, CPT i APT. Jednakże nie ustalono konkretnych zasad tejże współpracy. Wszelkie decyzje w tej kwestii zostaną podjęte po analizie zebranych propozycji.

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji, wraz z Radą Europy, zorganizowali w Warszawie, w dniach 14 – 15 grudnia br., siódmy warsztat tematyczny „Role i kompetencje lekarzy związanych z projektem współpracy europejskich krajowych mechanizmów prewencji”, którego celem było umożliwienie dyskusji między przedstawicielami środowisk medycznych należącymi do Niezależnego Panelu Doradczego ds. Medycznych (IMAP), a zespołami europejskich krajowych mechanizmów prewencji¹³.

4. Szkolenia

W dniach od 14 do 15 października 2011 r. członkowie Krajowego Mechanizmu Prewencji oraz Zespołów wspomagających KMP uczestniczyli w drugim module szkolenia pt.: „Metody przeprowadzania rozmów indywidualnych z trudnym interesantem”. Szesnastogodzinny warsztat poświęcony był: manipulacji i kłamstwu, asertywności oraz pracy z osobami zaburzonymi psychicznie.

5. Opiniowanie aktów prawnych

Krajowy Mechanizm Prewencji w IV kwartale 2011 r. opiniował dwa projekty aktów prawnych: projekt *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym* oraz projekt *rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie warunków i sposobu przeprowadzania badań na obecność alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia w organizmie nieletniego oraz procedur dokumentowania badań oraz sposobów weryfikacji wyników testów*. KMP nie zgłosił żadnych uwag w zakresie pierwszego wymienionego projektu

¹² Follow-up Project.

¹³ Warsztat zorganizowano w ramach programu „Utworzenie aktywnej sieci krajowych mechanizmów prewencji przeciw torturom, działalność sieci partnerskiej współpracy Peer-to-Peer.

rozporządzenia. Wątpliwości Mechanizmu w drugim projekcie rozporządzenia, wzbudziło nie wskazanie podmiotu, który byłby odpowiedzialny za pouczenie nieletniego, jego rodzica lub opiekuna prawnego u uprawnieniu żądania badania krwi w celu weryfikacji wyników badania wydychanego powietrza i badania śliny. W opinii Mechanizmu, wskazane byłoby również aby w protokole z przebiegu badania zawarte było oświadczenie, które podpisywałby nieletni lub rodzic albo opiekun, o zapoznaniu się z wynikiem badania i pouczeniu przez kuratora o prawie do żądania weryfikacji przeprowadzonych badań.

6. Jednostki penitencjarne

W czwartym kwartale 2011 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji objęły jeden areszt śledczy¹⁴ (dalej: AŚ) oraz dwa zakłady karne¹⁵ (dalej: ZK). W niniejszym raporcie przedstawiono również wnioski z wizytacji Zakładu Karnego w Wadowicach, która została przeprowadzona w trzecim kwartale 2011 r.

6.1. Warunki bytowe

W wizytowanych jednostkach stan techniczny pomieszczeń był bardzo zróżnicowany. Krajowy Mechanizm Prewencji uznał, iż warunki panujące w pawilonie A Zakładu Karnego w Sieradzu są na tyle dotkliwe, że przebywanie osadzonych w tych pomieszczeniach stanowi ryzyko poniżającego traktowania. Wszystkie cele tego pawilonu wymagały odnowienia, były zniszczone, zagrzybione wyglądały na zdewastowane, ze ścian odpadał tynk. Sprzęt kwaterunkowy znajdujący się na wyposażeniu cel tego pawilonu był stary i zniszczony. W pawilonie C natomiast wizytujący zauważyli obecność insektów.

Warunki sanitarne panujące w celach wieloosobowych również wzbudziły niepokój wizytujących. **W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, pomimo że przepisy krajowe nie określają maksymalnej pojemności cel mieszkalnych w jednostkach penitencjarnych, to jednak odwołując się do ogólnych zasad wynikających przede wszystkim z aktów prawa międzynarodowego należy stwierdzić, iż warunki sanitarno-higieniczne panujące w celach mieszkalnych kilkunastoosobowych nie zapewniają standardów minimalnych, tak aby można było mówić o poszanowaniu praw i godności przebywających w nich osób.**

¹⁴ Areszt Śledczy i Oddział Zewnętrzny w Olsztynie (19–21.10.2011 r.)

¹⁵ Zakład Karny w Uhercach Mineralnych (04–05.10.2011 r.), Zakład Karny w Sieradzu (26–28.10.2011 r.)

Podobne stanowisko wyraził CPT, który w Jedenastym Sprawozdaniu Ogólnym¹⁶ stwierdził: „W wielu krajach wizytowanych przez Komitet, zwłaszcza w Europie Środkowej i Wschodniej, osadzonych często umieszcza się w celach wieloosobowych, w których koncentruje się całość lub większa część życia codziennego, tj. sen i aktywność dzienna, włącznie z higieną osobistą. Komitet zgłasza zastrzeżenia do samej idei takiego kwaterowania osadzonych w zamkniętych zakładach karnych. Zastrzeżenia te są tym większe, gdy w omawianych celach panuje znaczne zatłoczenie i niezdrowe warunki. Rzecz jasna, kwaterowanie w dużych celach wieloosobowych może być w pewnych krajach determinowane różnymi czynnikami, w tym kulturowymi. Tym niemniej na temat cel, w których żyją i śpią dziesiątki osadzonych razem, można powiedzieć więcej złego niż dobrego. Duże cele wieloosobowe nieodłącznie wiążą się z brakiem prywatności życia codziennego osadzonych. Ponadto istnieje wysokie ryzyko zastraszenia i przemocy. Cele wieloosobowe sprzyjają rozwojowi subkultur przestępczych i ułatwiają utrzymanie spójności takich organizacji. Utrudniają także – jeśli nie uniemożliwiają – sprawowanie właściwej kontroli przez personel penitencjarny; ściślej rzecz ujmując, w razie niepokojów w zakładzie karnym trudno uniknąć zaangażowania pomocy o znacznej sile. W systemie dużych cel wieloosobowych właściwe kwaterowanie poszczególnych osadzonych, oparte na indywidualnej ocenie ryzyka i potrzeb, staje się zadaniem prawie niemożliwym. Wskazane wyżej problemy zwiększają się jeszcze, gdy przekroczono rozsądny poziom zapelnienia tych cel; poza tym w takiej sytuacji łatwiej o znaczne pogorszenie panujących warunków na skutek przeciążenia wspólnych urządzeń, takich jak umywalki czy toalety, a także niewystarczającej wentylacji”¹⁷. Ponadto, zgodnie z Europejskimi Regułami Więziennymi¹⁸ „więźniowie mają bezpośredni dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność”¹⁹. Podobnie przyjęto we Wzorcowych Regułach Minimum Postępowania z Więźniami (Genewa 1955), stanowiąc: „urządzenia sanitarne będą odpowiednie do zapewnienia każdemu więźniowi możliwości zaspokojenia potrzeb naturalnych w czysty i przyzwoity sposób”²⁰.

¹⁶ [CPT/Inf (2001) 16].

¹⁷ Patrz: § 29 Jedenastego Sprawozdania Ogólnego CPT.

¹⁸ Rekomendacja Rec(2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych, przyjęta przez Komitet Ministrów w dniu 11 stycznia 2006 r. na 952 posiedzeniu delegatów.

¹⁹ Patrz: reguła 19.3 Europejskich Reguł Więziennych.

²⁰ Patrz: reguła 12 Wzorcowych Reguł Minimum Postępowania z Więźniami.

Przywołane powyżej standardy międzynarodowe uznawane są za pewne minimum warunków uznawanych za możliwe do przyjęcia przez państwa członkowskie Rady Europy oraz Narody Zjednoczone. **W ocenie przedstawicieli Mechanizmu wyodrębnienie jednej toalety dla 15-stu osób nie umożliwia osobie pozbawionej wolności załatwienia potrzeby fizjologicznej w każdym czasie, co więcej może stanowić źródło konfliktów między współosadzonymi.** Trudno też zgodzić się, iż wszystkim osadzonym przebywającym w jednostce zapewniono równe prawo dostępu do urządzeń sanitarnych, skoro w jednej z cel przypada jedna toaleta na 3 osoby, w innej zaś jedna na 15 osadzonych. Do dużego przeciążenia urządzeń sanitarnych dochodzi szczególnie w godzinach rannych, co powoduje, że część osadzonych zawsze zmuszona jest do długiego oczekiwania na możliwość skorzystania z toalety.

Ponadto, większość cel mieszkalnych w jednostce w Sieradzu nie posiadała odgródzonych trwale od celi kąpoków sanitarnych. Od reszty pomieszczenia odgródzone były jedynie 2 metrową obudową z płyty wiórowej, z wejściem osłoniętym zasłonką lub przesuwanymi drzwiami. **W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, w przypadku braku możliwości zapewnienia w celi mieszkalnej pomieszczeń sanitarnych, które respektują prywatność, pojemność tej celi powinna zostać zmniejszona, tak aby pełniła funkcję celi jednoosobowej.** Zgodnie z linią orzecniczą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka²¹ oraz mając na uwadze zalecenia CPT zaznaczyć należy, że korzystanie z otwartego kąpaka sanitarnego w sytuacji, gdy w celi przebywa więcej niż jeden osadzony, może zostać uznane za poniżające traktowanie.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudził również sposób monitorowania łaźni, z której korzystają osadzeni, o których mowa w art. 88 § 3 kodeksu karnego wykonawczego²² (dalej: k.k.w.). Mimo iż kąpiący się w niej skazany „niebezpieczny” miał zagwarantowaną intymność poprzez zamazanie na obrazie z monitoringu miejsc intymnych, to jednak były one widoczne podczas jego przejścia z punktu wydawania odzieży pod prysznic.

W Zakładzie Karnym w Uhercach Mineralnych zastrzeżenia Mechanizmu wzbudziły warunki panujące w 6 osobowej izbie chorych, w której stwierdzono bardzo zniszczone ściany, odpadający tynk, zacieki. W izbach chorych ze względu na ich funkcję i przeznaczenie powinny panować sterylne i czyste warunki. Pomieszczenia te powinny przypominać wyglądem pokoje szpitalne i wyróżniać się lepszym standardem spośród

²¹ sprawa Peers przeciwko Grecji, skarga nr 28524/95.

²² Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 ze zm.

zwykłych cel mieszkalnych. **Mechanizm podkreśla również, iż osobom chorym i niepełnosprawnym ze względu na doświadczane problemy zdrowotne, należy zapewnić jak najlepsze warunki bytowe i umieszczać ich w celach o mniejszej pojemności.**

W związku z tym, iż w Zakładzie Karnym w Wadowicach systematycznie przeprowadzane są remonty cel, stan techniczny ścian i posadzek w większości z nich nie wzbudził zastrzeżeń wizytujących. Niemniej jednak, niektóre z cel nadal wymagały odnowienia ze względu na odrapania ścian oraz odpadający tynk. Zastrzeżenia KMP wzbudził natomiast zademonstrowany przez osadzonych fakt niemożności wietrzenia cel ze względu na konstrukcję okien, dodatkowo zabezpieczonych blendami. W związku z faktem, iż wizytacja odbywała się w upalny dzień, wizytujący mieli możliwość doświadczenia powyższej niedogodności. Uwagi w tym zakresie odebrano również podczas rozmów indywidualnych z osadzonymi.

Podobnie w Areszcie Śledczym i Oddziale Zewnętrznym w Olsztynie warunki bytowe uznane zostały jako dobre. Jedyne wątpliwości osób wizytujących wzbudził brak przesłon umożliwiających poszanowanie intymności w czasie kąpieli osadzonych przebywających w Oddziale Zewnętrznym AŚ. Zgodnie zaś z regułą 19.3 Europejskich Reguł Więziennych²³ *„Więźniowie powinni mieć stały dostęp do higienicznych i zapewniających prywatność sanitariatów”*.

We wszystkich jednostkach, łóżka piętrowe koszarowe nie posiadały zabezpieczeń przed upadkiem oraz nie posiadały drabinek wiodących do górnego poziomu. **W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji ich brak może przyczynić się do upadków i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzą na łóżka korzystając z dostępnych, a nieprzystosowanych do tego mebli lub próbując na nie wskoczyć.** Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe.

Zdaniem Mechanizmu żadna z placówek nie była dostosowana do potrzeb osoby z niepełnosprawnością, poruszającej się na wózku. Tymczasem Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu w orzeczeniu z 2006 r. w sprawie Vincent przeciwko Francji²⁴ uznał, że osadzenie osoby niepełnosprawnej w więzieniu, gdzie nie może ona poruszać się, w

²³ Rekomendacja rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych.

²⁴ Skarga nr 6253/03.

szczegółności, opuścić celi samodzielnie, jest „poniżającym traktowaniem” w rozumieniu art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka²⁵.

Oprócz powyższego Mechanizm zwrócił uwagę na sytuację niepełnosprawnego osadzonego w Zakładzie Karnym w Uhercach Mineralnych. Skazany miał duże trudności w przemieszczaniu się i wykonywaniu codziennych czynności. W związku z tym był on uzależniony od pomocy kolegi z celi, którą świadczył mu dobrowolnie, bez nakazu ze strony administracji jednostki. Ze względu na niepełnosprawność ww. osadzonego i pomoc udzielaną przez jego kolegę, byli oni narażeni na wykorzystywanie i poniżania ze strony innych skazanych, zważywszy, że zostali umieszczeni w celi ośmioosobowej.

W magazynie do przechowywania warzyw i owoców Zakładu Karnego w Uhercach Mineralnych nie była zapewniona odpowiednia temperatura i z tego powodu część warzyw była spleśniała. **Mechanizm zaznacza, iż należy zapewnić odpowiednie warunki w magazynie, a zepsute warzywa wyrzucić.**

W kwestii stworzonych przez administrację jednostek możliwości utrzymania higieny osobistej, część osób pozbawionych wolności podnosiła potrzebę zwiększenia częstotliwości kąpieli oraz słabej jakości wydawanych im środków higienicznych. Należy zauważyć w tym miejscu, że Europejskie Reguły Więzienne²⁶ stanowią iż *„Tworzy się odpowiednie pomieszczenia, tak aby każdy więzień mógł wykąpać się lub wziąć prysznic w temperaturze stosownej do klimatu, w miarę możliwości codziennie, lecz przynajmniej dwa razy w tygodniu (lub w razie potrzeby częściej) w interesie ogólnej higieny.”* (Reguła 19.4). Także ustawodawstwo krajowe nie ogranicza liczby kąpieli w tygodniu do jednej, pozostawiając w tym względzie możliwość ustalenia ich częstotliwości dyrektorom jednostek penitencjarnych²⁷. W związku z powyższym, KMP stoi na stanowisku, iż częstotliwość kąpieli w jednostkach penitencjarnych powinna zostać zwiększona.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: zapewnienie w trybie pilnym osadzonemu w pawilonie A odpowiednich warunków bytowych, zgodnych z przepisami prawa krajowego oraz uznawanymi w tym zakresie standardami międzynarodowymi lub wyłącznie go z użytkowania (ZK Sieradz), przeprowadzenie remontu oraz dezynsekcji cel (ZK Sieradz), uzupełnienie brakujących głośników radiowęzła w celach pawilonu A (ZK Sieradz),

²⁵ Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.

²⁶ Rekomendacja rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych.

²⁷ Patrz: § 30 pkt. 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno - porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. z 2003 r. Nr 152, poz. 1493).

zapewnienie odpowiednich warunków sanitarno-higienicznych w celach kilkunastoosobowych (ZK Sieradz), pełne zabudowanie kąpoków sanitarnych lub przekształcenie cel mieszkalnych z niezabudowanymi kąpokami sanitarnymi w cele jednoosobowe (ZK Sieradz), umiejscowienie kamery w łazni w taki sposób, aby transmitowany z niej obraz w pełni gwarantował kąpiącemu się prawo do intymności (ZK Sieradz), uzupełnienie liczby sprzętu kwaterunkowego odpowiednio do liczby osób osadzonych (ZK Sieradz), wyposażenie łóżek piętowych w drabinki i zabezpieczenia lub dokonanie wymiany łóżek na inne, o konstrukcji gwarantującej bezpieczeństwo osadzonych (ZK Sieradz, ZK Wadowice, ZK Uherce Mineralne, AŚ Olsztyn), dostosowanie jednostki do potrzeb osób z niepełnosprawnością (ZK Sieradz, ZK Wadowice, ZK Uherce Mineralne, AŚ Olsztyn), przeprowadzenie remontu cel mieszkalnych, toalet, umywalni i łazni w pawilonach A i C, a w szczególności wyremontowanie izby chorych (ZK Uherce Mineralne), zapewnienie odpowiednich warunków do przechowywania warzyw i owoców w magazynie żywności (ZK Uherce Mineralne), zamocowanie przesłon pod natryskami (AŚ Olsztyn), przeprowadzenie remontu ścian korytarzy w pawilonach mieszkalnych (AŚ Olsztyn), kontynuowanie prac remontowych w celach, w tym modernizacja okien, umożliwiającą osadzonym bardziej efektywne wietrzenie cel, zwłaszcza w okresie letnim (ZK Wadowice).

W odpowiedzi na wydane rekomendacje, Dyrektor Zakładu Karnego w Uhercach Mineralnych poinformował Mechanizm, że jednostka jest częściowo dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością, poruszających się na wózkach inwalidzkich. Wskazał, że skazani mają do dyspozycji podjazd do pawilonu, celę mieszkalną oraz stanowisko do kąpieli w łazni. W najbliższym zaś czasie podjęte zostaną prace mające na celu dostosowanie toalety do potrzeb osoby niepełnosprawnej. Wyjaśnił również, że po wizytacji KMP izba chorych została wyremontowana i oddana do użytkowania. Przeprowadzono również bieżące naprawy w pomieszczeniach pawilonów A i C. Zakup łóżek piętowych możliwy będzie w miarę przyznanych na ten cel środków finansowych. W jego opinii ponadto, warunki do przechowywania warzyw i owoców w magazynie żywności spełniają wymagania techniczne dla tych pomieszczeń. Dyrektor Zakładu Karnego w Trzebini wyjaśnił, iż administracja jednostki planuje dostosować infrastrukturę do potrzeb osób z niepełnosprawnością po otrzymaniu środków finansowych. Do tego czasu podejmowane są doraźne działania polegające na umieszczaniu osadzonych niepełnosprawnych w oddziałach, w których znajdują ambulatorium i łaznia, zaś wyjścia na pole spacerowe znajdują się na poziomie parteru. Podobnie wskazał, iż zakup zabezpieczeń do łóżek piętowych uzależniony będzie od

sytuacji finansowej jednostki. Wyjaśnił ponadto, że okna w celach zapewniają odpowiednie wietrzenie cel, które odbywa się również za pomocą wentylacji grawitacyjnej.

Do dnia sporządzenia niniejszego Raportu, Krajowy Mechanizm Prewencji nie otrzymał odpowiedzi na rekomendacje wydane w wyniku czynności przeprowadzonych w Areszcie Śledczym w Olsztynie oraz w Zakładzie Karnym w Sieradzu.

6.2. Prawo do opieki medycznej

Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo bada dostęp osób pozbawionych wolności do opieki zdrowotnej. Generalnie realizacja tego prawa została oceniona pozytywnie. Jednakże ustalono, że w Zakładzie Karnym w Sieradzu oraz Areszcie Śledczym w Olsztynie badanie osadzonych odbywa się w obecności funkcjonariusza Służby Więziennej, który razem z lekarzem i pacjentem przebywa w gabinecie. **KMP stoi na stanowisku, iż obecność funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego w trakcie udzielania świadczeń zdrowotnych osadzonemu powinna mieć charakter wyjątkowy i znajdować zastosowanie wyłącznie wtedy, gdy wymaga tego bezpieczeństwo osoby wykonującej świadczenie zdrowotne, na wyraźne polecenie personelu medycznego.** CPT również wyraził swoje wątpliwości w tej kwestii. Uznał on, że *„niektóre sytuacje podczas badania lekarskiego wymagają zapewnienia bezpieczeństwa personelowi medycznemu. Jednakże nie ma usprawiedliwienia dla obecności funkcjonariuszy więziennych podczas badania. Ich obecność jest szkodliwa dla stworzenia właściwej relacji lekarz – pacjent i zazwyczaj niepotrzebna dla zapewnienia bezpieczeństwa. Powinny być zatem wymyślone alternatywne rozwiązania, które pogodziłyby konieczność zapewnienia bezpieczeństwa oraz poufności badań medycznych. Jedną z możliwości jest zainstalowanie systemu przyzywowego, z którego lekarz mógłby skorzystać przywołując służbę więzienną, za każdym razem gdy znajdzie się w sytuacji zagrożenia. Należy podjąć kroki dla dostosowania praktyki odnośnie badań lekarskich więźniów do powyższych rozważań. W razie potrzeby należy stosownie zmienić prawo”²⁸*.

Ponadto, w Zakładzie Karnym w Sieradzu KMP stwierdził braki kadrowe głównie w zakresie średniego personelu medycznego oraz stomatologa. Ustalono też, że nie jest realizowana profilaktyczna opieka zdrowotna. Należy przy tym zauważyć, że zgodnie ze standardami CPT *„zadania opieki zdrowotnej w zakładzie karnym nie powinny ograniczać się do leczenia pacjentów z dolegliwościami. Opiece zdrowotnej powinno się także powierzyć*

²⁸ Patrz: § 123 Raportu CPT/(2011)/20.

obowiązkowi w zakresie medycyny społecznej i profilaktycznej”²⁹. **Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji wszystkie osoby pozbawione wolności powinni być objęte profilaktyczną opieką zdrowotną.**

W Zakładzie Karnym w Wadowicach nie wyodrębniono pomieszczenia izby chorych. Zgodnie z § 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 marca 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad tworzenia, przekształcania, likwidacji, organizacji, zarządzania i kontroli zakładów opieki zdrowotnej dla osób pozbawionych wolności³⁰ więziennymi zakładami opieki zdrowotnej są m.in.: ambulatoria z izbą chorych. Rozporządzenie to nie przewiduje funkcjonowania ambulatorium bez izby chorych. Nadto trzeba zauważyć, że stan zdrowia osoby chorej z reguły wymaga izolacji zapewniającej choremu konieczny dla poprawy stanu spójność. Izolacja taka jest też gwarancją bezpieczeństwa pozostałych skazanych. Wprawdzie w trakcie oglądu przedstawiono pomieszczenie, w którym ma ona być utworzona, jednakże nie wskazano pomieszczenia, w których obecnie umieszcza się chorych osadzonych. Osadzonym w wymienionej jednostce udostępnia się na życzenie kartę praw pacjenta. **Zdaniem wizytujących, zasadnym jest wywieszenie informacji, iż wymieniona karta jest dostępna.** Negatywnie również zostało ocenione umieszczenie w ambulatorium napisu „*zadaniem służby zdrowia nie jest spełnianie wygórowanych oczekiwań osób pozbawionych wolności*”. **W ocenie Mechanizmu, umieszczenie wskazanego napisu może stwarzać w pacjentach przekonanie o zbywającym traktowaniu przez personel medyczny i rodzić w nich negatywne nastawienie do korzystania z usług medycznych.**

Analiza treści Karty praw pacjenta dostępnej w Areszcie Śledczym w Olsztynie wykazała potrzebę dostosowania jej treści do sytuacji pacjenta pozbawionego wolności.

W Zakładzie Karnym w Uhercach Mineralnych wizytujący nie mieli zastrzeżeń odnośnie opieki medycznej.

W związku z powyższym Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił: dostosowanie treści Karty praw pacjenta do sytuacji pacjenta pozbawionego wolności (AŚ Olsztyn), wyodrębnienie izby chorych (ZK Wadowice), usunięcie z ambulatorium napisu, świadczącego, iż „*zadaniem służby zdrowia nie jest spełnianie wygórowanych oczekiwań osób pozbawionych wolności*” (ZK Wadowice), umieszczenie w ambulatorium informacji, iż istnieje możliwość udostępnienia karty praw pacjenta (ZK Wadowice), udzielanie świadczeń medycznych poza zasięgiem słuchu i wzroku funkcjonariuszy służby więziennej (ZK

²⁹ § 52 Trzeciego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (93) 12].

³⁰ Dz. U. z 2002 r. Nr 55, poz. 409 ze zm.

Sieradz), objęcie osób pozbawionych wolności profilaktyczną opieką medyczną (ZK Sieradz), zwiększenie liczby etatów średniego personelu medycznego (ZK Sieradz).

Dyrektor Zakładu Karnego w Wadowicach poinformował Mechanizm, że wszystkie rekomendacje dotyczące opieki medycznej zostały zrealizowane.

6.3. Traktowanie osadzonych

W rozmowach indywidualnych większość ocen osadzonych dotyczących traktowania przez funkcjonariuszy była pozytywna. Rozmówcy odpowiedzieli przecząco na pytanie, czy funkcjonariusze Służby Więziennej naruszyli ich nietykalność osobistą lub niewłaściwie potraktowali. Nie byli też świadkami takich niedozwolonych zachowań wobec innych osadzonych. Wskazywali jednak, że zdarzają się prowokacje słowne ze strony funkcjonariuszy. Jednakże, we wszystkich wizytowanych jednostkach pojawiły się uwagi dotyczące pojedynczych funkcjonariuszy działu ochrony, którzy zgodnie z informacją skazanych, zwracają się do nich po nazwisku lub „na ty”. Należy przypomnieć, że zgodnie z treścią art. 27 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej³¹ funkcjonariusze i pracownicy Służby Więziennej w postępowaniu wobec osób pozbawionych wolności są obowiązani w szczególności szanować ich prawa i godność. Na konieczność wykonywania z poszanowaniem godności ludzkiej kary, środków karnych, zabezpieczających i zapobiegawczych wskazuje również treść art. 4 k.k.w.³² Również zgodnie z Zasadą nr 1 Zbioru zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia³³ cyt.: *„Wszystkie osoby poddane jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia będą traktowane w sposób humanitarny i z szacunkiem dla godności przyrodzonej istocie ludzkiej”*.

6.4. Środki przymusu bezpośredniego

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji każdorazowo zapoznawali się z nagraniami z umieszczenia osadzonych w celi zabezpieczającej.

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji w Zakładzie Karnym w Sieradzu doszło do poważnych naruszeń w zakresie stosowania środków przymusu bezpośredniego, a tym samym do poniżającego i nieludzkiego traktowania osadzonych, wobec których środki te zostały zastosowane. Analiza nagrań z monitoringu wykazała, że jeden osadzony

³¹ Dz. U. z 2010 r. Nr 79, poz.523 ze zm.

³² Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 ze zm.

³³ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r.

przebywający w celi zabezpieczającej od godz. 12⁰⁹ do 9¹⁷ dnia następnego nie otrzymał posiłku. Tymczasem, zgodnie z §9.4. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2010 r. w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz użycia broni palnej lub psa służbowego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej³⁴, w czasie pobytu w celi zabezpieczającej, należy zapewnić osobie pozbawionej wolności możliwość korzystania z posiłków oraz załatwienia potrzeb fizjologicznych. Zastrzeżenia Krajowego Mechanizmu Prewencji wzbudził również sposób wykonania wymienionego środka przymusu bezpośredniego wobec osadzonego, który został przygnieciony tarczą ochronną przez funkcjonariusza, mimo iż nie stawiał oporu, był bierny. **Krajowy Mechanizm Prewencji przypomina, że zgodnie ze strasburską linią orzecniczą, użycie siły wobec więźnia za wyjątkiem wypadków, w których jest ono nieodzowne i nie jest nadmierne, a wynika z zachowania osadzonego, stanowi naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka³⁵, ponieważ uderza w poczucie godności³⁶.** Ponadto, osadzony ten przez cały okres pobytu w celi przebywał w samej bieliźnie, nie otrzymał posiłku oraz nie został dopuszczony do toalety, w wyniku czego mimowolnie oddał mocz. Stwierdzone przez wizytujących nieprawidłowości stanowią naruszenie §9 pkt 3 i 4 wymienionego wyżej Rozporządzenia, a przede wszystkim są poniżającym, nieludzkim traktowaniem.

W Zakładzie Karnym w Uhercach Mineralnych, Wadowicach oraz Areszcie Śledczym w Olsztynie wizytujący nie mieli zastrzeżeń do sposobu stosowania środków przymusu bezpośredniego.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: wyeliminowanie nieprawidłowości w traktowaniu osadzonych, szczególnie tych wobec których stosowane są środki przymusu bezpośredniego (ZK Sieradz), przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego w sprawie opisanego zastosowania środków przymusu bezpośredniego w postaci umieszczenia w celi zabezpieczającej (ZK Sieradz), wyeliminowanie nieprawidłowości w traktowaniu osadzonych przez poszczególne osoby z personelu jednostki (ZK Uherce Mineralne, AŚ Olsztyn).

Dyrektor Zakładu Karnego w Uhercach Mineralnych poinformował Mechanizm, iż w związku z brakiem wskazania konkretnego funkcjonariusza odnoszącego się niewłaściwie do osadzonych, nie można było wyeliminować takich zachowań. Jednakże, zostało

³⁴ Dz. U. z 2010 r. Nr 147, poz. 983

³⁵ Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.

³⁶ Patrz: Ribitsch przeciwko Austrii, skarga nr 18896/91, Altay przeciwko Turcji, skarga nr 22279/93, Krastanov przeciwko Bułgarii, skarga nr 50222/99.

przeprowadzone szkolenie z zakresu służbowego zachowania oraz wykonywania obowiązków służbowych z zastosowaniem zasad humanitaryzmu, tolerancji i praworządności.

6.5. Odpowiedzialność dyscyplinarna

Podczas wizytacji nie ujawniono przypadków, w których stosowane były kary i nagrody nieprzewidziane w kodeksie karnym wykonawczym³⁷. Jednakże w trakcie rozmów przeprowadzanych w Oddziale Zewnętrznym Aresztu Śledczego w Olsztynie, skazani żalili się, iż funkcjonariusze dyscyplinują ich werbalnie grożąc im każdorazowo zastosowaniem odpowiedzialności dyscyplinarnej. **W ocenie rozmówców, takie permanentne działanie prowadzi w konsekwencji do ograniczania korzystania z praw im przysługujących, z obawy przed „narażeniem się funkcjonariuszom”.** Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji, typ zakładu karnego w którym osadzeni w OZ odbywają kary pozbawienia wolności (otwarty i półotwarty) stanowi sam w sobie wystarczającą okazję do sprawdzenia samodyscypliny osadzonych. Osoby te doskonale zdają sobie sprawę, że trafiły tam w związku z pozytywną prognozą kryminologiczną i wiedzą również, że w razie naruszenia obowiązujących ich przepisów, ryzykują powrót do zakładów karnych typu zamkniętego. W tej jednostce osadzeni wskazali ponadto, że funkcjonariusze wnioskuje o zastosowanie kary dyscyplinarnej w przypadku ujawniania prób mycia się w ogólnodostępnych umywalniach w czasie nieprzeznaczonym na kąpiel. Krajowy Mechanizm Prewencji pragnie w tym miejscu przypomnieć, iż zgodnie z regułą 57.1 Europejskich Reguł Więziennych³⁸ *„Jedynie działanie mogące zagrozić porządkowi, bezpieczeństwu może być uznane za przekroczenie dyscypliny.”* Stosowanie odpowiedzialności dyscyplinarnej w takich przypadkach w opinii KMP stanowi przykład nadużywania uprawnień funkcjonariuszy.

W związku z powyższym Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił rezygnację z nieustannego dyscyplinowania słownego osadzonych i grożenia im zastosowaniem odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz ze stosowania odpowiedzialności dyscyplinarnej za mycie się skazanych w umywalniach w czasie nie przeznaczonym na kąpiel.

6.6. Prawo do informacji

³⁷ Patrz: art. 138 i art. 143 k. k. w. (Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 ze zm.).

³⁸ Rekomendacja Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych.

Realizacja prawa osób pozbawionych wolności do informacji na temat przysługującym im praw i obowiązków stanowi jedną z gwarancji poszanowania praw człowieka. W związku z tym Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo weryfikuje dostęp osadzonych do informacji.

Wszyscy osadzeni przebywający w wizytowanych jednostkach penitencjarnych byli informowani o swoich prawach i obowiązkach zaraz po przyjęciu, zaś w razie wątpliwości, umożliwiono im uzyskanie pomocy od wychowawcy.

Jednakże, w bibliotece Zakładu Karnego w Uhercach Mineralnych brakowało aktualnych egzemplarzy Kodeksu karnego wykonawczego, zaś w Areszcie Śledczym w Olsztynie „Informatorów dla cudzoziemców”³⁹ w języku angielskim, francuskim, niemieckim, rosyjskim i arabskim. **Zdaniem Mechanizmu, we wszystkich miejscach detencji winny znajdować się, przetłumaczone na podstawowe języki, prawa i obowiązki osób zatrzymanych lub uwięzionych i być udostępniane przebywającym w nich cudzoziemcom.** Europejskie Reguły Więzienne⁴⁰ stanowią, iż *„W momencie przyjęcia i tak często jak jest to potrzebne również później, wszyscy więźniowie są informowani pisemnie i ustnie w języku, który rozumieją o przepisach, regulujących dyscyplinę więzienną oraz o ich prawach i obowiązkach w zakładzie karnym”* (Reguła 30.1.). Ponadto, CPT podkreśla, iż *„Prawa osób pozbawionych wolności nie mają wielkiej wartości, jeżeli osoby zainteresowane nie są świadome, iż przysługują im takie prawa”*⁴¹.

Na znajdujących się na korytarzach oddziałów mieszkalnych Zakładu Karnego w Uhercach Mineralnych tablicach nie umieszczono adresów instytucji, do których osadzeni mogą się zwrócić w razie potrzeby. W opinii wizytujących skazani powinni mieć stały dostęp do adresów m.in. Sądu Okręgowego, Rzecznika Praw Obywatelskich, jak również Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.

³⁹ Zbiór praw i obowiązków przygotowanych w oparciu o Kodeks karny wykonawczy, rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności i rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania.

⁴⁰ Rekomendacja Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych.

⁴¹ Patrz: § 44 Dwunastego Raportu Generalnego CPT, [CPT/Inf (2002)15].

Wśród osadzonych nie była upowszechniana wiedza na temat rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i ich skutków (ZK Wadowice, ZK Uherce Mineralne, ZK Sieradz, AŚ Olsztyn). **W ocenie przedstawicieli KMP, informowanie o orzecznictwie wskazanych wyżej Trybunałów, mogłoby odbywać się za pomocą audycji emitowanej w radiowęźle.**

Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił: informowanie osadzonych, np. w ramach zajęć kulturalno – oświatowych bądź za pomocą radiowęźła, o prawnych i praktycznych skutkach wyroków Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach, które bezpośrednio dotyczą osób osadzonych (ZK Wadowice, ZK Uherce Mineralne, ZK Sieradz, AŚ Olsztyn), wyposażenie biblioteki w informatory dla cudzoziemców dotyczące praw osób pozbawionych wolności (AŚ Olsztyn, ZK Uherce Mineralne), wywieszenie w widocznym, ogólnodostępnym miejscu adresów instytucji zajmujących się ochroną praw osób pozbawionych wolności (ZK Uherce Mineralne), wyposażenie biblioteki w aktualne kodeksy (ZK Uherce Mineralne).

W odpowiedzi na wydane rekomendacje, Dyrektor Zakładu Karnego w Uhercach Mineralnych oraz Dyrektor jednostki Wadowicach poinformowali Mechanizm o zrealizowaniu wydanych zaleceń.

6.7. Prawo do skargi

Prawo osób pozbawionych wolności do złożenia skargi i jej rozpatrzenia w sposób bezstronny jest jednym z podstawowych środków ochrony przed niewłaściwym traktowaniem.

Osoby pozbawione wolności w wizytowanych jednostkach najczęściej składały skargi na traktowanie przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej (ZK Uherce Mineralne, ZK Sieradz, AŚ Olsztyn).

Jak ustalono, w jednostce w Sieradzu, żadna z rozpatrzonych skarg nie została uznana za zasadną. Całkowity brak rozstrzygnięć na korzyść skarżących w ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji może świadczyć o braku obiektywizmu osób rozpatrujących skargi, co więcej rodzi obawy co do skuteczności funkcjonującej procedury skargowej.

6.8. Personel

W działach penitencjarnych wizytowanych zakładów i aresztu pracują osoby legitymujące się wyższym wykształceniem. W każdej z jednostek osoby pozbawione

wolności miały zapewnioną opiekę psychologiczną. Jednakże w Zakładzie Karnym Sieradzu psycholog zgłosił wizytującym potrzebę dodatkowych etatów, aby móc w pełni realizować powierzone mu zadania i programy⁴². W większości wizytowanych jednostek na jednego wychowawcę przypadało ponad 60 skazanych (ZK Uherce Mineralne, ZK Sieradz, AŚ Olsztyn). **Krajowy Mechanizm Prewencji jest zdania, iż znaczne obciążenie wychowawców różnymi zadaniami i konieczność pracy z szerokim kręgiem osadzonych zmniejsza efektywność oddziaływań wychowawczych i może negatywnie wpływać na osadzonych.** Zgodnie ze stanowiskiem CPT *„W przypadku niewystarczającej liczby personelu może okazać się niezbędna praca w godzinach nadliczbowych, w celu utrzymania podstawowego poziomu bezpieczeństwa i systemu zaopatrzenia na terenie zakładu karnego. Taki stan rzeczy może łatwo doprowadzić do wysokiego poziomu stresu wśród personelu i jego przedwczesnego „wypalenia”, co może wzmocnić napięcie obecne w każdym zakładzie karnym”*⁴³. **W ocenie KMP należy zatem dążyć do tworzenia mniejszych grup wychowawczych m.in. poprzez zapewnienie większej liczby etatów w dziale penitencjarnym.**

Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił: zapewnienie odpowiedniej obsady etatowej, zgodnie z potrzebami wskazanymi przez Dyrektora jednostki i jej personel (ZK Uherce Mineralne), zwiększenia liczby etatów psychologa (ZK Sieradz), zwiększenie liczby wychowawców w Oddziale Zewnętrznym (AŚ Olsztyn).

Dyrektor Zakładu Karnego w Uhercach Mineralnych poinformował Mechanizm iż podjął starania o zwiększenie obsady etatowej działu penitencjarnego.

6.9. Zatrudnienie i nauczanie

Osadzeni zatrudniani byli głównie przy pracach na rzecz jednostki (obsługa pralni, kuchni, warsztatu, magazynów, prace porządkowe) oraz u kontrahentów zewnętrznych. W każdej placówce część skazanych wykonywała nieodpłatną pracę publiczną na rzecz samorządu oraz organizacji społecznych.

Pozbawieni wolności mieli możliwość uczestniczenia w szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe (np. brukarz, elektryk, fryzjer, tynkarz, budowlany, komputerowy).

⁴² W dniu wizytacji w placówce obecny był 1 psycholog, który oprócz pracy na oddziale terapeutycznym realizował zadania nieobecnych psychologów na oddziałach penitencjarnych.

⁴³ Fragment § 26 Jedenastego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (2001) 16].

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy, nie zgłaszali uwag dotyczących warunków ich zatrudnienia.

6.10. Działalność kulturalno – oświatowa i sportowa

Osadzeni przebywający w każdej z wizytowanych jednostek mieli zapewniony dostęp do świetlicy i bibliotek, w każdej palcówce ponadto funkcjonował radiowęzeł emitujący programy radiowe stacji ogólnopolskich oraz audycje własne o zróżnicowanej tematyce, w tym konkursy, pogadanki tematyczne, recenzje książek. We wszystkich placówkach organizowane były programy kulturalno – oświatowe z zakresu aktywności twórczej, turnieje, koncerty muzyczne, wystawy, spotkania z ciekawymi ludźmi oraz imprezy okolicznościowe. Jednakże w Zakładzie Karnym w Wadowicach i Areszcie Śledczym w Olsztynie nie było możliwości uprawiania sportów na świeżym powietrzu.

Generalnie osadzeni żalili się na brak regularnych zajęć kulturalno-oświatowych prowadzonych w obrębie oddziałów mieszkalnych (ZK Uherce Mineralne, ZK Sieradz, AŚ Olsztyn). Krajowy Mechanizm Prewencji przypomina, że zgodnie ze stanowiskiem CPT, wyrażonym w pkt 91 Sprawozdania z wizyty w Polsce w 2004 r.⁴⁴ *„brak konstruktywnych zajęć jest nie do przyjęcia. Jak podkreślano w poprzednich raportach Komitetu, celem powinno być zapewnienie wszystkim więźniom, łącznie z tymczasowo aresztowanymi, spędzania części dnia poza celami i włączenie w celowe zajęcia takie jak praca, edukacja, sport, rekreacja, wizyty towarzyskie.”*

Ponadto, w jednostce w Uhercach Mineralnych skazani młodociani nie mogli posiadać w celi sprzętu RTV, gdyż musieli „zasłużyć” na uzyskanie zgody na sprzęt. W opinii administracji posiadanie w celi telewizora wpłynęłoby niekorzystnie na ich uczestnictwo w zajęciach kulturalno-oświatowych. Jednakże, jak zostało wyżej wspomniane, skazani wskazywali na brak regularnych zajęć. **Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji, w sytuacji gdy jednostka nie oferuje skazanym częstych i regularnych zajęć i warsztatów na terenie jednostki, nie ma podstaw (jeśli nie wynika to z przepisów prawa) do ograniczania skazanym młodocianym przywilejów, z których mogą korzystać pozostali osadzeni, w tym przypadku posiadania w celi sprzętu RTV.**

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: poszerzenie oferty zajęć kulturalno-oświatowej (ZK Uherce Mineralne, ZK Sieradz, AŚ Olsztyn), wyeliminowanie

⁴⁴ CPT/Inf (2006) 11.

ograniczeń stosowanych względem skazanych młodocianych w otrzymaniu zgody na posiadanie sprzętu RTV (ZK Uherce Mineralne).

W odpowiedzi na Raport Mechanizmu Dyrektor Zakładu Karnego w Uhercach Mineralnych wyraził pogląd, że oferta zajęć kulturalno – oświatowych skierowana do osadzonych jest bogata w szereg konkursów, turniejów, programów zarówno na terenie jednostki, jak i poza nim. Jednakże, w związku z wydanym zaleceniem, oferta zajęć została rozszerzona. Wskazał ponadto, że młodociani mają dostęp do sprzętu RTV znajdującego się w świetlicy każdego oddziału mieszkalnego.

6.11. Oddziaływania terapeutyczne

Wśród zwizytowanych w IV kwartale 2011 r. jednostek penitencjarnych tylko Zakład Karny w Sieradzu posiadał Oddział Terapeutyczny, który przeznaczony jest dla skazanych z zaburzeniami psychicznymi i upośledzonymi umysłowo. Przebywający w nim skazani objęci byli oddziaływaniami polegającymi w szczególności na: terapii indywidualnej i grupowej, terapii alkoholowej oraz zajęciowej.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudził sposób, w jaki osadzeni froterują podłogę korytarza OT. Polegał on na ciągnięciu przez sprzątających odwróconego i obciążonego kamieniami stołu, pod którym umieszczono koc spełniający funkcję polerki. **Krajowy Mechanizm Prewencji wezwał administrację Zakładu do natychmiastowej zmiany sposobu sprzątania oddziału terapeutycznego, gdyż jest ona w opinii KMP, poniżającym traktowaniem osób sprzątających.**

6.12. Prawo do kontaktów ze światem zewnętrznym oraz utrzymywania więzi z rodziną

We wszystkich jednostkach obowiązywał zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez tymczasowo aresztowanych, obejmujący również kontakty z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym. **Mechanizm każdorazowo podkreśla, iż całkowity zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane stoi w sprzeczności zarówno z art. 215 § 1 k.k.w.⁴⁵ oraz Rekomendacjami Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady**

⁴⁵ Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz.557 ze zm.

Europy w sprawie Europejskich Regul Więziennych⁴⁶.

Ponadto, wizytowane jednostki nie dysponowały pomieszczeniem do udzielania widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej (ZK Wadowice, ZK Uherce Mineralne, ZK Sieradz, OZ AŚ Olsztyn). **Brak w jednostce pomieszczenia do realizacji przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w.⁴⁷ nagrody uniemożliwia w praktyce jej udzielenie.**

W Areszcie Śledczym w Olsztynie warunki, w których realizowane są widzenia dla tymczasowo aresztowanych, w stosunku do których organ dysponujący nie zastrzegł odbywania widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą, nie gwarantowały właściwego spełnienia warunku bezpośredniego kontaktu. Pomimo braku szyby, obie strony oddzielone były dość szerokimi parapetami, które w znaczny sposób utrudniały bezpośredni kontakt podczas widzenia. Dodatkowe utrudnienie stanowiła wysokość, na której zamocowano wspomniane parapety. W sytuacji osoby poruszającej się na wózku, która chciałaby przyjechać na widzenie, nawet samo zobaczenie tymczasowo aresztowanego byłoby z tego względu znacznie utrudnione, a bezpośredni kontakt - po prostu niemożliwy.

Osadzeni, z którymi przedstawiciele Mechanizmu przeprowadzili rozmowy na osobności, dobrze ocenili realizację prawa do kontaktów z rodziną. Pojedyncze osoby zgłosiły skargi dotyczące nieterminowości wysyłania listów oraz domniemanego cenzurowania korespondencji urzędowej, w tym listów do Rzecznika Praw Obywatelskich (ZK Wadowice). Ponadto, skazani z podgrupą klasyfikacyjną P-2 przebywający w Areszcie Śledczym w Olsztynie podnosili dodatkowo zarzut, iż pomimo takiego statusu, ograniczenia obowiązujące w korzystaniu z aparatów telefonicznych dotyczące skazanych z podgrupą zamkniętą, stosowane były także wobec nich.

W związku z powyższym Mechanizm rekomendował: umożliwienie prowadzenia rozmów telefonicznych przez tymczasowo aresztowanych z obrońcą lub pełnomocnikiem oraz uwzględnienie tego uprawnienia w porządku wewnętrznym jednostki (ZK Wadowice, AŚ Olsztyn), wyodrębnienie pomieszczenia umożliwiającego realizację nagrody w postaci widzeń w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej (ZK Wadowice, ZK Uherce Mineralne, ZK Sieradz, AŚ Olsztyn), zmianę warunków realizacji widzeń umożliwiających bezpośredni kontakt dla osób tymczasowo aresztowanych (AŚ Olsztyn).

⁴⁶ Więcej informacji w: Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w I, II i III kwartale 2011 roku.

⁴⁷ Ibidem.

Dyrektor Zakładu Karnego w Wadowicach poinformował Mechanizm, że do czasu zmiany obowiązujących przepisów nie będzie umożliwiał tymczasowo aresztowanym przeprowadzania rozmów telefonicznych, w tym również z obrońcą lub pełnomocnikiem. Wyjaśnił również że wydzielenie pomieszczenia umożliwiającego realizację nagrody w postaci widzeń w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej możliwe będzie dopiero po otrzymaniu odpowiednich środków finansowych i obniżeniu stanu zaludnienia. Dyrekcja jednostki w Uhercach Mineralnych przygotowała wniosek do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o przyznanie środków finansowych w celu zrealizowania wydanej rekomendacji.

6.13. Prawo do wykonywania praktyk religijnych

W wizytowanych placówkach stworzone zostały dla skazanych odpowiednie możliwości do wykonywania praktyk i korzystania z posług religijnych. Praktyki te odbywały się w kaplicy więziennej lub wyznaczonych do tego celu salach. Opieka duszpasterska nad skazanymi sprawowana była przez kapelana katolickiego, jednakże działalność na terenie jednostek prowadzili również przedstawiciele innych religii i związków wyznaniowych.

Niemniej jednak, w Zakładzie Karnym w Wadowicach tymczasowo aresztowani jak i osadzeni o statusie niebezpiecznego nie mieli możliwości uczestnictwa w mszy świętej (mogli jedynie słuchać transmisji radiowej). Należy wskazać, że zarówno art. 88 b pkt 3 oraz 212 b pkt 3 k.k.w.⁴⁸ określają prawo do bezpośredniego uczestnictwa w nabożeństwach przez tymczasowo aresztowanych oraz osadzonych tzw. niebezpiecznych w oddziałach, w którym są osadzeni. Dodatkowo, art. 88 b pkt 1 i art. 212 b pkt 1 k.k.w.⁴⁹ wprowadzają konieczność wyposażenia między innymi miejsc przeznaczonych do odprawiania nabożeństw w odpowiednie zabezpieczenia techniczno – ochronne, umożliwiające uczestnictwo w mszy wymienionym grupom osadzonym. **Rekomendowano więc** umożliwienie osadzonym tymczasowo aresztowanym oraz osadzonym tzw. niebezpiecznym bezpośredniego uczestnictwa w mszy świętej.

7. Zakłady poprawcze oraz schroniska dla nieletnich

W IV kwartale Krajowy Mechanizm Prewencji przeprowadził dwie wizytacje w schronisku dla nieletnich (dalej: SdN)⁵⁰. Do czasu sporządzenia niniejszego Raportu, nie

⁴⁸ Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz.557 ze zm.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Schronisko dla Nieletnich w Dominowie (17-18.11.2011 r.), Schronisko dla Nieletnich i Zakład Poprawczy w Konstantynowie Łódzkim (07.12.2011 r.).

został przygotowany Raport powizytacyjny z czynności KMP w Schronisku dla Nieletnich i Zakładzie Poprawczym w Konstantynowie Łódzkim. Poniżej, przedstawiono również wnioski z wizytacji Schroniska dla Nieletnich w Chojnicach, która została przeprowadzona w trzecim kwartale 2011 r.

7.1. Warunki bytowe

Stan techniczny wizytowanych placówek był bardzo dobry. Jedynie źle oceniono stan budynku stanowiącym zaplecze warsztatowe SdN w Dominowie. Ponadto, w placówce tej wizytujący zwrócili uwagę na brak przesłon prysznicowych pod natryskami grupy I. Zgodnie z regułą 34 Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności⁵¹ „*Sanitariaty powinny mieć właściwy standard i być tak umieszczone, aby każdy nieletni mógł z nich korzystać stosownie do swoich potrzeb, w odosobnieniu, w czystości i w przyzwoity sposób*” Wątpliwości Mechanizmu wzbudziło również zastosowanie zabezpieczeń techniczno – ochronnych, charakterystycznych dla grup wychowawczych interwencyjnych, w jednej z grup zwykłych placówki. W opinii KMP, w związku z charakterem tej grupy, powinna być ona pozbawiona okratowania.

Izby izolacyjne w Schronisku dla Nieletnich w Chojnicach nie zostały wyposażone, zgodnie z wymogami § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 lutego 2011 r., w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia środków przymusu bezpośredniego wobec nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii⁵². Powodem trudności w ich dostosowaniu do wymogów cytowanego rozporządzenia była konstrukcja budynku.

Wychowankowie obu placówek mogli posiadać rzeczy osobiste w sypialniach, jak również mieli wpływ na wygląd swoich pokoi, co powodowało w praktyce estetyczne zróżnicowanie zajmowanych przez nich sypialni. Zgodnie ze stanowiskiem CPT cyt.: „*Miejsca, w których młode osoby śpią i prowadzą aktywność życiową powinny być – oprócz odpowiedniej wielkości, oświetlenia i wentylacji – właściwie umeblowane, dobrze urządzone i dostarczać odpowiednich wrażeń wzrokowych. Młodym ludziom powinno się pozwolić*

⁵¹ Przyjęte rezolucją 45/113 przez Zgromadzenie Ogólne w grudniu 1990 r.

⁵² Dz. U. z 2011, Nr 48, poz.248.

na przechowywanie rozsądnej ilości rzeczy osobistych, jeśli przeciwko temu nie przemawiają przeważające względy bezpieczeństwa”⁵³.

Obie placówki nie zostały dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Podkreślić przy tym należy, że ich specyfika daje podstawy do uznania, że do grona wychowanków dołączyć może osoba np. poruszająca się na wózku inwalidzkim. W zastanej przez Mechanizm sytuacji nie będą one mogły korzystać z urządzeń sanitarnych czy też samodzielnie poruszać się po terenie placówki.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: dostosowanie placówki do potrzeb osób niepełnosprawnych (SdN Dominów, SdN Chojnice) zdjęcie okratowań w grupie II (SdN Dominów), wydłużenie czasu kąpieli (SdN Dominów), dostosowanie pomieszczeń izb izolacyjnych do wymogów rozporządzenia (SdN Chojnice).

W odpowiedzi na wydane rekomendacje, Dyrektor Schroniska dla Nieletnich w Chojnicach poinformował Mechanizm, iż do końca 2011 r. zostaną zakończone prace dostosowujące izbę izolacyjną do wymogów rozporządzenia. Nadmieniał on również, że przepisy Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie⁵⁴ zwalniają schroniska dla nieletnich z obowiązku ich dostosowania dla potrzeb osób z niepełnosprawnością. Kwestia ta pozostaje w zainteresowaniu KMP.

Do dnia sporządzenia niniejszego Raportu, Krajowy Mechanizm Prewencji nie otrzymał odpowiedzi na rekomendacje wydane w wyniku wizytacji Schroniska dla Nieletnich w Dominowie.

7.2. Personel

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji obowiązujące w obu placówkach kryteria doboru personelu są niezwykle ważne dla zagwarantowania właściwego traktowania wychowanków.

W Schronisku w Chojnicach wychowawcami byli wyłącznie mężczyźni. Z informacji uzyskanych od Dyrektora placówki wynika, iż spowodowane to było brakiem możliwości zapewnienia kobietom wystarczającego poziomu bezpieczeństwa w placówce. Pomimo, iż w Schronisku w Dominowie, również nie został zachowany balans płci i dominuje personel płci męskiej, niemniej jednak, kobiety miały bezpośredni udział w

⁵³ Patrz: §29 Dziewiątego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (99) 12].

⁵⁴ Dz. U. z 2002 r. Nr 75, poz. 690 ze zm.

oddziaływaniach dydaktyczno-wychowawczych realizowanych w placówce. Zgodnie zaś ze stanowiskiem CPT „*Obecność personelu zarówno płci męskiej, jak i żeńskiej może mieć korzystny wpływ tak w sensie etosu opiekuńczego, jak i w sprzyjaniu poczuciu normalności w miejscu pozbawienia wolności i ma to pozytywny wpływ na pracę z wychowankami*”⁵⁵.

Uczestnictwo pracowników kadry pedagogicznej w dodatkowych szkoleniach, pogłębianie wiedzy z dodatkowych dziedzin oraz bezkonfliktowa współpraca, również zmniejszają prawdopodobieństwo wystąpienia złego traktowania wychowanków. W każdej z placówek istniał rozbudowany oraz dopasowany do ich potrzeb system szkoleń i doskonalenia zawodowego, obejmujący zarówno pracowników pedagogicznych jak i niepedagogicznych.

7.3. Traktowanie

Przedstawiciele KMP nie odebrali sygnałów świadczących o stosowaniu niedozwolonej siły fizycznej czy poniżeń werbalnych ze strony personelu wizytowanych placówek. Jednakże, kilku wychowanków Schroniska dla Nieletnich w Dominowie podało, iż zdarzały się sytuacje, w których dochodziło do aktów agresji ze strony innych, silniejszych wychowanków placówki. Chłopcy dodali, iż najczęściej pracownicy ochrony nie reagowali w takich sytuacjach. **Krajowy Mechanizm Prewencji pragnie podkreślić w tym miejscu, iż naczelnym zadaniem wizytowanej placówki jest nie tylko prowadzenie oddziaływań resocjalizacyjno-dydaktycznych wobec nieletnich lecz również zagwarantowanie im bezpieczeństwa w trakcie pobytu w placówce.**

W Schronisku dla Nieletnich w Chojnicach każdy nowy wychowanek poddawany był kontroli stanu ciała, która miała na celu sprawdzenie, czy nie ma on obrażeń świadczących np. o pobiciu. Kontroli tej dokonywała pielęgniarka, a gdy ambulatorium jest nieczynne – strażnik. Spis obrażeń, po jego podpisaniu przez pracownika dokonującego oględzin i wychowanka, dołączano do akt nieletniego, w razie obrażeń wskazujących na podejrzenie popełnienia przestępstwa kierownik internatu lub dyrektor placówki podejmował dalsze działania. **Praktykę tą Krajowy Mechanizm Prewencji ocenił bardzo dobrze.**

Wizytujący nie mieli zastrzeżeń co do sposobu wykonywania kontroli osobistej wychowanków obu placówek.

Mechanizm zalecił: reagowanie przez personel placówki w każdej sytuacji, w której może dojść do naruszenia bezpieczeństwa nieletnich przebywających w Schronisku (SdN Dominów).

⁵⁵ Patrz: §26 Dziewiątego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (99) 12].

7.4. Dyscyplinowanie

Z rozmów z wychowankami placówek nie wynikło, aby wobec chłopców stosowano nadmierne czy niesłuszne restrykcje oraz stosowano odpowiedzialność zbiorową. W obu schroniskach system nagród i środków dyscyplinujących był spójny, rodzaje nagród i środków dyscyplinujących były ze sobą skorelowane i dostosowane do specyfiki jednostki. Odpowiednie regulaminy zawierały również spójną i jasną informację o procedurze przyznawania nagród i stosowania środków dyscyplinujących oraz informacje o osobie upoważnionej do ich przyznawania i stosowania (dyrektor placówki). **Niemniej jednak zawarcie w katalogu środków dyscyplinarnych środka polegającego na złożeniu wniosku o przeniesienie nieletniego do innej placówki, jest w opinii KMP niewłaściwe.** Mimo treści § 71 ust. 1 pkt 12 i 13 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r., w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich⁵⁶ (dalej: Rozporządzenie) środek dyscyplinarny w postaci „przeniesienia do innej placówki”, zgodnie z Zaleceniami CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, nie powinien być stosowany⁵⁷. **Krajowy Mechanizm Prewencji uważa zatem, że przeniesienie do innego ośrodka nie powinno być wskazane w katalogu środków dyscyplinarnych wymierzanych przez personel placówki.**

W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich⁵⁸, dotyczące opisywanej powyżej kwestii⁵⁹, Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, w piśmie z dnia 21 października 2011 r. podzielił opinię o potrzebie dalszego dostosowywania przepisów Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich⁶⁰ (dalej: u.p.n.) do wszystkich Zaleceń CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami dyscyplinarnymi oraz innych standardów międzynarodowych. Jednocześnie poinformował Rzecznika, że procedura obowiązująca przy przenoszeniu wychowanka do innego zakładu uniemożliwia arbitralne podejmowanie decyzji przez dyrektora placówki oraz gwarantuje wychowankowi

⁵⁶ Dz. U. 2001 r. Nr 124, poz. 1359 ze zm.

⁵⁷ Patrz: zalecenie nr 97.

⁵⁸ RPO-672825-VII/11

⁵⁹ Więcej w: Raportie Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w III kwartale 2011 r.

przestrzeganie jego praw. Sprawa pozostaje w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich.

W Schronisku dla Nieletnich w Dominowie wizytujący nie mieli zastrzeżeń do wykorzystywania izb przejściowych oraz izolacyjnych. Ustalono, że stosowanie są one zgodnie z ich przeznaczeniem. W placówce w Chojnicach w regulaminach umieszczenia wychowanka w Zespole Indywidualnych Oddziaływań i izbie przejściowej nie wskazano maksymalnego czasu jaki umieszczenie to może trwać. Przepisy wymienionego wyżej Rozporządzenia⁶¹ pozwalają stosować wskazane wyżej środki „na czas oznaczony”, niemniej jednak Zalecenia Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi⁶² wskazują, że *„Jeżeli w bardzo wyjątkowych przypadkach, dany młodociany musi zostać odseparowany od innych z powodów bezpieczeństwa, decyzja w tej sprawie jest podejmowana przez właściwą władzę na podstawie jasnych procedur ustanowionych przez prawo krajowe, określających naturę odizolowania, jego maksymalny czas trwania oraz podstawy, na których zostało nałożone”*⁶³.

Ponadto, „Regulamin Zespołu Indywidualnych Oddziaływań” wskazywał, że umieszczenie to jest środkiem dyscyplinarnym. Jednakże § 44 wymienionego wyżej Rozporządzenia⁶⁴ zawiera zamknięty katalog środków dyscyplinarnych jakie mogą być stosowane wobec wychowanka przebywającego w schronisku dla nieletnich. Umieszczenie w izbie przejściowej lub w osobnym pomieszczeniu mieszkalnym może być stosowane jedynie dla zapewnienia bezpieczeństwa i porządku⁶⁵.

W związku z powyższym Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił: usunięcie z katalogu kar zapisów o możliwości złożenia wniosku o przeniesienie wychowanka do innej placówki (SdN Chojnice, SdN Dominów), wyjaśnienie wychowankom czym jest wycofanie z zajęć w grupie standardowej i przeniesienie do grupy przejściowej ze wskazaniem, że nie jest to środek dyscyplinarny (SdN Chojnice), usunięcie z „Regulamin Zespołu Indywidualnych Oddziaływań” zapisu o tym, że umieszczenie w ZIO jest środkiem dyscyplinarnym i zaprzestanie stosowania umieszczenia w ZIO jako takiego środka (SdN Chojnice);

⁶⁰ Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 ze zm.

⁶¹ Dz. U. 2001 r. Nr 124, poz. 1359 ze zm.

⁶² CM/Rec(2008)11.

⁶³ Patrz: Reguła 93.1.

⁶⁴ Dz. U. 2001 r. Nr 124, poz. 1359 ze zm.

⁶⁵ Ibidem., § 25 w zw. z § 34.

umieszczenie w „Regulaminie czasowego umieszczenia w izbie przejściowej celem zapewnienia bezpieczeństwa i porządku” oraz „Regulaminie Zespołu Indywidualnych Oddziaływań” maksymalnego czasu na jaki umieszczenie w tych pomieszczeniach może być stosowane (SdN Chojnice).

W odpowiedzi na Raport Mechanizmu, Dyrektor Schroniska dla Nieletnich w Chojnicach stwierdził, że środek dyscyplinarny w postaci przeniesienia do innego schroniska jest zgodny z §94 ust.1 pkt 11 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r., w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich i nie może zostać usunięty. Wskazał również, że umieszczenie nieletniego w Zespole Indywidualnych Oddziaływań nie jest środkiem dyscyplinarnym, a wychowawczym podyktowanym dobrem wszystkich nieletnich, zaś regulaminy dotyczące umieszczenia wychowanka w izbie przejściowej i Zespole Indywidualnych Oddziaływań zawierają informacje o maksymalnym czasie stosowania tych środków. Administracja podjęła również działania wyjaśniające nieletnim, iż wycofanie z zajęć w grupie standardowej i przeniesienie do grupy przejściowej nie jest środkiem dyscyplinarnym. Kwestia dyscyplinowania w SdN w Chojnicach pozostaje w zainteresowaniu Mechanizmu, który w piśmie do Dyrektora placówki wskazał konkretne przepisy „Regulaminu Zespołu Indywidualnych Oddziaływań”, stwierdzające, że pobyt w Z.I.O. jest środkiem dyscyplinarnym i może być przedłużony powyżej 14 dni. W związku z powyższym, kwestia dyscyplinowania pozostaje w zainteresowaniu KMP i jest kontynuowana.

7.5. Prawo do informacji

Prawo do informacji o przysługujących prawach i obowiązkach jest jednym z ważniejszych praw osoby pozbawionej wolności. Właściwa realizacja tego prawa pozwala nie tylko na szybsze zaadaptowanie się do warunków zwiększonego nadzoru lecz także sprzyja kształtowaniu właściwych postaw i poczucia bezpieczeństwa.

W obu wizytowanych placówkach przyjmowani do nich chłopcy byli informowani o obowiązujących zasadach. Z relacji wychowanków wynikało, że mieli pewną orientację w zakresie przysługujących im w placówce uprawnień i obowiązków.

W Schronisku w Chojnicach wykaz adresów organów, do których wychowankowie mogą zwracać się w sprawach dotyczących przestrzegania przepisów i zasad obowiązujących w placówkach wywieszony został na wszystkich tablicach informacyjnych, podczas gdy w

placówce w Dominowie informacja ta ograniczona została wyłącznie do wykazu osób i instytucji odwoławczych.

W ocenie KMP zasadne byłoby opracowanie informatora dla nieletnich przebywających w Schronisku w Dominowie, w którym w sposób przystępny opisane byłyby ich prawa i obowiązki. Wzór takiego opracowania dostępny jest na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości.

Mechanizm zalecił: stworzenie informatora dla wychowanków Schroniska na wzór opracowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości (SdN Dominów), udostępnienie wychowankom w miejscach dla nich łatwo dostępnych wykazu osób i instytucji (w tym Rzecznika Praw Obywatelskich), do których mogą zwracać się w sprawach dotyczących przestrzegania przepisów i zasad obowiązujących w placówce (SdN Dominów).

7.6. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Wizytujący każdorazowo weryfikują, czy nieletni mają możliwość skorzystania z przysługujących im uprawnień do kontaktu z rodziną oraz osobami najbliższymi. Obie placówki podejmowały, niezwłocznie po przyjęciu wychowanka, próbę nawiązania kontaktu z jego rodzicami lub opiekunami, tak aby umożliwić im udział w procesie wychowawczym.

W Schronisku w Chojnicach, zgodnie z obowiązującym w niej Regulaminem, personel placówki prowadził stałą kontrolę korespondencji wychowanków (zarówno przychodzącej jak i wychodzącej). Należy przy tym podkreślić, iż praktyka taka stoi w sprzeczności z art. 66 § 3 u.p.n.⁶⁶. **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji, poza sytuacjami związanymi z koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa wychowankowi lub innym osobom, stała kontrola korespondencji wychowanków nie znajduje uzasadnienia.** Jest też sprzeczna z Konwencją o Prawach Dziecka uchwaloną przez Organizację Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r.⁶⁷, zgodnie z którą każde dziecko pozbawione wolności ma prawo utrzymywać kontakty ze swoją rodziną poprzez korespondencję i wizyty, z wyłączeniem sytuacji wyjątkowych⁶⁸. Korespondencja nieletniego może być kontrolowana przez dyrektora zakładu, placówki lub schroniska bądź przez upoważnionego przez niego pracownika pedagogicznego, wyłącznie w przypadkach powzięcia uzasadnionego podejrzenia, iż zawiera ona treści godzące w porządek prawny,

⁶⁶ Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 ze zm.

⁶⁷ Dz. U. 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.

⁶⁸ Art. 37 Konwencji o Prawach Dziecka

bezpieczeństwo zakładu, placówki lub schroniska, w zasady moralności publicznej bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub resocjalizacji nieletniego. W razie stwierdzenia takich treści, korespondencji nie doręcza się, powiadamiając o tym nieletniego oraz sąd rodzinny wykonujący orzeczenie, podając powody tej decyzji. Ponadto, nieletniego poucza się o prawie do złożenia zażalenia, o którym mowa w art. 38 u.p.n.⁶⁹. Zatrzymaną korespondencję włącza się do akt osobowych nieletniego.

Wizytujący ustalili, że ograniczane są kontakty z rodziną wychowanków, umieszczonych w izbie przejściowej oraz grupie interwencyjnej⁷⁰ (SdN Dominów). **Krajowy Mechanizm Prewencji pragnie przypomnieć, iż odseparowanie wychowanka w celach bezpieczeństwa powinno trwać jak najkrócej i być stosowane w ostateczności, wówczas gdy inne oddziaływania nie przyniosły rezultatu. Nieletni umieszczeni w izbach przejściowych powinni mieć zapewnione prawo do nauki i prawo do kontaktów z rodziną nieletnich w takim samym zakresie jak pozostali wychowankowie. W trakcie pobytu podopiecznego w izbie przejściowej umożliwia się mu korzystanie z książek i gazet oraz godzinnych ćwiczeń na świeżym powietrzu. Wskazany jest także częsty kontakt z wychowawcą, psychologiem i lekarzem. Wszystkie te czynności powinny być odnotowane w dokumentacji nieletniego.**

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji, poza sytuacjami związanymi z koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa wychowankowi lub innym osobom, ograniczenia w kontakcie ze światem zewnętrznym nie znajdują uzasadnienia. Zalecenia Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi⁷¹ sprawę tą regulują w następujący sposób:

„Wykonywanie wspólnotowych sankcji lub środków alternatywnych w jak największym stopniu musi respektować istniejące konstruktywne sieci społeczne osób młodocianych oraz relacje z ich rodzinami”⁷².

„Nieletni mają mieć możliwość porozumiewania się listownie – bez ograniczenia liczby listów, oraz jak najczęściej to możliwe, przez telefon lub za pomocą innych form

⁶⁹ Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 ze zm.

⁷⁰ Chłopcy przebywający podczas wizytacji grupie interwencyjnej, wskazywali przedstawicielom KMP, na brak możliwości kontaktu telefonicznego trwający przez rok.

⁷¹ CM/Rec(2008)11.

⁷² Patrz: Reguła 32.

komunikacji, ze swoimi rodzinami, innymi osobami i przedstawicielami zewnętrznych organizacji oraz otrzymywania regularnych wizyt tych osób”⁷³.

„Uzgodnienia dotyczące wizyt powinny umożliwiać młodocianym utrzymanie i rozwój relacji rodzinnych w możliwie jak najbardziej normalny sposób oraz zapewniać możliwości reintegracji społecznej”⁷⁴.

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił: dostosowanie postanowień „Regulaminu wychowanka SdN w Chojnicach”, dotyczących kontroli korespondencji nieletnich, do wymagań art. 66 § 3 ustawy z dnia 26 października 1982 r., o postępowaniu w sprawach nieletnich (SdN Chojnice), umożliwienie wychowankom przebywającym w izbie przejściowej oraz w grupie interwencyjnej z rodziną, również w formie odwiedzin i telefonów (SdN Dominów).

Dyrektor Schroniska w Chojnicach poinformował Mechanizm, że kontrola korespondencji odbywa się wobec wszystkich wychowanków, gdyż trudno jest administracji spełnić warunek ustawy.

7.7. Prawo do ochrony zdrowia

W ocenie Krajowego Mechanizmu wizytowane placówki w sposób należyty wypełniają obowiązki związane z właściwą ochroną zdrowia swoich podopiecznych. Zapewniają one wychowankom opiekę medyczną zarówno stopnia podstawowego jak i specjalistyczną. Poza tym, na podkreślenie zasługuje szeroko pojęta profilaktyka zdrowotna. Oddziaływania tego rodzaju są, w ocenie KMP, szczególnie ważne dla osób nieletnich, które z różnych powodów wykazują zazwyczaj większą skłonność do podejmowania działań ryzykownych. Wskazać również należy na praktykę przeprowadzania badań medycznych, bez udziału pracowników ochrony. Praktyka ta zapewnia poszanowanie godności nieletniego oraz tajemnicy lekarskiej. Na powyższe zwraca też uwagę CPT w Dziewiątym Sprawozdaniu Ogólnym⁷⁵, wskazując, że „ (...) jest rzeczą oczywistą, że wszyscy nieletni pozbawieni wolności powinni mieć możliwość poufnego kontaktu z lekarzem w każdym czasie, bez względu na reżim (...), jakiemu zostali poddani”.

7.8. Prawo do edukacji

⁷³ Patrz: Reguła 83.

⁷⁴ Patrz: Reguła 84.

⁷⁵ Patrz: § 40 CPT/Inf (99)12.

Szkoła zawodowa przy Schronisku w Dominowie, w ramach przysposobienia do pracy zawodowej, oferowała nieletnim wybór jednego z dwóch zawodów – technologa robót wykończeniowych lub stolarza. Celem zajęć warsztatowych było przekazanie wychowankom wiedzy teoretycznej oraz wyrobienie u nich zdolności manualnych niezbędnych do wykonywania przez nich w przyszłości wyuczonego zawodu

Do wychowanków adresowane były także programy przyuczające do zawodu piekarza, kucharza małej gastronomii, mechanika samochodowego (SdN Chojnice). Kursy takie pozwalały na zdobycie podstawowych umiejętności w zawodzie, a co za tym idzie zwiększały szanse wychowanków na rynku pracy.

Na uznanie zasługuje pomysł zlokalizowania pokoju przy sali gimnastycznej, w którym dyrektor szkoły przez lustro weneckie sprawował nadzór nad zachowaniem chłopców w trakcie zajęć sportowych. Sprawowany w ten sposób nadzór miał na celu ochronę dobra nieletnich potencjalnie narażonych na prześladowania przez innych chłopców. Ewentualne porachunki związane z występowaniem w placówkach dla nieletnich tzw. „drugiego życia” są niejednokrotnie rozstrzygane w ramach zajęć sportowych, w których pod przykrywką rywalizacji sportowej dochodzi do zadawania ciosów (SdN Dominów).

7.9. Oddziaływania wychowawcze

Wychowankowie wizytowanych placówek mieli zapewnioną bogatą ofertę zajęć pozaszkolnych, w tym sportowych. **W ocenie KMP zróżnicowana i bogata oferta zajęć pozalekcyjnych sprzyja kształtowaniu prawidłowych postaw wśród wychowanków i pozwala na lepsze przystosowanie się ich do życia w społeczeństwie.** Dla chętnych poszerzeniem wiedzy i zdolności z zakresu nauki i sportu, wizytowane jednostki oferowały możliwość uczestnictwa w kółkach zainteresowań. Chłopcóm umożliwiono nie tylko udział w różnego rodzaju warsztatach, ale także w rozmaitych konkursach i zawodach.

Każdy z wychowanków podczas pobytu w schronisku objęty był socjoterapią oraz pomocą psychologiczną – pedagogiczną, w formie najbardziej dostosowanej do indywidualnych potrzeb.

Jednakże, w Schronisku dla Nieletnich w Dominowie, ze względu na wydarzenie nadzwyczajne, które miało miejsce w maju 2011 r. i polegało na ucieczce nieletniego podczas zajęć na świeżym powietrzu, ruch wychowanków Schroniska po terenie został ograniczony. Kilku chłopców podniosło w rozmowach z pracownikami Krajowego Mechanizmu Prewencji, że w związku z zastosowanymi przez dyrektora Schroniska ograniczeniami w korzystaniu z wyjść na świeże powietrze, nie wychodzą oni na spacer. Krajowy Mechanizm

Prewencji pragnie w tym miejscu przypomnieć, iż zgodnie z regułą 81 Zaleceń Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi⁷⁶ „*Wszyscy młodociani pozbawieni wolności powinni mieć możliwość regularnego ćwiczenia przez co najmniej dwie godziny dziennie, z czego godzina na powietrzu, jeżeli pozwala na to pogoda*”.

7.10. Prawo do praktyk religijnych

Wizytujący nie stwierdzili obowiązkowego udziału w praktykach religijnych wychowanków SdN w Dominowie. Wychowankowie placówki w Chojnicach, przebywający w grupie przejściowej oraz w grupie schroniska interwencyjnego nie uczestniczyli we mszy świętej. Zgodnie z art. 66a § 1 u.p.n.⁷⁷ „*nieletni ma prawo do (...) bezpośredniego uczestniczenia w nabożeństwach odprawianych w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich w dni świąteczne*”. Przepis ten odnosi się do wszystkich nieletnich przebywających we wskazanych placówkach, dlatego też – w ocenie KMP – konieczne jest zapewnienie realizacji postanowień wskazanego przepisu poprzez umożliwienie wychowankom przebywającym w grupie przejściowej i grupie schroniska interwencyjnego bezpośredniego uczestniczenia w nabożeństwach.

W odpowiedzi na wydane w tym zakresie zalecenie Dyrektor Schroniska dla Nieletnich w Chojnicach poinformował Mechanizm, że ze względów bezpieczeństwa, nowoprzyjętym wychowankom w izbie przejściowej będzie zapewniony udział we mszy świętej transmitowanej w telewizji. Dla wychowanków schroniska interwencyjnego będzie zaś odprawiana msza święta.

8. Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze oraz Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii

W czwartym kwartale 2011 r. przedstawiciele Krajowego Mechanizmu przeprowadzili wizytacje trzech młodzieżowych ośrodków wychowawczych⁷⁸ (dalej: MOW) oraz dwóch młodzieżowych ośrodków socjoterapii⁷⁹ (dalej: MOS). Do dnia sporządzenia

⁷⁶ CM/Rec(2008)11.

⁷⁷ Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 ze zm.

⁷⁸ Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy nr 2 w Warszawie (23.11.2011 r.), Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Kolonii Szczurbackiej (02.12.2011 r.), Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Łękawie (19.12.2011 r.).

⁷⁹ Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii „Wspólny Dom” w Wildze (07.11.2011 r.), Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii nr 3 w Łodzi (08.12.2011 r.).

niniejszego Raportu, nie został sporządzony Raport powizytacyjny Mechanizmu z czynności przeprowadzonych w MOW w Kolonii Szczerbackiej, MOW nr 2 w Warszawie oraz MOS nr 3 w Łodzi.

Dodatkowo poniżej, zaprezentowano wnioski z czynności Krajowego Mechanizmu Prewencji przeprowadzonych w III kwartale 2011 r. w MOW im. św. Siostry Faustyny w Krakowie oraz MOW w Krakowie.

Do dnia sporządzenia niniejszego Raportu, Krajowy Mechanizm Prewencji otrzymał odpowiedź wyłącznie na rekomendacje wydane kierownictwu Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego im. św. Siostry Faustyny w Krakowie

8.1. Warunki bytowe

W Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Wildze warunki bytowe, zdaniem wizytujących, były złe. Ośrodek wymagał przeprowadzenia generalnych remontów, przede wszystkim pokoi wychowanków i łazienek. Zastępca Dyrektora poinformował, iż w miarę posiadanych środków finansowych wyremontuje kolejne pomieszczenia.

W Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Krakowie zastrzeżenia wizytujących wzbudził stan niektórych pokoi wychowanków i łazienek, stan mebli znajdujących się na wyposażeniu oraz niewystarczająca liczba biurek, przy których wychowankowie mogliby odrabiać lekcje. Dyrektor Ośrodka wskazał, iż chłopcy mogą odrabiając lekcje korzystać z pokoi wychowawców, niemniej jednak brak możliwości skorzystania z własnego biurka stanowi zdaniem KMP znaczne ograniczenie. W Dziewiątym Sprawozdaniu Ogólnym⁸⁰ CPT podkreśla, że dobrze zaprojektowany ośrodek detencyjny dla nieletnich powinien zapewniać pozytywne i spersonalizowane warunki detencji młodych osób pozbawionych wolności. **Miejsca, w których młode osoby śpią i prowadzą aktywność życiową powinny być – oprócz odpowiedniej wielkości, oświetlenia i wentylacji – właściwie umeblowane, dobrze urządzone i dostarczać odpowiednich wrażeń wzrokowych.** Wątpliwości KMP wzbudził również fakt zabezpieczenia okien kratami. Z wyjaśnień Dyrektora wynika, że służą one bezpieczeństwu wychowanków, zagrożonych ze strony nieprzychylnych im osób, które przedostają się na teren MOW. Zdaniem Mechanizmu, przed takimi zachowaniami powinny chronić wychowanków osoby zatrudnione w celu zapewnienia bezpieczeństwa w placówce. Ponadto, przepisy obowiązującego prawa nie wskazują na konieczność montowania krat w

⁸⁰ Patrz: §29 i § 30 CPT/Inf (99) 12.

placówkach takich jak MOW czy MOS. Są to placówki o charakterze otwartym, które nie powinny nasuwać skojarzeń ze środowiskiem więziennym.

Zastrzeżenie wizytujących placówkę w Łękawie wzbudziło pomieszczenie z natryskami, które nie były od siebie w żaden sposób oddzielone i tym samym, w ocenie Mechanizmu, nie zapewniały nieletnim poczucia intymności. Jest to naruszenie Reguły 65.2⁸¹ Zaleceń Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi⁸². Krajowy Mechanizm Prewencji bardzo pozytywnie ocenił pomysł Dyrektora placówki polegający na zagospodarowaniu jednego z budynków wyłącznie na gabinety psychologa i pedagoga tzw. „domek psychologa”. Dzięki powyższemu psycholog i pedagog nie są postrzegani przez podopiecznych jako „typowi” pracownicy Ośrodka, co pozytywnie wpływa na budowanie zaufania psychologa i pedagoga wśród nieletnich.

Wizytujący nie mieli zastrzeżeń do warunków bytowych zapewnionych wychowankom Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego św. Siostry Faustyny w Krakowie.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: przeprowadzenie remontu sanitariatów dla nieletnich w celu odgradzenia natrysków i tym samym stworzenie podopiecznym warunków spełniających wymogi prywatności i zapewniających intymność (MOW Łęka), przeprowadzenie remontu Ośrodka (MOW Wilga, MOW Kraków), wyposażenie pokoi dla wychowanków w dodatkowe biurka (MOW Kraków), systematyczne naprawy mebli w pokojach wychowanków (MOW Kraków), systematyczne sprzątanie terenu wokół budynków placówki, zwłaszcza okolic internatu (MOW Kraków).

8.2. Personel

Większość kadry bezpośrednio pracującej z młodzieżą ukończyła studia z zakresu resocjalizacji, jak również uczestniczyła w licznych szkoleniach i kursach m.in. z zakresu psychoterapii, treningu zastępowania agresji i socjoterapii. **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji pracownikom Ośrodka warto zapewnić także szkolenia z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym**, na co wskazuje pkt 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności⁸³ stanowiący, iż „*Personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności,*

⁸¹ „Młodociani mają mieć dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność”.

⁸² CM/Rec(2008)11.

⁸³ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113.

umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka.

W związku z powyższym Mechanizm zalecił: zorganizowanie szkoleń dla pracowników Ośrodka z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym (MOW im. św. Siostry Faustyny, MOW Łęka, MOS Wilga, MOW Kraków).

Dyrektor MOW im. św. Siostry Faustyny poinformowała Mechanizm, iż pracownicy Ośrodka objęci są szkoleniem pt. „Ochrona praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym.

8.3. Traktowanie

„Procedura zastosowania środków przymusu bezpośredniego” Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego św. Siostry Faustyny w Krakowie oraz Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Łęce opracowana została niezgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. W dokumencie tym wśród środków przymusu bezpośredniego, które można stosować wobec wychowanków MOW wymienione zostało użycie pasa obezwładniającego i kaftana bezpieczeństwa, co stoi w sprzeczności z art. 95a § 4 i 5 u. p. n.⁸⁴. Zgodnie z obowiązującym prawem, wobec wychowanka MOW/MOS, jedynie dozwoloną formą środka przymusu jest użycie siły fizycznej.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudziła również praktyka opieki starszej koleżanki z grupy tzw. „anioła” nad nowoprzybyłą nieletnią, tzw. „dusza” (MOW im. św. Siostry Faustyny w Krakowie). W trakcie rozmów indywidualnych nieletnie, w tym dziewczęta pełniące funkcję „aniołów”, zgłaszały wątpliwości dotyczące nałożonego przez personel na „anioły” obowiązku stałego towarzyszenia „duszom”, nawet w miejscach tak intymnych jak toaleta. Jak wyjaśniały dziewczyny ma to na celu pilnowanie nowych wychowanek, aby nie uciekły, nie dokonały samouszkodzenia czy próby samobójczej. Krajowy Mechanizm Prewencji pozytywnie ocenił pomysł polegający na zaangażowaniu wychowanek, które dłużej przebywają w Ośrodku w pomoc nowym dziewczętom w zaadaptowaniu się w placówce. Jednakże, biorąc pod uwagę ww. wątpliwości wychowanek, KMP podkreśla, iż rola „anioła” powinna ograniczać się wyłącznie do pełnienia funkcji wspierającej, nie zaś pilnującej czy kontrolującej nowe wychowanki.

⁸⁴ Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 ze zm.

Mechanizm pozytywnie ocenił praktykę Dyrektora Ośrodka w Łękawie polegającą na każdorazowym zgłaszaniu Policji aktów przemocy wśród wychowanków skutkujących uszkodzeniami ciała (również drobnymi uszkodzeniami np. siniakami) lub ich mienia. Świadomość konsekwencji wandalizmu, uczestniczenia w bójkach czy innego agresywnego zachowania, jakie mogą ponieść nieletni, wpływa na zmniejszanie się liczby zachowań agresywnych wychowanków wobec siebie, co następnie sprzyja poczuciu bezpieczeństwa w placówce.

W rozmowach indywidualnych wychowankowie wszystkich placówek podkreślali, że wychowawcy i nauczyciele są do nich przyjaźnie nastawieni. Nie odnotowano, by wychowawca lub nauczyciel zwracał się do wychowanków w sposób wulgarny lub poniżający.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: określenie roli „anioła” wyłącznie jako wsparcie i pomoc nowym wychowankom, z wyłączeniem obowiązku pilnowania dziewcząt, które mogą dokonać samouszkodzeń i prób samobójczych (MOW św. Siostry Faustyny), dostosowanie do obowiązujących przepisów prawa *Procedury zastosowania środków przymusu bezpośredniego* (MOW św. Siostry Faustyny, MOW Łękawka).

Kierownictwo MOW im. św. Siostry Faustyny wyjaśniło, iż rola „anioła” została określona w tzw. „ABC Anioła”, jednakże w związku z otrzymanymi od wychowanek informacjami, na warsztatach przygotowujących wytypowane do roli „aniołów” wychowanki, zostaną bardziej wnikliwie omówione zadania wynikające z pełnionej funkcji. W kwestii środków przymusu bezpośredniego, Dyrektor placówki wskazała, iż obowiązujące w zakresie stosowania środków przymusu bezpośredniego *Procedury* zostały uszczegółowione.

8.4. Dyscyplinowanie

Jednym ze środków dyscyplinarnych stosowanych w MOW św. Siostry Faustyny w Krakowie była tzw. „kara oddalenia”, która nie została wymieniona w katalogu kar i nagród obowiązującym w placówce, polegająca na odseparowaniu nieletniej od grupy. W okresie trwania kary nieletnia nie uczestniczy w zajęciach szkolnych, nocuje w pokoju wychowawcy, nie może kontaktować się z koleżankami z placówki, spędza czas m.in. na kilkugodzinnych rozmowach z psychologiem i wykonywaniu prac porządkowych. Krajowy Mechanizm Prewencji zaznacza, że zgodnie z Regułami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności⁸⁵: „*Dyscyplinarne karanie nieletniego powinno być*

⁸⁵ Patrz: Reguła 70, Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113.

dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa i regulaminów”. Ponadto, Zalecenia Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi⁸⁶ wyraźnie podkreślają, że „*odseparowanie w celach dyscyplinarnych może być nałożone jedynie w wyjątkowych przypadkach, kiedy inne sankcje nie byłyby skuteczne. Takie odseparowanie może trwać przez określony, jak najkrótszy, okres czasu. System w trakcie odseparowania musi zapewniać odpowiedni kontakt z ludźmi, przyznać dostęp do materiałów do czytania oraz, jeśli pogoda na to pozwala, zapewnić każdego dnia co najmniej jedną godzinę ćwiczeń na powietrzu*”⁸⁷. Zastrzeżenia Mechanizmu wzbudził również obowiązujący w placówce „Tryb odwołania się od kary”. W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji opracowany był on w sposób zakładający winę wychowanki, nieuwzględniający sytuacji niesłusznego ukarania nieletniej przez wychowawcę.

Zgodnie z Regulami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), przepisy wydawane przez właściwą władzę administracyjną z uwzględnieniem podstawowych cech, potrzeb i praw nieletniego, powinny określać:

- (a) zachowania stanowiące przekroczenia dyscyplinarne;
- (b) rodzaj i czas trwania wymierzonych kar dyscyplinarnych;
- (c) władzę właściwą do wymierzania kar;
- (d) władzę właściwą do rozpoznania odwołań (Zasada 68).

Wśród środków dyscyplinarnych wymienionych w katalogu kar Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Wildzie zawarto m.in.: zawieszenie w prawach wychowanka bez wyjazdu do domu do społeczności głównej, zawieszenie w prawach wychowanków z wyjazdem do domu do społeczności głównej, ograniczenie uczestnictwa w imprezach rozrywkowych, pozbawienie pełnionych w funkcji w Ośrodku, których nie został określony czas trwania. Poza tym, dwa pierwsze środki dyscyplinarne nie powinny przybierać formy kary. W rozumieniu Mechanizmu z zacytowanego fragmentu katalogu kar wynika, iż w ramach środka dyscyplinarnego wychowanek może zostać pozbawiony wszelkich praw, a w ocenie KMP jest to niedopuszczalne.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudził, wskazany przez wychowanków MOW w Krakowie, fakt stosowania odpowiedzialności zbiorowej za przewinienia poszczególnych nieletnich. Zdaniem Mechanizmu, niedopuszczalnym jest zezwolenie do stosowania takich

⁸⁶ Zalecenia CM/Rec(2008)11.

⁸⁷ Reguła 95.4.

praktyk. Zgodnie z Regułą 95.2 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi⁸⁸ „kary zbiorowe, kary cielesne, karanie poprzez umieszczanie w ciemnej celi i wszelkie inne formy niehumanitarnego i upokarzającego karania są zabronione”. Mechanizm negatywnie ocenił również stosowaną, według wychowanków, praktykę wykonywania ćwiczeń fizycznych jako karę za popełnione przewinienie. Tego rodzaju kary mogą zaowocować u nieletnich wypaczeniem podejścia do kultury fizycznej i sportu, zniechęcając ich w przyszłości do prowadzenia zdrowego trybu życia.

Ponadto, w dokumentacji MOW w Krakowie oraz MOW w Łękawie wymieniono karę w postaci „przeniesienia do innego ośrodka”/„zmiana placówki”, która zgodnie z Regułą 97⁸⁹ Zaleceń Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi⁹⁰ nie powinna być stosowana. Krajowy Mechanizm prewencji nie neguje instytucji przeniesienia do innych placówek, jednakże stoi na stanowisku, że instytucja ta nie powinna być zawarta w katalogu kar.

Wątpliwości przedstawicieli KMP budzi również inna konsekwencja niewłaściwego zachowania wychowanka zawarta w katalogu kar w *Statucie MOW w Łękawie*, a mianowicie „praca na rzecz Ośrodka”. Zgodnie z zasadą 67 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności⁹¹ praca nie może stanowić kary dyscyplinarnej. **Również w opinii KMP taka kara jest niedopuszczalna, gdyż może prowadzić w praktyce do pejoratywnego postrzegania przez wychowanka pracy, a to zaś zniechęcić do poszukiwania w przyszłości zatrudnienia.** Mechanizm wyjaśnia, iż nie ma zastrzeżeń do wykonywania przez nieletnich dodatkowej pracy na rzecz Ośrodka w sytuacji, gdy wychowanek chce zdobyć dodatnie punkty (lub zniwelować punkty ujemne), jeśli sam zgłasza się do wykonywania takiej pracy. Ponadto, zdaniem Mechanizmu w sytuacjach takich jak zaśmiecanie, niezmiękanie obuwia, nie pozostawianie po sobie porządku, również dopuszczalne jest zastosowanie środka wychowawczego w postaci pracy porządkowej, gdyż uczy to poszanowania pracy innych osób oraz przestrzegania obowiązku dbania o czystość i porządek.

⁸⁸ Zalecenia CM/Rec(2008)11.

⁸⁹ „Młodociani nie mogą być przenoszani w ramach środka dyscyplinarnego”.

⁹⁰ Zalecenia CM/Rec(2008)11.

⁹¹ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113.

W związku z powyższym Mechanizm zalecił: zaprzestanie stosowania pozaregulaminowych środków dyscyplinarnych (MOW im. św. Siostry Faustyny), wykreślenie z katalogu środków dyscyplinarnych kary w postaci przeniesienia do innej placówki (MOS Wilga, MOW Kraków) oraz pracy na rzecz Ośrodka (MOW Łękawa), określenie czasu trwania wymierzanych kar dyscyplinarnych (MOS Wilga), zaprzestanie stosowania kar polegających na przymusowym uprawianiu ćwiczeń fizycznych oraz wyeliminowanie przypadków stosowania odpowiedzialności zbiorowej (MOW Kraków).

W odpowiedzi na wydaną przez KMP w tej kwestii rekomendację, Dyrektor MOW im. św. Faustyny wyjaśniła, iż tzw. „oddalenie” jest środkiem zaradczym, który służy opanowaniu silnych emocji wychowanki i stosowane jest w przypadku zaistnienia sytuacji kryzysowych. W związku z tym, iż zalecenie KMP nie zostało uznane za zasadne, kwestia ta wciąż pozostaje w zainteresowaniu Mechanizmu.

8.5. Prawo do informacji

Wychowankowie wszystkich placówek zaraz po przyjęciu zapoznawani byli z regulaminem obowiązującym w danym Ośrodku.

Krajowy Mechanizm Prewencji zwrócił uwagę, iż wśród praw wychowanków MOW im. św. Siostry Faustyny w Krakowie oraz MOS w Wildzie nie zostało uwzględnione prawo nieletnich do codziennych zajęć na świeżym powietrzu. W placówce w Łękawie zaś prawo to nie zostało dostosowane do obowiązujących przepisów prawa. Krajowy Mechanizm Prewencji zaznacza, iż zgodnie z Zasadą 81 Zaleceń Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi⁹² wszyscy nieletni pozbawieni wolności powinni mieć możliwość regularnego ćwiczenia przez co najmniej dwie godziny dziennie, z czego godzinę na powietrzu, jeżeli pozwala na to pogoda. Na powyższe prawo nieletnich wskazują również przepisy krajowe - § 17 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach⁹³. Ponadto, w Statutach

⁹² Zalecenia CM/Rec(2008)11.

⁹³ Dz. U. z 2011 r. Nr 109, poz. 631.

w/w placówek brakowało punktu wskazującego na tryb składania skarg w przypadku naruszenia praw wychowanków⁹⁴.

W placówce w Wildze brakowało udostępnionych w widocznym miejscu adresów instytucji takich jak np. Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw Obywatelskich, Sędziego Sądu Rejonowego. W MOW w Łekawie zaś wywieszony był wyłącznie adres Rzecznika Praw Dziecka, brakowało także udostępnionego nieletnim regulaminu.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: uzupełnienie listy praw nieletnich o prawo do codziennych zajęć na świeżym powietrzu, dodanie punktu informującego o trybie składania skarg w przypadku naruszenia praw wychowanek oraz zmodyfikowanie procedury odwoławczej od kary (MOW im. św. Siostry Faustyny, MOS Wilga), zorganizowanie zajęć dla wychowanek na temat działalności instytucji do których wychowanki mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw (MOW św. Siostry Faustyny, MOW Kraków), wywieszenie na tablicach w świetlicach grup wychowawczych treści Regulaminu Wychowanków (MOW Łekawa), wywieszenie w ogólnodostępnym miejscu informacji z adresami instytucji stojących na straży praw człowieka tj. Rzecznika Praw Obywatelskich, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz sędziego rodzinnego (MOW Łekawa, MOS Wilga), wywieszenie w miejscach ogólnodostępnych statutu Ośrodka i systemu nagród (MOS Wilga).

Dyrektor placówki im. św. Siostry Faustyny poinformowała Mechanizm o wdrożeniu wydanych zaleceń.

8.6. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

W Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym im. św. Siostry Faustyny w Krakowie niepokojący był fakt, iż nowo przyjęta wychowanka miała możliwość skontaktowania się z rodzicami dopiero po ok. 7 dniach pobytu w MOW. **W ocenie Mechanizmu umieszczenie nieletniej w placówce jest dla niej trudnym doświadczeniem, a świadomość posiadania bliskich i możliwości utrzymywania z nimi kontaktu jest niezwykle potrzebna i może wpłynąć korzystnie na jej dalsze funkcjonowanie.** Wątpliwości wizytujących wzbudziły również kwestie dotyczące urlopowania wychowanek. Z informacji uzyskanych od Dyrektora Ośrodka wynikało, iż kierowanie wychowanek na pierwsze kilkudniowe przepustki w dni wolne od nauki pod opieką rodziców/opiekunów prawnych odbywa się po upływie ok. 6 miesięcy w pierwszym roku pobytu w Ośrodku. Ponadto, z rozmów indywidualnych z dziewczętami wynikało, iż możliwość wyjazdu do domu mają ok. 3 razy w roku. Dodatkowo,

⁹⁴ Patrz: § 8 pkt 2 Załącznika nr 4 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych (Dz. U. z 2005 r. Nr 52, poz. 466).

biorąc pod uwagę fakt, iż wyjazd do domu traktowany był jako przywilej, którego odebranie stanowiło jedną z kar w MOW, może okazać się, iż wychowanka wyjeżdża na przepustkę raz lub dwa razy w roku. Zalecenia Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi⁹⁵ w Regule 86.1 wskazują, iż: *„W ramach normalnego systemu młodociani mają mieć możliwość korzystania z regularnych okresów przepustki, z eskortą lub samodzielnie. Ponadto, młodociani mają możliwość opuszczania instytucji z powodów humanitarnych”*. Natomiast zgodnie z Regulą 86.2 *„Jeżeli nie praktykuje się regularnych przepustek, należy wprowadzić przepis dla dodatkowych długoterminowych wizyt członków rodziny lub innych osób, które mogą pozytywnie wpłynąć na rozwój młodocianego”*. Ponadto, zapis obowiązującego w Ośrodku *Regulaminu współpracy i kontaktów* stanowiący, iż *„rodzice/opiekunowie prawni nie powinni w rozmowach z wychowankami obciążać ich trudnymi wiadomościami, a zwłaszcza tragicznymi sytuacjami z życia rodzinnego np. ciężka choroba lub śmierć kogoś bliskiego, bez wcześniejszej rozmowy z wychowawcą”* jest niezgodny z Zaleceniami Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi⁹⁶ (Zalecenie 85.3) oraz Regulami Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności⁹⁷, które wprost wskazują, że wszelkie informacje otrzymane na temat śmierci lub poważnych chorób któregoś z jego bliskich krewnych powinny być natychmiast przekazywane młodocianemu (Reguła 58). Ponadto, w trakcie rozmów z nieletnimi osoby wizytujące otrzymały liczne sygnały dotyczące prowadzenia przez personel Ośrodka kontroli korespondencji wychowanek (zarówno przychodzącej jak i wychodzącej). KMP podkreśla, iż praktyka taka stoi w sprzeczności z art. 66 § 3 u.p.n⁹⁸.

W Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Krakowie możliwość przeprowadzania rozmów telefonicznych przez nieletnich uzależniona była od fazy uspołecznienia. **KMP stoi na stanowisku, że wychowankowie, bez względu na posiadany stopień resocjalizacji, powinni mieć zagwarantowane równe prawo do kontaktu z rodziną.**

⁹⁵ CM/Rec(2008)11.

⁹⁶ Ibidem.

⁹⁷ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113.

⁹⁸ Dz. U. z 2002 r. Nr 11 poz. 109 ze zm.

W MOW w Łękawie oraz w MOS w Wildze prawo nieletnich do kontaktu ze światem zewnętrznym było realizowane prawidłowo.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: przeprowadzanie kontroli korespondencji zgodnie z wytycznymi zawartymi w *ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich* (MOW im. św. Siostry Faustyny), rozważenie zwiększenia częstotliwości udzielania przepustek wychowankom oraz umożliwienie wyjazdu do domu nieletnim w pierwszym okresie pobytu w placówce (MOW im. św. Siostry Faustyny), rezygnację z uzależniania czasu rozmów telefonicznych z rodzinami wychowanków od poziomu resocjalizacji (MOW Kraków).

W odpowiedzi na rekomendacje, Dyrektor MOW im. św. Faustyny wyjaśniła, iż kontrola korespondencji dotyczy wyłącznie zawartości koperty, nie zaś jej treści. Wskazała również, że zakaz wyjazdu do domu wychowanki przez pierwsze 6 miesięcy pobytu w placówce uzasadniony jest obawą ponownego kontaktu ze środowiskiem patologicznym, przestępczym, wreszcie ucieczką z przepustki. W związku z tym rekomendacja Mechanizmu wydana w omawianym zakresie została uznana za bezzasadną. Sprawa nadal pozostaje w zainteresowaniu KMP.

8.7. Prawo do opieki medycznej

Z ustaleń poczynionych w MOW im. św. Siostry Faustyny w Krakowie wynikało, że wychowanki nie są poddawane badaniom profilaktycznym np. ginekologicznym. Brak zapewnienia wychowankom badań profilaktycznych jest niezgodny z Zaleceniami Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi⁹⁹, tj. Regułą 71.: „*Młodociani powinni otrzymywać profilaktyczną opiekę medyczną i edukację w zakresie zdrowia*”, oraz Regułą 75.: „*Opieka zdrowotna w instytucjach dla nieletnich nie powinna ograniczać się do leczenia chorych pacjentów, ale powinna być rozszerzona na medycynę społeczną i profilaktykę oraz nadzorowanie żywienia*”.

MOS w Wildze oraz MOW w Krakowie nie zatrudniono lekarza i pielęgniarki. Wychowankowie, w razie problemów zdrowotnych korzystają z opieki medycznej w lokalnej przychodni. W placówce w Łękawie zaś wizytujący sprawdzając losowo wybrane leki stwierdzili, że część z nich była przeterminowana.

⁹⁹ CM/Rec(2008)11.

Mechanizm zalecił: zdyscyplinowanie personelu medycznego do przeprowadzania regularnych kontroli ważności leków i środków opatrunkowych (MOW Łęka), zatrudnienie pielęgniarki (MOW Kraków).

8.8. Oddziaływania kulturalno - oświatowe

W placówkach oddziaływania profilaktyczno-wychowawcze i terapeutyczne realizowane były poprzez m.in. zajęcia grupowe, w tym socjoterapię, spotkania indywidualne, pracę społeczności terapeutycznej, poradnictwo rodzinne oraz prowadzenie pracowni zajęciowych.

W każdym ze zwizytowanych przez Mechanizm ośrodka prowadzone były liczne programy i zajęcia dodatkowe wypełniające plan dnia nieletnich. Mieli oni zapewniony również czas na odpoczynek, rekreację na świeżym powietrzu, odrabianie lekcji, korzystanie z gier komputerowych. Wychowankowie mogli uczestniczyć w różnorodnych kołach zainteresowań tj. kole teatralnym, gier logicznych, komputerowym, plastycznym, rekreacyjno-sportowym.

MOW w Łękawie nie posiadało sali gimnastycznej, która w placówce resocjalizacyjnej przeznaczonej dla chłopców, odgrywa istotną rolę w organizowaniu procesu wychowania i resocjalizacji. Dyrektor placówki od wielu lat stara się o środki finansowe na zagospodarowanie jednego z budynków na salę gimnastyczną, ma przygotowany plan inwestycji i prowadziła w tym celu korespondencję z organem prowadzącym tj. Starostą Powiatowym w Bełchatowie - do dnia wizytacji nie otrzymała pozytywnej odpowiedzi. **Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, iż każda placówka resocjalizacyjna powinna posiadać salę gimnastyczną jako ważny element resocjalizacji przez sport. Dla nieletnich chłopców możliwość uczestniczenia w zajęciach sportowych jest jedną z najatrakcyjniejszych form spędzania czasu po lekcjach, co pozytywnie wpływa na proces rozwoju psychofizycznego i wychowania.**

8.9. Prawo do nauki

W wizytowanych placówkach prawo do nauki realizowane było prawidłowo. Jedyne zastrzeżenie Mechanizmu dotyczyło zasad rekrutacji wychowanek MOW im. św. Siostry Faustyny w Krakowie do liceum profilowanego. Podczas indywidualnych rozmów wychowanki podały, iż mimo wielu rozmów prowadzonych z nimi na ten temat przez personel, o możliwości kontynuowania przez nie nauki w liceum profilowanym decyduje

Dyrektor Ośrodka i nauczyciele, niezależnie od woli dziewcząt. Ponadto, zdaniem KMP niezrozumiały był zapis Statutu Publicznego Liceum Profilowanego Specjalnego im. Świętej Siostry Faustyny, który stanowił, iż *„Rekrutację uczennic do Liceum Profilowanego przeprowadza się w oparciu o Statut Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego im. Świętej Siostry Faustyny w Krakowie ul. Siostry Faustyny 3.”* **W opinii Mechanizmu należy umożliwić wychowankom samodzielne decydowanie o wyborze szkoły ponadgimnazjalnej i jasno określić kryteria przyjęcia do liceum profilowanego, co jest odwzorowaniem środowiska otwartego.**

W związku z powyższym Mechanizm zalecił określenie jasnych kryteriów przyjęcia do liceum profilowanego w Statucie Publicznego Liceum Profilowanego Specjalnego i umożliwienie wychowankom samodzielnego decydowania o wyborze szkoły ponadgimnazjalnej (MOW św. Siostry Faustyny).

Zgodnie z otrzymaną na wydaną rekomendację odpowiedzią, przy najbliższej nowelizacji Statutu Liceum zostaną wpisane zasady rekrutacji do szkoły.

8.10. Prawo do wykonywania praktyk religijnych

W rozmowach indywidualnych wychowanki MOW im. św. Siostry Faustyny w Krakowie wskazywały, iż uczestnictwo w praktykach religijnych organizowanych na terenie Ośrodka jest obowiązkowe. Tymczasem, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej¹⁰⁰ w art. 53 zapewnia każdemu wolność sumienia i religii, która obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz ustanawia zakaz zmuszania do uczestniczenia w praktykach religijnych. Również standardy zawarte w instrumentach prawa międzynarodowego wyraźnie wskazują na konieczność zapewnienia wszystkim wolności myśli, sumienia i wyznania. Reguły Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności¹⁰¹ w zakresie posług religijnych głoszą: *„Każdemu nieletniemu należy pozwolić na zaspokajanie potrzeb jego życia religijnego i duchowego. Jeżeli w zakładzie przebywa wystarczająca liczba nieletnich jednego wyznania, należy powołać przedstawiciela tego wyznania, aby odprawiał dla nich obrzędy. Każdy nieletni ma prawo do przyjmowania wizyt duchownych swojego wyznania, uczestniczenia w obrzędach, ale także do nieuczestniczenia w nich i do swobody odmowy poddawania się religijnej edukacji i indoktrynacji”* (Reguła 48). Z kolei w brzmieniu Zalecenia Komitetu Ministrów dla państw

¹⁰⁰ Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.

¹⁰¹ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113.

członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi¹⁰² „*Wolność myśli, sumienia i wyznania młodocianych powinna być respektowana*” (Zalecenie 87.1). *Instytucjonalny reżim powinien być zorganizowany w takim stopniu, w jakim możliwe jest praktykowanie przez młodocianych ich religii i przekonań, uczestnictwo w nabożeństwach lub spotkaniach prowadzonych przez upoważnionych przedstawicieli religii i wyznań, przyjmowanie wizyt prywatnych przedstawicieli religii lub wyznań oraz posiadanie ksiąg lub materiałów informacyjnych dotyczących ich religii lub przekonań* (Zalecenie 87.2). *Młodociani nie mogą być zmuszani do praktykowania religii, wyznania, uczestnictwa w nabożeństwach religijnych lub spotkaniach, udziału w praktykach religijnych lub akceptowania wizyt przedstawicieli którejkolwiek religii lub wyznania* (Zalecenie 87.3). Obowiązek uczestnictwa w mszach św. wbrew woli wychowanka godzi również w Konwencję o Prawach Dziecka¹⁰³, która w art. 14 stwierdza „*Państwa-Strony będą respektowały prawo dziecka do swobody myśli, sumienia i wyznania*”. Kierownictwo placówki zaprzeczyło istnieniu tego typu obowiązku tłumacząc, że tylko ci nieletni, którzy zadeklarowali swoją chęć do wyjścia do kościoła mają obowiązek uczestniczyć w nabożeństwie.

W pozostałych placówkach, ich wychowankowie mieli możliwość korzystania z pomocy duszpasterskiej i praktyk religijnych, jeśli zgłosili taką potrzebę. Nie było to natomiast obowiązkowe.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: zapewnienie każdej wychowance wolność sumienia i religii, która obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz zakazać zmuszania do uczestniczenia w praktykach religijnych (MOW im. św. Siostry Faustyny).

Dyrekcja placówki nie podzieliła stanowiska KMP. W swojej odpowiedzi stwierdzono, iż wychowanki zobowiązane są do przyjęcia i respektowania w całości form wychowania w ośrodku, który jest katolickim ośrodkiem wychowawczym, zaś kwestie poszanowania wolności sumienia i religii powinny być respektowane na etapie kierowania nieletniej do ośrodka przez właściwe władze. Sprawa ta pozostaje w zainteresowaniu Mechanizmu, skierowano pismo do Kuratora Oświaty.

9. Policyjne Izby Dziecka

¹⁰² CM/Rec(2008)11.

¹⁰³ Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.

W IV kwartale 2011 r. Krajowy Mechanizm Prewencji przeprowadził wizytacje dwóch Policyjnych Izb Dziecka¹⁰⁴ (dalej: PID), z których wnioski zostały przedstawione poniżej. Do dnia sporządzenia niniejszego Raportu, Mechanizm nie otrzymał odpowiedzi na zalecenia wydane kierownictwu tych placówek.

9.1. Legalność pobytu

Wizytujący każdorazowo weryfikowali długość pobytu nieletnich umieszczonych w PID. W obu placówkach stwierdzono przypadki pobytu nieletnich dłużej niż określają to przepisy u. p. n. – art. 40 § 6 i § 7¹⁰⁵, z czego najdłuższy wyniósł 9 dni (PID Lublin). Mając na uwadze zalecenia CPT zaznaczyć należy, że policyjne izby dziecka nie są placówkami dostosowanymi do dłuższych pobytów nieletnich. W związku z tym, **Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo podkreśla, że należy podejmować wszelkie możliwe działania, aby pobyt nieletnich w tego typu placówce był możliwie najkrótszy, chociażby ze względu na to, że nie realizują w niej obowiązku szkolnego.**

Ponadto, w Izbie w Olsztynie zatrzymani byli chłopcy posiadający postanowienie Sądu Rodzinnego o umieszczeniu w placówce resocjalizacyjnej (MOW i MOS) oraz jeden uciekinier z ośrodka wychowawczego. Zgodnie z obowiązującymi podczas wizytacji przepisami, w policyjnych izbach dziecka nie mogli przebywać nieletni uciekinierzy z MOW i MOS oraz posiadający postanowienia sądu rodzinnego o umieszczeniu w MOW lub MOS. W sytuacji ich schwytania powinni być oni niezwłocznie przekazani lub odebrani przez placówki, z których uciekli.

W Policyjnej Izbie Dziecka w Lublinie stosowano bardzo dobrą praktykę mającą na celu skrócenie czasu pobytu nieletniego w placówce. W przypadku wydania przez sąd postanowienia o skierowaniu nieletniego do zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich i wystąpieniu pisemnym do Okręgowego Zespołu Nadzoru Pedagogicznego o wskazanie jednostki, w której może być umieszczony nieletni, Kierownik PID w Lublinie telefonicznie kontaktuje się ww. zespołem o wskazanie jednostki, która może przyjąć nieletniego. Uzyskana informacja o wolnym miejscu w przedmiotowej placówce przekazywana jest właściwemu sądowi. Powoduje to skrócenie pobytu nieletniego w Izbie o czas wymiany korespondencji urzędowej pomiędzy sądem a OZNP.

¹⁰⁴ Policyjna Izba Dziecka w Olsztynie (19.10.2011 r.), Policyjna Izba Dziecka w Lublinie (15-16.11.2011 r.).

¹⁰⁵ Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 ze zm.

Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił: wyeliminowanie przypadków pobytu nieletnich uciekinierów z MOW lub MOS do czasu zmiany odpowiednich przepisów prawnych¹⁰⁶ (PID Olsztyn).

9.2. Personel

Mechanizm weryfikuje każdorazowo możliwość podnoszenia kwalifikacji i umiejętności przez funkcjonariuszy pracujących w PID. Zgodnie ze standardami CPT ogranicza to znacznie ryzyko niewłaściwego traktowania przebywających w tych warunkach nieletnich¹⁰⁷. Krajowy Mechanizm Prewencji jest przekonany o słuszności inicjatyw związanych z organizowaniem dla personelu policyjnych izb dziecka systematycznych i interdyscyplinarnych szkoleń i kursów w zakresie pracy z nieletnimi.

Każda z wizytowanych placówek zatrudniała kobiety, których obecność zapewniała każdorazowo dokonywanie przeszukań przez osoby tej samej płci. Jednakże w placówce w Olsztynie, w przypadku braku dyżurnej funkcjonariuszki czynności w/w wykonywał mężczyzna.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: zapewnienie pracownikom Izby udziału w szkoleniach podnoszących ich kwalifikacje i umiejętności zawodowe (PID Olsztyn), zapewnienie przeprowadzania przeszukania zatrzymanych nieletnich jedynie przez osoby tej samej płci (PID Olsztyn).

9.3. Warunki bytowe

Warunki bytowe panujące w wizytowanych Izbach należy ocenić jako dobre. Wszystkie pomieszczenia, z których korzystają nieletni były czyste i zadbane.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudził fakt, iż Policyjna Izba Dziecka w Lublinie nie dysponowała bielizną zastępczą, a także posiadała niewielką liczbę bielizny jednorazowej. W związku z tym przebywający w placówce nieletni nie otrzymał na czas dnia dresu ani bielizny i musiał cały dzień być ubrany w piżamę. W raporcie z wizytacji przeprowadzonej w Polsce

¹⁰⁶ Zmiany obowiązują od 01.01.2012

¹⁰⁷ „Cały personel, łącznie z osobami wykonującymi wyłącznie obowiązki w zakresie dozoru, powinien przechodzić profesjonalne szkolenie, zarówno w czasie przyjęcia do pracy, jak i w jej trakcie, a także otrzymywać odpowiednie wsparcie z zewnątrz oraz nadzór w wykonywaniu ich obowiązków. Ponadto, zarządzanie takimi ośrodkami powinno być powierzone osobom z zaawansowanymi umiejętnościami przywódczymi, które mają zdolność skutecznego reagowania na złożone i rywalizujące ze sobą potrzeby, zarówno ze strony osób nieletnich, jak i personelu” (§ 33 Dziewiątego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (99) 12]).

w 2008 r.¹⁰⁸ CPT zaznaczył, iż „Nieletni przebywający w placówce policyjnej musi mieć zapewnioną odpowiednią do pory dnia odzież, właściwą także do spędzania czasu na świeżym powietrzu”. Ponadto, uwagę wizytujących zwrócił brak przesłóń zamocowanych w kabinach natryskowych, zapewniających intymność w trakcie kąpieli.

W Izbie w Olsztynie wizytujący mieli zastrzeżenia do pomieszczenia izolacyjnego, które zdaniem Mechanizmu nie spełniało funkcji izolacyjnej, z uwagi iż było ono oddzielone jedynie kratą od korytarza, który prowadził bezpośrednio do świetlicy pobytu dziennego, jadalni oraz gabinetu lekarskiego i nieletni w nim przebywający mogli mieć kontakt z innymi osobami. Poza tym, w placówce tej stwierdzono niewystarczającą ilość odzieży zastępczej, brak bielizny zastępczej, konieczność wyremontowania sanitariatów, potrzebę wymiany materacy oraz niedostosowanie placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

Mechanizm rekomendował: wyposażenie Izby w bieliznę zastępczą dla nieletnich (PID Olsztyn, PID Lublin), przeprowadzenie remontu pomieszczeń sanitarnych (PID Olsztyn), rozważenie możliwości przeniesienia izby izolacyjnej w inne miejsce Izby albo zamontowania drzwi w miejsce kraty (PID Olsztyn).

9.4. Traktowanie

W placówce w Lublinie osoby wizytujące nie miały zastrzeżeń co do traktowania osób nieletnich przez funkcjonariuszy PID. Natomiast w PID w Olsztynie w szatni, gdzie przebierają się nieletni oraz przechowywane są ich rzeczy osobiste, znajdowała się skórzana pałka policyjna oraz dwa kaftany bezpieczeństwa. **Zdaniem KMP tego typu przedmioty, a w szczególności pałka policyjna, powinny znajdować się poza zasięgiem wzroku nieletnich przebywających w policyjnej izbie dziecka. Uzasadnione jest to m.in. jedną z podstawowych funkcji, jaką wypełnia policyjna izba dziecka, a mianowicie funkcję opiekuńczo - wychowawczą.** W opinii Mechanizmu, sam widok tego typu przedmiotów, pośrednio oddziałuje na wychowanków i może wywoływać w nich postawy lękowe lub agresywne.

Nieletni przebywający w placówce w Olsztynie mieli pełną świadomość, w których miejscach kamera monitoringu nie rejestruje zdarzeń, dlatego podczas indywidualnych rozmów przedstawiciele Mechanizmu otrzymali informację, iż każdy „nowy” przechodzi swego rodzaju chrzest polegający na pobiciu nieletniego przez innych nieletnich, w taki sposób by skutki nie były widoczne dla personelu placówki. Wskazać w tym miejscu należy,

¹⁰⁸ Patrz: pkt 41 CPT/Inf (2011) 20

że przedstawiciele Mechanizmu nie mogli dokonać oglądu obrazu z zapisów archiwalnych z monitoringu ze względu na brak możliwości odtworzenia obrazu przez funkcjonariuszy Izby, którzy nie zostali upoważnieni do tego typu czynności. Z informacji przekazanych przedstawicielom Mechanizmu, osobami, które mogą odtworzyć zapisany obraz z monitoringu są jedynie informatycy z Komendy Miejskiej Policji w Olsztynie. Funkcjonariusze Izby poinformowali również przedstawicieli KMP, iż od około pięciu miesięcy Izba oczekuje na zrealizowanie złożonego zapotrzebowania na zakup zasilacza, który umożliwiłby podgląd z kamer w sypialniach nieletnich. W związku z zaistniałą sytuacją Krajowy Mechanizm Prewencji zwrócił się z prośbą przesłanie do akt sprawy kopii zarejestrowanych przez monitoring przyjęć do policyjnej izby dziecka z roku 2011.

Mechanizm zalecił: zapewnienie nowoprzybyłym do Izby nieletnim przez personel ochrony przed przemocą fizyczną, psychiczną oraz wszelkimi przejawami okrucieństwa ze strony wychowanków Izby (PID Olsztyn), przeniesienie wszelkiego typu urządzeń takich jak pałka policyjna, czy kaftan bezpieczeństwa w miejsce będące poza zasięgiem wzroku nieletnich (PID Olsztyn).

9.5. Dyscyplinowanie

Wizytujący nie mieli zastrzeżeń co do stosowanych w PID w Lublinie środków dyscyplinujących. Jedynie w placówce w Olsztynie stosowanymi wobec nieletnich środkami dyscyplinującymi były ograniczenia możliwości oglądania telewizji lub odmowa odwiedzin rodziców czy opiekunów. Zgodnie zaś z § 6 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 stycznia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka¹⁰⁹, jedynymi możliwymi do zastosowania w PID nagrodami oraz karami są: ustna pochwała lub upomnienie.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: zaprzestanie stosowania wobec nieletnich środków dyscyplinujących niezgodnych z przepisami prawa (PID Olsztyn).

9.6. Prawo do informacji

Podczas rozmowy z matką jednego z chłopców przebywających w Policyjnej Izbie Dziecka w Olsztynie, która w dniu wizytacji przyjechała w odwiedziny do syna, przedstawiciele KMP otrzymali informację, iż została ona poinformowana o pobycie dziecka w Izbie dopiero następnego dnia po przywiezieniu go do placówki. Warto zauważyć, że art.

¹⁰⁹ Dz. U. z 2002 r. Nr 10, poz. 104 ze zm.

40 § 4 u.p.n.¹¹⁰ wskazuje, iż „Policja niezwłocznie zawiadamia rodziców lub opiekunów nieletniego o zatrzymaniu. (...)”. Dodatkowo wskazać należy, iż dziecko powinno mieć też możliwość samodzielnego powiadomienia bliskiej mu osoby o swojej sytuacji. CPT przykłada szczególną wagę do prawa danej osoby do zgłoszenia faktu jej zatrzymania osobie trzeciej, którą sama wybierze¹¹¹. Jest to jedna z trzech podstawowych gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osób zatrzymanych, jakie wymienia CPT.

W placówce w Lublinie z kolei stosowana praktyka zapoznawania się nieletniego z Regulaminu PID w trakcie czynności związanych z przyjmowaniem do placówki, w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji, nie gwarantuje rzetelnego zapoznania się nieletnich z przysługującymi im prawami oraz ciążącymi na nich obowiązkami w trakcie pobytu w placówce. Ponadto, w Izbie tej brakowało informacji z adresami instytucji, do których wychowankowie mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw, w tym do: Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, sędziów rodzinnych. **Krajowy Mechanizm Prewencji uważa, że każdemu nieletniemu pozbawionemu wolności należy umożliwić stały dostęp do adresów instytucji, do których mogą się zwrócić w sytuacji, gdy ich prawa nie są przestrzegane. Adresy instytucji powinny znajdować się w ogólnodostępnym i widocznym dla nieletnich miejscu, tak by wgląd do nich nie był uzależniony od decyzji personelu lub innych czynników.**

Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił: niezwłoczne informowanie rodziców lub opiekunów o przywiezieniu wychowanka do Izby (PID Olsztyn), zmianę sposobu udostępniania nieletnim informacji o prawach i obowiązkach, które przysługują im w placówce (PID Lublin), zamieszczenie w ogólnodostępnym miejscu informacji z adresami instytucji, do których nieletni mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw (PID Lublin).

9.7. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Wątpliwości Krajowego Mechanizmu Prewencji wzbudziła praktyka, stosowana w obu wizytowanych placówkach, udzielania widzeń każdorazowo w obecności funkcjonariusza policji pełniącego służbę. **Zdaniem Mechanizmu obecność funkcjonariuszy podczas odwiedzin rodziców lub opiekunów nieletniego powinna być stosowana tylko w uzasadnionych, wyjątkowych sytuacjach, które mogą godzić w bezpieczeństwo placówki, nieletniego lub osób odwiedzających, lub w sytuacji, gdy sąd wyda pisemne polecenie**

¹¹⁰ Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 ze zm.

¹¹¹ Patrz: § 36 Drugiego Raportu Generalnego [CPT/Inf (1992)3].

udzielenia widzenia w obecności personelu Izby. W przeciwnym razie jest to naruszeniem prawa nieletniego do ochrony tajemnicy komunikowania się.

Nieletni umieszczeni w PID nie mają możliwości wykonywania rozmów telefonicznych. CPT, w sprawozdaniu dla polskiego rządu z wizyty w Polsce w 2004 r.¹¹² zaleca „*aby władze polskie podjęły następujące kroki w policyjnych izbach dziecka: stworzenie większych możliwości podtrzymywania kontaktów z rodzinami, szczególnie należy pozwolić na regularne wizyty rodzin, poza wyjątkowymi przypadkami, które są umotywowane okolicznościami. Nadto, dzieci powinny mieć pozwolenie na korzystanie z telefonu.* **Biorąc pod uwagę, że pobyt nieletniego w placówce jest dla niego trudnym doświadczeniem, to świadomość posiadania bliskich i utrzymywania z nimi kontaktu jest niezwykle potrzebna i może wpłynąć korzystnie na jego dalsze funkcjonowanie. W związku z tym w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji należy dążyć, aby kontakt ten odbywał się w warunkach zapewniających prywatność, swobodną formę wypowiedzi oraz możliwy był również w formie telefonicznej.**

Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił: zmianę sposobu przeprowadzania odwiedzin rodzin z nieletnimi poprzez zaprzestanie odbywania takich spotkań zawsze pod bezpośrednim nadzorem funkcjonariusza (PID Olsztyn, PID Lublin), umożliwienie, w miarę możliwości, korzystanie nieletnim z telefonu (PID Lublin).

9.8. Prawo do ochrony zdrowia

Krajowe przepisy w zakresie funkcjonowania policyjnych izb dziecka nie określają obowiązku przeprowadzania badań lekarskich wobec każdego nowoprzybyłego nieletniego. W obu placówkach nie praktykowano regularnych wizyt lekarskich lub pielęgniarских. Prawo do opieki lekarskiej realizowane było poprzez wezwanie pogotowia ratunkowego w sytuacji, gdy stan zdrowia nieletniego budzi wątpliwości. **Jednakże Krajowy Mechanizm Prewencji uważa, iż każdego nowoprzyjętego nieletniego należy w miarę możliwości poddawać badaniu.** Podobne zdanie wyraził CPT, który w sprawozdaniu dla polskiego rządu z wizyty w Polsce w 2004 r.¹¹³ zalecił „*zapewnienie wszystkim nowoprzybyłym bezzwłoczne badanie medyczne i regularne wizyty lekarskie lub pielęgniarские*”. Świadczenia lekarskie winny odbywać się w pomieszczeniu przystosowanym do tego celu oraz powinny być odpowiednio dokumentowane. Ponadto, z uwagi na silny stres towarzyszący nieletniemu

¹¹² Patrz: § 44 CPT/Inf (2006)11.

¹¹³ Ibidem.

bezpośrednio po zatrzymaniu oraz podczas pobytu w warunkach izolacji, wskazane jest zapewnienie mu właściwej opieki psychologicznej.

W tym miejscu wskazać należy, iż Naczelnik Wydziału Prewencji Komendy Miejskiej Policji w Olsztynie wystąpił z pytaniem prawnym do Naczelnika Wydziału Prewencji i Ruchu Drogowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie dotyczącym różnic interpretacyjnych przepisów § 2 ust. 1 pkt załącznika do Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 października 2008 r.¹¹⁴ stanowiącego, iż nieletnich sprawców czynów karalnych będących po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka nie osadza się w policyjnej izbie dziecka. W odpowiedzi z Biura Prewencji Komendy Głównej Policji wynika, iż istnieje umocowanie prawne do umieszczania w policyjnych izbach dziecka nieletnich sprawców czynów karalnych, będących po spożyciu alkoholu. Z uwagi na brak zatrudnienia w Izbie lekarza Krajowy Mechanizm Prewencji nie zgadza się z tym stanowiskiem i wskazuje na wzmożone ryzyko wystąpienia zdarzenia nadzwyczajnego z chwilą przyjęcia nieletnich, którzy dokonali czynu karalnego, będących pod wpływem alkoholu. **Zdaniem Mechanizmu nieletnich będących pod wpływem alkoholu należy kierować do szpitala, gdyż brak jest podstaw do umieszczania ich w policyjnej izbie dziecka.**

Mechanizm zalecił: zapewnienie wszystkim nowoprzybyłym badań medycznych i regularnych wizyt lekarskich lub pielęgnarskich (PID Olsztyn, PID Lublin), zaprzestanie przyjmowania nieletnich sprawców czynów karalnych, będących po spożyciu alkoholu lub rozważenie możliwości zatrudnienia w Izbie lekarza na pełen wymiar etatu (PID Olsztyn).

9.9. Oddziaływania kulturalno – oświatowe

W Policyjnej Izbie Dziecka w Lublinie Mechanizm pozytywnie ocenił dostęp do organizowanych zajęć wychowawczych. Nieletnim organizowano zajęcia mające na celu przypomnienie i utrwalenie wiadomości z zakresu ortografii, gramatyki, matematyki, chemii i geografii, ale również sprawdzające spostrzegawczość i umiejętności logicznego myślenia nieletnich. Ponadto, nieletni mogli korzystać z sali sportowej, wyposażonej m.in. w stół do ping-ponga oraz liczne przyrządy do ćwiczeń fizycznych.

W placówce w Olsztynie chłopcy, z którymi rozmawiali przedstawiciele Mechanizmu wskazali, że ich podstawową czynnością było oglądanie telewizji, a funkcjonariusze skutecznie odradzali im skorzystanie z zajęć na świeżym powietrzu. Funkcjonariusze

¹¹⁴Dz. U. z 2008 r. Nr 192, poz. 1187, ze zm.

potwierdzili fakt, iż oglądanie telewizji było głównym zajęciem nieletnich. Z ich wyjaśnień wynikało, że nie wychodzili z dziećmi na dwór, ze względów bezpieczeństwa oraz z powodu braku chęci nieletnich do udziału w tego typu zajęciach.

W związku z powyższym Mechanizm zalecił: zapewnienie nieletnim codziennych zajęć dodatkowych w tym możliwość korzystania z zajęć na świeżym powietrzu (PID Olsztyn).

W związku z opisywanymi w Raporcie Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w III kwartale 2011 roku wątpliwościami Krajowego Mechanizmu Prewencji zaliczania do oddziaływań kulturalno – oświatowych w policyjnych izbach dziecka działalności wykrywczej i rozpoznawczej, prowadzonej z nieletnimi na potrzeby procesowe, Rzecznik Praw Obywatelskich, w dniu 3 października 2011 r., skierował wystąpienie generalne¹¹⁵ do Komendanta Głównego Policji, z prośbą o zajęcie stanowiska w tej sprawie i zbadanie ujawnionych przez Mechanizm nieprawidłowości. Zastępca Komendanta Głównego Policji, w piśmie z dnia 7 listopada 2011 r. wyjaśnił, iż sygnalizowane w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich nieprawidłowości nie potwierdziły się. Podkreślił jednocześnie, iż policjanci wykonując czynności z udziałem nieletnich, kierują się dobrem dziecka. Zatem wszystkie czynności podejmowane przez policjantów wobec nieletnich umieszczonych w policyjnych izbach dziecka muszą odbywać się z poszanowaniem prawa. W związku z otrzymaną odpowiedzią, w dniu 12 grudnia 2011 r., w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich, odbyło się robocze spotkanie Krajowego Mechanizmu Prewencji z przedstawicielami Komendy Głównej Policji. Sprawa prowadzenia w policyjnych izbach dziecka działalności wykrywczej i rozpoznawczej wciąż pozostaje w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich

10. Izby wytrzeźwień

W IV kwartale 2011 r. Krajowy Mechanizm Prewencji nie przeprowadzał wizytacji izb wytrzeźwień (dalej IW). Poniżej przedstawiono wnioski z wizytacji Izby Wytrzeźwień w Zabrze, przeprowadzonej w III kwartale 2011 r.

10.1. Personel

Personel placówki przechodził coroczne szkolenia z zakresu stosowania środków przymusu bezpośredniego, pierwszej pomocy, profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych.

¹¹⁵ RPO-644999-VII/11

Zadania wymagające zapewnienia intymności pacjentów wykonywane były przez pracowników tej samej płci. W Izbie dyżurował terapeuta, przeprowadzający profilaktyczne rozmowy z osobami zwalnianymi z Izby. Krajowy Mechanizm Prewencji pozytywnie ocenił praktykę umarzania opłaty za pobyt w Izbie poprzez uczestnictwo w spotkaniach terapeutycznych, prowadzonych przez poradnię. Osoba zainteresowana takim rozwiązaniem podpisywała kontrakt na odbycie 10 spotkań, których terminy rozkładano w okresie półrocznym.

Wskazać również należy, że nikt z personelu Izby nie potrafił odtworzyć i udostępnić przedstawicielom KMP nagrania z monitoringu. **Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji, w celu należytego wykorzystania telewizji przemysłowej, należy przeszkolić przynajmniej jednego członka personelu w zakresie jej obsługi.**

W związku z tym, Mechanizm zalecił wyznaczenie i przeszkolenie osoby w zakresie obsługi telewizji przemysłowej.

W odpowiedzi na wydaną rekomendację, Dyrektor wizytowanej Izby wyjaśnił, że do przeglądania materiału z monitoringu upoważniony jest tylko dyrektor placówki.

10.2. Warunki bytowe

Warunki bytowe wizytowanej placówki, w opinii Mechanizmu, były dobre. Wizytujący nie mieli zastrzeżeń do wyposażenia pomieszczeń Izby. Jednakże, Krajowy Mechanizm Prewencji negatywnie ocenił fakt braku wyodrębnienia miejsca, w którym osoby przyjmowane do Izby mogą się przebrać poza zasięgiem monitoringu. Umieszczenie kamery w dyżurce, w której nietrzeźwi są przyjmowani i przebierani, może powodować naruszenie intymności i prywatności osób przyjmowanych do Izby.

W związku z powyższym Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił wyodrębnienie w dyżurce miejsca, całkowicie niedostępnego dla kamery, osłoniętego np. parawanem, lub odrębnego pomieszczenia, gdzie pacjenci będą mogli się przebierać, bez naruszania ich prawa do intymności i prywatności.

W odpowiedzi na zalecenie, Dyrektor placówki poinformował Mechanizm, że kamera w pokoju przyjęć pacjentów ustawiona jest w taki sposób, aby nie obejmowała postaci pacjenta podczas przebierania. Ponadto, na wyposażeniu gabinetu lekarskiego dostępny jest parawan, który może być użyty przez obsługę Izby.

10.3. Traktowanie

Pacjent, z którym przeprowadzono rozmowę poinformował wizytujących, iż podczas pobytu w Izbie, mimo próśb o podanie napoju do zaspokojenia pragnienia, umożliwiono mu jedynie picie wody z kranu podczas pobytu w toalecie. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji, fakt ten należy ocenić negatywnie, mając na uwadze § 20.2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego¹¹⁶, w myśl którego osobom umieszczonym w izbie zapewnia się napoje, podawane w naczyniach jednorazowych.

W związku z tym, iż w dniu wizytacji, nikt z personelu Izby nie potrafił odtworzyć zapisu monitoringu, wizytujący zwrócili się do Dyrektora placówki o nadesłanie nagrania dokumentującego zastosowanie środka przymusu bezpośredniego w postaci unieruchomienia. Do dnia sporządzenia raportu powizytacyjnego zapis nie został nadesłany. W związku z tym ocena prawidłowości stosowania środka przymusu bezpośredniego w losowo wybranych przez wizytujących przypadkach została objęta odrębnym badaniem.

Mechanizm zalecił każdorazowe wydawanie osobom umieszczonym w Izbie napojów.

Dyrektor placówki wyjaśnił, że na prośbę pacjentów Izby podawana jest herbata w kubkach jednorazowego użytku.

10.4. Prawo do informacji

Niewątpliwie świadomość przysługujących praw stanowi jedną z podstawowych gwarancji przeciwko złemu traktowaniu. Wizytowana Izba nie posiadała natomiast regulaminu przeznaczonego dla osób w niej umieszczanych. Zgodnie zaś z zasadą 13 Zbioru zasad ochrony wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie zatrzymania lub uwięzienia¹¹⁷ każdy, w chwili swojego aresztowania oraz w momencie rozpoczęcia pozbawienia go wolności lub uwięzienia lub niezwłocznie po tym momencie, otrzyma od organu władzy odpowiedzialnego za jego aresztowanie, pozbawienie go wolności lub uwięzienie odpowiednio, informacje na temat jego praw wraz z ich objaśnieniem oraz na temat sposobu, w jaki może z nich skorzystać. Podobne stanowisko zajmuje CPT,

¹¹⁶ Dz. U. z 2004 r., Nr. 20 poz. 192 ze zm.

¹¹⁷ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43,173 z dnia 9 grudnia 1988 r.

który podkreśla, iż „*prawa osób pozbawionych wolności nie mają większej wartości, jeśli osoby te nie są świadome ich istnienia*”¹¹⁸.

W związku z powyższym Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił sporządzenie oraz udostępnienie w widocznym dla wszystkich miejscu regulaminu przeznaczonego dla osób przebywających w izbie wytrzeźwień.

Zgodnie z odpowiedzią Dyrektora, rekomendacja ta została zrealizowana.

10.5. Prawo do ochrony zdrowia

Opiekę medyczną nad pacjentami placówki sprawowali lekarze wchodzący w skład każdej zmiany. Zastrzeżenia wizytujących wzbudził fakt, iż badania przyjmowanych do Izby osób nie były przeprowadzane w gabinecie lekarskim lecz w dyżurce, w obecności funkcjonariusza Policji oraz pracowników pełniących dyżur. **Krajowy Mechanizm Prewencji stoi na stanowisku, iż obecność funkcjonariusza/pracownika Izby niewykonywającego zawodu medycznego w trakcie udzielania świadczeń zdrowotnych osobom nietrzeźwym w każdym przypadku powinna mieć charakter wyjątkowy i znajdować zastosowanie wyłącznie wtedy, gdy wymaga tego bezpieczeństwo osoby wykonującej świadczenie zdrowotne.** W związku z tym Mechanizm każdorazowo podkreśla, aby udzielanie świadczeń odbywało się poza zasięgiem słuchu i wzroku osób trzecich. W przeciwnym razie naruszane jest prawo do intymności i poszanowania godności pacjentów oraz prawo do tajemnicy medycznej.

Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił przeprowadzanie badań lekarskich poza zasięgiem wzroku i słuchu pracowników innych niż personel medyczny.

Dyrektor placówki wyjaśnił, że do badania lekarskie przeprowadzane są w gabinecie lekarskim.

11. Pomieszczenia dla osób zatrzymanych jednostek organizacyjnych

Policji

W czwartym kwartale 2011 r. dokonano wizytacji pięciu pomieszczeń dla osób zatrzymanych przy jednostkach organizacyjnych Policji¹¹⁹ (dalej PdOZ lub Izba).

¹¹⁸ Patrz: § 44 Dwunastego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (2002)15].

¹¹⁹ Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Ustrzykach Dolnych (05.10.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Sanoku (06.10.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Lublinie (15-16.11.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy VI Komendzie Rejonowej Policji w Warszawie (22.11.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Łodzi (06.12.2011 r.).

W niniejszym Raporcie zaprezentowano ponadto wnioski z wizytacji PdOZ w Kętrzynie oraz PdOZ w Chojnicach, przeprowadzonych w III kwartale 2011 r.

11.1. Traktowanie

Nie w każdej z wizytowanych izb, przeszukań dokonuje funkcjonariusz tej samej płci co zatrzymany. W PdOZ w Chojnicach oraz w PdOZ w Kętrzynie, w przypadku braku dyżuru funkcjonariuszki czynności tej dokonywał mężczyzna. Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji taka sytuacja może prowadzić do naruszenia prawa do intymności. Wątpliwości osób wizytujących dotyczyły również miejsc przeznaczonych do kontroli osobistej (PdOZ Lublin). W ocenie KMP przeprowadzanie kontroli osobistej na korytarzu oraz w zasięgu monitoringu może naruszać godność osób kontrolowanych.

W Izbie w Warszawie i Kętrzynie ustalono, że funkcjonariusze pełniący służbę w czasie ciszy nocnej nie kontrolują zachowania osób zatrzymanych przez wizjery drzwi pokoi¹²⁰, ograniczając ten obowiązek do bieżącego podglądu monitoringu.

Krajowy Mechanizm Prewencji nie miał zastrzeżeń do formy doskonalenia funkcjonariuszy, zachęcał jednak, aby ofertę szkoleniową poszerzyć o dodatkowe zagadnienia tak, aby personel PdOZ wiedział jak pracować z trudnymi osobami bez wyrządzania im krzywdy, jak udzielać osobom w różnym stanie fizycznym czy psychicznym pierwszej pomocy, jak radzić sobie ze stresem i agresją, etc. W opinii Mechanizmu, wiedzę w omawianych obszarach warto sukcesywnie uaktualniać oraz udoskonalać umiejętności pracy. Standardy CPT¹²¹ wskazują, że nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Służby Więziennej. CPT kładzie szczególny nacisk na konieczność rozwijania umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej.

Osoby zatrzymane, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP, nie skarżyły się na traktowanie przez funkcjonariuszy pełniących służbę w PdOZ. Jednakże, jeden z zatrzymanych poinformował osoby wizytujące o naruszeniu nietykalności cielesnej przez funkcjonariuszy Policji, którzy dokonali jego zatrzymania (PdOZ Łódź). Opisane przez zatrzymanego zdarzenie zostało przedstawione w podobny sposób przez innego zatrzymanego, z którymi rozmawiali pracownicy KMP w trakcie wizytacji Izby. Z jego relacji

¹²⁰ Obowiązek ten wynika z § 13 Zarządzenia Komendanta Głównego Policji z dnia 2 września 2009 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań w pomieszczeniach przeznaczonych dla osób zatrzymanych i doprowadzonych w celu wytrzeźwienia.

¹²¹ patrz: §59 i 60 Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3].

wynikało, że był świadkiem przekroczenia uprawnień przez Policjantów, którzy spoliczkowali zatrzymanego. Mając na uwadze fakt, iż obie osoby zatrzymane podały podobny opis zajścia przebywając w osobnych pokojach, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji, działając z upoważnienia pokrzywdzonego zatrzymanego, złożyli zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa do właściwej miejscowo jednostki prokuratury.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: zapewnienie kontroli osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy Policji tej samej płci, co osoba, wobec której czynność ta jest przeprowadzana (PdOZ Chojnice, PdOZ Kętrzyn), przeprowadzanie kontroli osobistej zatrzymanych w niemonitorowanym, zabezpieczonym przed dostępem osób trzecich, pomieszczeniu (PdOZ Lublin), przeprowadzanie systematycznych szkoleń dla funkcjonariuszy w zakresie pracy z osobami zatrzymanymi (PdOZ Lublin, PdOZ Sanok), zapewnienia realizacji przez policjantów pełniących służbę w PdOZ obowiązku kontroli zachowania osób umieszczonych w pomieszczeniu (PdOZ Kętrzyn).

W odpowiedzi na wydane rekomendacje, Komendant Powiatowy Policji w Kętrzynie poinformował Mechanizm, że obowiązek właściwej kontroli osobistej osób zatrzymanych przez służbę dyżurną został omówiony podczas odprawy Zespołu Dyżurnych. Wyjaśnił również, że kontrola osobista dokonywana przez funkcjonariuszy płci odmiennej niż zatrzymany ma charakter wyłącznie incydentalny. Komendant Wojewódzki Policji w Rzeszowie wskazał, iż wydana w tym zakresie rekomendacja Komendantowi Powiatowemu Policji w Sanoku, została zrealizowana.

Do dnia sporządzenia niniejszego Raportu, Krajowy Mechanizm Prewencji nie otrzymał odpowiedzi na zalecenia wydane w efekcie wizytacji przeprowadzonych w PdOZ w: Lublinie, Warszawie, Łodzi i Chojnicach.

11.2. Prawo do informacji

Wizytowane jednostki, z wyjątkiem PdOZ w Ustrzykach Dolnych, dysponowały przetłumaczonym na języki obce tekstem *Regulaminu pobytu osób umieszczonych w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia* (dalej: Regulamin). **Zdaniem Mechanizmu, we wszystkich miejscach detencji winny znajdować się, przetłumaczone na podstawowe języki, prawa i obowiązki osób zatrzymanych lub uwięzionych i być udostępniane przebywającym w nich cudzoziemcom.**

Niejednokrotnie wątpliwości osób wizytujących wzbudził sposób zapoznawania się osoby zatrzymanej z jego treścią (PdOZ Łódź, PdOZ Lublin, PdOZ Chojnice, PdOZ Kętrzyn,

PdOZ Sanok, PdOZ Ustrzyki Dolne). Wskazać w tym miejscu należy, że w Izbie w Chojnicach wywieszony był regulamin stanowiący załącznik do nieobowiązującego już rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 marca 2003 roku¹²².

Krajowy Mechanizm Prewencji stoi na stanowisku, iż wywieszenie Regulaminu na korytarzu Izby, w pomieszczeniach, w których dokonywane są czynności związane z osadzeniem bądź uzależnieniem wydania jego treści od decyzji funkcjonariuszy nie gwarantuje zatrzymanemu zapoznania z przysługującymi mu prawami i ciążącymi na nim obowiązkami. Proponowanym przez KMP rozwiązaniem jest umieszczenie Regulaminu na wewnętrznych stronach drzwi pokoi dla zatrzymanych lub wydawanie jego kopii osobom zatrzymanym do pokoi na pewien czas, w trakcie którego będą mogli zapoznać się z przepisami.

Warto w tym miejscu zauważyć, iż obowiązek poinformowania osób zatrzymanych o przysługujących im uprawnieniach wraz z pouczeniem co do sposobu skorzystania z tychże, stanowi jedną z zasad dotyczących postępowania z osobami zatrzymanymi, zawartych w Zbiorze zasad ochrony wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie zatrzymania lub uwięzienia¹²³. Zasada 13 przywołanego dokumentu stanowi, iż *„każdy, w chwili swojego aresztowania oraz w momencie rozpoczęcia pozbawienia go wolności lub uwięzienia lub niezwłocznie po tym momencie, otrzyma od organu władzy odpowiedzialnego za jego aresztowanie, pozbawienie go wolności lub uwięzienie odpowiednio, informacje na temat jego praw wraz z ich objaśnieniem oraz na temat sposobu, w jaki może z nich skorzystać.”* Takie samo stanowisko zawarte zostało w Standardach Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom¹²⁴, który podkreśla, iż prawa osób pozbawionych wolności nie mają większej wartości, jeśli osoby te nie są świadome ich istnienia¹²⁵.

Nadto, w opinii Mechanizmu, wszyscy zatrzymani powinni mieć dostęp do adresów instytucji, do których mogą się zwrócić w sytuacji łamania ich praw. Jednakże tylko w Izbie w Ustrzykach Dolnych i w Sanoku na ścianach korytarzy znajdowały się adresy do instytucji stojących na straży praw człowieka, m.in. do: Sądu Okręgowego, Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, jak również Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.

¹²² Dz. U. z 2003 r. Nr 61, poz. 547, ze zm.

¹²³ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego OZN 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r.

¹²⁴ CPT/Inf/E (2002)1 – Rev. 2003.

¹²⁵ Patrz: § 44 Dwunastego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (2002)12].

Podczas dokonywanych czynności, przedstawiciele Mechanizmu ustalili, że osoby zatrzymane, znajdujące się pod wpływem alkoholu, nie są informowane o trzech podstawowych prawach, przysługujących im związku z samym faktem zatrzymania, a mianowicie - żądania powiadomienia osób bliskich o fakcie zatrzymania, złożenia zażalenia na zatrzymanie oraz skorzystania z pomocy adwokata. **Krajowy Mechanizm Prewencji stoi na stanowisku, iż w sytuacjach, w których brak możliwości pouczenia osoby zatrzymanej przez funkcjonariuszy dokonujących jej zatrzymania uzasadniony jest stanem nietrzeźwości, obowiązki pouczenia o przysługujących jej podstawowych prawach, przechodzą na funkcjonariuszy w PdOZ.** Powinni oni dopełnić tego obowiązku niezwłocznie po odzyskaniu możliwości kontaktu werbalnego z zatrzymanym. W przeciwnym razie, mielibyśmy do czynienia z brakiem realizacji szeroko rozumianego prawa osób zatrzymanych do informacji na temat przysługujących im praw w związku z tym faktem.

Mechanizm zalecił: zmianę sposobu udostępniania Regulaminu pobytu osób umieszczonych w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia (PdOZ Łódź, PdOZ Lublin, PdOZ Ustrzyki Dolne, PdOZ Sanok, PdOZ Kętrzyn), zamieszczenie w widocznym miejscu adresów do instytucji stojących na straży praw człowieka (PdOZ Łódź, PdOZ Lublin, PdOZ Kętrzyn), zapewnienie, aby wszystkie akty prawne dotyczące praw i obowiązków osób umieszczonych w jednostce były aktualne (PdOZ Chojnice), wyposażenie Izby w egzemplarze Regulaminu przetłumaczonego na języki obce (PdOZ Ustrzyki Dolne).

W opinii Komendanta KPP w Kętrzynie, umieszczenie Regulaminu pobytu w PdOZ na korytarzu Izby umożliwia zatrzymanym zapoznanie się z jego treścią. Informacje dotyczące instytucji, do których zatrzymany może złożyć zażalenie na zatrzymanie umieszczone są w protokole z zatrzymania. Komendant Wojewódzki Policji w Rzeszowie poinformował Mechanizm o zrealizowaniu wydanych zaleceń w PdOZ w Ustrzykach Dolnych i w Sanoku.

11.3. Prawo osoby zatrzymanej do żądania powiadomienia osób bliskich o sytuacji prawnej, w której się znajduje

Zgodnie ze Zbiorem zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia *„niezwłocznie po zatrzymaniu oraz po każdym przeniesieniu z jednego miejsca aresztowania lub uwięzienia do innego, osoba aresztowana lub uwięziona będzie uprawniona powiadomić, bądź też domagać się od właściwego organu powiadomienia członków jej rodziny lub innych właściwych osób według*

swojego wyboru, o jej zatrzymaniu, aresztowaniu lub uwięzieniu, bądź o przeniesieniu i o miejscu, w którym jest przetrzymywana”¹²⁶. W wizytowanych placówkach (PdOZ Łódź, PdOZ Lublin, PdOZ Warszawa, PdOZ Kętrzyn, PdOZ Sanok, PdOZ Ustrzyki Dolne) KMP stwierdził, że powiadomienie, o którym mowa w powyższej zasadzie, wykonywane jest wyłącznie przez funkcjonariuszy Policji. **Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo podkreśla, że w pierwszej kolejności należy rozważać możliwość samodzielnej realizacji przysługującego zatrzymanym prawa do powiadomienia osoby trzeciej, zaś tylko w sytuacjach szczególnych prawo to realizować za pośrednictwem funkcjonariuszy Policji.**

W związku z powyższym Mechanizm rekomendował: umożliwianie, w pierwszej kolejności, realizowanie prawa zatrzymanego do powiadomienia o zatrzymaniu osoby trzeciej, bez pośrednictwa funkcjonariuszy Policji (PdOZ Łódź, PdOZ Lublin, PdOZ Ustrzyki Dolne, PdOZ Warszawa).

Wydane w PdOZ w Ustrzykach Dolnych zalecenie, zgodnie z odpowiedzią Komendanta Wojewódzkiego w Rzeszowie, zostało zrealizowane.

11.4. Prawo do ochrony zdrowia

Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo weryfikuje sposób realizowania przez funkcjonariuszy Policji prawa osób zatrzymanych do ochrony ich zdrowia. Przed umieszczeniem w izbie, badaniu lekarskiemu wykonywanemu w publicznych placówkach zdrowia poddawane były osoby nietrzeźwe, osoby z widocznymi obrażeniami na ciele oraz te, które żądały wykonania takich badań (PdOZ Łódź, PdOZ Chojnice, PdOZ Warszawa, PdOZ Kętrzyn, PdOZ Sanok, PdOZ Ustrzyki Dolne). Na uznanie zasługuje praktyka, stosowana w PdOZ w Lublinie, polegająca na poddawaniu badaniu lekarskiemu, przed umieszczeniem w Izbie, wszystkich zatrzymanych. Rozwiązanie przyjęte w tej Izbie wychodzi naprzeciw standardom międzynarodowym, zawartym m.in. w Zbiorze zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia *„Osobie aresztowanej lub uwięzionej, tak szybko po przyjęciu do miejsca aresztowania lub uwięzienia, jak będzie to możliwe, zostanie zaproponowane odpowiednie badanie lekarskie, a później, kiedy będzie to potrzebne, zapewniona opieka medyczna i leczenie. Opieka medyczna i leczenie zostaną zapewnione bezpłatnie”*¹²⁷.

Krajowy Mechanizm Prewencji analizował także Książki wizyt lekarskich. Generalnie, były one prowadzone w sposób prawidłowy. Jednakże w kilku przypadkach

¹²⁶ Zasada 16.1 Rezolucji Zgromadzenia ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r.

¹²⁷ Zasada 24 Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r.

brakowało informacji dotyczącej godziny badania (PdOZ Ustrzyki Dolne, PdOZ Sanok, PdOZ Warszawa).

Mechanizm zalecał odnotowywanie w Książce wizyt lekarskich godziny badania zatrzymanego (PdOZ w Ustrzykach Dolnych, PdOZ w Sanoku, PdOZ w Warszawie).

Rekomendacje wydane Komendantowi Policji w Ustrzykach Dolnych i Sanoku, zgodnie z odpowiedzią otrzymaną z Komendy Wojewódzkiej w Rzeszowie, zostały zrealizowane.

11.5. Warunki bytowe

Stan pomieszczeń Izby w Łodzi, w Warszawie, w Kętrzynie spełniał, w opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji, zalecenia CPT¹²⁸ oraz Europejskiego Kodeksu Etyki Policyjnej¹²⁹. Ogólny stan zużycia pomieszczeń w Chojnicach wskazywał na potrzebę przeprowadzenia generalnego remontu. Nadto, osadzonym w Izbie w Chojnicach, w Kętrzynie oraz w Łodzi nie zagwarantowano należytej intymności podczas korzystania z prysznica lub toalety. W sanitariatach tych placówek brakowało zasłonek prysznicowych, bądź też były one zbyt krótkie.

W Komendzie w Warszawie funkcjonowało pomieszczenie pełniące funkcję poczekalni dla osób zatrzymanych (pokój z trzema częściami/boksami wyodrębnionymi za pomocą krat, których nie wyposażono w żadne ławy ani krzesła). Jak ustalono, osoby zatrzymane przebywają tam kilka godzin (ok. 5-7) nie mając możliwości spożycia posiłku czy zaspokojenia pragnienia. **KMP podkreśla, iż wielogodzinne przebywanie w zakratowanym boksie bez ławek i możliwości zaspokojenia pragnienia czy głodu można uznać za nieludzkie traktowanie i tym samym naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka¹³⁰.**

Nie w każdej z wizytowanych izb zostało wydzielone pomieszczenie do używania wyrobów tytoniowych. Brak tego typu pomieszczenia jest niezgodny z treścią rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 11 maja 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych na terenie obiektów oraz w

¹²⁸ patrz: § 42 Drugiego Raportu Ogólnego [CPT/Inf (92)3]

¹²⁹ patrz: § 56 Zalecenia Rec. (2001) 10 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie Europejskiego Kodeksu Etyki Policyjnej, przyjęte przez Komitet Ministrów 19 września 2001, nr 765 na zebraniu zastępców ministrów

¹³⁰ Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.

środkach przewozu osób podlegających ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych¹³¹ (PdOZ Łódź, PdOZ Lublin).

Na podstawie dokonanego oglądu Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: zapewnienie intymności podczas korzystania przez osoby zatrzymane z natrysków (PdOZ Łódź, PdOZ Kętrzyn), dbanie o utrzymanie sanitariatów w należytej czystości i schludności oraz systematyczne uzupełnianie brakujących środków higienicznych dostępnych w tych pomieszczeniach (PdOZ Łódź), umożliwienie osobom zatrzymanym palenia wyrobów tytoniowych (PdOZ Lublin, PdOZ Łódź), wykonanie remontu pomieszczeń Izby (PdOZ Chojnice, PdOZ Kętrzyn), wyposażenie stanowiska prysznicowego w przesłonę lub drzwi gwarantujące intymność osobom korzystającym z prysznica oraz matę antypoślizgową (PdOZ Chojnice), zaniechanie praktyki podawania osobom zatrzymanych lub doprowadzonym w celu wytrzeźwienia do picia wody z kranu (PdOZ Chojnice), zapewnienie właściwej wentylacji w pokojach dla zatrzymanych (PdOZ Lublin), doposażenie pokoi dla zatrzymanych w taborety lub ławy do siedzenia, bez ostrych krawędzi (PdOZ Lublin, PdOZ Sanok), zapewnienie osobom zatrzymanym dostępu do ręczników (PdOZ Lublin), wyposażenie pomieszczenia magazynu w instalację alarmową (PdOZ Ustrzyki Dolne), wyposażenie Izby w odzież dla osób zatrzymanych podejrzanych o popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, udział w zorganizowanej grupie przestępczej, popełnienie przestępstwa ze szczególnym okrucieństwem, z użyciem broni palnej lub materiałów wybuchowych (PdOZ Ustrzyki Dolne, PdOZ Lublin, PdOZ Sanok, PdOZ Warszawa), zapewnienie osobom zatrzymanym dostępu do ręczników (PdOZ Sanok), wyposażenie sedesów w przesłony zapewniające intymność podczas korzystania z nich (PdOZ Sanok), przeprowadzanie regularnego sprzątania pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych (PdOZ Kętrzyn), skrócenie czasu przebywania osób zatrzymanych w tzw. „poczekalni” do niezbędnego minimum (ok. 30 min) oraz odnotowywanie w dokumentacji godziny i długość pobytu osób zatrzymanych w tym pomieszczeniu (PdOZ Warszawa), wyposażenie „poczekalni” w ławki dla osób zatrzymanych oraz rozważenie zamontowania przesłony w wejściu do „poczekalni” celem uniemożliwienia wglądu do tego pomieszczenia osobom trzecim (PdOZ Warszawa), zmianę usytuowania ekranu, na którym transmitowany jest obraz z monitoringu (PdOZ Warszawa), stworzenie warunków do realizowania prawa zatrzymanych do dokonywania zakupów z własnych środków pieniężnych wyrobów

¹³¹ Dz. U. z 2011 r. Nr 97, poz. 564.

tytoniowych, prasy, przedmiotów osobistego użytku służących do utrzymania higieny osobistej (PdOZ Warszawa), zaopatrzenie PdOZ w aktualną prasę dla zatrzymanych (PdOZ Warszawa).

Z informacji przekazanej przez Komendanta Powiatowego Policji w Kętrzynie wynika, że pomieszczenia PdOZ są na bieżąco sprzątane, co jest odnotowywane w zeszycie sprzątania. Wszczęto również procedurę przetargową w celu odmalowania pomieszczeń i wyposażenia kabin prysznicowych w drzwi gwarantujące intymność kąpiącym się. Komendant Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie pozytywnie odniósł się do wydanych przez Mechanizm rekomendacji, w kwestii warunków bytowych w PdOZ w Ustrzykach Dolnych i Sanoku i zobowiązał się do ich realizacji. Wyjaśnił jednak, że łóżka będące na wyposażeniu PdOZ spełniają jednocześnie rolę taboretów.

12. Izby Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej

W czwartym kwartale 2011 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji objęły jedną izbę zatrzymań Żandarmerii Wojskowej¹³² (dalej IZZW, Izba), z której wnioski zostały przedstawione poniżej. Ponadto, w niniejszym Raporcie omówiono ustalenia dokonane w trakcie wizytacji w Izbie Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej w Krakowie, przeprowadzonej w trzecim kwartale 2011 r. Do dnia sporządzenia Raportu, Mechanizm nie otrzymał odpowiedzi na zalecenia wydane kierownictwu IZZW w Krakowie.

12.1. Legalność pobytu

Czas pobytu w obu Izbach zatrzymanych żołnierzy nie przekroczył dopuszczalnego przepisami prawa okresu.

12.2. Personel

W Izbie w Krakowie wizytujący mieli zastrzeżenia do przeszkolenia funkcjonariuszy Żandarmerii Wojskowej bezpośrednio pracujących z zatrzymanymi, którzy przeszli jednorazowy dwutygodniowy kurs dotyczący obsługi izb. **W opinii Mechanizmu jednorazowe przeszkolenie nie jest wystarczające i grozi utratą nabytych umiejętności. Właściwe przeszkolenie funkcjonariuszy Żandarmerii Wojskowej bezpośrednio pracujących z zatrzymanymi zmniejsza prawdopodobieństwo wystąpienia złego traktowania. Personel Izby powinien wiedzieć jak pracować z trudnymi osobami bez**

¹³² Izba Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej w Lublinie (16.11.2011 r.).

wyrządzania im krzywdy, jak udzielać osobom w różnym stanie fizycznym czy psychicznym pierwszej pomocy, jak radzić sobie ze stresem i agresją oraz uaktualniać sukcesywnie wiedzę, jak również udoskonalać umiejętności w omawianym obszarze. Standardy CPT¹³³ wskazują, że nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz Policji czy Żandarmerii Wojskowej. CPT kładzie szczególny nacisk na konieczność rozwijania umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej.

Funkcjonariusze Żandarmerii Wojskowej w Lublinie zostali przygotowani do pracy w Izbie, zgodnie z przywołanym wyżej standardem.

W razie potrzeby umieszczenia w obu izbach kobiety-żołnierza, w czynnościach związanych z przyjęciem, bierze udział przeszkolona w tym celu kobieta.

Mechanizm rekomendował: przeprowadzanie systematycznych szkoleń żołnierzy oddelegowanych do pełnienia służby w Izbie (IZŻW Kraków).

12.3. Warunki bytowe

Warunki bytowe wizytowanych jednostek ocenione zostały jako dobre. Jednakże Izba w Krakowie nie była wyposażona w urządzenia sygnalizujące otwarcie drzwi wejściowych oraz okien w pomieszczeniach dla zatrzymanych, zaś drzwi nie posiadały drzwiczek służących do podawania posiłków oraz do zakładania kajdanek osobom osadzonym. W placówce nie było również wyodrębnionego pomieszczenia do realizowania widzeń osoby odbywającej karę aresztu izolacyjnego. Zgodnie z wyjaśnieniami Komendanta Żandarmerii Wojskowej, w przypadku osadzenia takiej osoby, widzenia mogłyby być realizowane w jednym z niewykorzystywanych pokoi. Ponadto, w ocenie Mechanizmu, sposób oddzielenia od siebie kabin ustępowych, nie zapewniał w sposób dostateczny intymności osób z nich korzystających.

W Izbie w Lublinie nie wszystkie pomieszczenia wyposażono w szafki na rzeczy osobiste zatrzymanych¹³⁴. Poza tym, w dniu wizytacji, nie działały sygnalizatory otwarcia okien i drzwi, brakowało środków czystości udostępnianych zatrzymanym.

Na podstawie dokonanego oglądu jednostki, Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: wyposażenie okien oraz drzwi w pomieszczeniach dla osadzonych w urządzenia sygnalizujące ich otwarcie (IZŻW Kraków), zamontowanie w drzwiach

¹³³ patrz: §59 i 60 Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3].

¹³⁴ Obowiązek ten wynika z § 8 ust.1 pkt.5 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 marca 2010 roku w sprawie izb zatrzymań (Dz. U. z 2010 r. Nr 63, poz. 394)

pomieszczeń dla osadzonych drzwiczek służących do podawania posiłków oraz zakładania kajdanek (IZŻW Kraków), wyposażenie sedesów w przesłony zapewniające intymność podczas korzystania z nich (IZŻW Kraków), wyposażenie pomieszczeń dla osadzonych w szafki na rzeczy osobiste (IZŻW Lublin), wyposażenie magazynu do przechowywania środków higieny i środków czystości w środki higieny osobistej (IZŻW Lublin), sprawdzenie instalacji alarmowej i usunięcie ewentualnych usterek (IZŻW Lublin).

Komendant Wydziału Żandarmerii w Lublinie poinformował Mechanizm, że do stycznia 2012 r. wszystkie pomieszczenia zostaną wyposażone w brakujące szafki na rzeczy osobiste osadzonych, zobowiązał się również do wyposażenia podległej mu Izby w środki higieny osobistej dla osadzonych. Stwierdził on ponadto prawidłowe działanie systemu alarmowego Izby.

12.4. Traktowanie

Czynności dokonane przez wizytujących w obu Izbach nie ujawniły żadnych skarg złożonych przez żołnierzy zatrzymanych w Izbie, ani stosowania środków przymusu bezpośredniego.

12.5. Prawo do informacji

Podczas osadzania w obu Izbach każdy żołnierz jest ustnie informowany o prawach i obowiązkach, które przysługują mu w placówce. Praktyka taka, w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji, nie gwarantuje rzetelnego zapoznania się osób zatrzymanych z przysługującymi im prawami oraz ciążącymi na nich obowiązkami w trakcie pobytu w Izbie. Zatrzymanie w Izbie stanowi dla wielu z nich nowe doświadczenie związane nieodłącznie ze stresem, uniemożliwiającym pełne zrozumienie przepisów regulaminu, z którym mogą się zapoznać jedynie w opisany wyżej sposób.

Ponadto, w Regulaminie pobytu w Izbie Zatrzymań w Lublinie, istniał zapis zgodnie z którym żołnierz osadzony w Izbie ma prawo żądać zawiadomienia o osadzeniu osobę najbliższą lub inną wskazaną przez niego osobę, zamiast lub obok najbliższej. CPT przykłada szczególną wagę do prawa danej osoby do zgłoszenia faktu jej zatrzymania osobie trzeciej, którą sama wybierze¹³⁵. Jest to jedna z trzech podstawowych gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osób zatrzymanych, jakie wymienia CPT. **W opinii KMP funkcjonariusz nie powinien wyręczać zatrzymanego w realizacji tego prawa.**

¹³⁵ Patrz: § 36 Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (1992)3].

Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił: zmianę sposobu udostępniania zainteresowanym informacji o prawach i obowiązkach, które przysługują im w jednostce (IZŻW Kraków, IZŻW Lublin), umożliwienie żołnierzom zatrzymanym samodzielnego poinformowania osoby najbliższej o fakcie zatrzymania (IZŻW Lublin).

W odpowiedzi na wydane rekomendacje Komendant IZŻW w Lublinie poinformował Mechanizm, że w każdym pomieszczeniu została udostępniona kopia porządku dnia oraz regulaminu osadzonych w Izbie. Stwierdził on ponadto, że w świetle obowiązujących przepisów prawa osadzony ma prawo żądania powiadomienia wskazanej przez niego osoby trzeciej wyłącznie przez organ zatrzymujący. Jednakże, mając na uwadze rekomendacje KMP, Komendant zwrócił się do przełożonych z zapytaniem o możliwość zmiany obowiązujących aktów prawnych. Kwestia ta pozostaje w zainteresowaniu Krajowego Mechanizmu Prewencji.

12.6. Prawo do opieki medycznej

Izba w Lublinie nie miała wydzielonego pomieszczenia lekarskiego. Zaznaczyć w tym miejscu należy, że zgodnie z § 6 ust.2 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 marca 2010 roku w sprawie izb zatrzymań¹³⁶, jeżeli ze względów technicznych nie można w izbie zatrzymań wydzielić pomieszczenia lekarskiego, to dopuszcza się jego lokalizację poza izbą, jednak na terenie tej samej jednostki wojskowej.

W Izbie Zatrzymań w Krakowie pomieszczenie lekarskie nie było wyposażone w odpowiedni sprzęt medyczny i lekarstwa. Jak ustalono, sytuacja ta spowodowana była tym, iż przez większą część roku placówka nie jest wykorzystywana. W przypadku osadzenia osoby właściwy sprzęt i lekarstwa jest dostarczany na miejsce.

¹³⁶ Dz. U. z 2010 r. Nr 63, poz. 394.

Część 3

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ II

RPO-646725-II/10

Do Rzecznika skierował skargę Pan Przemysław I., w której podnosił m.in., że w Zakładzie Karnym w G. osadzeni używają wyrobów tytoniowych w trakcie realizacji spacerów i on, jako osoba niepaląca, zmuszony jest do przebywania w zadymionym środowisku. Rzecznik zwrócił się o zbadanie sprawy do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w S.-Z. Z udzielonej Rzecznikowi odpowiedzi wynika, że decyzją Dyrektora Zakładu Karnego w G. umożliwia się skazanym używanie wyrobów tytoniowych na polach spacerowych, w wyznaczonych miejscach. Stan techniczny pól oraz ich położenie – w opinii Dyrektora – „w miarę możliwości uniemożliwia oddziaływanie dymu tytoniowego na osoby niepalące”, odbywające spacer.

Rzecznik, po analizie zebranego w sprawie materiału, uznał jednak, że pola spacerowe, na których skarżący odbywa spacer, nie spełniają warunków określonych w § 8 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych na terenie obiektów podlegających Ministrowi Sprawiedliwości oraz w środkach przewozu osób. W myśl przywołanego przepisu miejsca te powinny być wyznaczone w sposób uniemożliwiający oddziaływanie dymu tytoniowego na osoby niepalące, z zachowaniem stref wolnych od dymu tytoniowego. Tymczasem, pola spacerowe, o których mowa, mają 22,04 m² powierzchni, ich boki obudowane są blachą trapezową, a sufit pola stanowi siatka. Na tych polach są realizowane spacerosadzone w grupach liczących do piętnastu osób. Zdaniem Rzecznika na polach spacerowych, o przywołanych warunkach technicznych, z których jednorazowo może korzystać 15 osób, nie ma strefy wolnej od dymu tytoniowego.

Mając na uwadze ustalenia oraz obowiązujący stan prawny stwierdzić należy, iż zarzut skazanego należy uznać za uzasadniony. Rzecznik przedstawił powyższe stanowisko Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w S. i zwrócił się z prośbą o podjęcie czynności, które będą miały na celu ochronę prawa skazanych do przebywania w środowisku wolnym od dymu tytoniowego, o którym stanowi ustawa z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (Dz. U. z 1996 r. Nr 10, poz. 55).

PO-664779-II/11

Do Rzecznika zwróciła się pozbawiona wolności Pani Beata K., która podnosiła szereg zarzutów dotyczących warunków odbywania kary w Zakładzie Karnym w W. Jeden z nich dotyczył braku możliwości korzystania z zajęć kulturalno-oświatowych wobec braku świetlicy na oddziale mieszkalnym. Po otrzymaniu wyjaśnień w tej kwestii od Dyrektora

Okręgowego Służby Więziennej oraz Dyrektora wskazanego przez skarżącą Zakładu Karnego, skarga została w tym zakresie uznana za zasadną.

Z dokonanych ustaleń wynika bowiem, iż w czasie pobytu osadzonej w tej jednostce penitencjarnej, na oddziale kobiecym nie funkcjonowała świetlica ze względu na problem przełudnienia. Mimo, że jak ustalono, administracja Zakładu organizowała w tym czasie poza oddziałem różnego rodzaju kursy (florystyczny, ogrodniczy, opieki nad dzieckiem), Program Przyjazny Dom, zajęcia aktywizacji zawodowej, profilaktykę raka piersi, jak również zajęcia teatralne, dwa turnieje tenisa stołowego, czy rozgrywki szachowe, takie działania należy uznać za niewystarczające. Każda osoba pozbawiona wolności ma bowiem prawo do korzystania z urządzeń i zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych, radia, telewizji, książek i prasy (art. 102 pkt 6 k.k.w.). Zajęcia kulturalno-oświatowe są również jedną z form oddziaływania na skazanych (art. 67 § 3 k.k.w.) Tymczasem wskazane kursy są formą podnoszenia kwalifikacji zawodowych, nie zaś formą zajęć kulturalno-oświatowych. Pozostałe formy organizowania osadzonej czasu poza celą mieszkalną należy uznać za niewystarczające w kontekście respektowania prawa wskazanego w art. 102 pkt. 6 k.k.w.

RPO-641650-II/10

Do Rzecznika skierował pismo Pan Damian U., w którym żalił się, że Służba Więzienna Aresztu Śledczego w S. kontrolowała jego rozmowy telefoniczne z Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu. Wnioskodawca skierował w przedmiotowej sprawie skargę do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w R., który poinformował osadzonego, iż „ (...) zgodnie z art. 90 pkt. 9 k.k.w., w zakładzie karnym typu zamkniętego rozmowy telefoniczne skazanych podlegają kontroli administracji zakładu karnego. Wyjątek stanowią rozmowy prowadzone z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym - tylko i wyłącznie z tymi osobami rozmowy telefoniczne nie podlegają kontroli (...)”.

Rzecznik zakwestionował to stanowisko podnosząc, iż rozmowy telefoniczne prowadzone przez skazanych z organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka nie podlegają kontroli Służby Więziennej. Stanowi o tym art. 103 § 2 k.k.w., zgodnie z którym komunikowanie się z tymi podmiotami podlega tym samym zasadom, jakie obowiązują wobec obrońcy lub pełnomocnika, będącego adwokatem lub radcą prawnym. Sprawę przekazano do Centralnego Zarządu Służby Więziennej z prośbą o zajęcie stanowiska w przedmiotowej kwestii. W piśmie skierowanym do Rzecznika w dniu 6 września 2011 r. w/w organ więziennictwa podzielił pogląd wyrażony przez Rzecznika, że ze względu na treść art. 103 § 2 k.k.w w związku z art. 8 § 3 k.k.w. rozmowy telefoniczne z organizacjami pozarządowymi oraz organami międzynarodowymi ochrony praw człowieka nie podlegają kontroli Służby Więziennej.

Mając na uwadze stan prawny skargę wnioskodawcy należy uznać za uzasadnioną.

RPO-603051-II/08

Do Rzecznika zwrócił się ze skargą Pan Paweł K., który jest osadzony w Zakładzie Karnym w O. W swoim wniosku podnosił, że w Porządku wewnętrznym jaki obowiązuje w

tym Zakładzie Karnym pomimo tego, że jest osobą palącą i przebywa w celi mieszkalnej przeznaczonej dla osadzonych palących wyroby tytoniowe, Dyrektor wprowadził zakaz palenia papierosów w porze nocnej. W związku z powyższym zwrócono się do Dyrektora o przesłanie Porządku wewnętrznego obowiązującego w Zakładzie Karnym w O. Po analizie przesłanego Zarządzenia Nr 122/2010 Dyrektora Zakładu Karnego w O. z dnia 15 października 2010 r. w sprawie ustalenia Porządku wewnętrznego w Zakładzie Karnym w O. stwierdzono, że w Rozdziale 7 noszącym tytuł godziny i miejsce, w którym jest dozwolone palenie wyrobów tytoniowych, w ustępie 1 tegoż Rozdziału zapisane jest ograniczenie czasowe (palenie wyrobów tytoniowych na terenie zakładu dozwolone jest w godz. 7.00 – 21.30). Zapis ten dotyczy osadzonych przebywających w celach wyznaczonych dla osób deklarujących palenie.

Wprowadzone ograniczenie czasowe w paleniu papierosów stoi w sprzeczności z dyspozycją zawartą w § 6 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2011 r., w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych na terenie obiektów podlegających Ministrowi Sprawiedliwości oraz środkach przewozu osób (Dz. U. z 2011 r., Nr 135, poz. 795). Przepis, ten nie daje bowiem żadnej podstawy do nakładania na osoby deklarujące palenie papierosów w zakładzie karnym typu zamkniętego, obowiązku powstrzymania się od palenia w celach mieszkalnych w porze nocnej.

Mając na uwadze powyższe, zwrócono się do Dyrektora Zakładu Karnego w O. o dokonanie stosownego sprostowania w obowiązującym Porządku wewnętrznym podległego mu zakładu karnego.

RPO-679948-II/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Eugeniusza K., przebywającego w Zakładzie Karnym w K. Osadzony podniósł w swym piśmie zarzut dotyczący odmówienia mu wydania świadectwa lekarskiego, które w terminie 14 dni miał przedłożyć do ZUS.

Na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 147, z późn. zm.) zwrócono się do Dyrektora Zakładu Karnego w K. z prośbą o wyjaśnienia.

Jak ustalono, wnioskujący złożył w dniu 9 sierpnia 2011 r. prośbę do Dyrektora o wydanie zaświadczenia o stanie zdrowia. Z wyjaśnień jednostki penitencjarnej wynika, iż wnioskodawca nie przedstawił dokumentacji, z której wynikałoby, że takie zaświadczenie jest konieczne. Niemniej jednak, biorąc pod uwagę treść prośby osadzonego, należy uznać, iż wskazał on w sposób czytelny potrzebę wydania takiego zaświadczenia w terminie zawitym (określił instytucje, do których miał przesłać zaświadczenie o stanie zdrowia, przedstawił cel wydania takiego zaświadczenia).

Ponadto, z nadesłanych wyjaśnień wynika, że prośba Pana Eugeniusza K. została rozpatrzona pozytywnie dopiero w dniu 6 września 2011 r. (a więc po terminie przewidzianym do złożenia stosownego dokumentu). Biorąc pod uwagę powyższe, należy zaznaczyć, że zgodnie z § 8 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i prośb osób osadzonych w zakładach karnych (Dz. U. z 2003 r. Nr 151, poz. 1467), wnioski, skargi i prośby, które nie wymagają zebrania dowodów, informacji lub przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego

oraz zbadania akt, powinny być załatwione bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w terminie 14 dni. Prośba osadzonego o wydanie zaświadczenia o stanie zdrowia została pozytywnie rozpatrzona po 28 dniach. Biorąc powyższe pod uwagę, skarga Pana Eugeniusza K. została uznana za zasadną.

RPO-674215-II/11

Skazany, przebywający w Zakładzie Karnym w G., podniósł zarzut bezpodstawnej odmowy przyznania mu diety wyznaniowej. Zgodnie z art. 109 § 1 k.k.w., skazany otrzymuje posiłki z uwzględnieniem, w miarę możliwości, wymogów religijnych. Europejskie Reguły Więzienne (22.1) przewidują zaś, że więźniowie otrzymują pożywienie uwzględniające religię. Stanowisko skarżącego znalazło potwierdzenie w toku wyjaśniania sprawy. Z wyjaśnień nadesłanych przez zastępcę Dyrektora Zakładu Karnego w G. wynika jednoznacznie, że uwarunkowano przyznanie diety od „udokumentowania przynależności do grupy wyznaniowej”. W ocenie Rzecznika nie można utożsamiać kwestii korzystania z wolności religijnej z instytucjonalnym powiązaniem z jakąkolwiek wspólnotą. Podkreślenia wymaga, iż art. 109 § 1 k.k.w. nie uzależnia otrzymania posiłku od udokumentowania przynależności do grupy wyznaniowej.

Identyczne stanowisko zajął Dyrektor Generalny Służby Więziennej, który pismem z dnia 25 sierpnia 2011 r. zobowiązał dyrektorów jednostek organizacyjnych Służby Więziennej do przychylnego traktowania próśb osób pozbawionych wolności o otrzymywanie posiłków uwzględniających ich wymogi religijne i kulturowe.

Dlatego też skargę uznano za zasadną.

RPO-675686-II/11

Skazany, przebywający w Areszcie Śledczym w Ł., podnosił m.in. zarzuty dotyczące warunków odbywania kary pozbawienia wolności oraz opieki stomatologicznej. Jak ustalono, kąciki sanitarne oddzielone są zabudową z płyty HDF o wysokości 2 m² z zamontowanymi drzwiami. Problemy związane z niezapewnieniem intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych przez osadzonych każdorazowo są przedmiotem zainteresowania Rzecznika w trakcie rozpoznawania wniosków osób pozbawionych wolności, jak również podczas wizytacji jednostek penitencjarnych przez jego przedstawicieli. Postulat zapewnienia określonych standardów w tym zakresie należy wywieść z zawartych w art. 4 § 1 kodeksu karnego wykonawczego (Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 ze zm.) zasady wykonywania kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego oraz zakazu poniżającego traktowania. Również § 28 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. z 2003 r. Nr 152, poz. 1493), stanowi, iż niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie.

Centralny Zarząd Służby Więziennej, o stanowisko którego zwracano się w analogicznych przypadkach wskazywał, iż brak zabudowy kącików sanitarnych wynika z istniejącej sytuacji finansowej. Trzeba zauważyć, iż - co podkreślał w swoich orzeczeniach Europejski Trybunał Praw Człowieka - ograniczona ilość środków finansowych nie może być

uzasadnieniem dla umieszczania osób pozbawionych wolności w warunkach poniżającego czy innego niehumanitarnego traktowania (por. wyrok z dnia 01.03.2007 r., skarga nr 72967/01).

Rzecznik konsekwentnie stoi na stanowisku, że urządzenia sanitarne w celach wieloosobowych powinny być wydzielone w sposób zapewniający intymność przy wykonywaniu czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych. Tym samym tylko pełna i trwała zabudowa kąpielowni sanitarnego tj. od podłogi do sufitu z zapewnieniem niezbędnej wentylacji grawitacyjnej, oddzielnej dla węzła sanitarnego i celi, daje gwarancję niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych i jest zgodna z ideą humanitarnego wykonania kary.

Ponadto, mając na uwadze orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zaznaczyć należy, że korzystanie z otwartego kąpielowni sanitarnego w sytuacji, gdy w celi przebywa więcej niż jeden osadzony, zostało uznane za poniżające traktowanie. Potrzebę respektowania prywatności osadzonych podczas korzystania z kąpielowni sanitarnego podnosi również w swoich zaleceniach Rec(2006)2 Komitet Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych.

Stwierdzono również naruszenie zasady obiektywności przesłanek okresu oczekiwania na wizytę lekarza stomatologa wynikającej z ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Fakt przeniesienia do innego pawilonu mieszkalnego nie powinien skutkować przedłużaniem okresu oczekiwania na zabieg stomatologiczny. Ustalono ponadto, że znacząco przekroczono „normalny”, dwumiesięczny okres oczekiwania na wizytę planową.

Dlatego też skargę, w tych aspektach, uznano za zasadną.

RPO-682497-II/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Adama N., przebywającego w Areszcie Śledczym w G. Ze skargi wynikało m.in., że podczas transportu na konsultację medyczną do szpitala więziennego w W. nie otrzymał on w tym dniu przysługującego mu posiłku.

Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego w K. o zbadanie sprawy. Po jej zbadaniu, Dyrektor Okręgowy w K. uznał skargę w tym zakresie za zasadną. Naruszony został bowiem przepis § 4 ust. 1 zarządzenia nr 48/2010 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 13 sierpnia 2010 r., w sprawie realizacji uprawnień osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych do wyżywienia. Działanie takie ze strony odpowiedzialnego funkcjonariusza Służby Więziennej za konwój nie było celowe, lecz spowodowane na skutek popełnionej pomyłki. Za powyższe dowódca konwoju przeprosił Pana Adama N. W dniu transportu, po powrocie do Aresztu Śledczego w G., skarżący otrzymał oprócz śniadania jeszcze kolację.

RPO-680563-II/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Ernest W. przebywający obecnie w Zakładzie Karnym w K., który wskazywał, iż podczas pobytu w Zakładzie Karnym w Ch. na sali widzeń, które odbywają się pod nadzorem funkcjonariuszy stoliki połączone są ze sobą w jeden rząd, a pomiędzy nimi występują pleksy o wysokości do 60 cm. Ponadto osadzony informował o nieprawidłowym zwracaniu się do niego i odwiedzających przez funkcjonariuszy Służby

Więziennej tej jednostki penitencjarnej. O wyjaśnienia w tej mierze zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w L.

Z informacji przedstawionych przez Służbę Więzienną wynika, iż nadzorujący widzenia funkcjonariusze złożyli stosowne wyjaśnienia w których jednocześnie stwierdzają, że nie miały miejsce wypowiedzi wskazane w skardze osadzonego.

Jednocześnie Służba Więzienna informuje, iż cyt. *„w Zakładzie Karnym w Ch. widzenia „przy oddzielnym stoliku” realizowane są w sposób polegający na oddzieleniu stolików przegrodami plastikowymi, które nie są zamontowane pomiędzy osobą odwiedzającą, a osadzonym korzystającym z widzenia. Ma to na celu oddzielenie osadzonych i osób ich odwiedzających od innych osadzonych realizujących widzenie w tym samym pomieszczeniu. W przedmiotowej sprawie nie ma podstawy do stwierdzenia naruszeń prawa polegających na uniemożliwieniu bezpośredniego kontaktu skazanego z odwiedzającymi z powodu zamontowanych szyb z pleksy o wysokości ok. 60 cm”*.

Powyższe stanowisko Służby Więziennej w ocenie Rzecznika nie jest prawidłowe. Należy zauważyć, iż na kanwie podobnej sprawy Rzecznik skierował wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości z dnia 15.09.2011 r. (RPO-661621-II/10) w którym podniósł, iż połączenie stolików ze sobą sprawia, że pomiędzy uczestnikami widzenia powstaje bariera uniemożliwiająca w istocie nawiązanie kontaktu w formie, jaką przewidział ustawodawca i jest sprzeczne z treścią art. 105a § 5 k.k.w., który stanowi, iż *“widzenia odbywają się pod nadzorem funkcjonariusza, w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt skazanego z osobą odwiedzającą, przy oddzielnym stoliku”*. We wskazanym wystąpieniu Rzecznik podniósł, że stosowanie wszelkich barier, w tym w postaci stołów oddzielających osoby odwiedzające od skazanych korzystających z widzeń na zasadach określonych w art. 105a § 5 k.k.w., jest sprzeczne z treścią tego przepisu. Stanowi ponadto nadmierną i nieuzasadnioną dolegliwość i w związku z tym jest sprzeczne również z art. 4 § 2 k.k.w., mówiącym iż karę pozbawienia wolności wykonuje się w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego.

Stanowisko Rzecznika jest zbieżne z odpowiedzią udzieloną przez Ministerstwo Sprawiedliwości, w której podniesiono, iż cyt. *„co do zasady wydaje się zatem słuszne twierdzenie, że widzenia winny przebiegać w warunkach wynikających wprost z wykładni językowej art. 105a k.k.w. Zaznaczyć należy, że odnośnie przebiegu standardowego widzenia, analizowany przepis, nie zawiera ustawowej podstawy do wprowadzania obligatoryjnych ograniczeń w zakresie bezpośredniości kontaktu skazanego z osobą go odwiedzającą, poza nadzorowaniem przebiegu widzenia przez funkcjonariusza Służby Więziennej”*.

Wobec powyższego stwierdzono, iż zarzut skazanego okazał się zasadny, bowiem w Zakładzie Karnym w Ch. na sali widzeń, które odbywają się pod nadzorem funkcjonariusza Służby Więziennej wprowadzono dodatkowe ograniczenia w ich odbywaniu, które nie znajdują uzasadnienia w dyspozycji art. 105a § 5 k.k.w.

RPO-677289-II/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Dawid D. przebywający w Zakładzie Karnym w K. wskazując zarzut konieczności odbywania spacerów na polach spacerowych, z których nie odpływa woda.

O zbadanie wskazanego zarzutu zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w P. W odpowiedzi Dyrektor poinformował, iż prace naprawcze posadzki betonowej placów spacerowych w ramach naprawy gwarancyjnej rozpoczęto w dniu 11.04.2011 r. W związku z pojawiającymi się rysami na posadzce betonowej placów spacerowych Zakład Karny w K. wystąpił do Głównego Wykonawcy obiektu z reklamacją dotyczącą wykonania izolacji przeciwwilgociowej oraz jakości betonu użytego do wykonania posadzek. Główny Wykonawca przyjął wyżej wymienioną reklamację oraz uzgodnił sposób naprawy, która polega na usunięciu wierzchniej warstwy betonu około 6 cm, usunięciu tynku ze ścian na wysokości około 50 cm, wykonaniu nowej izolacji przeciwwilgociowej na istniejącym podłożu betonowym oraz ułożeniu nowej warstwy betonu o grubości minimum 6 cm z wykonaniem spadków w kierunku miejsc odpływu wody opadowej. Ponadto, Dyrektor wskazuje, iż do dnia 20.07.2011 r. na wszystkich placach spacerowych usunięto wierzchnią warstwę betonu i tynku oraz przygotowano podłoże do izolacji przeciwwilgociowej. Prace związane z usuwaniem wierzchniej warstwy betonu trwały około 5 dni i były wykonywane tak, aby nie utrudniać przeprowadzania spacerów, a pozostawione podłoże z betonu oczyszczano na bieżąco. Po wykonaniu wyżej wymienionych prac, posadzkę na placach spacerowych do czasu wykonania drugiej (wierzchniej) warstwy posadzki betonowej stanowiło gładkie podłoże betonowe. Woda z opadów atmosferycznych była odprowadzana poprzez otwory w ścianie, a zastoiny wody z uwagi na brak reprofilacji spadków mogły wystąpić w przypadku intensywnych opadów atmosferycznych.

Mając powyższe na uwadze uznano za zasadne zarzuty osadzonego. Trzeba zauważyć, iż Służba Więzienna nie wykazała ażeby w dniu 20.07.2011 r. na polach spacerowych nie zalegała woda z opadów atmosferycznych. W piśmie do Dyrektora zwrócono uwagę, iż w zaistniałej sytuacji należało rozważyć prowadzenie prac etapowo, ponieważ można było przewidzieć, iż w sytuacji opadów deszczu na polach spacerowych będzie zalegać woda deszczowa.

RPO-677752-II/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Wiesław S. przebywający w Zakładzie Karnym w P., wskazując szereg zarzutów w tym zarzut, iż podczas pobytu w Zakładzie Karnym w T. zostały mu skradzione igła, nici, długopisy, kredki i gazety religijne.

W odniesieniu do tego zarzutu Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w K. wyjaśnił, iż cyt. *„W dniu 11.02.2011 r., w celi mieszkalnej gdzie przebywał osadzony została przeprowadzona kontrola, w wyniku której zakwestionowano należącą do osadzonego znaczną ilość przeterminowanej prasy oraz igłę i nici. Jak wynika z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, prasa została komisyjnie zniszczona zaś igła i nici zdeponowane w magazynie zakładu karnego. Postępowanie funkcjonariuszy Zakładu Karnego w T. było zgodne z przepisami obowiązującego w jednostce penitencjarnej porządku wewnętrznego. Ze względów przeciwpożarowych i sanitarnych dopuszcza się możliwość przechowywania prasy przez okres do 1 miesiąca. Prasa została zakwestionowana w związku z upływem w/w terminu. Zabrania się natomiast posiadania w celi mieszkalnej własnych noży, brzytw, żyłek, narzędzi do cięcia metalu, metalowych łyzek, widelców i innych ostrych narzędzi. Do w/w przedmiotów należy zaliczyć również igłę”*.

Przedmiotowe wyjaśnienia co do możliwości posiadania w celi mieszkalnej prasy uznano za nieprawidłowe.

W ocenie Rzecznika wprowadzenie do Porządku wewnętrznego zapisu pozwalającego Służbie Więziennej odbierać prasę starszą niż 1 miesiąc nie znajduje uzasadnienia i jest niezgodne z obowiązującymi przepisami. W myśl art. 110a § 1 k.k.w. *“skazany ma prawo posiadać w celi dokumenty związane z postępowaniem, którego jest uczestnikiem, artykuły żywnościowe i wyroby tytoniowe, środki higieny osobistej, przedmioty osobistego użytku, zegarek, listy oraz fotografie członków rodziny i innych osób bliskich, przedmioty kultu religijnego, materiały piśmienne, notatki osobiste, książki, prasę i gry świetlicowe”*. W Porządku wewnętrznym dyrektor zakładu karnego może określić ilość i wymiary przedmiotów, które skazany może posiadać w celi oraz sposób ich przechowywania, a w razie potrzeby zasady ich używania (§ 14 ust. 2 pkt 8 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. z 2003 r. Nr 152, poz. 1493)). Ograniczenia mogą być zatem ilościowe, a nie jakościowe. Zatem jeżeli osadzony posiadałby w celi większą ilość prasy niż wyznacza porządek wewnętrzny winien wskazać tę, którą ewentualnie oddaje do magazynu lub do zniszczenia, a którą chce posiadać w celi mieszkalnej w ramach określonego limitu. Odbieranie prasy *a priori* tylko dlatego, iż jest starsza niż 1 miesiąc nie można uznać za działanie prawidłowe. We wskazanym zakresie działanie Służby Więziennej mimo, iż mieściło się w ustalonym Porządku wewnętrznym, nie było prawidłowe. Na wskazaną nieprawidłowość zwrócono uwagę Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w K., celem zmiany zapisów Porządku wewnętrznego Zakładu Karnego w T.

Wobec powyższego przyjęto, iż w opisanej w skardze sytuacji doszło do naruszeniem prawa osadzonego do posiadania w celi mieszkalnej prasy. Jak wskazano osadzonemu zapis Porządku wewnętrznego Zakładu Karnego w T. jest nieprawidłowy w zakresie, w jakim nie zezwala na posiadanie w celi mieszkalnej prasy starszej niż miesięcznej, wprowadzając ograniczenia jakościowe nie przewidziane przez przepisy powszechnie obowiązujące.

RPO-680630-II/11

Do Rzecznika zwróciła się Pani Izabela V. wskazując zarzut zatrzymania korespondencji do niej kierowanej z tego powodu, iż była ona w języku niemieckim. Po zapoznaniu się z treścią pisma skierowanego do tymczasowo aresztowanej, w którym poinformowano ją o zatrzymaniu korespondencji oraz zarządzenia sędziego z dnia 17.02.2011 r. ustalono, iż nie została ona pouczona o prawie, terminie i sposobie zaskarżenia przedmiotowego zarządzenia w trybie art. 7 k.k.w. W związku z powyższym przedstawiając stosowną argumentację prawną zwrócono się do Przewodniczącego III Wydziału Karnego Sądu Okręgowego w P. o odniesienie się do zarzutów Rzecznika dot. braku pouczenia o możliwości zaskarżenia zarządzenia i podjęcie stosownych działań celem odwrócenia ujemnych dla tymczasowo aresztowanej skutków procesowych związanych z niepouczeniem jej o przysługującym prawie zaskarżenia zarządzenia.

Pismem z dnia 20.10.2011 r. Wiceprezes Sądu Okręgowego w P. stwierdził, że ponieważ nie dokonano doreczenia tymczasowo aresztowanej - zgodnie z przepisem art. 7 § 3 k.k.w. mającym zastosowanie w przedmiotowej sprawie za pośrednictwem przepisu art. 242 §

1 k.k.w. - odpisu zarządzenia upoważnionego sędziego wraz z pouczeniem o przysługującym prawie, terminie i sposobie wniesienia skargi, w celu konwalidowania powyższego, w dniu 19 października 2011 r. wydano zarządzenie o doręczeniu jej jako skazanej odpisu zarządzenia z dnia 17 lutego 2011 r. wraz z pouczeniem o prawie, sposobie i terminie zaskarżenia go w drodze skargi.

Jednocześnie Wiceprezes poinformował, iż (mając na uwadze wnioski osadzonej, które wpłynęły do akt sprawy już po prawomocnym zakończeniu postępowania karnego o wydanie zatrzymanej wcześniej korespondencji) po zapoznaniu się z aktami sprawy zarządzono, aby doręczyć obecnie już skazanej przedmiotową korespondencję od nadawcy, zatrzymaną na mocy zarządzenia z dnia 17 lutego 2011 r. Dalej wyjaśnia Wiceprezes, że doręczenie obecnie przedmiotowej korespondencji było możliwe z uwagi na prawomocne zakończenie postępowania, a także mając na względzie treść dokumentacji, jaka wpłynęła następnie do akt sprawy po jej prawomocnym zakończeniu wraz z tłumaczeniem, a pochodziła także od tego nadawcy. Ta decyzja, niezależnie od czynności podjętych w celu prawidłowego doręczenia odpisu decyzji o zatrzymaniu korespondencji wraz z pouczeniem o możliwości zaskarżenia jej w drodze skargi, spowodowała odwrócenie ujemnych skutków procesowych wcześniejszych decyzji.

Reasumując Rzecznik stwierdził, iż w niniejszej sprawie doszło do naruszenia przysługującego tymczasowo aresztowanej prawa poprzez nie pouczenie jej o możliwości zaskarżenia decyzji o zatrzymaniu korespondencji w formie skargi (art. 7 § 1 k.k.w. w zw. z art. 242 § 1 k.k.w.). Jednocześnie, jak wynika z informacji przekazanych przez Wiceprezesa dokonano konwalidacji decyzji procesowej oraz podjęto działania, które spowodowały odwrócenie negatywnych dla osadzonej skutków procesowych.

RPO-668865-II/11

Do Rzecznika skierował skargę Pan Sebastian M., w której żalił się na decyzję Dyrektora Aresztu Śledczego w S. o wykreśleniu jego wujka z listy osób odwiedzających, bowiem nie wyraził zgody na poddanie się kontroli osobistej przed widzeniem z autorem skargi.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w K., który badał przedmiotową sprawę, poinformował Rzecznika, iż odwiedzający skazanego został wykreślony z Karty Ewidencji Widzeń, albowiem w myśl art. 115 § 11 Kodeksu karnego nie należy on do osób najbliższych skazanemu, a zgodnie z art. 105a § 4 k.k.w. widzenie z osobą niebędącą członkiem rodziny lub inną osobą bliską skazany może otrzymać za zezwoleniem Dyrektora Zakładu. Wskazano również, że w ocenie administracji Aresztu Śledczego w S. fakt odmowy poddania się kontroli osobistej przez odwiedzającego uzasadnia podejrzenie, iż osoba ta może wносить na teren zakładu karnego przedmioty niebezpieczne lub niedozwolone, co godziłoby w bezpieczeństwo jednostki lub mogło zakłócić porządek. Dyrektor Okręgowy uznał więc skargę za niezasadną.

Rzecznik nie zgodził się z powyższym stanowiskiem. Zgodnie z art. 102 pkt 2 k.k.w. skazany ma prawo do utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi. Należy wskazać, iż przepisy Kodeksu karnego wykonawczego, odnoszące się do rodziny i osób bliskich mają szerszy zakres niż definicja osoby najbliższej, zawarta w art. 115 § 11 k.k.

Skazany może więc bez zgody dyrektora jednostki penitencjarnej korzystać z widzeń nie tylko z osobami najbliższymi, określonymi w w/w przepisie k.k., ale także z dalszymi krewnymi z linii bocznej. Z treści skargi oraz zebranego w sprawie materiału wynika, że odwiedzający jest członkiem rodziny wnioskodawcy. Istotny w sprawie jest również fakt, że przez blisko dwa lata utrzymywania regularnych kontaktów m.in. w formie widzeń, administracja więzienna nie kwestionowała pokrewieństwa wnioskodawcy z osobą odwiedzającą go. Nawet jeśli autor skargi nie udokumentował tego pokrewieństwa (administracja nie oczekiwała tego od wnioskodawcy), to należy przyjąć, iż odbywanie regularnych spotkań przez dwa lata wskazuje na bliskość osób, o których mowa.

Ponadto, w ocenie Rzecznika, jednorazowa odmowa wyrażenia zgody na poddanie się kontroli osobistej nie jest wystarczającą przesłanką, by sądzić, że odmawiający w przyszłości swoim zachowaniem zakłóci porządek w zakładzie karnym. Administracja więzienna dysponuje środkami, które pozwalają na zapobieżenie wystąpieniu zdarzeń godzących w bezpieczeństwo jednostki. Osoba odwiedzająca, wchodząc na teren zakładu karnego, może być każdorazowo poddana szczegółowej kontroli, przebieg widzenia jest nadzorowany przez funkcjonariusza, rozmowy w czasie widzenia są kontrolowane, a po zakończeniu spotkania skazanego można poddać kontroli osobistej. Sprawa nie wymagała więc tak radykalnych rozstrzygnięć, skutkujących ograniczeniem praw skazanego.

Centralny Zarząd Służby Więziennej, do którego zwrócono się o zbadanie sprawy, podzielił stanowisko Rzecznika i przekazał je administracji Aresztu Śledczego w S. w celu rozważenia jej zastosowania w przyszłości.

Ostatecznie podjęto decyzję o ponownym wpisaniu członka rodziny skazanego do Karty Ewidencji Widzeń.

Mając powyższe na uwadze, uznano skargę za zasadną.

RPO-636769-II/09

Do Rzecznika zwrócił się Pan Łukasz T. Żalił się on, że w Zakładzie Karnym w W., gdzie uprzednio przebywał, kąpiel osadzonych odbywa się w warunkach niezapewniających intymności.

Przeprowadzone w sprawie czynności wyjaśniające wykazały, że w Zakładzie Karnym w W. kąpiel osadzonych odbywa się w łaźni, w której brak jest przegród pomiędzy stanowiskami prysznicowymi.

Rzecznik stoi na stanowisku, że tak jak w całym procesie wykonywania kary pozbawienia wolności, również w kwestii sposobu udzielania kąpieli osadzonym obowiązuje zasada humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności, z poszanowaniem ich godności. Mając to na względzie przyjąć należy, że kąpiel osadzonych powinna odbywać się w warunkach zapewniających każdemu osadzonemu minimum intymności, odpowiadających pod tym względem ogólnie przyjętym w społeczeństwie standardom. Realizacją tych założeń jest zapewnienie podczas kąpieli każdemu osadzonemu wyodrębnionego - za pomocą ścianek działowych lub innego rodzaju osłon - stanowiska prysznicowego.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w P., do którego zwrócił się Rzecznik w tej sprawie, poinformował, że w Zakładzie Karnym w W. podejmowane są działania zmierzające

do zapewnienia osadzonemu większej intymności podczas korzystania z kąpieli. Rozpoczęcie prac remontowych w łazienkach pawilonów penitencjarnych planowane jest w roku 2012.

RPO-663372-II/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Jerzy P., który żalił się, że podczas pobytu w Areszcie Śledczym w W.-B. w okresie od lipca 2009 r. do listopada 2010 r. był pozbawiony możliwości korzystania ze spacerów, ponieważ godziny odbywania spacerów kolidowały z godzinami wykonywania przez niego pracy.

Przeprowadzone czynności wyjaśniające wykazały, że w Areszcie Śledczym osadzony był zatrudnionych przy pracach administracyjno-gospodarczych w godzinach 8.00-14.00 oraz 16.00-18.30. Spacerów dla osadzonych zatrudnionych przy pracach administracyjno-gospodarczych odbywały się w godzinach 15.50-17.00 oraz 17.30-19.00. W przypadku niewykonywania pracy przed południem skazani ci mogli ponadto korzystać ze spaceru tak jak osadzeni niezatrudnieni tj. w godz. 8.15 – 13.00.

Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w W., do którego Rzecznik zwrócił się o zbadanie sprawy, uznał skargę osadzonego za nieuzasadnioną. Stwierdzono, że w przypadku, gdy czas wykonywania przez osadzonego pracy pokrywał się z wyznaczonym czasem spaceru, mógł on, po uprzednim zgłoszeniu, skorzystać ze spaceru w innych godzinach. Stwierdzono ponadto, że Pan Jerzy P. nie codziennie wychodził do pracy i nie zawsze wykonywał pracę zarówno przed południem, jak i po południu, miał zatem wówczas możliwość skorzystania ze spaceru.

Zgodnie z przepisem art. 112 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego skazany ma prawo do co najmniej godzinnego, codziennego spaceru. Przyznanie skazanym takiego prawa rodzi jednocześnie obowiązek administracji zakładu karnego stworzenia warunków do korzystania z tego prawa przez skazanych. Rzecznik uznał, że w przypadku Pana Jerzego P. brak możliwości skorzystania ze spaceru w porze wyznaczonej przez administrację jednostki nie był sytuacją wyjątkową, która wymagałaby zgłoszenia, lecz stanem trwałym, utrzymującym się przez cały okres zatrudnienia, czyli ponad 16 miesięcy. W opinii Rzecznika, to nie skazany powinien każdorazowo zgłaszać, że chciałby skorzystać ze spaceru w innych, niż wyznaczone godzinach, lecz obowiązkiem administracji jednostki było takie ustalenie czasu odbywania spaceru, aby nie kolidowało to z godzinami pracy. Z informacji udzielonych przez Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w W. wynikało jasno, że przez większość dni osadzony nie mógł korzystać ze spaceru ani w godzinach przeznaczonych na spacer skazanych zatrudnionych przy pracach administracyjno-gospodarczych, ani w godzinach przedpołudniowych, ponieważ pracował zarówno przed południem, jak i po południu (w sierpniu 2009 r. takich dni było 14, we wrześniu 2009 r. – 18, w październiku 2009 r. – 21, w listopadzie 2009 r. – 18, w grudniu 2009 r. – 21, a w kolejnych miesiącach 2010 r. odpowiednio: 16, 17, 26, 19, 21, 18, 18, 22, 24, 31, 30). Należało zatem przyjąć, że był to stan trwały, a administracja jednostki była świadoma faktu, że osadzony nie może w normalnym trybie odbywać spacerów.

Stanowisko Rzecznika podzielił Centralny Zarząd Służby Więziennej, który uznał, że administracja Aresztu Śledczego w W.-B. nie dołożyła należytej staranności w podjęciu niezbędnych działań w celu zapewnienia Panu Jerzemu P. realizacji jego prawa do

codziennego spaceru. Kierując osadzonego do zatrudnienia i ustalając czas pracy administracja winna była zweryfikować sporządzone plany spacerów w celu dostosowania zawartych w nich zapisów do zaistniałych potrzeb. O zajęciu w sprawie stanowisku powiadomiono Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w W., celem podjęcia przez ten organ stosownych działań zmierzających do wyeliminowania w przyszłości podobnych uchybień w podległych jednostkach.

RPO-596178-II/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Krzysztof B., przebywający w Zakładzie Karnym w W. Żalił się on na ograniczenia wprowadzone w tej jednostce w zakresie dokonywania przez osadzonych zakupów w kantynie.

W toku podjętego postępowania wyjaśniającego ustalono, że w Zakładzie Karnym w W. osadzeni dokonują zakupów na zasadach określonych w Porządku wewnętrznym jednostki. Przewiduje on, że „zakupy mogą być dokonywane w ilościach przeznaczonych do bieżącej konsumpcji i pozwalających na ich spożycie przed upływem terminu przydatności” (§ 20 ust. 5). Z uzyskanych w sprawie wyjaśnień wynika, że o tym, jakie produkty i w jakiej ilości osadzony może zakupić, decyduje pracownik kantyny. Celem takiego działania jest zapobieganie gromadzeniu przez osadzonych produktów ulegających szybkiemu zepsuciu, co mogłoby doprowadzić do wypadków o charakterze epidemiologicznym.

Zgodnie z przepisem art. 113a § 1 Kodeksu karnego wykonawczego skazany ma prawo co najmniej trzy razy w miesiącu dokonywać zakupów artykułów żywnościowych i wyrobów tytoniowych oraz innych artykułów dopuszczonych do sprzedaży w zakładzie karnym, za środki pieniężne pozostające do jego dyspozycji w depozycie. Przepisy wykonawcze uprawniają dyrektora jednostki penitencjarnej do określenia w porządku wewnętrznym jednostki częstotliwości, terminów, miejsca i sposobu dokonywania zakupów artykułów żywnościowych i wyrobów tytoniowych oraz przedmiotów dopuszczonych do sprzedaży w zakładzie (§ 14 ust. 2 pkt 12 regulaminów organizacyjno-porządkowych wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania).

Z powołanych przepisów nie można wywieść prawa Dyrektora do wprowadzenia w Porządku wewnętrznym jednostki ograniczeń ilościowych lub jakościowych zakupów dokonywanych przez osadzonych. Podstawą do takiego działania nie może być również przepis art. 247 § 1 k.k.w., który przewiduje, że w wypadkach uzasadnionych szczególnymi względami sanitarnymi lub zdrowotnymi albo poważnym zagrożeniem bezpieczeństwa dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego może wstrzymać lub ograniczyć m. in. dokonywanie zakupów przez osadzonych. Ograniczenia nałożone w tym trybie mogą być wprowadzone jedynie na czas określony.

Mając na względzie obowiązujący stan prawny Rzecznik uznał, że wprowadzenie w Zakładzie Karnym w W. ograniczeń ilościowych w zakresie dokonywania przez osadzonych zakupów w kantynie nie ma umocowania w obowiązujących przepisach. Pogląd ten podzielił Centralny Zarząd Służby Więziennej. Stanowisko to zostało przekazane Okręgowemu Inspektoratowi Służby Więziennej w W. w celu spowodowania zmiany niewłaściwych zapisów w Porządku wewnętrznym Zakładu Karnego w W.

RPO-674226-II/11

Do Rzecznika skierował skargę Pan Tomasz J., odbywający karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym typu półotwartego.

Autor skargi podnosił, iż na podstawie art. 123a § 2 Kodeksu karnego wykonawczego został skierowany do pracy nieodpłatnej, a po upływie miesiąca złożył wniosek o rezygnacji z zatrudnienia. Dyrektor Zakładu nie przychylił się do prośby skarżącego, wskazując na niewystarczające uzasadnienie i wymierzył mu dwie kary dyscyplinarne za odmowę kontynuacji wskazanej pracy. W konsekwencji decyzją komisji penitencjarnej wnioskodawca został skierowany do Zakładu Karnego typu zamkniętego, z uwagi na naganną – w ocenie administracji więziennej - postawę.

Dyrektor Zakładu Karnego, do którego Rzecznik zwrócił się o wyjaśnienie sprawy, potwierdził okoliczności wskazane przez wnioskodawcę i nie dopatrywał się uchybień w działaniu administracji.

W ocenie Rzecznika postępowanie Dyrektora Zakładu Karnego było nieprawidłowe. Przepis art. 123a § 2 k.k.w. stanowi, iż na zatrudnienie skazanego wymagana jest jego zgoda, a więc ma on również prawo do jej wycofania. Rezygnacja z dalszego wykonywania dobrowolnej pracy nie może powodować konsekwencji dyscyplinarnych, jest to bowiem cofnięcie akcesu, a nie odmowa wykonywania powinności kodeksowej.

Powyższe stanowisko zostało przedstawione Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w W., który po zbadaniu sprawy poinformował Rzecznika, że na podstawie art. 78 § 2 k.k.w. uchylił wnioski o wymierzenie skazanemu kar dyscyplinarnych wraz z decyzjami Dyrektora Zakładu Karnego o ukaraniu dyscyplinarnym, wobec stwierdzenia ich sprzeczności z prawem. Ponadto, na podstawie art. 76 § 3 k.k.w. Dyrektor Okręgowy uchylił decyzję komisji penitencjarnej Zakładu Karnego, kierującą skazanego do odbywania kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu zamkniętego.

Skarga wnioskodawcy została uznana za uzasadnioną.

RPO-679390-II/11

Skazany, przebywający w Areszcie Śledczym w Ł., podniósł m.in. zarzuty dotyczące nieudzielenie mu spaceru po powrocie z czynności procesowych. Znalazły one potwierdzenie w toku rozpoznawania wniosku.

Sprawa alternatywności w korzystaniu przez osadzonych z ich kodeksowych uprawnień w postaci spaceru była przedmiotem korespondencji Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Ł. z Rzecznikiem. W pierwszej sprawie Centralny Zarząd Służby Więziennej zajął stanowisko, iż odpowiednie regulacje w tym zakresie mogą dotyczyć jedynie kolejności wykonywania uprawnień, a nie dokonywania wyboru, które z nich będzie dokonywane. W drugiej sprawie podobny pogląd zaprezentował Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w Ł.

Analiza nadesłanych materiałów źródłowych wskazuje na ponowienie tej sytuacji. Ze sprawozdania aresztu wynika, iż realizacja spaceru w oddziale mieszkalnym zakończyła się o godzinie 11¹⁵. Punkt V 7 Porządku wewnętrznego przewiduje zaś, iż osadzeni, którzy z powodu czynności procesowych, konsultacji medycznych, uczestniczenia w widzeniu lub zajęciach k-o nie zrealizowali regulaminowego spaceru wg obowiązującego grafiku, będą mogli z niego skorzystać wówczas, gdy trwa jeszcze spacer w oddziale mieszkalnym i nie

koliduje to z wymogami izolacji. Zapis ten skutkuje brakiem realizacji uprawnienia przewidzianego w art. 112 § 1 k.k.w. również w sytuacji, gdyby osadzony powrócił z czynności bądź zajęć kulturalno – oświatowych o godz. 11²⁰, a ponadto jest sprzeczny ze stanowiskiem przedstawionym w akapicie powyżej.

Dlatego też skargę, w tych aspektach, uznano za zasadną oraz wystąpiono o podjęcie działań skutkujących możliwością realizacji praw osób pozbawionych wolności.

RPO-656375-II/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Marcin M., odbywający karę pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym w O. We wniosku podniósł on, że został bezprawnie zatrzymany i umieszczony w Zakładzie Karnym.

Z ustaleń dokonanych w sprawie przez Rzecznika wynikało, że Pan Marcin M. został osadzony w Zakładzie Karnym w dniu 23 lutego 2005 r. na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego dla Ł.-W. z dnia 13 stycznia 2004 r. o zarządzeniu wykonania kary orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego w Cz. Wskazaną karę odbywał do dnia 3 października 2006 r.

Z zebranych informacji wynikało jednocześnie, że w dniu 18 października 2000 r. Sąd Okręgowy w Cz. wydał wyrok łączny, w którym połączył karę orzeczoną wskazanym wyrokiem Sądu Rejonowego w Cz. i karę orzeczoną wyrokiem Sądu Okręgowego w Cz. o innej sygnaturze, wymierzając Panu Marciniowi M. karę łączną 3 lat pozbawienia wolności. Karę tę skazany odbywał w okresach od 22.02.1999 r. do 03.04.2000 r. oraz od 13.04.2000 r. do 05.03.2001 r., kiedy to uzyskał warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbycia reszty kary. Na podstawie zgromadzonych w sprawie informacji Rzecznik wystąpił do Departamentu Wykonania Orzeczeń i Probacji Ministerstwa Sprawiedliwości o zajęcie stanowiska w przedmiocie legalności i prawidłowości wykonywania wobec Pana Marcina M. kary pozbawienia wolności.

Dyrektor Departamentu Wykonania Orzeczeń i Probacji powiadomił Rzecznika, że po zbadaniu sprawy uznał, iż wydane w dniu 13 stycznia 2004 r. przez Sąd Rejonowy dla Ł.-W. postanowienie o zarządzeniu wykonania kary, orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego w Cz. z dnia 9 lipca 1999 r. w sprawie o sygn. akt. III K 533/99, było oczywiście wadliwe. W efekcie doszło do bezprawnego wykonania wobec Pana Marcina M. przedmiotowej kary 2 lat pozbawienia wolności, orzeczonej z warunkowym zawieszeniem wykonania na okres próby wynoszący 5 lat.

Ministerstwo Sprawiedliwości wystąpiło do Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych z wnioskiem o rozważenie możliwości zbadania prawidłowości procedowania sądów w zakresie wykonania kar orzeczonych wobec Pana Marcina M. w sprawie Sądu Rejonowego w Cz., w kontekście ustalenia znamion przewinienia dyscyplinarnego lub innego rodzaju odpowiedzialności. Rzecznik Dyscyplinarny Sędziów Sądów Powszechnych podzielił stanowisko Ministra Sprawiedliwości odnośnie meritum sprawy. Z uwagi jednak na upływ terminów, o których mowa w art. 108 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz w art. 101 Kodeksu karnego, dotyczących przedawnienia odpowiedzialności dyscyplinarnej i karalności przestępstw, nie wszczął czynności dyscyplinarnych przeciwko sędziemu.

Wnioskodawcę powiadomiono o możliwości wystąpienia do sądu cywilnego z powództwem o zasądzenie odszkodowania.

RPO-647844-II/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Robert N., odbywający karę pozbawienia wolności. Podał on, iż w dniu 22 września 2010 r. skierował skargę do Sądu Okręgowego w T. w trybie art. 7 Kodeksu karnego wykonawczego, na decyzję Dyrektora Aresztu Śledczego w T. z dnia 16 września 2010 r. w przedmiocie ukarania dyscyplinarnego. Żalił się, że skarga ta nie została rozpoznana.

W toku podjętego postępowania ustalono, że w przedmiotowej sprawie w dniu 19 listopada 2010 r. Sąd Okręgowy w T. wydał postanowienie o pozostawieniu skargi bez rozpoznania „gdyż skarga została złożona po terminie tj. nadana w dniu 11 października 2010 roku w placówce pocztowej (a wpłynęła do Biura Podawczego Sadu Okręgowego w T. w dniu 15 października 2010 r.)”.

Skarżący przedstawił Rzecznikowi potwierdzenie odbioru w Areszcie Śledczym w T. korespondencji urzędowej, z którego wynika, że w dniu 22 września 2010 r. przekazał on do wysłania korespondencję kierowaną do Sądu Penitencjarnego w T. Odbiór korespondencji potwierdzony jest pieczęcią oddziałowego oddziału I-II i podpisem. Ustalono ponadto, że doszło do zaniedbań ze strony Służby Więziennej. Funkcjonariusz oddziałowy odbierając korespondencję od Pana Roberta N. nie dopełnił obowiązku określonego w art. 105 § 7 Kodeksu karnego wykonawczego, polegającego na umieszczeniu na kopercie odcisku stempla z nazwą zakładu karnego oraz odnotowaniu daty jej odbioru. Korespondencja ta została zatem przez pracowników sekretariatu Aresztu uznana za korespondencję prywatną nieurzędową i ponieważ Pan Robert N. posiadał status tymczasowo aresztowanego, przesłana do Sądu Okręgowego w W., jako organu dysponującego, celem poddania cenzurze. Dopiero z Sądu Okręgowego w W. przedmiotowa korespondencja została przekazana do adresata - Sądu Okręgowego w T.

Zebrane w sprawie informacje wskazywały zatem, iż korespondencję do Sądu Okręgowego w T. w przedmiocie ukarania dyscyplinarnego skarżący przekazał administracji Aresztu Śledczego w dniu 22 września 2010 r. W myśl art. 124 Kodeksu postępowania karnego, jeżeli pismo zostało złożone przez osobę pozbawioną wolności w administracji odpowiedniego zakładu przed upływem przewidzianego przepisami terminu uważa się, że termin jest zachowany. Ujawnione okoliczności wskazywały zatem, że siedmiodniowy termin do złożenia skargi został przez skarżącego zachowany.

Zgodnie z art. 24 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego, jeżeli ujawnią się nowe lub poprzednio nieznane okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia, sąd może w każdym czasie zmienić lub uchylić poprzednie postanowienie. W opinii Rzecznika, w przedmiotowej sprawie spełnione zostały przesłanki określone w tym przepisie, toteż przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w T. celem rozważenia przez ten sąd podjęcia działań w trybie art. 24 § 1 k.k.w.

Postanowieniem z dnia 20 października 2011 r. Sąd Okręgowy w T. uchylił swoje wcześniejsze postanowienie o pozostawieniu skargi Pana Roberta N. bez rozpoznania, uznając, że skarga została złożona w przewidzianym terminie.

RPO-674504-II/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Adam O., przebywający w Zakładzie Karnym w K. Żalił się, że nie wykonano mu badań kontrolnych w związku z nosicielstwem wirusa HIV, a co za tym idzie nie wdrożono leczenia.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w P., do którego Rzecznik zwrócił się o zbadanie sprawy, powiadomił, że istotnie wystąpiły uchybienia w postępowaniu więziennej służby zdrowia. Mimo, iż osadzony zgłosił w wywiadzie nosicielstwo wirusa HIV, nie wykonano mu badań potwierdzających zakażenie.

Dyrektor Okręgowy powiadomił, że skazany został skierowany na badania na obecność w organizmie wirusa HIV. Wyniki badania potwierdziły zakażenie tym wirusem. W związku z powyższym wdrożono procedury zmierzające do ustalenia zaawansowania procesu chorobowego i wdrożenia właściwego leczenia. Pacjenta skierowano również do Poradni Chorób Zakaźnych w Z.-G.

RPO-676946-II/11

Do Rzecznika skierował skargę Pan Maciej M., w której podnosił m.in., że w Zakładzie Karnym w P. prośbę o wydanie potwierdzenia upoważniającego do otrzymania paczki ze środkami higienicznymi i odzieżą skazany może składać co 3 miesiące.

Postępowanie wyjaśniające przeprowadzone przez Rzecznika wykazało, że zarządzenie wewnętrzne w/w jednostki regulujące sposób postępowania z paczkami higieniczno-odzieżowymi zawierało zapis, w którym określono sposób składania przedmiotowych próśb z częstotliwością raz na dwa miesiące.

Należy zauważyć, że zgodnie z art. 102 pkt 10 Kodeksu karnego wykonawczego, skazany ma prawo do składania wniosków, skarg i próśb organowi właściwemu do ich rozpatrzenia (...). Przepis § 21 regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności stanowi, że ma on prawo składać wnioski, skargi i prośby na piśmie oraz ustnie; przełożeni i inne uprawnione osoby przyjmują je także w czasie bezpośrednich kontaktów ze skazanym, zwłaszcza w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń, w których przebywają skazani. Obowiązujące przepisy nie przewidują więc żadnych ograniczeń w zakresie częstotliwości składania próśb przez osadzonych. Służba Więzienna ma obowiązek załatwienia wniosków, skarg i próśb skazanych bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w terminie 14 dni, o ile nie wymagają zebrania dowodów, informacji lub przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego oraz zbadania akt - § 8 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych.

W ocenie Rzecznika prośby skazanych powinny być rozpatrywane przez administrację więzienną merytorycznie i w obowiązującym terminie. Nie mogą one pozostawać bez rozpatrzenia z uwagi na naruszenie określonego przez administrację terminu ich składania, nie mającego umocowania w obowiązujących przepisach. Należy dodać, iż nie można uznać za dopuszczalne regulowanie w zarządzeniach wewnętrznych tak ważnej z punktu widzenia praw osób pozbawionych wolności materii, jaką jest prawo do składania próśb.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w K., któremu przedstawiono powyższe stanowisko, poinformował Rzecznika, że przyjęta w Zakładzie Karnym w P. praktyka ulegnie zmianie i osadzeni będą mogli składać przedmiotowe prośby z dowolną częstotliwością, co znajdzie odniesienie w zmodyfikowanym zapisie zarządzenia wewnętrznego w/w jednostki.

Skargę skazanego w powyższym zakresie uznano za uzasadnioną.

RPO-597622-II/08

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Marcina K. z dnia 16.08.2011 r. przebywającego w Areszcie Śledczym w W.-S. W piśmie osadzony podnosił zarzut nie zastosowania względem niego art. 146 § 1 k.k.w., który stanowi, że *za jedno przekroczenie wymierza się tylko jedną karę dyscyplinarną. W wypadku gdy skazany popełnił więcej przekroczeń, zanim został ukarany za którekolwiek z nich, wymierza się jedną karę odpowiednio surowszą.*

O zbadanie przedmiotowego zarzutu Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W.

W otrzymanej odpowiedzi Dyrektor wskazał, iż w dniu 5 lipca 2011 roku osadzony został ukarany przez Dyrektora Aresztu łączną karą dyscyplinarną w postaci pozbawienia możliwości otrzymywania paczki żywnościowej na okres 3 miesięcy za przekroczenia, których dopuścił się w dniach 27 i 29 czerwca 2011 roku. Następnie w dniu 7 lipca 2011 roku wymierzono osadzonemu łączną karę dyscyplinarną w postaci pozbawienia możliwości dokonywania zakupów artykułów żywnościowych i tytoniowych na okres 3 miesięcy za przekroczenia, których dopuścił się w dniach od dnia 29 czerwca - 4 lipca 2011 roku.

Jak ustalono osadzony zaskarżył w trybie art. 7 Kodeksu karnego wykonawczego, decyzję o ukaraniu. Administracja Aresztu uwzględniła jego skargę, gdyż wymierzenie kary dyscyplinarnej stanowiło naruszenie art. 146 § 1 k.k.w.

Jak informuje Służba Więzienna działanie administracji było niezamierzone i miało charakter incydentalny.

Mając jednak na uwadze poczynione ustalenia stwierdzić należy, iż działanie administracji w kwestii ukarania skazanego było niezgodne z cyt. art. 146 § 1 k.k.w. i stanowiło naruszenie prawa, a jego skarga okazała się zasadna.

RPO-676417-II/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Paweł W. osadzony w Zakładzie Karnym w W.-B. Skazany podniósł m.in. zarzuty dotyczące działalności Zakładu Karnego w W.-B. w zakresie skierowania go na zajęcia sportowe, pomimo przeciwwskazań lekarskich oraz podania informacji niezgodnych ze stanem faktycznym.

Sprawy dolegliwości medycznych i uczestniczenia w procesie diagnostyczno-terapeutycznym (stanowiące przeciwwskazanie do gry w piłkę siatkową) oraz niepoinformowania przez administrację więzienną o niekorzystaniu z możliwości prenumerowania prasy na własny koszt znalazły potwierdzenie w toku rozpoznawania wniosku.

Dlatego też skargę, w tych aspektach, uznano za zasadną.

RPO-683659-II/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Piotra S. z dnia 11.09.2011 r. przebywającego w Zakładzie Karnym B.-F. W piśmie zainteresowany skarżył się na postępowanie wychowawcy w związku z wnoszonymi przez niego prośbami. O przedłożenie wyjaśnień w związku ze skargą osadzonego zwrócono się do Dyrektora Zakładu Karnego w B.-F.

Analiza otrzymanych wyjaśnień i dokumentacji wykazała, iż dwie prośby osadzonego nie zostały rozpoznane zgodnie z § 9 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 roku w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i prośb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. Nr 151, poz. 1467).

Trzeba zauważyć, iż w/w rozporządzenie przyjmuje regułę pisemnego informowania wnoszącego wniosek, skargę lub prośbę o sposobie ich załatwienia, od której można wyjątkowo odstąpić w przypadku wskazanym w § 9 ust. 2 rozporządzenia. Wskazany przepis brzmi *“obowiązek pisemnego zawiadamiania, o którym mowa w ust. 1, nie dotyczy prośb i wniosków składanych osobiście w swojej sprawie przez osobę osadzoną w zakładzie karnym lub areszcie śledczym i załatwionych bezpośrednio po zgłoszeniu”*.

Jak wynika z analizy akt sprawy osadzony złożył trzy prośby w dniach 22.08.2011 r., 23.08.2011 r. i w dniu 15.09.2011 r. Jedynie prośba z dnia 15.09.2011 r. została załatwiona bezpośrednio po zgłoszeniu tj. 15.09.2011 r. natomiast pozostałe zostały rozpoznane w dniu 31.08.2011 r., a zatem w myśl § 9 ust. 1 rozporządzenia w zw. z § 9 ust. 2 rozporządzenia wnoszący prośbę winien być poinformowany o sposobie ich załatwienia pisemnie, co nie miało miejsca w niniejszej sprawie.

Reasumując, doszło zatem do naruszenia przysługującego osadzonemu prawa do otrzymania odpowiedzi na złożone prośby z dnia 22.08 i 23.08.2011 r. w formie pisemnej, bowiem nie zostały one załatwione bezpośrednio po zgłoszeniu. Na nieprawidłową realizację przepisu § 9 w/w rozporządzenia w niniejszej sprawie, zwrócono uwagę Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w B., prosząc o podjęcie stosownych działań w ramach posiadanego nadzoru celem wyeliminowania w przyszłości podobnych nieprawidłowości.

RPO-687348-II/11

Skazany, przebywający w Zakładzie Karnym w W, pismem z dnia 20 października 2011 r. podniósł zarzut osadzenia go w jednej celi mieszkalnej z osobą palącą wyroby tytoniowe. Wskazany przez wnioskodawcę fakt znalazł potwierdzenie w toku podjętych czynności. W okresie 5–20 października 2011 r. przebywał on w celi wspólnie z palącym. Przy przyjęciu do oddziału mieszkalnego w trakcie rozmowy z wychowawcą skazany miał się określić jako osoba paląca. Wg informacji zawartych w aktach osobopoznawczych oraz systemie Noe.NET był on jednak osobą niepalącą i wśród takich winien być być umieszczony.

Zgodnie z § 2 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 listopada 1996 r. w sprawie określenia zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych w obiektach zamkniętych podległych Ministrowi Sprawiedliwości (Dz. U. Nr 140, poz. 658 ze zm.), w aresztach śledczych oraz zakładach karnych typu zamkniętego dopuszcza się możliwość używania wyrobów tytoniowych w celach mieszkalnych przez osoby pozbawione wolności, zwane dalej "osadzonymi". Dla osadzonych używających wyrobów tytoniowych wyznacza się odrębne cele mieszkalne.

Dlatego też skarga została uznana za zasadną.

RPO-682905-II/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Zbigniew O., odbywający karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w R. Żalił się on m. in. na umieszczenie w celi przejściowej z osobą palącą oraz umieszczenie w celi mieszkalnej, w której kącik sanitarny nie jest w pełni zabudowany.

W toku podjętego postępowania wyjaśniającego ustalono, że Pan Zbigniew O. w dniach 19-21 lipca 2011 r. przebywał w celi z osobą palącą, mimo, iż poinformował administrację jednostki, że sam nie pali papierosów. Jak wynika z wyjaśnień udzielonych Rzecznikowi przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w K., decyzję taką podjęto z uwagi na brak możliwości innego osadzenia. Poczynione ustalenia potwierdziły również fakt niepełnej zabudowy kącika sanitarnego w celi, w której skarżący był zakwaterowany.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych na terenie obiektów podlegających Ministrowi Sprawiedliwości oraz w środkach przewozu osób (Dz. U. Nr 135, poz. 795), na terenie aresztów śledczych oraz zakładów karnych typu zamkniętego dla osadzonych używających wyrobów tytoniowych wyznacza się odrębne cele mieszkalne. Przepisy nie przewidują odstępstw od tej zasady.

Zgodnie z § 28 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności *„niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrepujące użytkowanie”*. Obowiązek zapewnienia właściwych standardów w tym zakresie można także wywieść z zawartych w art. 4 § 1 k.k.w. zasad wykonywania kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego, oraz zakazu poniżającego traktowania. Rzecznik stoi na stanowisku, że urządzenia sanitarne w celach wieloosobowych powinny być wydzielone w sposób zapewniający intymność przy wykonywaniu czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych. Tym samym tylko pełna i trwała zabudowa kącika sanitarnego tj. od podłogi do sufitu, z zapewnieniem niezbędnej wentylacji grawitacyjnej, oddzielnej dla węzła sanitarnego i celi mieszkalnej, daje gwarancję niekrepującego użytkowania urządzeń sanitarnych i jest zgodna z ideą humanitarnego wykonywania kary.

W związku z powyższym skargi osadzonego zostały uznane za zasadne.

BIURO PEŁNOMOCNIKA TERENOWEGO W KATOWICACH

RPO-642301-XVIII/09

Do Rzecznika zwróciła się Pani Halina K., w sprawie rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami RP. W sprawie zwrócono się do Urzędu Wojewódzkiego w K.

W odpowiedzi organ zapewnił, że zostanie wydana decyzja potwierdzająca prawo do rekompensaty.

RPO-679918-XVIII/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Adam F., prowadzący Biuro rachunkowe, w sprawie zgłaszania zmiany danych w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej przez wspólników spółek cywilnych, o których mowa w art. 25 ust. 1 i 5 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tj.: Dz.U. z 2010 r. Nr 220 poz. 1447 ze zm.).

Interesant wskazywał na nieprawidłowości w funkcjonowaniu systemu teleinformatycznego CEIDG. Zdaniem Interesanta przyjęte rozwiązania techniczne wymagają, aby przedsiębiorca zgłaszający do CEIDG fakt zawarcia umowy spółki cywilnej jednocześnie podał numery NIP i Regon nadane tej spółce. Problem z realizacją tego obowiązku wynika z faktu, iż numer NIP nadawany jest w formie decyzji administracyjnej. Ponieważ spółka cywilna nie jest przedsiębiorcą, nie obowiązuje tu 3-dniowy termin na wydanie takiej decyzji. Nadto, zdaniem Interesanta 7 – dniowy termin zgłaszania zmian przez przedsiębiorców jest nad wyraz uciążliwym obowiązkiem, a obowiązująca w tym zakresie procedura nie przewiduje sytuacji nadzwyczajnych czy zdarzeń losowych.

Na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tj.: Dz. U. z 2001 r. Nr 14 poz. 147 ze zm.) zwrócono się w tej sprawie do Ministerstwa Gospodarki z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionego problemu oraz wskazanie sposobu załatwienia sprawy.

W odpowiedzi Zastępca Dyrektora Departamentu Administrowania Obrotem w Ministerstwie Gospodarki podniósł, iż wdrażanie systemu teleinformatycznego CEIDG rozpoczęto od 1 lipca 2011 r. w związku z czym wszystkie sygnały na temat mankamentów w jego funkcjonowaniu są niezwykle cenne. Nadto poinformował, iż system teleinformatyczny jest w fazie rozruchu i w związku z tym niektóre jego funkcjonalności nie działają jeszcze optymalnie. Są to w dużej mierze kwestie czysto techniczne, wymagające w niektórych przypadkach przeprogramowania poszczególnych modułów. Jednocześnie poinformował, iż w związku ze zgłoszonymi nieprawidłowościami w funkcjonowaniu systemu teleinformatycznego CEIDG w przypadku zgłaszania zmian przez wspólników spółek cywilnych pożądane jest wprowadzenie stosownej poprawki do systemu teleinformatycznego CEIDG. Zastępca Dyrektora zapewnił, iż zostanie wykonane to w najbliższym możliwym czasie.

Jednocześnie odniósł się do stanowiska w zakresie obowiązującego 7-dniowego terminu na zgłaszanie zmian danych objętych wpisem w CEIDG. Zdaniem Zastępcy Dyrektora przepis ten ma na celu dyscyplinowanie przedsiębiorców, którzy powinni dbać o rzetelność danych na swój temat. Dane te są bowiem publikowane na stronie internetowej CEIDG i ogólnodostępne dla innych, w celu zapewnienia bezpieczeństwa obrotu gospodarczego. Takie też jest ogólne

założenie koncepcji CEIDG, a publikowane informacje korzystają z domniemania prawdziwości (art. 33 i art. 37 ust. 7 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej).

Niemniej jednak wskazany termin 7-dniowy ma charakter czysto instrukcyjny. Przedsiębiorcy, który nie dopełni obowiązku aktualizacji danych w tym terminie nie grożą żadne bezpośrednie sankcje. Należy jednak pamiętać, iż Minister Gospodarki może, na podstawie art. 35 ustawy, po przeprowadzeniu formalnego postępowania, nawet wykreślić nieaktualny wpis przedsiębiorcy.

RPO-665458-XVIII/11

Sprawa wszczęta na wniosek Pani Marii S., która złożyła skargę na czynności Prokuratury Rejonowej K.-Z. w sprawie umorzenia śledztwa. W toku postępowania wyjaśniającego przeprowadzono analizę akt w/w sprawy. Mając na uwadze ustalenia dokonane w toku badań aktowych skierowano do Prokuratora Apelacyjnego w K. wystąpienie w trybie art.14 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001r. Nr 14, poz.147 z późn. zm.).

Prokurator Apelacyjny w K. pismem z dnia 1 września 2011 r. podzielił stanowisko przedstawione w wystąpieniu Rzecznika. W szczególności wskazał, iż postanowienie Prokuratora Rejonowego K.-W. z dnia 31 sierpnia 2009 r., o umorzeniu śledztwa było przedwczesne z uwagi na to, iż zgromadzony w chwili wydania decyzji materiał dowodowy był niepełny. W sprawie za uznano za konieczne uzyskanie uzupełniającej opinii biegłego z zakresu medycyny sądowej.

Prokurator Apelacyjny w K. nadto poinformował, iż mając na uwadze stwierdzone w toku postępowania przygotowawczego uchybienia, Prokurator Okręgowy w K. skierował do Prokuratorów Rejonowych K.-W. oraz K.-Z. stosowne pisma instrukcyjne, jak również polecił w/w skierować wystąpienie do Komendanta Komisariatu VII Policji w K. w związku ze stwierdzonymi zaniechaniami funkcjonariuszy Policji w trakcie czynności wykonywanych przez nich na miejscu zdarzenia.

RPO-655713-XVIII

Do Rzecznika zwróciła się Pani Halina Sz., która złożyła skargę na czynności Prokuratury Rejonowej w Cz. w dwóch prowadzonych przez nią sprawach. W toku postępowania wyjaśniającego przeprowadzono analizę akt w/w spraw. Mając na uwadze ustalenia dokonane w toku badań aktowych skierowano do Prokuratora Okręgowego w Cz. wystąpienie w trybie art.14 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987r.o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001r. Nr 14, poz.147 z późn. zm.).

Prokurator Okręgowy z Cz. pismem z dnia 15 września 2011 r. podzielił stanowisko przedstawione w wystąpieniu Rzecznika w części dotyczącej jednego z postępowań. Wskazał on, iż za zasadną uznać należy opinię przedstawioną przez Rzecznika, iż zgromadzony w toku postępowania materiał dowodowy jest niekompletny. W szczególności uznano, iż zachodzi potrzeba procesowego zweryfikowania informacji zebranych w toku przesłuchania świadków oraz podjęcia czynności procesowych celem zabezpieczenia stosownej dokumentacji. Wskazano także, iż zachodzi potrzeba dokonania dalszych ustaleń w toku postępowania.

Dopiero tak zgromadzony materiał dowodowy umożliwi dokonanie prawidłowej karnoprawnej oceny czynu stanowiącego przedmiot postępowania.

Prokurator Okręgowy w Cz. poinformował Rzecznika, iż do Prokuratora Rejonowego Cz.-P. zostanie skierowane pismo zalecające przeprowadzenie wskazanych wyżej czynności celem uzupełnienia zebranego materiału dowodowego.

RPO-671108-XVIII/11

Do Rzecznika zwróciła się Pani Halina Sz., w sprawie nienależytego wykonywania czynności zawodowych przez radcę prawnego. Jak wynikało z informacji przekazanych przez Panią Halinę Sz. oraz z treści dołączonych do sprawy dokumentów, w tym pisma Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Cz., wyegzekwowane należności wynikające z tytułu wykonawczego wyroku Sądu Rejonowego w Cz. I Wydziału Cywilnego, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności z dnia 23.11.2009 r. oraz wyroku Sądu Okręgowego w Cz. z dnia 16.09.2009 r., w wysokości 4417,00 oraz kwota 63,95 zł. tytułem zwrotu zaliczki, a nadto kwota 150,00 zł. zasądzone od powoda Polskiego Związku Działkowców Okręgowego Zarządu w Cz. ROD. na rzecz pozwanego Artura Sz. tytułem kosztów zastępstwa adwokackiego zostały przekazane w dniu 26.03.2010 r. na rachunek wskazany przez pełnomocnika Pana Artura Sz. radcę prawnego Annę P.

Jak twierdziła interesantka przekazana na rachunek bankowy kwota zasądzona tytułem kosztów zastępstwa procesowego nie została zwrócona przez radcę prawnego klientowi Panu Arturowi Sz. W sprawie, na podstawie art. 12 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t.j.: Dz. U. z 2001 r. Nr 14 poz. 147 ze zm.), zwrócono się do Rzecznika Dyscyplinarnego OIRP w O. z prośbą o zbadanie sprawy oraz przekazanie informacji o dokonanych ustaleniach i sposobie jej załatwienia.

Na mocy postanowienia Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego Okręgowej Izby Radców Prawnych w O. z dnia 15 lipca 2011 r. zostało wszczęte dochodzenie w sprawie radcy prawnego Anny P. o przewinienie dyscyplinarne określone w art. 64 ustawy z dnia 2 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2002 r., Nr 123, poz. 1059 ze zm.). Zgodnie z przekazanymi informacjami radca prawny Anna P. dokonała w dniach 8 maja 2011 r. oraz 6 lipca 2011 r. dwóch przelewów bankowych na rachunek swojego klienta Pana Artura Sz. w łącznej kwocie 4.300 zł. Powyższą okoliczność potwierdziła interesantka Pani Halina Sz., deklarując jednocześnie chęć wycofania skargi wobec zaspokojenia roszczenia. W związku z powyższymi ustaleniami, prowadzone wobec radcy prawnego postępowanie zostało umorzone. Postanowienie o umorzeniu dochodzenia z dnia 1 września 2011 r. zostało doręczone pokrzywdzonemu oraz Ministrowi Sprawiedliwości wraz ze stosownym pouczeniem o terminie i trybie wniesienia odwołania.

RPO- 668602-XVIII/11

Sprawa wszczęta 28 lutego 2011 r. z inicjatywy Rzecznika w oparciu o informacje przekazane przez środki masowego przekazu w postaci artykułu prasowego.

Przedmiot postępowania wyjaśniającego stanowiło ewentualne naruszenie praw i wolności obywatelskich osób, które odpowiadały na ogłoszenia o rekrutacji do pracy poza

granicami kraju publikowane przez Agencję Pośrednictwa Pracy z siedzibą w Cz. W toku postępowania wyjaśniającego przeprowadzono analizę akt Prokuratury Rejonowej w Cz.

Mając na uwadze ustalenia dokonane w toku badań aktowych skierowano do Prokuratora Okręgowego w Cz. wystąpienie w trybie art.14 pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r.o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001r. Nr 14, poz.147 z późn. zm.).

Prokurator Okręgowy w Cz. pismem z dnia 21 października 2011 r. podzielił stanowisko przedstawione w wystąpieniu Rzecznika wskazując, iż zgromadzony materiał dowodowy jest niekompletny i konieczne jest jego uzupełnienie o wykonanie szeregu dalszych istotnych czynności procesowych. Prokurator Okręgowy w Cz. skierował w tym zakresie stosowne pismo instrukcyjne na ręce Prokuratora Rejonowego Cz.–P.

RPO-663775-XVIII/10

Do Rzecznika zwróciła się ze skargą Pani Maria D. Skarga dotyczyła nadmiernego poziomu hałasu przy jednej z ulic w T., który powstał po remoncie nawierzchni. W sprawie zwrócono się do Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska oraz Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w T. Po interwencji Rzecznika w przedmiotowej sprawie wykonawca remontu drogi dokonał wymiany zużytej uszczelki wjazdu studni kanalizacyjnej, co spowodowało zmniejszenie hałasu.

RPO-684874-XVIII/11

Sprawa podjęta 4 października 2011 r. na wniosek Pana Wiesława W. Interesant w dniach 26.01.2011 r. oraz 11.07.2011 r. składał w Sądzie Rejonowym w R. pisemne informacje, iż nie otrzymał odszkodowania zasądanego wyrokiem sądu karnego. Na ww. pisma miał otrzymać odpowiedź dopiero 09.09.2011 r., zatem z naruszeniem § 56 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. w sprawie Regulaminu urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. z 2007 r., Nr 38, poz.249 z późn. zm.). Po interwencji Rzecznika, Prezes Sądu Rejonowego w R. zapoznał sędziów oraz pracowników Sekcji Wykonawczej z treścią pisma Rzecznika oraz przypomniał o konieczności przestrzegania § 56 ww. rozporządzenia.

BIURO PEŁNOMOCNIKA TERENOWEGO WE WROCŁAWIU

RPO-596535-XX/08

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Sergiusza G., który podał, że jest artystą malarzem i tworzy w plenerze na Rynku Starego Miasta w W. Wedle relacji Interesanta mimo, że nie pobierał on żadnych opłat za tworzone prace, Straż Miejska parokrotnie ukarała go mandatem za brak stosownego pozwolenia. Zainteresowany starał się uzyskać pozwolenie, ale go nie otrzymał. Uważa, że jest dyskryminowany ze względu na swoje azjatyckie pochodzenie oraz brak przynależności do Stowarzyszenia Artystów Plastyków. Utrzymywał, że nie zakłócał porządku.

W toku badania sprawy stwierdzono, że Gmina W. wydawała zezwolenie na ekspozycję prac plastycznych w oparciu o przepisy planu zagospodarowania przestrzennego, co budziło

istotne wątpliwości Rzecznika co do zgodności z prawem. Wiceprezydent W. przyznał, że w korespondencji z Interessantem użyto argumentacji, w której wydanie pozwolenia na ekspozycję uzależniono od przynależności do SAP, jednak w dalszej korespondencji wycofano się z niego. Podkreślono, że argumentacja ta użyta została w szczególnych okolicznościach przez strażników miejskich próbujących wygasić publiczny spór pomiędzy artystami wystawiającymi swoje prace na terenie Rynku. Zaprzeczono jakoby działania Gminy mogły mieć podłoże dyskryminujące osoby o obcym pochodzeniu czy innym kolorze skóry. W indywidualnym aspekcie sprawy zarzuty Interessanta nie potwierdziły się.

Podjęto jednak szerszy problem związany z brakiem należytych podstaw prawnych, w oparciu o które wydawano pozwolenia na ekspozycję prac artystycznych oraz brakiem regulaminu prezentacji artystycznym w obrębie Rynku Starego Miasta, przy jednoczesnym nakładaniu mandatów przez Straż Miejską.

Na skutek wystąpień Rzecznika w październiku 2011 r. Prezydent W. wydał zarządzenie w sprawie udostępniania dróg wewnętrznych w centrum W. na organizację imprez plenerowych oraz prowadzenie autorskich prezentacji artystycznych, w którym szczegółowo uregulowano zasady ekspozycji prac oraz prezentacji artystycznych w zakresie sztuk plastycznych, muzyki i aktorstwa bez użycia nagłośnienia, tańca i gimnastyki, sztuki cyrkowej i innych.

RPO-608071-XX/09

Niniejsza sprawa stanowi dalszy ciąg sprawy zakończonej wydaniem przez Wójta Gminy K. decyzji w przedmiocie nakazania usunięcia hałdy odpadów popaleniskowych z lokalnej kotłowni zgromadzonej na działce sąsiadującej z działką Pana Władysława M. Na skutek odwołania złożonego przez współwłaścicieli działki, na której zgromadzono bez zezwolenia odpady, Samorządowe Kolegium Odwoławcze w W. uchyliło decyzję do ponownego rozpatrzenia.

W dniu 19 kwietnia 2010 r. po ponownie przeprowadzonym postępowaniu, w którym usunięto nieprawidłowości wytknięte przez SKO, Wójt Gminy K. wydał ponowną decyzję w przedmiocie nakazania współwłaścicielom działki usunięcie zgromadzonych odpadów. Jednocześnie Wójt ustalił termin wykonania przedmiotowego obowiązku do dnia 30 czerwca 2010 r.

W wyniku kolejnej skargi mieszkańców gminy na przewlekłość postępowania administracyjnego, podjęto ponownie sprawę. Ustalono, że SKO uchyliło decyzję z 10 czerwca 2010 r., wyniku czego organ administracji samorządowej zmuszony został do przeprowadzenia stosownego postępowania. Po licznych monitach wydano decyzję, kończącą sprawę. Rzecznik podkreślił w piśmie do Wójta nierzetelność władz gminy w ramach toczącego się postępowania i w kontaktach ze społecznością współmieszkańców.

RPO-633301-XX/09

Do Rzecznika zwrócił się Pan Mariusz M. z prośbą o interwencję w sprawie lokatorów budynku mieszkalnego znajdującego się na terenie byłego Państwowego Gospodarstwa Rolnego w K. Przedmiotowy budynek zlokalizowany jest na terenie zespołu pałacowo-folwarczno-parkowego. Pałac wpisany jest do rejestru zabytków, natomiast zabudowania

folwarczne wraz z parkiem objęte są ochroną konserwatorską. Problemy jakie opisał Interesant dotyczyły w szczególności planowanej przez obecnych właścicieli pałacu eksmisji mieszkańców zabudowań folwarcznych bez wyroku sądowego, ignorowania zgłoszeń lokatorów przez Policję, brak reakcji organów Gminy na wycięcie starodrzewu w przypałacowym parku, natomiast w jednym przypadku, gdy wszczęto postępowanie, zostało ono umorzone, beczynności powiatowego inspektora nadzoru budowlanego w zakresie robót budowlanych oraz prac remontowych prowadzonych w zabudowaniach folwarcznych, beczynności wojewódzkiego konserwatora zabytków w zakresie robót budowlanych oraz prac remontowych prowadzonych w pałacu.

Na skutek licznych interwencji i wystąpień Rzecznika, Prokurator Rejonowy w B. przystąpił do postępowania eksmisyjnego na etapie postępowania apelacyjnego. Sąd Okręgowy uchylił wyrok Sądu I instancji do ponownego rozpoznania, przede wszystkim z uwagi na nienależyte zbadanie statusu prawnego mieszkańców, tj. w zakresie oceny czy byli lokatorami uprawnionymi do lokali socjalnych. Sąd Rejonowy po ponownie przeprowadzonym postępowaniu orzekł eksmisję, orzekając jednocześnie, że każdemu z eksmitowanych przysługuje prawo do lokalu socjalnego.

Ponadto interwencje Rzecznika doprowadziły do podjęcia działań określonych prawem przez inspektora nadzoru budowlanego oraz konserwatora zabytków. Właściele obiektu zostali zobowiązani do przedłożenia stosownego projektu budowlanego oraz uzyskania pozwolenia konserwatora zabytków oraz inspektora nadzoru budowlanego na prowadzenie określonych prac. Komendant Policji zapewnił o braku stronniczości w reakcjach Policji oraz poinformował, że właściciele pałacu poinformowani zostali o niedopuszczalności eksmisji mieszkańców bez wyroku Sądu. Samorządowe Kolegium Odwoławcze w J.G. na skutek wniosku Rzecznika podjęło z urzędu postępowanie w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji Wójta Gminy B. w sprawie umorzenia sprawy wycięcia bez zezwolenia wierzby z przypałacowego parku. Po ponownie przeprowadzonym postępowaniu Wójt Gminy B. wymierzył karę administracyjną za wycięcie starodrzewu.

Problematyka postępowania wyjaśniającego w niniejszej sprawie sprowadzała się przede wszystkim do zmobilizowania organów administracji publicznej do podejmowania działań, do których były obowiązane z mocy prawa. Jakkolwiek docenić należy działania obecnych właścicieli pałacu oraz przylegającego zespołu folwarczno-parkowego zmierzające do zachowania cennego zabytku i przywrócenia jego świetności, to jednak rolą organów administracyjnych jest dołożenie najwyższych starań, by działania te były zgodne z obowiązującymi przepisami.

RPO-638485-XX/10

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Marka D., który zarzucił, iż pracownicy Biura Lokalowego Urzędu Miasta w W. nieprawidłowo rozpoznają wnioski o przydział lokalu komunalnego składane przez osoby przebywające w zakładach karnych. Interesant wskazał, iż w styczniu 2010 r. złożył ponowny wniosek o przyznanie lokalu komunalnego do remontu na koszt własny, jednak – pomimo licznych monitów – nigdy nie otrzymał na niego odpowiedzi. Skarżący podkreślił, iż wraz z wnioskiem złożył wszystkie niezbędne

dokumenty, dodatkowo również oświadczenie o możliwości zatrudnienia go po opuszczeniu zakładu karnego i zaświadczenie o udzieleniu pomocy materialnej.

W toku badania niniejszej sprawy w okresie od stycznia 2010 roku do września 2011 r. stwierdzono, iż podania i wnioski składane przez Interessanta odbywającego karę pozbawienia wolności były załatwiane przez Urząd Miasta w W. niezbyt skrupulatnie i z naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego, między innymi w zakresie obowiązku informowania strony o jej prawach i obowiązkach. W wystąpieniach kierowanych do Prezydenta Miasta W. zwrócono także uwagę na niekonsekwencję w kierowanych do Interessanta pismach. W jednym bowiem piśmie informowano, iż Interessant ankietę weryfikacyjną do wniosku o najem lokalu do remontu będzie mógł złożyć z miejsca faktycznego pobytu, zaś już w kolejnym zaznaczono, że za miejsce faktycznego pobytu uważa się wyłącznie Integracyjny Dom Pomocy dla Bezdomnych lub lokal, w którym Interessant zamieszka po opuszczeniu Zakładu Karnego i fakt ten będzie poświadczony przez właściciela lub administratora budynku. W tej zaś sytuacji Rzecznik podkreślił, że ani z ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów ani z uchwały Rady Miejskiej W. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy nie wynika jakiegokolwiek ograniczenie miejsc, z których możliwe byłoby składanie ankiet weryfikacyjnych, bądź innych dokumentów w związku z procedurą ubiegania się o lokal do remontu na koszt przyszłego najemcy.

W efekcie licznych wystąpień skierowanych do Prezydenta W. uzyskano ostatecznie zapewnienie, iż wnioski o zawarcie umowy najmu lokalu komunalnego składane przez osoby osadzone w zakładach karnych rozpoznawane będą według obowiązujących zasad, jak również, że osoby te mogą składać ankiety weryfikacyjne z każdego faktycznego miejsca swojego pobytu, tj. także z zakładów karnych. W oparciu o zweryfikowane wnioski lokalowe do dnia 15 grudnia 2011 r. ogłoszony zostanie projekt listy osób, z którymi może być zawarta umowa najmu lokalu socjalnego w 2012 r.

RPO-647455-XX/10

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pani Ireny G., która zarzuciła, iż od przeszło czterech lat, licząc od daty wpływu jej wniosku do Urzędu Wojewódzkiego, oczekuje na wydanie decyzji potwierdzającej jej prawo do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej. Z dokumentacji przedstawionej przez Interessantkę wraz ze skargą do Rzecznika wynikało, iż od ostatniej aktywności pracowników Urzędu Wojewódzkiego upłynęły już ponad trzy lata. Wniosek został bowiem złożony w kwietniu 2006 r., zaś pierwsze czynności zmierzające do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy podjęto, pomimo dwukrotnego przedłużenia terminu do załatwienia sprawy, dopiero w październiku 2007 r. Od tego czasu nie tylko nie została wydana stosowna decyzja, ale nawet nie powiadamiano Interessantki, zgodnie z regulacjami k.p.a. o przyczynach przewlekłości oraz o kolejnym terminie załatwienia sprawy. Interessantka dwukrotnie w 2009 r. zwracała się z prośbą o udzielenie informacji o stanie sprawy oraz wyjaśnieniu przyczyn beczynności, jednak nie otrzymała odpowiedzi na żadne z wymienionych pism.

W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Wojewoda wyznaczył ostateczny 7-miesięczny termin załatwienia sprawy, do czasu uzupełnienia przez wnioskodawczynię

braków formalnych wniosku. W kolejnym piśmie przesłanym do Rzecznika Interesantka zarzuciła jednak, iż – mimo dostarczenia przez nią wszelkich dokumentów niezbędnych do wydania decyzji – w dalszym ciągu jej sprawa oczekuje na załatwienie. Co więcej, mimo upływu wyznaczonego 7-miesięcznego terminu nie została powiadomiona o przyczynach powstałego opóźnienia oraz o nowym terminie załatwienia sprawy.

Reakcją Wojewody na kolejne wystąpienie Rzecznika było wydanie decyzji potwierdzającej prawo Interesantki do rekompensaty. Zapewniono jednocześnie, iż niezwłocznie po uprawomocnieniu decyzji, dane z niej wynikające przesłane zostaną do Ministerstwa Skarbu Państwa celem dokonania wypłaty rekompensaty.

RPO-677088-XX/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Panów Dawida i Mariusza D., reprezentowanych przez pełnomocnika, którzy zarzucili, iż od przeszło siedmiu lat oczekują na wydanie decyzji potwierdzającej ich prawo do rekompensaty z tytułu pozostawienia przez ich pradziadków nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej. Z informacji oraz dokumentów przedstawionych przez Interesantów wynikało między innymi, że po złożeniu wszystkich niezbędnych dokumentów w sprawie poinformowano, iż niezbędne są numery PESEL spadkobierców uprawnionych do rekompensaty.

Ze skargi Interesantów wynikało również, iż Wojewoda zawiesił postępowanie w sprawie wydania decyzji z uwagi na konieczność weryfikacji postanowienia w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku. Na skutek wniesionego przez Wnioskodawców zażalenia, Minister Skarbu Państwa uchylił zaskarżone postanowienie wskazując na brak podstaw prawnych do zawieszenia postępowania w sprawie. Minister podkreślił między innymi, że Wojewoda wyszedł poza ramy przyznanej mu kognicji orzekania w sprawach potwierdzenia prawa do rekompensaty oraz, że miał on obowiązek respektować złożone do akt prawomocne postanowienie spadkowe, nawet jeżeli wedle jego oceny nie odpowiada ono prawu.

Od chwili uchylenia postanowienia w przedmiocie zawieszenia postępowania Wojewoda nie tylko nie podjął działań zmierzających do wydania decyzji, ale nawet nie powiadamiał Interesantów, zgodnie z regulacjami k.p.a., o przyczynach przewlekłości oraz o kolejnym terminie załatwienia sprawy.

W toku wymienianej z Wojewodą korespondencji Rzecznik poinformował między innymi, że zgodnie ze stanowiskiem Ministra Skarbu Państwa, przedstawionym Rzecznikowi w dniu 1 lutego 2010 r., przedstawienie przez wnioskodawcę numeru PESEL nie stanowi warunku wydania przez właściwego wojewodę decyzji w sprawie potwierdzenia prawa do rekompensaty, jak też warunku wprowadzenia danych osoby uprawnionej do rejestru wojewódzkiego i rejestru centralnego. Rzecznik ustalił także, iż Sąd Rejonowy w O., na wniosek Prokuratora, zmienił postanowienie w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku wskazując, iż spadek nabyła matka Interesantów. W odpowiedzi na kolejne wystąpienie Rzecznika Wojewoda zapewnił, że z chwilą przedłożenia przez Wnioskodawców postanowienia w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po matce, zostanie wydana pożytywna dla nich decyzja potwierdzająca prawo do rekompensaty.

RPO-681255-XX/11

Do Rzecznika zwrócił się przedstawiciel Polskiego Związku Niewidomych – Koła Terenowego w W. zarzucając, iż prywatni przewoźnicy świadczący usługi przewozu pomiędzy miejscowościami na terenie powiatu nie honorują ulg ustawowych dla osób niewidomych.

W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika skierowane do Starostwa Powiatowego w W. poinformowano, iż działania zmierzające do ukarania przewoźnika dopuszczającego się takich naruszeń zostaną podjęte niezwłocznie po podaniu jego szczegółowych danych. Celem jednak wyeliminowania podobnych nieprawidłowości Starostwo wystosowało do przewoźników pismo przypominające o konieczności honorowania ustawowych ulg, w tym przysługujących osobom niepełnosprawnym.